

Regeringens proposition 2023/24:100

2024 års ekonomiska vårproposition – Förslag till riktlinjer

Regeringen överlämnar denna proposition till riksdagen.

Stockholm den 11 april 2024

Ulf Kristersson

Elisabeth Svantesson
(Finansdepartementet)

Propositionens huvudsakliga innehåll

Propositionen innehåller regeringens förslag till riktlinjer för den ekonomiska politiken och budgetpolitiken. Riktlinjernas syfte är att ange politikens inriktning inför budgetpropositionen för 2025.

Riktlinjerna för den ekonomiska politiken baseras på propositionens övriga innehåll, dvs. en beskrivning av finanspolitikens övergripande inriktning, en bedömning av den makroekonomiska utvecklingen och den offentliga sektorns finanser, en redovisning av utmaningarna för sysselsättningspolitiken samt betydelsen av produktivitet och offentliga investeringar, en uppföljning och bedömning av de budgetpolitiska målen, en uppföljning av statens budget samt en bedömning av finanspolitikens långsiktiga hållbarhet.

Propositionen innehåller även regeringens förslag till riktlinjer för skattepolitiken.

Innehållsförteckning

1	Förslag till riksdagsbeslut	5
2	Riktlinjer för den ekonomiska politiken och budgetpolitiken.....	7
2.1	Politiska utgångspunkter.....	7
2.2	Den ekonomiska utvecklingen	16
2.3	Den offentliga sektorns finanser.....	20
2.4	Det finanspolitiska ramverket.....	21
2.4.1	Avvikelse från överskottsmålet 2024.....	21
2.4.2	Återhållsam finanspolitik givet konjunkturläget.....	21
2.4.3	Bruttoskulden är förenlig med skuldankarets riktmärke.....	21
2.4.4	En första bedömning av utgiftstakets nivå för 2027	22
3	Den makroekonomiska utvecklingen.....	23
3.1	Utsikterna i omvärlden 2024 och 2025	23
3.2	Utsikterna i Sverige 2024 och 2025	25
3.3	Osäkerhet i prognosen.....	31
3.4	Utvecklingen 2026 och 2027.....	33
3.5	Alternativa scenarier.....	33
3.6	Prognosrevideringar	35
3.7	Utvecklingen enligt andra bedömare.....	36
3.8	Utvärdering av prognoser för den makroekonomiska utvecklingen.....	37
3.9	Regeringens mått på välbefinnande	39
4	Sysselsättning, produktivitet och offentliga investeringar.....	49
4.1	Utmaningar för sysselsättningspolitiken	49
4.1.1	Utvecklingen på arbetsmarknaden.....	50
4.1.2	Försämrad matchning på arbetsmarknaden.....	59
4.1.3	Regeringens strategi för högre sysselsättning.....	62
4.2	Produktivitet och branschammansättning	64
4.2.1	Produktivitet och dess roll för tillväxten på längre sikt.....	64
4.2.2	Produktivitetsutvecklingen före och efter finanskrisen.....	65
4.2.3	Sammansättningen i näringslivet och dess påverkan på produktivitetsutvecklingen.....	66
4.3	Offentliga investeringar	70
4.3.1	Vad är en investering?.....	70
4.3.2	På vilken nivå bör de offentliga investeringarna vara?	71
4.3.3	Offentliga investeringar har varierat över tid.....	71
4.3.4	Kapitalstocken är hög som andel av BNP.....	74
4.3.5	Svenska offentliga bruttoinvesteringar ur ett internationellt perspektiv.....	75
5	De budgetpolitiska målen och riktlinjer för skattepolitiken	77
5.1	Uppföljning av målet för det finansiella sparandet	77
5.2	Uppföljning av skuldankaret.....	79
5.3	Uppföljning av utgiftstaket och bedömning av utgiftstakets nivå för 2027	79
5.4	Uppföljning av det kommunala balanskravet	82
5.5	Riktlinjer för skattepolitiken	84
6	Inkomster.....	87
6.1	Inledning	87
6.2	Offentligfinansiella effekter av ändrade skatte- och avgiftsregler.....	88
6.3	Offentliga sektorns skatteintäkter	89
6.4	Statens inkomster.....	98
6.5	Uppföljning av statens inkomster	100

7	Utgifter.....	107
7.1	Inledning.....	107
7.2	Utgiftsramar 2024–2027.....	108
7.3	Utvecklingen av de takbegränsade utgifterna över tid.....	109
7.4	Uppföljning av utgifterna 2024.....	121
7.5	Förändring av utgiftsramar och takbegränsade utgifter 2025 och 2026 sedan budgetpropositionen för 2024.....	124
8	Statens budgetsaldo och statsskulden.....	131
8.1	Inledning.....	131
8.2	Statens budgetsaldo.....	132
8.3	Statsskulden.....	136
8.4	Uppföljning av statens budgetsaldo.....	137
9	Den offentliga sektorns finanser.....	139
9.1	Inledning.....	139
9.2	Den offentliga sektorns finanser.....	140
9.3	Statens finanser.....	145
9.4	Ålderspensionssystemets finanser.....	148
9.5	Kommunsektorns finanser.....	149
9.6	Den offentliga sektorns finansiella förmögenhet.....	154
9.7	Finansiellt sparande enligt olika bedömare.....	156
9.8	Uppföljning av offentliga sektorns finanser.....	158
9.9	Sveriges återhämtningsplan inom ramen för faciliteten för återhämtning och resiliens.....	160
10	Bedömning av finanspolitikens långsiktiga hållbarhet.....	163
10.1	Vad avses med att finanspolitiken är hållbar?.....	163
10.2	Långsiktiga utmaningar för finanspolitiken.....	163
10.3	Ett scenario för utvecklingen på lång sikt.....	164
10.4	Finanspolitiken bedöms vara hållbar.....	169
Bilaga 1	Tabellsamling makroekonomisk utveckling och offentliga finanser	
Bilaga 2	Fördelningspolitisk redogörelse	

Utdrag ur protokoll vid regeringssammanträde den 11 april 2024

1 Förslag till riksdagsbeslut

Regeringens förslag:

1. Riksdagen godkänner förslaget till riktlinjer för den ekonomiska politiken och budgetpolitiken (avsnitt 2).
2. Riksdagen godkänner förslaget till riktlinjer för skattepolitiken (avsnitt 5.5).

2 Riktlinjer för den ekonomiska politiken och budgetpolitiken

2.1 Politiska utgångspunkter

Sverige går igenom en ekonomisk vinter med svag BNP-utveckling och stigande arbetslöshet. Ökade kostnader och höjda räntor till följd av de gångna årens höga inflation har tryckt ner tillväxten, pressat upp arbetslösheten och satt såväl hushåll och företag som välfärden under ekonomisk press.

Inflationsbekämpning har därför hittills varit regeringens främsta prioritering i den ekonomiska politiken. En kombination av återhållsam finanspolitik, åtstramande penningpolitik och en ansvarstagande avtalsrörelse ger nu resultat. Det finns en ljusning i att inflationen har minskat tydligt den senaste tiden. Huvudscenariot är att inflationsmålet nås i år, men det krävs fortsatt uthållighet i det inflationsbekämpande arbetet. Inte minst då osäkerheten i omvärlden fortsatt är stor. Geopolitiska oroligheter och krig i vårt närområde kan exempelvis driva upp energi- och fraktpriser, vilket skulle riskera att öka inflationen igen. I sammanhanget utgör även kronkursens utveckling en osäkerhetsfaktor.

I takt med att inflationen sjunker, samtidigt som effekterna av lågkonjunkturen slår igenom allt tydligare, blir huvuduppgiften för den ekonomiska politiken att lägga grunden för återhämtning, högre tillväxt och en bättre välfärd. Sverige ska byggas rikare igen.

Sverige behöver också bli ett tryggare land. Säkerhetsläget i vår omvärld och samhällsproblemen på hemmaplan, inte minst den grova organiserade brottsligheten, gör att ekonomiska resurser krävs till utbyggnaden av såväl försvar som rättsväsende. Trygghet handlar också om att välfärden ska gå att lita på. De höga priserna pressar nu sjukvården samtidigt som alltför många elever inte klarar kunskapskraven i skolan, i spåren av den misslyckade integrationen. Givet den underliggande styrkan i den svenska ekonomin med bl.a. starka statsfinanser har Sverige goda förutsättningar att hantera situationen. Det kommer dock att krävas väl avvägda prioriteringar i den ekonomiska politiken och att tillväxten åter tar fart. Endast så skapas tillräckligt med resurser över tid för att kunna möta de behov som finns.

I takt med att inflationen stabiliseras på en låg nivå avser regeringen att understödja ekonomins återhämtning genom reformer som syftar till att förstärka hushållens köpkraft, minska arbetslösheten samt öka tillväxten och investeringarna – med bibehållen låg inflation. Samtidigt möjliggörs en effektiv klimatomställning. Detta lägger grunden för att Sverige framåt kan byggas både rikare och tryggare.

En plan i tre delar för att ta Sverige genom det besvärliga ekonomiska läget

Bekämpa inflationen och stötta hushåll och välfärd

Regeringen bedriver en väl avvägd finanspolitik som bidrar till att få ner inflationen samtidigt som bördorna av de höga priserna fördelas jämnare. Hittills har detta genomförts genom två återhållsamma budgetar, samtidigt som de som drabbats hårdast av prisökningarna har stöttats genom bl.a. elstöd, sänkt skatt på arbete, pension och drivmedel samt tillfällig höjning av bostadsbidraget till barnfamiljer. Utöver detta har sänkningen av reduktionsplikten gjort det billigare att tanka, vilket

inte minst gynnar boende på landsbygden som är beroende av bilen i sin vardag. De enskilt största budgetsatsningarna har gått till att stötta välfärden. Den senaste tidens statistikutfall visar att inflationsbekämpningen är på god väg att lyckas.

Sverige ska vara ett land med en välfärd att lita på. Regeringen lämnar inte värden, skolan och omsorgen åt sitt öde. Trots att inflationen är på väg ner så skapar de höga kostnaderna fortsatt stora problem, bl.a. i kommuner och regioner. Utsikterna för regionernas ekonomi har försämrats sedan i höstas, inte minst på grund av stigande pensionskostnader, med varsel om uppsägning av personal som följd. För att kompensera för inflationens effekter och undvika uppsägningar i sjukvården föreslår regeringen ett tillskott till regionerna. Dessutom förstärks arbetet med att strukturellt förbättra vården. Regeringen fortsätter arbetet med att återupprätta en stark kunskapskola med fokus på faktakunskaper och förmågor som att läsa, skriva och räkna. Det är bra för alla – och särskilt för de elever som behöver skolan mest. Regeringen föreslår ett tillskott till kommunerna i syfte att upprätthålla kvaliteten i undervisningen. Ansvaret för att finansiera vård, skola och omsorg och att prioritera kärnverksamheterna ligger dock framför allt på kommunerna och regionerna.

Regeringen kommer inte att blåsa faran över för tidigt. Inflationsbekämpningen har inte lyckats förrän inflationen har stabiliserats runt inflationsmålet. Det vilar fortsatt ett brett ansvar på flera aktörer för att nå dit, på såväl Riksbanken och regeringen som t.ex. arbetsmarknadens parter. Även efter att inflationsmålet har nåtts krävs fortsatt vaksamhet. Ekonomin utsätts ständigt för störningar. Skulle inflationen ta fart igen kommer inflationsbekämpning återigen att bli det överordnande målet för den ekonomiska politiken.

Hushållens köpkraft har minskat som en konsekvens av inflationen, men väntas successivt återhämta sig i takt med att inflationen sjunker. Det kommer dock att ta tid innan köpkraften är återställd för alla hushåll (se fördjupningsruta 2.1). En viktig uppgift framöver i den ekonomiska politiken är därför att understödja återhämtningen i syfte att återställa alla hushålls köpkraft.

Återupprätta arbetslinjen

På grund av lågkonjunkturen väntas antalet arbetslösa öka med omkring 40 000 personer i år. De som sedan tidigare står utanför arbetsmarknaden kommer i det läget att få det ännu svårare att hitta arbete. Först och främst bör detta mötas med utbildningsinsatser för att bättre rusta arbetssökande. Samtidigt behöver de strukturella problemen på arbetsmarknaden åtgärdas. Det handlar inte minst om att förstärka drivkrafterna till arbete och självförsörjning. Regeringen fortsätter därför arbetet med att återupprätta arbetslinjen i Sverige.

I budgetpropositionen för 2024 (prop. 2023/24:1) togs viktiga steg genom sänkt skatt på arbete – framför allt för de med låga och medelhöga inkomster – och pension. Under förutsättning att det finns finansiellt utrymme avser regeringen att under mandatperioden lägga fram ytterligare förslag för att sänka skatten på arbete för att öka drivkrafterna till arbete och utbildning. Arbetslöshetsförsäkringen reformeras med en tydligare nedtrappning, för att stärka incitamenten till återgång i arbete. Försäkringen förstärks också genom att taket höjs och fler personer omfattas. Regeringen har även gett en särskild utredare i uppdrag att utreda hur en modell för ett bidragstak kan utformas och genomföras för att säkerställa att det alltid lönar sig bättre att arbeta än att leva på bidrag (dir. 2023:70). I syfte att motverka utanförskap, öka graden av självförsörjning och påverka incitamentsstrukturer avser regeringen att se över flerbarnstillsägget. För att integrationen ska fungera bättre ska även kraven på aktivitet öka för den som har arbetsförmåga men lever på försörjningsstöd. Det behövs starkare incitament att arbeta och att ta de jobb som finns, där de finns. Regeringen avser

också att höja kraven för kvalificering till den svenska välfärden för dem som inte är svenska medborgare. Det är viktigt att medborgarskapet uppvärderas och att det blir något eftersträvansvärt för dem som vill leva och verka i Sverige.

Arbetslinjen handlar också om att skapa fler vägar till jobb. Regeringen har bl.a. föreslagit åtgärder för att stärka undervisningen i svenska för invandrare (sfi) samtidigt som kraven på de studerande skärps. För att inskräpa det egna ansvaret för att lära sig svenska avser regeringen att föreslå att den generella rätten till att delta i sfi begränsas till tre år. Därutöver har regeringen sett till att etableringsjobben kommer på plats för att bl.a. förbättra nyanländas möjligheter på arbetsmarknaden. Regeringen vill också underlätta handläggningen av omställningsstudiestödet genom att göra regelförenklningar i stödet. Ändringarna ska leda till kortare handläggningstider och mer automatiserade processer, utan att det grundläggande syftet med reformen ändras och utan att målgruppen för stödet utvidgas i större utsträckning. I propositionen Vårändringsbudget för 2024 (prop. 2023/24:99) görs också en satsning på sommarjobb. Vidare föreslås fler platser inom yrkesvux och en förstärkning av statsbidraget till kommuner för att personer med tillfälligt skydd, t.ex. skyddsbehövande från Ukraina, ska få tillgång till komvux i sfi. Regeringen föreslår också att medel avsätts för att förbättra levnadsvillkoren och möjligheterna till etablering på arbetsmarknaden för människor som drivits på flykt från krigets Ukraina och som beviljats uppehållstillstånd med tillfälligt skydd.

Att Sverige har en hög andel individer som arbetar och är självförsörjande är en förutsättning för en gemensamt finansierad välfärd. Mot denna bakgrund har regeringen tagit fram ett självförsörjningsmätt. Mättet ska följas över tid och avser att mäta andelen individer i förvärsaktiv ålder som har egen försörjning, främst genom arbete. Den fördelningspolitiska redogörelsen (se bilaga 2) innehåller en utförlig beskrivning av mättet. En ökad sysselsättningsgrad har bidragit till att andelen självförsörjande har ökat de senaste tio åren. Andelen självförsörjande är högre bland män än bland kvinnor och högre bland inrikes födda än bland utrikes födda.

Strukturreformer för högre tillväxt

En växande ekonomi är nödvändig för att kunna möta de investerings- och resursbehov som ligger framför oss, inte minst när det gäller områden som försvar, rättsväsende och infrastruktur. Hög tillväxt och god produktivitet utveckling under lång tid har varit viktiga faktorer för att göra Sverige till ett av världens rikaste länder. Sverige har dock, likt många andra länder i västvärlden, haft lägre BNP-tillväxt per invånare sedan finanskrisen jämfört med decenniet före. Alla orsaker till denna utveckling är inte kända, men färre produktivitetshöjande investeringar och att andelen personer i arbetsför ålder minskade är två orsaker. För Sveriges del har även den starka befolkningstillväxten till följd av en hög asyl- och anhöriginvandring inverkat negativt på BNP-tillväxten per invånare under 2010-talet. Det är hög tid att styra tillbaka mot ett fokus på ekonomisk utveckling med åtgärder som ökar produktiviteten och förbättrar den långsiktiga tillväxten.

För att bygga Sverige starkare och rikare kommer regeringens tillväxtagenda framåt att fokusera på investeringar i infrastruktur, klimatomställning, forskning, energiproduktion, samt regelförenklningar och kompetensförsörjning. Regeringen avser bl.a. att lägga fram en forsknings- och innovationsproposition vars fokus är excellens, internationalisering och innovation. Dessutom avser regeringen att lägga fram en infrastrukturproposition och utarbeta en strategi för nyindustrialiseringen och samhällsomvandlingen i norra Sverige. En produktivitetskommission som kartlägger hinder och möjligheter för att stärka produktiviteten i ekonomin har tillsatts (dir. 2023:58). Uppdraget ska delredovisas i maj 2024 och slutredovisas 2025. För att skapa bättre

möjligheter för svenska företag att växa behövs lättnader från byråkrati och administration. Tillståndsprocesser ska kortas, bli effektivare och mer förutsebara. Regeringen har beslutat om att inrätta ett förenklingsråd vid Tillväxtverket, och ett implementeringsråd kommer att tillsättas. Regeringen kommer att fortsätta arbetet med att minska regelbördan och de administrativa kostnaderna för företag samt vidta åtgärder för att myndigheternas handläggning ska bli effektivare och snabbare.

Skattepolitiken utgör en central del av den ekonomiska politiken. Skatterna ska finansiera offentliga utgifter på ett robust och rättssäkert sätt samtidigt som de ska skapa goda förutsättningar för hög sysselsättning och tillväxt. I avsnitt 5.5 presenterar regeringen sitt förslag till riktlinjer för skattepolitiken.

Regeringen har tillsatt en utredning för att se över hur frivillig återvandring kraftigt kan stimuleras och med andra medel öka (dir. 2023:151). I uppdraget ingår att ta fram förslag på vilka nivåer av ekonomiska incitament och stöd som är samhällsekonomiskt försvarbara för att skapa incitament för personer att återvandra samt hur svenska myndigheter bättre kan bistå den som kan komma i fråga för återvandring med praktiska förberedelser. Uppdraget ska redovisas senast den 1 augusti 2024.

För att säkra tillgången till rätt kompetens och främja ökad konkurrenskraft krävs allt från stärkta grundläggande färdigheter som att läsa, skriva och räkna, till fler utbildade ingenjörer, vilket regeringen även har satsat på i budgeten för innevarande år. Skatte- reglerna ska utformas för att öka Sveriges möjligheter att konkurrera om internationell nyckelkompetens och för att främja forskning och utveckling. Att skattelättnader för experter utökats samt att det s.k. FoU-avdraget och expertskatte- reglerna ses över är viktiga steg i detta. För att förbättra villkoren för de minsta företagen, och andra aktörer med liten verksamhet, avser regeringen att föreslå en höjd omsättningsgräns för mervärdesskatt fr.o.m. den 1 januari 2025.

I klimathandlingsplanen (skr. 2023/24:59) har regeringen konstaterat att klimatfrågan bara kan lösas i en ekonomi som växer och präglas av ökad konkurrenskraft, tillväxt, stärkt beredskap och resiliens. Svenska företag har varit tidigt ute och har hittat möjligheter att dra nytta av den förändring som sker globalt. Genom politiska beslut kan gynnsamma ramar för omställningen skapas. De viktigaste förutsättningarna är trygg och kostnadseffektiv leverans av fossilfri energi, effektiva tillståndsprocesser och tillgång till relevant kompetens. Stabil, fossilfri el är avgörande för tillväxten, men även för klimatomställningen i industrin och elektrifieringen av transportsektorn. Arbetet med att få ny kärnkraft på plats i Sverige fortsätter.

Bostadsbyggandet påverkas på kort sikt mycket negativt av de högre räntorna. Regeringen har därför vidtagit kortsiktiga åtgärder för att stötta byggbranschen, bl.a. genom förslaget att tillfälligt höja taket för rotavdraget. På längre sikt påverkas byggandet strukturellt av tillgången till bl.a. byggbar mark, regelverk och kommunernas agerande. Regeringen arbetar därför med reformer för att öka tillgången till byggbar mark, förbättra nyttjandet av det befintliga beståndet och åtgärda andra strukturella hinder som präglar bostadsmarknaden.

Länder med starka offentliga finanser klarar att prioritera tillväxtinvesteringar också i dåliga tider. Sverige har en låg statsskuld och starka offentliga finanser, vilket ger utrymme för ytterligare investeringar för högre tillväxt. Därför är ordning och reda i statens finanser centralt.

Fördjupning 2.1 Hushållens köpkraft har försvagats

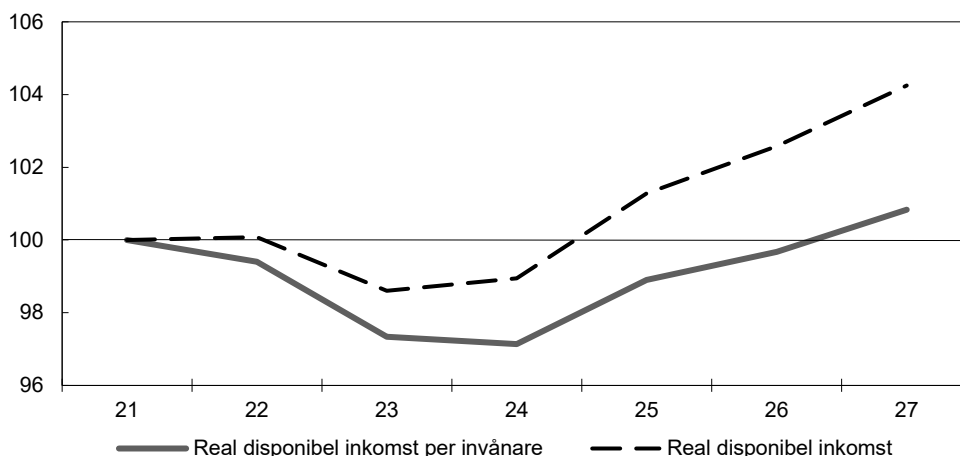
En hög inflation har medfört att hushållens köpkraft har minskat. För den genomsnittliga löntagaren har uppgången i inflationen försvagat köpkraften väsentligt sedan slutet av 2021. Eftersom lönerna inte har stigit i samma takt som priserna har drygt tio års reallöneökningar gått förlorade. Reallöneminskningen har särskilt drabbat de sysselsatta som inte lyckats få upp sin lön, genom att t.ex. byta arbete eller arbeta fler timmar. Även om den genomsnittliga reallönen väntas öka framöver bedöms det ta flera år innan den är tillbaka på 2021 års nivå.

Hushållens sammanlagda köpkraft har inte påverkats lika mycket som enskilda löntagares. Hushållens reala disponibla inkomster minskade med knappt 1,5 procent 2021–2023, att jämföra med en reallönedgång på drygt 10 procent för motsvarande år. Den relativt måttliga nedgången i de reala inkomsterna beror delvis på att många har gått från att vara utan arbete till att bli sysselsatta, vilket har ökat de samlade lönerna i ekonomin men inte påverkat den enskilda löntagarens köpkraft. Vidare har prisindexerade sociala transfereringar, som sjukersättning och den högsta nivån för föräldrapenning, bidragit till att dämpa minskningen i den disponibla inkomsten. I beräkningarna av den disponibla inkomsten beaktas även den högre räntans effekter på både ränteutgifter och ränteinkomster. Dessutom används olika prisindex för att ta hänsyn till prisökningarna.

Köpkraften väntas öka något 2024, då lägre inflation och stigande löner väntas bidra positivt medan sysselsättningen, som bedöms minska, har en motverkande effekt (se diagram 2.1). Den sammanlagda köpkraften väntas vara återhämtad först 2025, då effekten av lägre räntor tillsammans med stigande reallöner och sysselsättning bidrar i positiv riktning. För den genomsnittliga individen väntas köpkraften mätt som real disponibel inkomst per invånare vara återhämtad 2027 (se diagram 2.1).

Diagram 2.1 Hushållens disponibla inkomst

Index, 2021 = 100

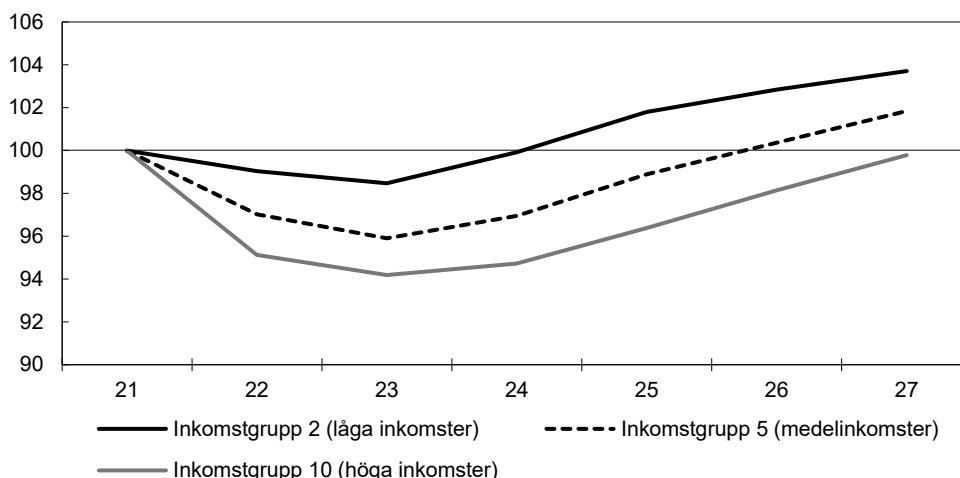
Källor: Statistiska centralbyrån och egna beräkningar.

För hushåll i den nedre delen av inkomstfördelningen väntas återhämtningen gå snabbare än för de högre inkomstgrupperna. I reala termer har köpkraften försämrats mer för hushåll med högre inkomster än för de med lägre. En viktig förklaring till detta är att många transfereringssystem räknas upp med prisbasbeloppet, vars utveckling är direkt kopplad till inflationen. För hushåll med dessa transfereringar innebär det kompensation för den genomsnittliga inflationsutvecklingen i samhället, men inte nödvändigtvis full kompensation för de ökade utgifter som dessa hushåll har haft. Det är dock inte enbart hushåll med de allra högsta inkomsterna som har haft en

svag utveckling. Det gäller även för hushåll med genomsnittlig inkomst, där köpkraften inte väntas vara återhämtad förrän efter 2026 (se diagram 2.2).

Diagram 2.2 Real utveckling av hushållens ekonomiska standard, inkomstgrupper

Index 2021=100

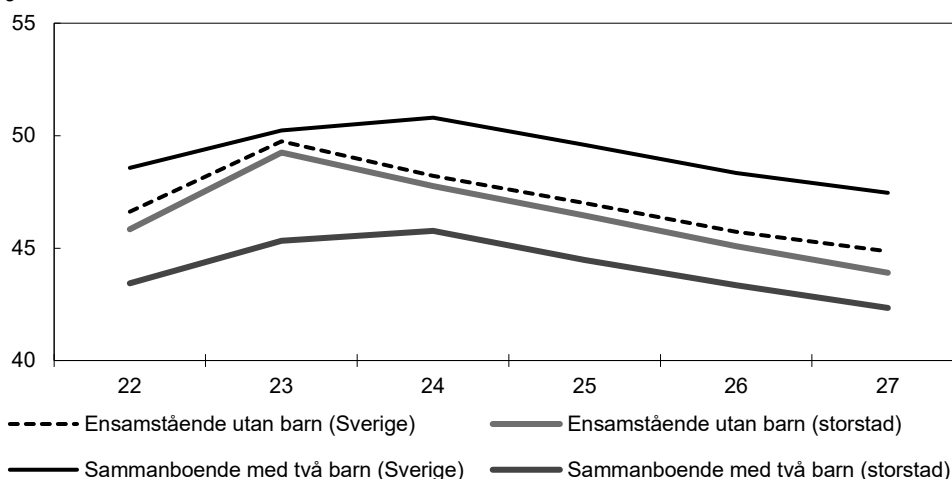
Anm.: Definitionen av disponibel inkomst skiljer sig mellan nationalräkenskaperna och inkomststatistiken som används i diagram 2.1. De viktigaste skillnaderna mellan de olika sätten att mäta disponibel inkomst är att i inkomststatistiken saknas ränteutgifter (räknas här som konsumtion) och driftöverskott i egna hem. Dessutom används olika s.k. deflater, dvs. prisindex, vid beräkning av den reala disponibla inkomsten.

Källor: Statistiska centralbyrån och Statistiskt analysregister (STAR).

Skillnader i belåningsgrad och prisutvecklingen på hushållens olika konsumtionskorgar, dvs. alla varor och tjänster som hushållet konsumerar under året, bidrar till att köpkraften har påverkats olika mycket för olika typer av hushåll. Till exempel har hushåll med jämförelsevis hög andel livsmedel i sin varukorg haft en större nedgång i sin köpkraft än det genomsnittliga hushållet. Det följer av att prisuppgången på livsmedel har varit högre än den för KPI som helhet. I diagram 2.3 visas utvecklingen av de viktigaste hushållsutgifterna (livsmedel, boende, drivmedel och elförbrukning), i förhållande till hushållens inkomster, för några typhushåll. De flesta hushåll har upplevt en försämrad köpkraft under 2022 och 2023. För ensamstående hushåll utan barn väntas köpkraften förbättras under 2024, och stärkas ytterligare under 2025. Det beror både på ökade inkomster och på att utgiftsökningen väntas bromsa in i takt med lägre inflation och räntor. För hushåll med två barn väntas köpkraften under 2024 försvagas. Det gäller för såväl ensamstående med barn som sammanboende med barn. Ensamstående hushåll har dock sämre möjligheter att hantera ökade kostnader då marginalerna i hushållsbudgeten är lägre. Under 2024 och 2025 väntas inkomsterna för barnfamiljer öka i ungefär samma takt som för övriga hushåll i förvärvsaktiv ålder. Samtidigt bedöms utgifterna för räntor och livsmedel fortsätta att öka under 2024, vilket försämrar köpkraften. Under 2025 väntas ränteutgifterna minska och prisökningen på livsmedel avta. Sammantaget leder det till att köpkraften förbättras för barnfamiljer fr.o.m. 2025, men det väntas ta ytterligare något år innan köpkraften är helt återhämtad.

Diagram 2.3 Typhushåll, utgifter i förhållande till inkomster

Utgifternas andel av inkomsten

Anm.: Definitionen av disponibel inkomst skiljer sig mellan nationalräkenskaperna och inkomststatistiken som används i diagram 2.1. De viktigaste skillnaderna mellan de olika sätten att mäta disponibel inkomst är att i inkomststatistiken saknas ränteutgifter (räknas här som konsumtion) och driftöverskott i egna hem. Dessutom används olika deflaterare vid beräkning av den reala disponibla inkomsten. Barnen antas i beräkningarna vara 9 och 11 år.

Källor: Statistiska centralbyrån, Konsumentverket och egna beräkningar.

Åtgärder för att stötta ekonomin och öka tryggheten

I den ekonomiska vårpropositionen beskriver regeringen politikens inriktning på medellång och lång sikt. I propositionen föreslås i normala fall inga nya reformer. Dessa finns i stället i budgetpropositionen, där regeringen på hösten lämnar förslag till statens budget för kommande år. Om det under ett budgetår sker förändringar som inte var möjliga att förutse i samband med budgetpropositionen får regeringen lämna förslag till ändringar i statens budget för det löpande budgetåret. Det ska som huvudregel ske antingen i anslutning till den ekonomiska vårpropositionen (vårändringsbudget) eller till budgetpropositionen (höständringsbudget).

Samtidigt med denna proposition lämnar regeringen propositionen Vårändringsbudget för 2024 till riksdagen. I den propositionen presenteras bl.a. åtgärder inom följande områden:

- Åtgärder för att ta Sverige genom lågkonjunkturen och värna välfärden
- Brottsbekämpning och ökad trygghet
- Stärkt försvar och krisberedskap

Åtgärder för att ta Sverige genom lågkonjunkturen och värna välfärden

I takt med att inflationen sjunker ökar möjligheterna att använda Sveriges ekonomiska utrymme för att stötta ekonomin något. Breda efterfrågestimulanser är inte aktuella, utan i första hand handlar det om områden, inte minst välfärden, där inflationens konsekvenser fortsatt är särskilt tydliga. För även om inflationen är på väg ner präglas ekonomin fortsatt av de höga priserna.

Regeringen lämnar inte välfärden i sticket. Den höga inflationen har medfört ett högt kostnadstryck i kommuner och regioner, då kostnaderna för både verksamhet och avtalspensioner har ökat kraftigt. Särskilt pensionskostnaderna bedöms fortsätta att öka under 2024. Detta bidrar till ett ansträngt ekonomiskt läge, i synnerhet i regionerna som drabbas hårdast av de ökade pensionskostnaderna. För att förbättra de ekonomiska förutsättningarna och undvika uppsägningar av sjukvårdspersonal föreslår regeringen ytterligare sex miljarder kronor till regionerna i propositionen Vårändringsbudget för 2024. Regeringen föreslår även ett tillskott till kommunerna för

att minska risken att inflationen på ett negativt sätt påverkar förutsättningarna för barn och elever att få den utbildning och det stöd de har rätt till.

Regeringen ser också ett behov av att stödja regionerna i arbetet med nödvändiga strukturåtgärder som kan effektivisera verksamheterna. Därför intensifieras arbetet med en nationell vårdförmedling, och en effektivitetsdelegation för hälso- och sjukvården inrättas. Effektivitetsdelegationen ska sprida positiva erfarenheter mellan regioner och ge stöd för att genomföra strukturåtgärder, i syfte att effektivisera verksamheterna. Därutöver avser regeringen att låta regionernas ekonomiska situation utvärderas, med fokus på resursutnyttjande, kostnadseffektivitet och effektiviseringspotential.

Trots lägre inflation är priserna fortsatt på höga nivåer. För att stötta dem som drabbas särskilt hårt av prisökningarna föreslår regeringen en förlängning av det tillfälligt förhöjda bostadsbidraget för barnfamiljer med svag ekonomi. Den ökade arbetslösheten bedöms minska ungdomars möjligheter att få arbete. Möjligheten att skapa sommarjobb för ungdomar i kommuner med hög arbetslöshet bör därför stärkas. Jobben ska vara tillgängliga att söka för alla ungdomar i relevant åldersgrupp i dessa kommuner.

En väl fungerande matchning på arbetsmarknaden minskar risken för att arbetslösheten stiger och håller sig kvar på en hög nivå. Många branscher har svårt att hitta arbetskraft med rätt utbildning och kompetens. Möjligheterna till omställning och utbildning behöver därför bli större. Av den anledningen föreslår regeringen att ytterligare medel avsätts till fler platser inom den yrkesinriktade vuxenutbildningen så att kompetensförsörjningen förbättras och fler snabbt kan komma i arbete.

I ett land som Sverige – med långa avstånd och många glest befolkade områden – är det viktigt med välfungerande kommunikationer. Till följd av den kraftigt minskade flygtrafiken under pandemin har det uppstått ett ackumulerat underskott i det gemensamma avgiftsutjämningsystemet för säkerhetskontroll av passagerare och deras bagage (GAS). För att mildra kommande avgiftshöjningar för flygbolagen föreslår regeringen att medel tilldelas Transportstyrelsen för detta ändamål. Behovet av underhåll av transportinfrastrukturen är stort. Extraordinära väderhändelser och skredet vid E6 i Stenungsund har markant ökat kostnaderna för vägunderhållet. Regeringen prioriterar att förbättra den befintliga infrastrukturen och reparera där det behövs. För att undvika negativa effekter på det övriga arbetet med underhåll av det svenska vägnätet föreslår regeringen att medel tillförs för åtgärder i samband med återställandet efter skredet på väg E6.

Eldrivna transporter bör möjliggöras i hela landet genom en snabb, samordnad och samhällsekonomiskt effektiv utbyggnad av ändamålsenlig laddinfrastruktur. Utbyggnaden av laddinfrastruktur bör ske i sådan takt att den bidrar till en snabb elektrifiering av transportsektorn. För att uppnå kostnadseffektiva utsläppsminskningar och stimulera investeringar i grön teknik föreslår regeringen en förstärkning av det generella klimatinvesteringsstödet Klimatklivet, vilket bl.a. kan finansiera investeringar i laddinfrastruktur som skapar förutsättningar för eldrivna vägtransporter att snabbare ersätta fossila drivmedel.

Brottsbekämpning och ökad trygghet

Den organiserade brottsligheten är systemhotande och utgör ett betydande hot mot det öppna samhället, den enskilda människans frihet och grunderna för vår rättsstat. Den grova organiserade brottsligheten fortsätter att släcka liv samtidigt som den har spridit sig från storstäderna till mindre orter. Utsatthet för kriminalitet skapar otrygghet, och utan trygghet, ingen frihet. Ett annat allvarligt problem är den grova

organiserade brottslighetens otillbörliga påverkan på politiken och den offentliga förvaltningen. För att vända utvecklingen genomför regeringen den största offensiven i svensk historia mot organiserad brottslighet. Mäns våld mot kvinnor, våld i nära relationer och hedersrelaterat våld och förtryck utgör allvarlig kriminalitet och samhället måste stå upp för dem som utsätts för sådan allvarlig brottslighet. Sverige ska bli ett tryggare land att bo och leva i.

Att med kraft trycka tillbaka brottsligheten är en av regeringens mest prioriterade uppgifter. De brottsbekämpande myndigheterna har getts mer resurser, effektivare verktyg och straffen för flera brott har skärpts. Utöver det planeras ytterligare åtgärder, däribland system med visitationszoner och anonyma vittnen samt utökade möjligheter att använda preventiva tvångsmedel. Dessutom utreds ett reviderat regelverk för påföljder med bl.a. sänkt straffreduktion för flerfaldig brottslighet, förvaringsdom och sänkt straffmyndighetsålder. Regeringen föreslår fortsatta resursförstärkningar för att de brottsbekämpande myndigheterna ska fortsätta att stärka sin förmåga att utföra sina uppdrag.

Kriminalvården står inför en kraftig expansion av antalet häktes- och fängelseplatser. Det leder till ökade kostnader då nybyggda fängelser är dyrare än gamla. Det är därför särskilt viktigt att myndigheten bedriver ett målinriktat arbete för att minska dygnskostnaderna exklusive hyror. Utöver det arbete som Kriminalvården på egen hand har påbörjat avser regeringen att ge Kriminalvården ett förnyat uppdrag om att föreslå lämpliga åtgärder för att minska dygnskostnaden. I uppdraget ska ingå att genomföra en utökad internationell jämförelse med andra europeiska länder med en lägre dygnskostnad i syfte att identifiera ytterligare möjliga åtgärder för att minska kostnaden. Det är dock fortsatt viktigt att Kriminalvården har förutsättningar att upprätthålla säkerheten och bedriva en effektiv återfallsförebyggande verksamhet. En översyn av häkteslagen (2010:611) och fängelselagen (2010:610) ska genomföras för att se över frågor som underlättar för Kriminalvården i den pågående expansionen.

Regeringen föreslår att medel avsätts för att påskynda Kriminalvårdens planerade kapacitetsutbyggnad. Regeringen avser också att föreslå förenklingar av byggreglerna för nya fängelseplatser. Utöver det föreslås medel avsättas till Statens institutionsstyrelse för att omhänderta det ökande antalet barn och unga som döms till sluten ungdomsvård samt för att möjliggöra vissa särskilda säkerhetshöjande åtgärder, såsom t.ex. inlåsning vid dygnsvilan. Samtidigt föreslås att Sveriges Domstolar ska tillföras medel för att domstolarna ska kunna bedriva sin verksamhet i takt med övriga satsningar på rättsväsendet.

Det går inte att bekämpa den organiserade brottsligheten utan att strypa gängens ekonomi. Genom att slå mot möjligheterna att berika sig ekonomiskt på kriminalitet kan samhället minska incitamenten att ägna sig åt brottslighet och motverka att brottsvinster bygger upp ännu starkare och mer välorganiserade kriminella verksamheter. Brott mot välfärden är en lukrativ inkomstkälla för den organiserade brottsligheten. Att förhindra utnyttjandet av offentliga medel, förhindra att företag och andra juridiska personer används som brottsverktyg och öka återtagandet av brottsvinster är därför prioriterade insatser för regeringen. För att minska felaktiga utbetalningar och brott mot välfärdssystemen inrättade regeringen Utbetalningsmyndigheten den 1 januari 2024. Framgent planerar regeringen för att fler statliga utbetalningar ska omfattas av myndighetens verksamhet, liksom även utbetalningar från kommuner och regioner. Skatteverket, Tullverket och Kronofogdemyndigheten föreslås få tillskott för att öka takten i arbetet mot den kriminella ekonomin. Resurser föreslås avsättas för Försäkringskassans arbete mot felaktiga utbetalningar, och genom ytterligare medel kan Inspektionen för vård och omsorg stärka tillsynen för att förebygga och motverka välfärds-kriminalitet. Regeringen föreslår även att resurser avsätts till ett antal

myndigheter för att utveckla informationsutbytet i syfte att motverka felaktiga utbetalningar från välfärdssystemen. Därutöver föreslår regeringen en förstärkning av arbetet mot arbetslivskriminalitet.

Stärkt försvar och krisberedskap

Svensk säkerhet byggs bäst tillsammans med andra länder. Den 16 maj 2022 fattades, med brett stöd i riksdagen, beslut om att ansöka om medlemskap i Nato. Ett svenskt Natomedlemskap är det bästa sättet att värna Sveriges säkerhet, och det är därför glädjande att Sverige nu har blivit en fullvärdig medlem i Nato. Medlemskapet innebär att Sverige blir säkrare och att Nato blir starkare.

Det har gått drygt två år sedan Ryssland inledde sin fullskaliga invasion av Ukraina. Sverige har stöttat Ukraina med politiskt, ekonomiskt, humanitärt och militärt stöd genom sammanlagt femton stödpaket. I februari 2024 presenterades det senaste stödpaketet, och regeringen lämnade samtidigt propositionen Extra ändringsbudget för 2024 – Försvarsmateriel och ekonomiskt stöd till Ukraina (prop. 2023/24:76) som bl.a. innehöll medel för att finansiera delar av detta paket. I propositionen Vår ändringsbudget för 2024 avsätts medel som behövs för att finansiera de återstående delarna av stödpaketet.

Regeringen bedömer att Sveriges försvarsutgifter enligt Natos definition kommer att uppgå till 2 procent av BNP i år. Fortsatta resursförstärkningar kommer att föreslås i enlighet med den politiska överenskommelsen om det militära och civila försvaret från mars 2022. För att stärka förmågan i befintliga krigsförband föreslår regeringen ett tillskott av medel till Försvarsmakten.

Det kraftigt försämrade säkerhetsläget har tydliggjort att takten i förstärkningen av det civila försvaret behöver öka. Därför behövs ytterligare satsningar under innevarande år. Det gäller bl.a. strategiska varor och tjänster för att förstärka sjukvården under höjd beredskap samt mobila elverk till kommunal räddningstjänst. Regeringen föreslår ett tillskott till Försäkringskassan för arbete med såväl fysisk säkerhet som informations- och cybersäkerhet. Medel föreslås även för att stödja mindre kommuner och andra offentliga aktörer i arbetet med att stärka sin förmåga att stå emot och hantera it-incidenter.

Att transporter och infrastruktur fungerar är en nödvändig förutsättning för att viktiga samhällsfunktioner ska kunna upprätthållas vid kriser i fredstid, höjd beredskap och ytterst i krig. Försvarsmakten har pekat ut särskilda behov av åtgärder i transportinfrastrukturen. Regeringen föreslår därför att medel tillförs för att kunna påbörja arbetet med vissa prioriterade åtgärder utifrån totalförsvarets behov. Beredskapen inom dricksvattenhantering behöver stärkas. Regeringen föreslår därför ett tillskott till nationella vattenkatastrofgruppen vid Livsmedelsverket för bl.a. inköp av materiel och strategiska förstärkningsresurser för samhällsviktiga funktioner. Vidare bereder regeringen förslag från betänkandet Livsmedelsberedskap för en ny tid (SOU 2024:8) inför Livsmedelsstrategin 2.0.

2.2 Den ekonomiska utvecklingen

Blandad utveckling i omvärlden

Hög inflation, snabbt stigande räntor och lågt förtroende bland hushåll och företag har hållit tillbaka tillväxten i omvärlden 2023. En jämförelse mellan USA och euroområdet visar dock att utvecklingen har varit tudelad. I USA har tillväxten utvecklats överraskande starkt, medan tillväxten i euroområdet har stagnerat. Tillväxten skiljer sig emellertid åt även inom euroområdet, där inte minst Tyskland har haft en svag

utveckling. Arbetsmarknaderna har däremot utvecklats positivt i både USA och euroområdet 2023, med ökad sysselsättning och låg arbetslöshet. I USA har dock reallönerna utvecklats bättre än i euroområdet. De ökade reallönerna, ett högt ackumulerat sparande efter pandemin och en jämförelsevis låg räntekänslighet bland hushållen, har bidragit till att hålla upp tillväxten i hushållens konsumtion i USA, trots hög inflation och snabbt stigande räntor.

De senaste månaderna har inflationen i USA och euroområdet varit i stort sett oförändrad. Framöver väntas inflationen i omvärlden återigen minska. Varuinflationen bedöms fortsätta minska och även tjänstepriserna väntas utvecklas mer måttligt när läget på arbetsmarknaderna och löneutvecklingen normaliseras. Flera centralbanker väntas sänka sina styrräntor under 2024.

Framåtblickande indikatorer, såsom inköpschefsindex och hushållens förtroendeindikator, talar för att aktiviteten i den amerikanska ekonomin fortsätter att utvecklas starkt under första halvan av 2024. Samtidigt tyder motsvarande indikatorer på att tillväxten i euroområdet förblir svag. I takt med att inflationen minskar stärks hushållens köpkraft. Detta väntas främja hushållens konsumtion och bidra till att lyfta tillväxten i euroområdet fr.o.m. andra halvan av 2024. Dessutom väntas mindre åtstramande finansiella förhållanden understödja investeringarna framöver.

Den kinesiska ekonomin växte 2023 i linje med landets tillväxtmål på omkring 5 procent. Olika typer av åtgärder för att hantera den pågående fastighetskrisen har gett den kinesiska ekonomin visst stöd. Åtgärderna väntas bidra till att tillväxten växer i linje med tillväxtmålet på omkring 5 procent även 2024. I Kina har inflationen varit negativ under stora delar av det senaste halvåret, främst på grund av kraftigt fallande livsmedelspriser. Inflationen exklusive livsmedel- och energipriser har varit positiv men låg, vilket speglar en svag inhemsk efterfrågan.

Sammantaget väntas BNP-utvecklingen för Sveriges viktigaste handelspartner (den s.k. KIX-BNP) förbli svag 2024, för att sedan återhämta sig 2025 (se tabell 2.1).

Återhämtning i svensk ekonomi 2025

Svensk ekonomi bedöms ha befunnit sig i en lågkonjunktur sedan 2023, med minskande BNP tre kvartal i följd. Konjunkturedgången kan kopplas till en svag inhemsk efterfrågan. För många hushåll har uppgången i inflationen försvagat köpkraften väsentligt under 2022 och 2023 (se fördjupningsruta 2.1).

En hög inflation och snabbt stigande räntor har pressat både hushållens konsumtion och bostadsbyggandet. Framtidsutsikterna har förbättrats något enligt uppmätta förväntningar om den ekonomiska utvecklingen, men indikatorer pekar alltså på en svag tillväxt under inledningen av 2024. Svenska hushåll är generellt högt belånade och har korta bindningstider för räntorna på sina bostadslån, vilket gör att ränteförändringar får genomslag förhållandevis snabbt. Under 2024 väntas lägre inflation och stigande löner förbättra det ekonomiska läget i hushållssektorn. Samtidigt bedöms sysselsättningen minska, och hushållens ränteutgifter vara fortsatt höga. Köpkraften ser därför ut att utvecklas svagt och hushållens konsumtion väntas växa långsamt. De högre kostnaderna i kombination med svag efterfrågan från hushållen väntas också sätta sitt avtryck på bostadsmarknaden, med fortsatt sjunkande bostadsinvesteringar. Sammantaget väntas BNP-tillväxten i Sverige bli låg 2024.

BNP-tillväxten väntas bli något högre 2025, men svensk ekonomi bedöms fortsatt vara i en lågkonjunktur. Lägre inflation öppnar upp för räntesänkningar och därmed lägre räntekostnader för hushåll och företag. Det medför att hushållens konsumtion återhämtar sig snabbt och att bostadsinvesteringarna ökar. Även den ekonomiska

utvecklingen i omvärlden väntas förbättras 2025, vilket bidrar till att tillväxten i svensk export tilltar.

Försämrat arbetsmarknadsläge 2024

Under andra halvåret 2023 försämrades läget på arbetsmarknaden. Till följd av en svag efterfrågan i ekonomin minskade sysselsättningen och arbetslösheten ökade. Nedgången på arbetsmarknaden bedöms samtidigt till viss del ha motverkats av att företag har behållit personal i högre grad än vad deras verksamhet har krävt på kort sikt.

En ytterligare försämring av läget på arbetsmarknaden väntas 2024. Flera arbetsmarknadsindikatorer ger en dyster framtidsbild. Efterfrågan på arbetskraft har minskat, samtidigt som antalet varsel och konkurser har ökat. Anställningsplanerna enligt Konjunkturinstitutet är fortfarande på låga nivåer, vilket indikerar en fortsatt dämpad utveckling på arbetsmarknaden. En låg efterfrågan på arbetskraft väntas medföra att sysselsättningen minskar något och att arbetslösheten ökar under 2024. Även 2025 väntas efterfrågan på arbetskraft vara förhållandevis låg.

Inflationsmålet väntas uppnås 2024

Inflationen, mätt med konsumentprisindex med fast ränta (KPIF), sjönk tydligt under 2023, men låg under inledningen av 2024 trots det fortfarande över Riksbankens inflationsmål. En starkt bidragande faktor till nedgången är lägre energipriser, där inte minst elpriserna har fallit sedan vintern 2022. Därutöver har drivmedelspriserna minskat med draghjälp från skattesänkningar och sänkt reduktionsplikt. Den s.k. kärninflationen (KPIF-inflationen exklusive energi) har minskat. Den är dock fortsatt hög, inte minst till följd av fortsatta prisökningar på tjänster. Inflationsförväntningarna på både kort och lång sikt är sedan januari 2024 i linje med inflationsmålet, samtidigt som företagens prisplaner enligt Konjunkturbarometern från Konjunkturinstitutet har fallit tillbaka till mer normala nivåer. En svagare efterfrågan i ekonomin tillsammans med lägre priser i producentled bedöms dämpa inflationen ytterligare. Inflationsmålet väntas uppnås under 2024.

För att värna inflationsmålet och undvika att den höga inflationen blir varaktig har Riksbanken, liksom centralbanker i många andra länder, höjt styrräntan flera gånger under 2022 och 2023. Tidigare räntehöjningar bedöms ännu inte ha hunnit få fullt genomslag. Flera centralbanker, däribland i USA, euroområdet och Sverige, har signalerat att styrräntetoppen troligen har nåtts. Samtidigt har dörren öppnats för sänkta styrräntor under 2024, förutsatt att inflationen fortsätter att närma sig inflationsmålen. Riksbankens styrränta väntas ligga kvar på nuvarande nivå under första halvåret 2024, innan den gradvis sänks under andra halvåret 2024 och under 2025.

Tabell 2.1 Makroekonomiska nyckeltal

Procentuell förändring om inget annat anges. Utfall 2023, prognos 2024–2027

	2023	2024	2025	2026	2027
BNP ¹	-0,2	0,7	2,5	3,2	2,4
BNP, kalenderkorrigerad ¹	0,0	0,7	2,8	3,0	2,2
BNP-gap ²	-1,2	-2,3	-1,4	-0,3	0,0
Produktivitet ^{3, 4}	-1,5	0,6	1,8	1,8	1,3
Arbetade timmar ⁴	1,8	-0,1	0,9	1,2	0,9
Sysselsättning, 15–74 år	1,4	-0,4	0,7	1,3	0,9
Sysselsättningsgrad, 15–74 år ⁵	69,4	68,9	69,0	69,6	69,8
Arbetslöshet, 15–74 år ⁶	7,7	8,3	8,4	7,8	7,6
Timplön enligt KL ⁷	3,8	3,7	3,6	3,7	3,7

	2023	2024	2025	2026	2027
KPI ⁸	8,5	3,1	0,8	1,6	2,1
KPIF ⁹	6,0	2,1	1,7	2,0	2,0
Styrränta ¹⁰	3,46	3,85	2,71	2,25	2,25
BNP i världen, KIX-vägd ¹¹	1,4	1,5	1,9	2,0	2,1

Anm.: Baserad på publicerad statistik t.o.m. 2024-03-05.

¹ Fasta priser.

² Skillnaden mellan faktisk och potentiell BNP i procent av potentiell BNP. Potentiell BNP är en bedömning.

³ Förädlingsvärde i hela ekonomin till baspris per arbetad timme.

⁴ Enligt nationalräkenskaperna, kalenderkorrigerad.

⁵ Procent av befolkningen.

⁶ Procent av arbetskraften.

⁷ Nominell löneutveckling enligt konjunkturlönestatistiken (KL). År 2023 avser prognos.

⁸ Konsumentprisindex.

⁹ Konsumentprisindex med fast ränta.

¹⁰ Procent, årsgenomsnitt.

¹¹ BNP sammanvägda med KIX-vikter, ett mått på respektive lands betydelse för svensk utrikeshandel.

Källor: Statistiska centralbyrån, Macrobond, Medlingsinstitutet och egna beräkningar.

Flera osäkerheter kring den ekonomiska utvecklingen

Inflationen i Sverige och i de avancerade ekonomierna har sjunkit tydligt från höga nivåer och väntas sjunka ytterligare 2024. Denna utveckling är dock omgärdad av betydande osäkerhet. Det är möjligt att inflationen inte minskar lika snabbt som väntat. Geopolitiska händelser kan t.ex. leda till högre energipriser och störningar i globala värdekedjor, vilket i sin tur kan ge upphov till kostnadsökningar för företag och större prisökningar för konsumenter. Det finns även en risk att företagen justerar priserna på ett annat sätt än tidigare och att ett sådant ändrat beteende bidrar till att inflationen håller sig kvar på en högre nivå under längre tid än väntat. Denna risk understryks av att tjänsteinflationen har sjunkit förhållandevis långsamt den senaste tiden. Skulle inflationsnedgången drabbas av oväntade bakslag, bedöms även sänkningar av styrräntorna dröja. Detta påverkar i sin tur de ekonomiska förutsättningarna för både hushåll och företag, som kan komma att hålla tillbaka konsumtion och investeringar. En svagare utveckling än väntat för den ekonomiska aktiviteten kan även medföra en kraftigare försvagning av den svenska arbetsmarknaden, högre arbetslöshet och en djupare lågkonjunktur.

Det råder även stor osäkerhet kring den ekonomiska utvecklingen i omvärlden, bl.a. på grund av det spända geopolitiska läget, kvarvarande effekter av den snabba och synkroniserade penningpolitiska åtstramningen samt finanspolitikens inriktning i många länder. En långsammare återhämtning i euroområdet, som är en viktig exportmarknad för Sverige, skulle kunna innebära att efterfrågan på svenska varor och tjänster utvecklas svagare än väntat. Aktiviteten i euroområdet, i synnerhet i Tyskland, kan påverkas negativt av en långsammare återhämtning i den kinesiska ekonomin, som fortsätter tyngas av strukturella problem i fastighetssektorn. Skulle svenska exportföretag möta en lägre efterfrågan, kan det leda till lägre efterfrågan på arbetskraft och därmed högre arbetslöshet i Sverige.

Ett högt ränteläge riskerar att exponera sårbarheter i det globala finansiella systemet, vilket i sin tur kan få omfattande och svåröversägliga effekter på världsekonomin. Detsamma gäller för den svenska ekonomin, där hög räntekänslighet hos hushåll och företag utgör en sårbarhet, både för den ekonomiska utvecklingen och för den finansiella stabiliteten. Höga räntor sätter press på högt skuldsatta hushåll och på kommersiella fastighetsföretag, som bankerna har en betydande exponering mot. För att anpassa sig till ett högre ränteläge krävs det att många fastighetsbolag fortsätter att minska sin totala skuldsättning. Om denna anpassning inte kan genomföras på ett ordnat sätt, finns det risk för en negativ påverkan på den finansiella stabiliteten, vilket

kan få stora konsekvenser för den realekonomiska utvecklingen i Sverige. I det svenska finansiella systemet finns dock sammantaget en god motståndskraft, vilket gör att problem för enskilda bolag bör kunna hanteras utan större spridningseffekter.

En annan risk, som delvis är kopplad till det höga ränteläget, är hållbarheten i statsfinanserna i omvärlden. Stora stödåtgärder som införts sedan början av pandemin, exempelvis i USA och flera euroländer, har resulterat i betydande budgetunderskott och ökade statsskulder. Med ett högt ränteläge globalt blir det dyrare att finansiera dessa skulder. Om marknads förtroende för hållbarheten i dessa länders statsfinanser dessutom skulle påverkas negativt, kan det leda till ännu högre finansieringskostnader, försvåra upplåningen och tvinga fram en mer omfattande finanspolitisk åstramning. För svensk del bedöms emellertid den risken vara liten givet Sveriges mycket starka statsfinanser.

Ökade geopolitiska spänningar i omvärlden innebär bl.a. ökade risker för cyberattacker och sabotage i Sverige. Kostnaderna för sådana attacker kan vara stora för såväl enskilda företag som samhället i stort, och de kan leda till betydande samhälls-ekonomiska förluster. Även klimatförändringar har stor påverkan på den ekonomiska aktiviteten i omvärlden, och risken finns att även Sveriges ekonomi påverkas direkt eller indirekt av dessa.

2.3 Den offentliga sektorns finanser

Fortsatt försvagning av de offentliga finanserna

De offentliga finanserna väntas uppvisa ett underskott t.o.m. 2025. Den offentliga sektorns sparande tyngs av att skatteintäkterna väntas utvecklas jämförelsevis långsamt när sysselsättningen minskar. Samtidigt väntas utgifterna öka, bl.a. till följd av eftersläpande effekter av den höga inflationen. Även de satsningar som genomförs inom framför allt försvarsområdet belastar de offentliga finanserna 2024. Även det strukturella sparandet väntas tillfälligt uppvisa ett underskott 2024.

Regeringens prognosprinciper innebär att endast beslutade och aviserade förändringar av skatteregler och statens utgifter beaktas. Mot denna bakgrund bedöms såväl det finansiella som det strukturella sparandet successivt förstärkas redan fr.o.m. 2025 (se tabell 2.2).

Den offentliga bruttoskulden minskade i förhållande till BNP mellan 2022 och 2023. Detta beror till stor del på Riksbankens beslut att egenfinansiera valutalån som i sin tur medförde att Riksgäldskontorets årliga lånebehov minskade. Det väntade underskottet i det finansiella sparandet medför att bruttoskulden i stort sett ökar i proportion med BNP fram t.o.m. 2025. I avsaknad av nya åtgärder väntas de offentliga finanserna förstärkas i slutet av prognosperioden. Bruttoskulden väntas då understiga 30 procent av BNP.

Tabell 2.2 Offentliga sektorns finanser

Miljarder kronor om inget annat anges. Utfall 2023, prognos 2024–2027

	2023	2024	2025	2026	2027
Finansiellt sparande	-40	-81	-18	51	125
Procent av BNP	-0,6	-1,2	-0,3	0,7	1,7
<i>Stat</i>	-0,1	-1,0	-0,3	0,5	1,4
<i>Ålderspensionssystem</i>	0,2	0,5	0,6	0,6	0,7
<i>Kommunsektor</i>	-0,8	-0,8	-0,5	-0,4	-0,4
Strukturellt sparande, procent av potentiell BNP	0,1	-0,2	0,7	1,2	2,0

	2023	2024	2025	2026	2027
Konsoliderad bruttoskuld	1 966	2 067	2 128	2 130	2 074
Procent av BNP	31,2	31,8	31,5	30,0	28,0

Källa: Statistiska centralbyrån och egna beräkningar.

2.4 Det finanspolitiska ramverket

Det finanspolitiska ramverket är ett viktigt verktyg för att utforma en långsiktig hållbar finanspolitik. Ramverket ger samtidigt handlingsfrihet att bedriva en aktiv finanspolitik i syfte att stabilisera ekonomin vid allvarliga ekonomiska nedgångar. De budgetpolitiska målen i ramverket består av ett överskottsmål och ett skuldankare för den offentliga sektorn, ett utgiftstak för staten samt det kommunala balanskravet.

2.4.1 Avvikelse från överskottsmålet 2024

Regeringen bedömer att det strukturella sparandet tydligt kommer att avvika från överskottsmålet för innevarande år. Avvikelsen bedöms bli tillfällig, och det strukturella sparandet väntas åter uppfylla målet 2025. Mot bakgrund av att avvikelsen 2024 till stor del beror på tillfälliga och oförutsett höga pensionsutgifter i kommunsektorn är den väl motiverad. En viss avvikelse från överskottsmålet i nuvarande ekonomiska läge, då inflationen har sjunkit och arbetslösheten stiger, bedöms väl avvägt ur ett stabiliseringspolitiskt perspektiv. De högre pensionskostnaderna i kommuner och regioner äventyrar inte inflationsbekämpningen. Då avvikelsen beror på tillfälligt höga utgifter bedömer regeringen inte att några särskilda åtgärder behöver vidtas för att det strukturella sparandet ska återgå till målnivån efter 2024. Tvärtom bedöms målet nås redan 2025 utan att några särskilda åtgärder vidtas.

2.4.2 Återhållsam finanspolitik givet konjunkturläget

Att få ner inflationen är centralt för att möjliggöra en balanserad ekonomisk utveckling. Det är viktigt att finanspolitiken och penningpolitiken drar åt samma håll. Att inflationen har fallit tillbaka innebär inte att inflationsbekämpningen kan upphöra, men det medger en möjlighet att ta steg mot att lägga om finanspolitiken i en riktning där bekämpning av arbetslösheten och tillväxt ges större vikt.

Regeringen bedömer, mot bakgrund av lågkonjunkturen, att finanspolitiken är fortsatt återhållsam. Finanspolitikens effekt på efterfrågan mäts vanligen genom att analysera dess inriktning och ställning. Finanspolitikens ställning mäts genom att relatera det strukturella sparandets nivå till överskottsmålet och indikerar finanspolitikens effekt på efterfrågan i förhållande till ett genomsnittligt år. Finanspolitikens inriktning mäts som förändringen i strukturellt sparande och indikerar finanspolitikens effekt på efterfrågan i förhållande till föregående år. Båda dessa mått indikerar att finanspolitiken är något expansiv 2024.

2.4.3 Bruttoskulden är förenlig med skuldankarets riktmärke

Skuldankaret är ett riktmärke för den offentliga sektorns konsoliderade bruttoskuld som är fastställt till 35 procent av BNP. Skuldankaret styr inte finanspolitiken på kort sikt, utan ska i huvudsak användas för att utvärdera om överskottsmålet behöver anpassas för att säkerställa hållbarheten och marginalerna i de offentliga finanserna. Regeringen ska varje år redogöra för bruttoskuldens utveckling i den ekonomiska vårpropositionen. Om skuldkvoten avviker med mer än 5 procent av BNP från skuldankaret ska regeringen i samband med den ekonomiska vårpropositionen lämna en skrivelse till riksdagen och förklara vad som orsakat avvikelsen och hur den ska hanteras.

Bruttoskulden bedöms vara förenlig med skuldankarets riktmärke på 35 procent av BNP. I nuvarande prognos, som endast bygger på den finanspolitik som aviserats eller beslutats t.o.m. denna proposition, väntas bruttoskulden uppgå till 31–32 procent av BNP 2023–2025 (se tabell 2.2).

2.4.4 En första bedömning av utgiftstakets nivå för 2027

Utgiftstaket utgör en övre gräns för utgiftsnivån i statens budget och beslutas för tre år framåt. För att utgiftstaket ska främja en kontrollerad utgiftsutveckling och vara ett stöd för att uppnå överskottsmålet och långsiktigt hållbara finanser är det en grundläggande förutsättning att takets nivå i normalfallet inte ändras. Det finns dock inte några formella hinder för riksdagen att besluta om att ändra en tidigare fastställd nivå på utgiftstaket. Nivån kan exempelvis ändras om finanspolitiken behöver anpassas till nya yttre förutsättningar som är betydande, men detta bör endast ske i väldigt speciella undantagssituationer.

I denna proposition görs för första gången en bedömning av nivån på utgiftstaket 2027. I enlighet med bestämmelserna i budgetlagen (2011:203) kommer regeringen att återkomma med förslag till nivå på utgiftstaket 2027 i budgetpropositionen för 2025. Regeringen bedömer att utgiftstakets nivå för 2027 bör uppgå till 1 935 miljarder kronor (se tabell 2.3). Det innebär att nivån på utgiftstaket 2027 ökar med 69 miljarder kronor jämfört med 2026. I förhållande till potentiell BNP uppgår takets nivå till 26,0 procent, vilket är något lägre än takets nivå för 2026.

Tabell 2.3 Utgiftstakets nivåer

Miljarder kronor om inte annat anges

	2024	2025	2026	2027
Av riksdagen beslutade nivåer på utgiftstaket	1 747	1 827	1 866	
Regeringens bedömning av nivå på utgiftstaket				1 935
Utgiftstak, procent av potentiell BNP	26,6	26,7	26,1	26,0
Utgiftstak, procent av BNP	26,9	27,1	26,3	26,1
Takbegränsade utgifter	1 699	1 730	1 754	1 766
Budgeteringsmarginal	48	97	112	169

Källa: Egna beräkningar.

3 Den makroekonomiska utvecklingen

I detta avsnitt redovisas prognosen för den makroekonomiska utvecklingen i Sverige och i övriga världen 2024–2027. Tyngdpunkten i avsnittet ligger på utvecklingen 2024 och 2025. Prognosen är baserad på tidigare beslutade, föreslagna och aviserade förändringar av skatteregler och statens utgifter samt de förändringar av statens utgifter som föreslås eller aviseras i propositionen Vårändringsbudget för 2024 (prop. 2023/24:99). Prognosen baseras inte på några framtida finanspolitiska regel- eller anslagsändringar därutöver. I prognosen har inkommande statistik t.o.m. den 5 mars 2024 beaktats. Tabeller med prognosens innehåll i detalj redovisas i bilaga 1.

Sammanfattning

- Hög inflation, snabbt stigande räntor och lågt förtroende bland hushåll och företag har hållit tillbaka tillväxten i omvärlden 2023. Utvecklingen skiljde sig dock åt mellan länder och regioner. Tillväxten var exempelvis betydligt starkare i USA än i euroområdet 2023. Indikatorer pekar på att amerikansk ekonomi fortsätter att växa i relativt snabb takt under inledningen av 2024 medan utvecklingen i euroområdet väntas bli svagare. Inflationen väntas fortsätta sjunka i takt med att effekterna av utbudsstörningar klingar av och förhållandena på arbetsmarknaderna normaliseras. Centralbankernas inflationsmål bedöms nås vid inledningen av 2025. I Kina har tillväxten växlat upp 2023, och införda åtgärder bedöms stödja utvecklingen även 2024.
- Svensk BNP minskade något 2023. Minskningen drevs till stor del av räntekänsliga delar av ekonomin. En återhämtning av hushållens konsumtion bidrar till att aktiviteten i svensk ekonomi bedöms öka 2024. Tillväxten väntas dock hållas tillbaka av fortsatt minskande bostadsinvesteringar.
- Inflationen föll tillbaka under 2023, men ligger fortsatt över inflationsmålet. Inflationen väntas fortsätta sjunka, och inflationsmålet nås under 2024. Den lägre inflationen skapar utrymme för en lägre styrränta.
- Arbetsmarknaden började försvagas under andra halvåret 2023, och sysselsättningen minskade samtidigt som arbetslösheten ökade. En svag efterfrågan på arbetskraft väntas även prägla 2024 och 2025 då arbetslösheten bedöms öka ytterligare. Lågkonjunkturen, som svensk ekonomi har befunnit sig i sedan 2023, väntas bestå även 2024–2025.
- Prognosen är omgärdad av osäkerhet som främst är kopplad till hur inflation och räntor utvecklas.

3.1 Utsikterna i omvärlden 2024 och 2025

Hög inflation, snabbt stigande räntor och lågt förtroende bland hushåll och företag höll tillbaka tillväxten i omvärlden 2023. Betydande skillnader finns dock mellan länder och regioner. En jämförelse mellan USA och euroområdet visar att utvecklingen har varit tudelad. Den amerikanska ekonomin har utvecklats överraskande starkt samtidigt som tillväxten i euroområdet har stagnerat då både den inhemska efterfrågan och handeln med omvärlden har varit svag (se diagram 3.1). Tillväxten skiljer sig emellertid åt även inom euroområdet, där t.ex. Tyskland har haft en svag utveckling medan tillväxten i andra länder har varit starkare. Arbetsmarknaderna

utvecklades dock positivt 2023 i både USA och euroområdet, med ökad sysselsättning och låg arbetslöshet. I USA har reallönerna utvecklats bättre än i euroområdet. Real-löneökningen i kombination med ett högt ackumulerat sparande efter pandemin och jämförelsevis låg räntekänslighet har bidragit till att tillväxten i amerikanska hushållens konsumtion hållits uppe, trots hög inflation och snabbt stigande räntor.

Inflationen i både USA och euroområdet har fallit tydligt sedan toppen 2022, och inflationsförväntningarna på kort sikt har minskat påtagligt. De senaste månaderna har dock inflationen varit i stort sett oförändrad, vilket bl.a. beror på att effekterna av lägre energipriser har börjat avta. Kärninflationen, dvs. inflationen rensat för priser med stor variation så som livsmedels- och energipriser, har däremot fortsatt att minska. Varuinflationen har fallit i spåren av avklingande effekter från utbudsstörningar och väntas fortsätta dämpa inflationsutvecklingen. Tjänsteinflationen, som de senaste månaderna har fortsatt hålla sig kvar på en hög nivå, väntas utvecklas mer måttligt när läget på arbetsmarknaderna och löneutvecklingen normaliseras. Sammantaget väntas inflationen fortsätta minska i både euroområdet och USA, och flera centralbanker väntas sänka sina styrräntor 2024. Inflationsmålen i euroområdet och USA bedöms nås första halvåret 2025.

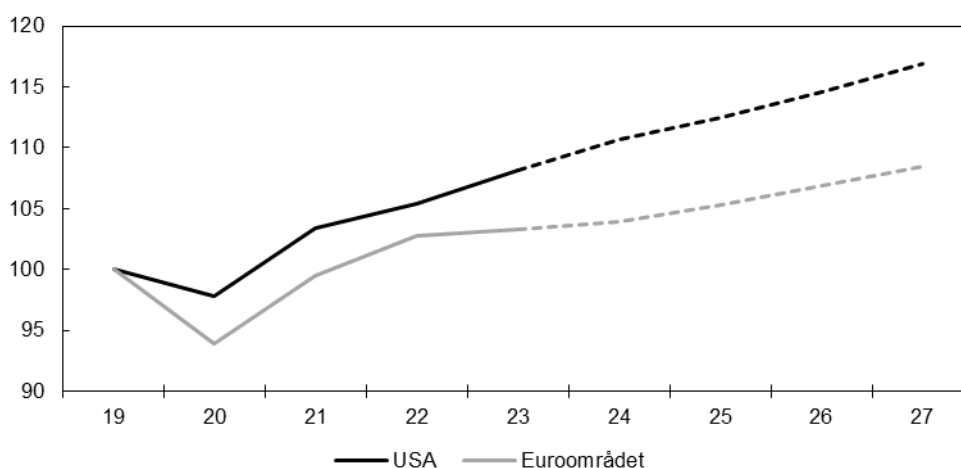
Framåtblickande indikatorer tyder på en fortsatt tudelad utveckling mellan USA och euroområdet. Ett relativt högt inköpschefsindex och ett förbättrat konsumentförtroende pekar på att tillväxten i den amerikanska ekonomin förblir stark även under inledningen av 2024. Motsvarande indikatorer visar på en fortsatt svag tillväxt i euroområdet, där bl.a. aktiviteten i tillverkningsindustrin väntas utvecklas svagt. I takt med att inflationen och räntorna sjunker väntas hushållens köpkraft stärkas i både USA och euroområdet, vilket väntas främja hushållens konsumtion. Även investeringarna väntas få en skjuts av mindre åtstramande finansiella förhållanden. Sammantaget bedöms tillväxten i euroområdet lyfta fr.o.m. andra halvan av 2024. Återhämtningen i euroområdet fortsätter 2025 då tillväxten tar ytterligare fart. I USA väntas tillväxten under 2024 och 2025 vara nära det historiska genomsnittet.

Den kinesiska ekonomin växte i linje med landets tillväxtmål på omkring 5 procent 2023. Olika typer av åtgärder för att hantera den pågående fastighetskrisen har gett ekonomin visst stöd, men de strukturella problemen i fastighetssektorn kvarstår. Åtgärderna väntas fortsätta stödja den kinesiska ekonomin 2024 och bidra till en tillväxt i linje med tillväxtmålet på omkring 5 procent även 2024. Tillväxten bedöms sedan avta något 2025. Inflationen i Kina har varit negativ under stora delar av det senaste halvåret, mycket till följd av kraftigt fallande livsmedelspriser. Inflationen exklusive livsmedel- och energipriser har varit positiv men låg under en längre tid, vilket speglar den svaga inhemska efterfrågan.

Sammantaget väntas BNP-utvecklingen för Sveriges viktigaste handelspartner, s.k. KIX-BNP, förbli svag 2024, för att sedan återhämta sig 2025 (se tabell 3.1).

Diagram 3.1 BNP-utveckling i USA och euroområdet

Index 2019 = 100, nivå

Anm.: Streckad linje avser prognos.

Källor: BEA, Eurostat och egna beräkningar.

Tabell 3.1 Nyckeltal internationella variabler

Procentuell förändring om inte annat anges. Utfall 2023, prognos 2024–2027

	2023	2024	2025	2026	2027
BNP, euroområdet ¹	0,5	0,6	1,4	1,5	1,4
BNP, USA ¹	2,5	2,4	1,6	1,9	2,0
BNP, Kina ¹	5,2	4,9	4,6	4,4	4,4
BNP i världen, PPP-vägd ²	3,1	3,1	3,0	3,1	3,1
BNP i världen, KIX-vägd ³	1,4	1,5	1,9	2,0	2,1
Inflation, euroområdet ⁴	5,4	2,6	2,0	2,0	2,0
Inflation, USA ⁵	4,1	2,6	2,3	2,3	2,3
Dagslåneränta, euroområdet ⁶	3,2	3,7	2,6	2,1	2,1
Styrränta, USA ⁷	5,2	5,3	4,0	2,8	2,5
Råoljepris ⁸	82,5	80,1	75,3	72,5	70,8

¹ Fasta priser.² BNP sammanviktad med köpkraftsjusterade (PPP) BNP-vikter enligt Internationella valutafonden.³ BNP sammanviktad med KIX-vikter, ett mått på respektive lands betydelse för svensk utrikeshandel. De senaste beräknade vikterna används för 2024 och därefter skrivs de fram med trenden från de föregående fem åren.⁴ Harmoniserat konsumentprisindex (HIKP).⁵ Konsumentprisindex (KPI).⁶ Procent, årsgenomsnitt. Avser estr, dvs. den referensränta som ska återspegla kostnader mellan banker i euroområdet för osäkrade lån från en bankdag till nästa.⁷ Procent, årsgenomsnitt. Federal funds ränta.⁸ Brent, US-dollar per fat. Prognos avser 10-dagars genomsnitt för terminsprissättningen 2024-03-01.

Källor: Macrobond och egna beräkningar.

3.2 Utsikterna i Sverige 2024 och 2025**Svensk ekonomi i återhämtning 2025**

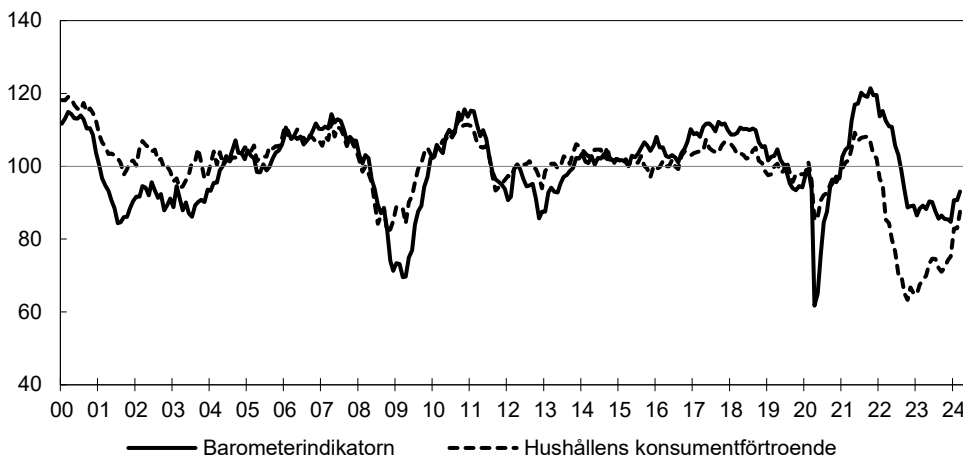
BNP i Sverige minskade tre kvartal i följd 2023. Konjunkturedgången kan kopplas till en svag inhemsk efterfrågan. Räntekänsliga hushåll och bostadsinvesteringar har pressats hårt av hög inflation och snabbt stigande räntor. Samtidigt har exporten, och i synnerhet tjänsteexporten, utvecklats väl och dämpat nedgången.

Framåtblickande indikatorer har stigit under inledningen av 2024, men befinner sig fortsatt på låga nivåer (se diagram 3.2). De låga nivåerna tyder på att tillväxten kommer att bli fortsatt dämpad det första halvåret 2024. Sammantaget väntas BNP

öka med 0,7 procent 2024. År 2025 väntas inflationen ha sjunkit, räntekostnaderna ha minskat och osäkerheten kring den ekonomiska utvecklingen ha dämpats. Det medför att hushållens konsumtion återhämtar sig snabbt och att bostadsinvesteringarna ökar i snabbare takt. Samtidigt bedöms exporttillväxten tillta då efterfrågan från omvärlden ökar. Sammantaget väntas BNP-tillväxten öka i snabbare takt 2025 (se tabell 3.2).

Diagram 3.2 Barometerindikatorn och hushållens konsumentförtroende

Index, medelvärde = 100 och standardavvikelse = 10

Källa: Konjunkturinstitutet.

Minskad köpkraft tynger hushållens konsumtion

Ökade levnadskostnader och stigande räntor fortsatte att påverka hushållen under 2023, och konsumtionen minskade. Att konsumtionen minskar ett år är ovanligt och har bara hänt ett fåtal gånger, exempelvis under 1990-talskrisen och i samband med pandemin. Nedgången i hushållens konsumtion har främst drivits av en lägre varukonsumtion. Stämmningsläget i hushållssektorn har förbättrats i samband med att inflationstakten har minskat (se diagram 3.2). Hushållen är dock fortsatt i stor utsträckning pessimistiska, och konsumentförtroendet indikerar en fortsatt svag konsumtion under inledningen av 2024.

Lönerna väntas öka i jämförelsevis hög takt 2024, och när inflationen minskar stiger reallönerna. En minskad sysselsättning och fortsatt höga ränteutgifter gör dock att den reala disponibla inkomsten utvecklas svagt 2024, och därmed även konsumtionen (se fördjupningsruta 2.1 Hushållens köpkraft). Under 2025 väntas minskande ränteutgifter, stigande sysselsättning och högre reallöner bidra till att stärka köpkraften, vilket leder till att konsumtionen växer i snabb takt (se tabell 3.2). Under perioden med stigande priser har hushållens konsumtionsvanor ändrats. Tillväxten 2025 väntas därför främst drivas av varukonsumtion, som har minskat mer än tjänstekonsumtionen.

Offentlig konsumtion väntas bromsa in

Efter en relativt stark utveckling 2023 bedöms den offentliga konsumtionen bromsa in 2024. Den höga inflationen har medfört ett högt kostnadstryck för offentlig sektor. Det gäller framför allt i kommunsektorn där kostnaderna för både verksamhet och avtalspensioner har ökat kraftigt. Samtidigt har skatteintäkterna gynnats 2023 av den starka arbetsmarknaden. Fortsatt höga pensionskostnader väntas hålla tillbaka konsumtionen 2024. Samtidigt bidrar högre statsbidrag till att kommunsektorn kan hålla uppe konsumtionen. De ekonomiska förutsättningarna för offentlig sektor ser ut att förbättras 2025, då inflationen bedöms ha fallit tillbaka och kommunsektorns

pensionskostnader väntas minska. Offentliga konsumtionsutgifter väntas växa långsammare 2025, bl.a. till följd av en svagare utveckling av den statliga konsumtionen. Regeringens principer för prognoser innebär att endast beslutade och aviserade förändringar av skatteregler och statens utgifter beaktas.

Bostadsinvesteringarna fortsätter att tynga de totala investeringarna

Bostadsinvesteringarna har fortsatt att falla, vilket har medfört att även de totala investeringarna i svensk ekonomi utvecklades svagt 2023. Hög inflation och stigande räntor har påverkat hushållens betalningsvilja och byggföretagens produktions- och finansieringskostnader. Under andra halvåret 2023 ökade antalet påbörjade bostäder något, men från låga nivåer. De låga nivåerna innebär att bostadsinvesteringarna väntas minska även under 2024. I takt med att räntorna sänks väntas antalet påbörjade bostäder öka ytterligare, vilket bidrar till att bostadsinvesteringarna börjar återhämta sig 2025. Trots högre finansieringskostnader har övriga näringslivets investeringar ökat. Det beror på att det finns ett stort investeringsbehov, bl.a. till följd av klimat- och energiomställningen. Sammantaget väntas näringslivets investeringar minska något 2024 för att därefter öka 2025. Offentliga investeringar har ökat i en relativt hög takt under 2023 (se avsnitt 5.3). Stora investeringar i bl.a. försvar bidrar till att de offentliga investeringarna väntas fortsätta utvecklas relativt starkt även framöver. Investeringarna i hela ekonomin väntas därmed utvecklas svagt i år, men återhämta sig 2025.

Exporten väntas bromsa in 2024

Exporten ökade i en relativt snabb takt 2023. År 2024 väntas exporttillväxten bromsa in, till följd av en svag samlad efterfrågan från Sveriges handelspartner, framför allt i euroområdet. När omvärldsefterfrågan väntas återhämta sig 2025 bidrar det till en högre svensk exporttillväxt. Importen minskade 2023 och bedöms utvecklas svagt även 2024, till följd av en svag konsumtion och svaga investeringar. En tilltagande inhemsk efterfrågan väntas bidra till en uppgång i importtillväxten 2025.

Tabell 3.2 Nyckeltal försörjningsbalansen

Procentuell förändring om inte annat anges. Utfall 2023, prognos 2024–2027

	2023	2024	2025	2026	2027
BNP	-0,2	0,7	2,5	3,2	2,4
BNP, kalenderkorrigerad	0,0	0,7	2,8	3,0	2,2
Hushållens konsumtion	-2,5	1,2	3,2	4,1	3,4
Offentlig konsumtion	1,5	0,7	0,1	0,4	-0,3
Fasta bruttoinvesteringar	-1,5	-1,3	2,7	4,0	2,9
Lagerinvesteringar ¹	-1,3	-0,1	0,0	0,0	0,0
Export	3,3	1,9	2,5	3,8	3,7
Import	-0,9	1,2	2,1	3,7	3,6
BNP per invånare ²	-0,8	0,1	2,0	2,7	2,0
BNP i löpande pris	5,4	3,1	4,0	5,2	4,5

Anm.: Fasta priser, referensår 2022, inte kalenderkorrigerade värden, om inte annat anges. Prognosen är baserad på de regelverk för skatter och transfereringar och de anslagsnivåer som har beslutats av riksdagen och som har föreslagits eller aviserats av regeringen.

¹ Bidrag till BNP-tillväxten, förändring i procent av BNP föregående år.

² BNP per person i totala befolkningen.

Källor: Statistiska centralbyrån och egna beräkningar.

Fortsatt svag utveckling på arbetsmarknaden väntas 2024

Arbetsmarknadsläget försvagades under andra halvåret 2023. Sysselsättningen har minskat och arbetslösheten ökat till följd av en svag efterfrågan i ekonomin. Läget på arbetsmarknaden bedöms fortsätta försämrans under 2024, och bli svagt även under 2025.

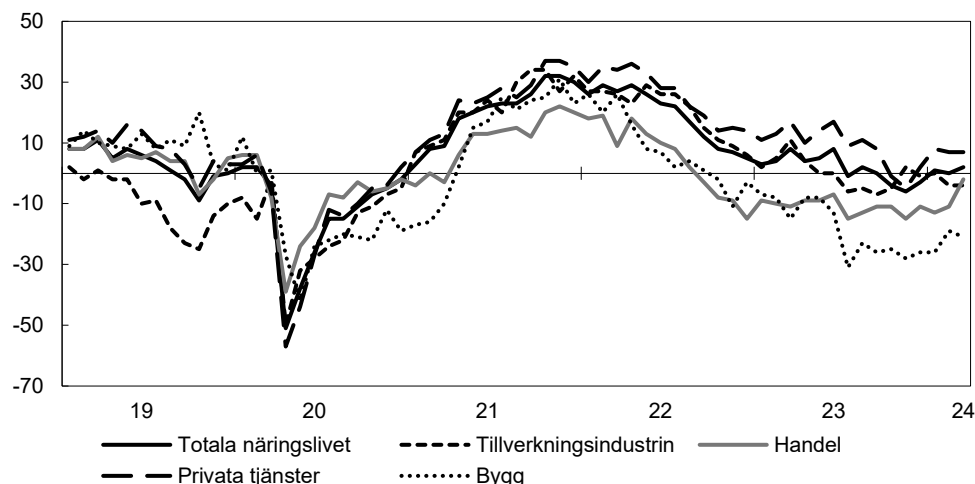
Både arbetskraftsdeltagandet och sysselsättningsgraden har minskat, medan arbetslösheten har ökat bland både kvinnor och män sedan mitten av 2023. De senaste tre åren har arbetskraftsdeltagandet ökat något mer bland kvinnor. Samtidigt har arbetslösheten bland kvinnor minskat långsammare efter pandemin än bland män, och i slutet av 2023 var arbetslösheten något högre bland kvinnor än bland män. För en mer djupgående analys av sysselsättningen och utmaningar på den svenska arbetsmarknaden, se avsnitt 4.1.

Även antalet inskrivna arbetslösa vid Arbetsförmedlingen har ökat. Ökningen noteras bland flera grupper, men drivs till stor del av inrikes födda män. Det bedöms delvis bero på att vissa mansdominerade branscher, exempelvis byggbranschen, har drabbats hårt av högre kostnader och räntor. Långtidsarbetslösheten, som har minskat tydligt sedan pandemin, bottnade under mitten av 2023 och har därefter vänt upp något. Antalet personer som enligt Arbetsförmedlingen har varit utan arbete i ett år eller längre var i februari 2024 dock fortfarande på en lägre nivå än före pandemin.

Nedgången på arbetsmarknaden under 2023 bedöms delvis ha motverkats av att företagen har behållit personal i högre grad än vad deras verksamhet på kort sikt har krävt. I perioder med stark efterfrågan på arbetskraft har många företag haft svårt att rekrytera rätt kompetens. Trots den vikande konjunkturen bedöms företagen därför ha värnat om att behålla befintlig personal. Flera arbetsmarknadsindikatorer tyder dock på en dämpad utveckling framöver. Efterfrågan på arbetskraft har minskat, samtidigt som antalet varsel och konkurser har ökat. Även anställningsplanerna enligt Konjunkturinstitutet är på fortsatt låga nivåer, vilket indikerar en dämpad utveckling på arbetsmarknaden en tid framöver (se diagram 3.3). Sysselsättningen väntas således minska något och arbetslösheten bedöms öka 2024 (se tabell 3.3). Även 2025 väntas utvecklingen på arbetsmarknaden vara dämpad, och lågkonjunkturen i svensk ekonomi bedöms bestå under dessa år.

Diagram 3.3 Anställningsplaner

Nettotal, säsongrensade månadsvärden

Anm.: Netttotal är skillnaden mellan andelen respondenter som har svarat att anställningsplanerna har ökat respektive minskat. Ett positivt netttotal visar alltså att fler företag har ökat anställningsplanerna än minskat dem.

Källa: Konjunkturinstitutet.

Reallöneutvecklingen väntas åter bli positiv 2024

Parterna inom industrin enades 2023 om ett tvåårigt avtal med löneökningar på totalt 7,4 procent, varav 4,1 procent fr.o.m. det andra kvartalet 2023 och 3,3 procent fr.o.m. det andra kvartalet 2024. Avtalet inom industrin sätter det s.k. märket som är normerande för resten av arbetsmarknaden. De tecknade avtalen har bidragit till en högre löneökningstakt jämfört med de senaste åren, samtidigt som arbetsmarknadens parter har tagit ansvar för att inte driva på inflationen. Enligt Konjunkturlöne-statistiken bedöms löneökningstakten uppgå till 3,8 procent 2023 när statistiken blir definitiv (se tabell 3.3). Löneökningstakten väntas bli något lägre under 2024 och 2025. Reallöneutvecklingen, mätt som den nominella löneökningstakten korrigerad för konsumentprisindex (KPI), var kraftigt negativ 2022 och 2023 till följd av den höga inflationen, men väntas bli positiv under 2024 och 2025. Det bedöms dock ta flera år för den genomsnittliga reallönen att vara tillbaka på 2021 års nivå.

Tabell 3.3 Nyckeltal produktivitet, arbetsmarknad och löner

Procentuell förändring om inte annat anges. Utfall 2023, prognos 2024–2027

	2023	2024	2025	2026	2027
Produktivitet ¹	-1,5	0,6	1,8	1,8	1,3
Arbetade timmar ^{1, 2}	1,8	-0,1	0,9	1,2	0,9
Medelarbetstid ^{1, 3}	0,4	0,3	0,2	-0,1	0,0
Sysselsättning ⁴	1,4	-0,4	0,7	1,3	0,9
<i>Kvinnor</i> ⁴	2,1	-0,3	0,7		
<i>Män</i> ⁴	0,8	-0,4	0,7		
Sysselsättningsgrad ^{4, 5}	69,4	68,9	69,0	69,6	69,8
<i>Kvinnor</i> ^{4, 5}	67,0	66,5	66,7		
<i>Män</i> ^{4, 5}	71,8	71,1	71,2		
Arbetslöshet ^{4, 6}	7,7	8,3	8,4	7,8	7,6
<i>Kvinnor</i> ^{4, 6}	7,9	8,5	8,5		
<i>Män</i> ^{4, 6}	7,5	8,2	8,3		
Arbetskraft ⁴	1,6	0,3	0,8	0,7	0,6
<i>Kvinnor</i> ⁴	2,0	0,3	0,8		
<i>Män</i> ⁴	1,2	0,3	0,8		
Arbetskraftsdeltagande ^{4, 5}	75,2	75,2	75,3	75,5	75,6
<i>Kvinnor</i> ^{4, 5}	72,8	72,7	72,9		
<i>Män</i> ^{4, 5}	77,6	77,4	77,6		
Befolkning, total ⁷	0,6	0,6	0,5	0,5	0,5
Befolkning, 15–74 år	0,5	0,4	0,5	0,5	0,5
<i>Kvinnor</i> ⁴	0,4	0,4	0,5		
<i>Män</i> ⁴	0,5	0,5	0,6		
Timlön enligt KL ⁸	3,8	3,7	3,6	3,7	3,7
Reallön ⁹	-4,9	0,6	2,9	2,1	1,6

Anm.: Prognosen är baserad på de regelverk för skatter och transfereringar och de anslagsnivåer som har beslutats av riksdagen och som har föreslagits eller aviserats av regeringen.

¹ Avser kalenderkorrigerade data.

² Enligt nationalräkenskaperna (NR).

³ Avser antal arbetade timmar per år enligt NR (kalenderkorrigerat) dividerat med årsmedeltal för antal sysselsatta enligt arbetskraftsundersökningarna (AKU).

⁴ Avser åldersgruppen 15–74 år.

⁵ Procent av befolkningen.

⁶ Procent av arbetskraften.

⁷ Utfall för 2023 är ett beräknat årsmedelvärde.

⁸ Nominell löneutveckling enligt konjunkturlönestatistiken (KL). År 2023 avser prognos.

⁹ Reallön beräknas som timlön enligt KL korrigerad för prisförändringar enligt konsumentprisindex.

Källor: Statistiska centralbyrån, Medlingsinstitutet och egna beräkningar.

Lågkonjunkturen bedöms bestå 2024 och 2025

Resursutnyttjandet i ekonomin kan inte mätas exakt, utan är en bedömning baserad på flera indikatorer, t.ex. brist på arbetskraft och efterfrågeläget i näringslivet. Efterfrågeläget i näringslivet enligt Konjunkturbarometern minskade under 2023 och ligger klart under sitt medelvärde. Även bristen på arbetskraft har fallit tillbaka från tidigare toppnoteringar och är på genomsnittliga nivåer. Samtidigt har aktiviteten i svensk ekonomi försvagats, och BNP-tillväxten var negativ 2023. Resursutnyttjandet bedöms således ha minskat under 2023. Det s.k. BNP-gapet, som är ett samlat mått på resursutnyttjandet i ekonomin, har varit negativt sedan ett år tillbaka (se tabell 3.4). Det innebär att svensk ekonomi bedöms ha befunnit sig i en lågkonjunktur sedan 2023.

En ytterligare försämring av läget på arbetsmarknaden väntas 2024. Arbetslösheten väntas vara på en högre nivå än den bedömda jämviktsarbetslösheten de närmaste åren, och lågkonjunkturen i svensk ekonomi väntas således bestå 2024 och 2025. Under 2025 bedöms dock svensk ekonomi befinna sig i en återhämtningsfas och konjunkturell balans nås åren därpå.

Tabell 3.4 Nyckeltal potentiella variabler och resursutnyttjande

Procentuell förändring om inte annat anges

	2023	2024	2025	2026	2027
Potentiell BNP	1,9	1,9	1,9	1,9	1,9
Potentiell produktivitet	1,0	0,9	1,0	1,2	1,3
Potentiellt arbetade timmar	0,9	0,9	0,8	0,7	0,6
Jämviktsarbetslöshet ¹	7,4	7,4	7,5	7,5	7,6
Potentiell BNP i löpande pris ²	5,5	5,1	4,4	4,4	4,2
BNP-gap ³	-1,2	-2,3	-1,4	-0,3	0,0
Produktivitetsgap ³	-1,2	-1,4	-0,6	0,0	0,0
Timgap ³	0,1	-0,9	-0,8	-0,3	0,0

Anm.: Fasta priser, referensår 2022, kalenderkorrigerade värden, om inte annat anges. Med potentiell avses den nivå på respektive variabel som skulle uppnås vid ett balanserat konjunkturläge. Potentiella variabler är inte observerbara utan bedöms utifrån statistiska modeller och indikatorer. Prognosen är baserad på de regelverk för skatter och transfereringar och de anslagsnivåer som har beslutats av riksdagen och som har föreslagits eller aviserats av regeringen.

¹ Andel av potentiell arbetskraft.

² Beräknad som potentiell BNP till marknadspris (fasta priser, referensår 2022, ej kalenderkorrigerade värden) multiplicerad med en filtrerad BNP-deflator, som är ett filtrerat prisindex för producerade varor och tjänster. För en närmare beskrivning av metoden för att beräkna potentiell BNP se Finansdepartementets rapport Metod för beräkning av potentiella variabler november 2022 på [regeringen.se](https://www.regeringen.se).

³ Skillnaden mellan den faktiska och potentiella nivån i respektive variabel i procent av den potentiella nivån.

Källor: Statistiska centralbyrån och egna beräkningar.

Inflationen sjunker

Inflationen, mätt med konsumentprisindex med fast ränta (KPIF), föll tillbaka tydligt under 2023, men ligger fortsatt över inflationsmålet. En starkt bidragande faktor till nedgången är lägre energipriser, där inte minst elpriserna har fallit markant sedan vintern 2022. Därutöver har drivmedelspriserna minskat, med draghjälp från skattesänkningar och sänkt reduktionsplikt. Även rensat för energipriser har inflationen fallit, men är fortsatt förhöjd på grund av bl.a. prisökningar på tjänster. Även högre boendekostnader till följd av högre hyror, bostadsrättsavgifter, drifts- och underhållskostnader håller upp inflationstakten.

En svagare efterfrågan i ekonomin tillsammans med lägre priser i producentled bedöms dämpa inflationen ytterligare framöver (se tabell 3.5). Inflationsförväntningar på både kort och lång sikt är sedan januari 2024 i linje med inflationsmålet, samtidigt som företagens prisplaner i Konjunkturbarometern har fallit tillbaka till mer normala nivåer. Exklusive energipriser väntas inflationen stabiliseras kring inflationsmålet

fr.o.m. sista kvartalet 2024. Inklusivt energipriser bedöms inflationen understiga målet något andra halvåret 2024 och under 2025. Dessutom väntas räntekostnaderna minska till följd av lägre bolåneräntor, vilket leder till att inflationen mätt med konsumentprisindex (KPI) sjunker ytterligare andra halvåret 2024 och 2025.

Tabell 3.5 Nyckeltal priser

Procentuell förändring om inte annat anges. Utfall 2023, prognos 2024–2027

	2023	2024	2025	2026	2027
KPI ¹	8,5	3,1	0,8	1,6	2,1
KPIF ²	6,0	2,1	1,7	2,0	2,0
KPIF exkl. energi	7,5	2,7	2,0	2,0	2,0

Anm.: Prognosen är baserad på de regelverk för skatter och transfereringar och de anslagsnivåer som har beslutats av riksdagen och som har föreslagits eller aviserats av regeringen.

¹ Konsumentprisindex.

² KPI med fast ränta.

Källor: Statistiska centralbyrån och egna beräkningar.

Penningpolitiken fortsätter att vara åtstramande

För att värna inflationsmålet och undvika att den höga inflationen blir varaktig har Riksbanken, liksom centralbanker i många andra länder, höjt styrräntan flera gånger under 2022 och 2023. Tidigare räntehöjningar bedöms ännu inte ha hunnit få fullt genomslag. Flera centralbanker, däribland i USA, euroområdet och Sverige, har signalerat att styrräntorna troligen inte kommer att höjas ytterligare. Samtidigt har dörren öppnats för sänkta styrräntor under 2024, förutsatt att inflationen fortsätter att närma sig centralbankernas inflationsmål. Riksbankens styrränta bedöms vara oförändrad under första halvåret 2024, varpå styrräntan väntas sänkas gradvis under andra halvåret 2024 och under 2025 (se tabell 3.6). Svenska statsobligationsräntor har stigit under de senaste två åren. Den tioåriga statsobligationsräntan bedöms uppgå till 2,5 procent 2024, vilket är i linje med genomsnittet för perioden 2000–2023.

Den svenska kronan har stärkts sedan hösten 2023, men är kvar på historiskt låga nivåer. Kronkursen bedöms fortsätta att stärkas 2024 och 2025, även om det är svårt att exakt fastställa när och hur snabbt det kommer att ske. Faktorer som starka statsfinanser, överskott i bytesbalansen och en underliggande god konkurrenskraft är till fördel för svensk ekonomi på längre sikt, och därmed även för den svenska kronan.

Tabell 3.6 Nyckeltal finansiella variabler

Procent, årsgenomsnitt, om inte annat anges. Utfall 2023, prognos 2024–2027

	2023	2024	2025	2026	2027
Styrränta ¹	3,46	3,85	2,71	2,25	2,25
Statsobligationsränta 10 år	2,5	2,5	2,6	2,6	2,6
Statsobligationsränta 5 år	2,6	2,5	2,5	2,5	2,5
Växelkurs, kronindex KIX ²	127,5	123,6	121,7	120,3	119,3
Växelkurs SEK per EUR	11,5	11,1	10,9	10,7	10,5

Anm.: Prognosen är baserad på de regelverk för skatter och transfereringar och de anslagsnivåer som har beslutats av riksdagen och som har föreslagits eller aviserats av regeringen.

¹ Procent, årsgenomsnitt.

² 18 november 1992 = 100.

Källor: Riksbanken, Macrobond och egna beräkningar.

3.3 Osäkerhet i prognosen

Flera olika faktorer kan medföra att den ekonomiska utvecklingen antingen blir starkare eller svagare än väntat.

Inflationen i Sverige och i de avancerade ekonomierna har sjunkit tydligt från höga nivåer och väntas under 2024 fortsätta ner mot inflationsmålen. Denna utveckling är dock omgärdad av betydande osäkerhet. Det är möjligt att inflationen inte minskar lika snabbt som väntat. Geopolitiska händelser kan t.ex. leda till högre energipriser och störningar i globala värdekedjor, vilket i sin tur kan ge upphov till kostnadsökningar för företag och större prisökningar för konsumenter. Det finns även en risk för att företagen justerar priserna på ett annat sätt än tidigare och att ett sådant ändrat beteende bidrar till att inflationen håller sig kvar på en högre nivå under längre tid än väntat. Denna risk understryks av att tjänsteinflationen har sjunkit förhållandevis långsamt den senaste tiden. Skulle inflationsnedgången drabbas av oväntade bakslag, begränsas centralbankernas möjligheter att sänka räntorna i närtid. Detta påverkar i sin tur de ekonomiska förutsättningarna för både hushåll och företag. Samtidigt är effekten av penningpolitiken svårbedömd. Centralbankernas räntehöjningar har ännu inte hunnit få fullt genomslag och den sammantagna effekten av höjningarna är osäker. Skulle inflationen falla tillbaka snabbare än väntat finns det i stället utrymme för centralbankerna att sänka räntorna mer än väntat, och ekonomin kan återhämta sig tidigare än bedömt.

Ett högt ränteläge riskerar dessutom att exponera nya och förvärra redan kända sårbarheter i det globala finansiella systemet, vilket i sin tur kan få omfattande och svårförutsägbara effekter på världsekonomin. Detsamma gäller för den svenska ekonomin, där hög räntekänslighet hos både hushåll och företag utgör en sårbarhet dels för den ekonomiska utvecklingen, dels för den finansiella stabiliteten. Höga räntor sätter press på kommersiella fastighetsföretag, vilka bankerna har en betydande exponering mot, samt på de högt skuldsatta hushållen. För att anpassa sig till ett högre ränteläge krävs det att många fastighetsbolag fortsätter att minska sin totala skuldsättning. Om denna anpassning inte kan genomföras på ett ordnat sätt finns en risk för en negativ påverkan på den finansiella stabiliteten, vilket kan få stora konsekvenser för den realekonomiska utvecklingen i Sverige. Samtidigt är svenska banker välkapitaliserade och kan stötta sina kunder i omställningen. I det svenska finansiella systemet finns sammantaget en god motståndskraft, vilket gör att problem för enskilda bolag bör kunna hanteras utan större spridningseffekter.

En annan risk, som delvis är kopplad till det höga ränteläget, är hållbarheten i statsfinanserna i omvärlden. Stora stödåtgärder som har införts sedan början av pandemin, exempelvis i USA och flera euroländer, har resulterat i betydande budgetunderskott och ökade statsskulder. Med ett högt globalt ränteläge blir det dyrare att finansiera dessa statsskulder. Om marknadens förtroende för hållbarheten i statsfinanserna dessutom skulle påverkas negativt, kan detta leda till ännu högre finansieringskostnader, försvåra upplåningen och tvinga fram en mer omfattande finanspolitisk åtstramning. För svensk del bedöms emellertid den risken vara liten givet Sveriges mycket starka statsfinanser.

Det råder även stor osäkerhet kring den ekonomiska utvecklingen i omvärlden, bl.a. på grund av det spända geopoliska läget, de kvarvarande effekterna av den snabba och synkroniserade penningpolitiska åtstramningen samt finanspolitikens inriktning i många länder. Exporten utgör en stor del av Sveriges ekonomi, och utvecklingen i omvärlden kan därför få stor påverkan på den ekonomiska aktiviteten i Sverige. En långsammare återhämtning i euroområdet, som är Sveriges största handelspartner, skulle kunna innebära att efterfrågan på svenska varor och tjänster utvecklas svagare än väntat. Aktiviteten i euroområdet, och i synnerhet i Tyskland, kan påverkas negativt av en långsammare återhämtning i den kinesiska ekonomin, som fortsätter att tyngas av strukturella problem i fastighetssektorn. Skulle svenska exportföretag möta en lägre efterfrågan, kan det i sin tur leda till lägre efterfrågan på arbetskraft och en högre arbetslöshet i Sverige. Det motsatta kan inträffa om bedömningen av

omvärldsekonomin visar sig vara för pessimistisk. En annan osäkerhetsfaktor är bedömningen av potentiell BNP. Bedömningen i sig är mycket osäker, och har stor bäring på det beräknade strukturella sparandet och på finanspolitikens inriktning.

Det finns dessutom ökande risker att den ekonomiska aktiviteten drabbas av klimatförändringarnas effekter, som t.ex. värmeböljor, torka eller översvämningar. Dessa kan medföra stora samhällskostnader i form av högre livsmedelspriser, förlorad produktionskapacitet, lägre produktivitet och minskad biologisk mångfald. De geopolitiska spänningarna i omvärlden innebär bl.a. ökade risker för cyberattacker och sabotage i Sverige. Kostnaderna för sådana attacker kan vara stora för såväl enskilda företag som samhällen i stort och kan leda till betydande samhällsekonomiska förluster.

3.4 Utvecklingen 2026 och 2027

I detta avsnitt beskrivs ett scenario för svensk ekonomi 2026 och 2027 under förutsättningen att inga nya störningar påverkar ekonomin. Scenariot baseras på regeringens principer att endast beslutade och aviserade förändringar av skatteregler och statens utgifter beaktas. I scenariot antas kommunalskattenivåerna vara oförändrade samtidigt som kommunerna och regionerna antas redovisa resultat i linje med god ekonomisk hushållning på några års sikt.

Konjunkturläget i svensk ekonomi väntas förbättras 2026 och 2027 efter flera år med lågkonjunktur. Inflationen antas varaktigt nå Riksbankens inflationsmål om 2 procent 2026, efter att ha legat något under inflationsmålet 2025. Styrräntan, som väntas ha nått en nivå om 2,25 procent under slutet av 2025, antas ligga kvar på denna nivå 2026 och 2027. En löneökningstakt som överstiger inflationen medför att hushållens köpkraft förbättras. Förbättrad köpkraft i kombination med lägre räntor främjar en starkare tillväxt i hushållens konsumtion under dessa år. Även företagens investeringar, i synnerhet bostadsinvesteringar, gynnas av lägre räntor och förväntas således utvecklas väl. Tillväxten i de länder som är viktiga för Sveriges utrikeshandel väntas tillta redan 2025, vilket gynnar svensk export med viss fördröjning.

Arbetsutbudet från den arbetsföra befolkningen (15–74 år) i Sverige bedöms växa i långsammare takt 2026 och 2027 än genomsnittet sedan 2000. Det förklaras av att befolkningstillväxten inom denna åldersgrupp väntas vara tydligt dämpad, både som en konsekvens av en lägre befolkningstillväxt i stort och av att andelen äldre i befolkningen väntas öka. Produktiviteten väntas växa med ungefär 1,3 procent 2027, och den sammantagna tillväxten i potentiell BNP bedöms uppgå till knappt 2 procent per år 2026–2027. Svensk ekonomi antas ha nått konjunkturcell balans 2027 och BNP-gapet bedöms då vara slutet (se tabell 3.4).

3.5 Alternativa scenarier

I detta avsnitt beskrivs två alternativa scenarier för den ekonomiska utvecklingen för åren 2024–2027. Scenarierna är framtagna med Konjunkturinstitutets allmänjämviktsmodell SELMA, och baseras således på de antaganden som har gjorts i modellen.

I det första scenariot antas sysselsättningen 2024 och 2025 utvecklas svagare än i regeringens prognos. Under 2023 tycks företagen ha behållit personal i större utsträckning än vad som har varit motiverat utifrån verksamhetens kortsiktiga behov, i syfte att undvika samma utmaningar som under pandemin. I samband med pandemin förlorade många företag personal med värdefull kompetens. I huvudscenariot antas sysselsättningen minska något 2024 och arbetslösheten öka. Det är dock möjligt att företagen har behållit personal i väl stor utsträckning, och att ett ihållande dämpat

efterfrågeläge kan resultera i att företag måste göra sig av med betydligt mer personal än väntat. En lägre sysselsättning bidrar till att arbetslösheten ökar ännu mer än i huvudscenariot (se tabell 3.7). Den högre arbetslösheten gör att hushållen inte kan konsumera i samma utsträckning som i huvudscenariot, vilket gör att såväl hushållens sammantagna konsumtion som BNP utvecklas svagare. Riksbanken behöver således sänka styrräntan i något snabbare takt än i huvudscenariot för att värna om inflationsmålet. Den högre arbetslösheten medför även ökade kostnader för staten, framför allt i termer av lägre skatteintäkter, men även ökade transfereringar. Det finansiella sparandet kommer således att försämrats jämfört med bedömningen i huvudscenariot.

I det andra scenariot antas de fasta bruttoinvesteringarna utvecklas starkare än i huvudscenariot för 2024 och 2025. Näringslivets investeringar exklusive bostäder har utvecklats starkt efter pandemin och dess andel av BNP uppgick till knappt 18 procent 2023, vilket är en historiskt hög nivå. I huvudscenariot väntas tillväxten för dessa investeringar falla tillbaka något kommande år. Samtidigt är det möjligt att de senaste årens starka investeringsutveckling kommer att fortsätta, bl.a. med stöd av den gröna omställningen och investeringar i infrastruktur och ny teknik. En högre investerings-tillväxt bidrar till att BNP utvecklas starkare än i huvudscenariot (se tabell 3.7). En högre efterfrågan i ekonomin leder i sin tur till högre sysselsättningstillväxt och lägre arbetslöshet. Samtidigt behöver Riksbanken föra en mer åtstramande penningpolitik för att hålla inflationen vid målet om 2 procent. Den lägre arbetslösheten bidrar till minskade kostnader för staten samtidigt som skatteintäkterna stiger och det finansiella sparandet förstärks därmed jämfört med huvudscenariot.

Tabell 3.7 Alternativa scenarier

Procentuell förändring om inte annat anges. Utfall 2023 och prognos i fet stil för respektive variabel utifrån tidigare beslutade och aviserade samt nu föreslagna och aviserade reformer¹

	2023	2024	2025	2026	2027
BNP²	0,0	0,7	2,8	3,0	2,2
Scenario 1: Högre arbetslöshet	0,0	0,3	1,9	3,1	2,5
Scenario 2: Starkare investeringar	0,0	1,0	3,7	2,7	1,8
Arbetslöshet³	7,7	8,3	8,4	7,8	7,6
Scenario 1: Högre arbetslöshet	7,7	8,6	9,5	8,9	8,4
Scenario 2: Starkare investeringar	7,7	8,0	7,4	7,4	7,5
KPIF⁴	6,0	2,1	1,7	2,0	2,0
Scenario 1: Högre arbetslöshet	6,0	2,1	1,7	2,0	2,0
Scenario 2: Starkare investeringar	6,0	2,1	1,7	2,0	2,0
BNP-gap⁵	-1,2	-2,3	-1,4	-0,3	0,0
Scenario 1: Högre arbetslöshet	-1,2	-2,6	-2,6	-1,5	-0,9
Scenario 2: Starkare investeringar	-1,2	-2,0	-0,2	0,6	0,5
Finansiellt sparande⁶	-0,6	-1,2	-0,3	0,7	1,7
Scenario 1: Högre arbetslöshet	-0,6	-1,5	-0,9	0,1	1,2
Scenario 2: Starkare investeringar	-0,6	-1,1	0,2	0,9	1,7

Anm.: Samtliga scenarier baseras på Konjunkturinstitutets modell SELMA. För mer information om modellen, se "SELMA - Technical documentation" och "SELMA – Icke teknisk beskrivning" på www.konj.se.

¹ I alternativscenarierna har hänsyn även tagits till kompletterande penningpolitiska åtgärder.

² Kalenderkorrigerade värden.

³ Årsgenomsnitt i procent.

⁴ KPI med fast ränta.

⁵ Skillnaden mellan faktisk och potentiell BNP i procent av potentiell BNP.

⁶ Procent av BNP.

Källor: Statistiska centralbyrån och egna beräkningar.

3.6 Prognosrevideringar

I detta avsnitt redovisas kortfattat några av de prognosrevideringar som har gjorts för 2024 och 2025 jämfört med budgetpropositionen för 2024 (prop. 2023/24:1). Sedan den lämnades till riksdagen har bl.a. två kvartalssammanställningar av nationalräkenskaperna och ett antal månadsutfall för arbetskraftsundersökningarna och konsumentprisindex publicerats.

Kärninflationen, mätt som KPIF exklusive energi, och energipriserna har utvecklats svagare än vad som förutsågs i budgetpropositionen. Det lägre energibidraget bedöms ligga kvar under 2024 och 2025, vilket leder till en nedrevidering av prognosen (se tabell 3.8). Därtill har bolån med korta löptider fått en större vikt i KPI, vilket leder till att räntekostnaderna minskar mer och snabbare vid räntesänkningar. Detta bidrar ytterligare till en nedrevidering av KPI 2024 och 2025. Styrräntan är marginellt uppreviderad 2024 och marginellt nedreviderad 2025.

BNP-tillväxten har utvecklats något starkare än väntat under 2023. Under 2024 väntas BNP-tillväxten stiga med 0,7 procent, vilket är en nedrevidering jämfört med budgetpropositionen. Hushållen bedöms gradvis öka sin konsumtion under 2024 och 2025, men i något långsammare takt. Lägre bostadsinvesteringar under 2023 bidrar till en nedrevidering av totala investeringar 2024. Både exporten och importen är nedreviderad 2024, bl.a. till följd av svagare statistikutfall under 2023. Offentlig konsumtion ökade i en snabbare takt än väntat 2023, men prognosen är oförändrad de kommande åren. BNP växer därför något långsammare både 2024 och 2025 jämfört med bedömningen i budgetpropositionen. Potentiell BNP i fasta priser är något uppreviderad i nivå, men är relativt oförändrad i tillväxttal jämfört med i budgetpropositionen. Sammantaget bidrar det till ett något mer negativt BNP-gap 2024 och 2025.

Arbetslösheten är något uppreviderad för 2024 och 2025, vilket beror på en något lägre sysselsättningstillväxt till följd av svagare efterfrågan. Lönstillväxten bedöms stiga något långsammare till följd av lägre statistikutfall i offentlig sektor.

Tabell 3.8 Jämförelse mellan regeringens prognoser

Procentuell förändring om inte annat anges. Siffrorna inom parentes avser prognos i budgetpropositionen för 2024

	2023	2024	2025	2026
BNP	-0,2 (-0,8)	0,7 (1,0)	2,5 (2,9)	3,2 (3,1)
Potentiell BNP	1,9 (1,8)	1,9 (1,9)	1,9 (1,9)	1,9 (1,9)
BNP-gap ¹	-1,2 (-1,3)	-2,3 (-2,1)	-1,4 (-1,0)	-0,3 (0,0)
Arbetslöshet ^{2, 3}	7,7 (7,6)	8,3 (8,2)	8,4 (8,3)	7,8 (7,4)
Arbetskraft ²	1,6 (1,6)	0,3 (0,3)	0,8 (0,7)	0,7 (0,6)
Sysselsättning ²	1,4 (1,5)	-0,4 (-0,3)	0,7 (0,7)	1,3 (1,4)
Arbetade timmar ⁴	1,8 (1,8)	-0,1 (0,1)	0,9 (0,5)	1,2 (1,4)
Timlön enligt KL ⁵	3,8 (4,0)	3,7 (3,9)	3,6 (3,9)	3,7 (3,9)
KPI ⁶	8,5 (8,7)	3,1 (4,0)	0,8 (1,7)	1,6 (1,9)
KPIF ⁶	6,0 (6,0)	2,1 (2,7)	1,7 (2,0)	2,0 (2,0)
Styrränta ⁷	3,46 (3,46)	3,85 (3,77)	2,71 (2,73)	2,25 (2,31)

Anm.: Prognosen är baserad på de anslagsnivåer och de regelverk för skatter och transfereringssystem som har beslutats av riksdagen samt de som har föreslagits eller aviserats av regeringen. I budgetpropositionen har information som fanns tillgänglig fram till den 7 augusti 2023 beaktats.

¹ Skillnaden mellan faktisk och potentiell BNP i procent av potentiell BNP.

² Avser åldersgruppen 15–74 år.

³ Procent av arbetskraften.

⁴ Kalenderkorrigerad.

⁵ Nominell löneutveckling enligt konjunkturlönestatistiken (KL).

⁶ Konsumentprisindex (KPI) resp. konsumentprisindex med fast ränta (KPIF), årsgenomsnitt.

⁷ Procent, årsgenomsnitt.

Källor: Statistiska centralbyrån, Medlingsinstitutet, Riksbanken och egna beräkningar.

3.7 Utvecklingen enligt andra bedömare

I detta avsnitt jämförs regeringens prognoser för några centrala makroekonomiska variabler med prognoser från Konjunkturinstitutet, Europeiska kommissionen, Riksbanken och Ekonomistyrningsverket (se tabell 3.9). Det är viktigt att notera att prognoser publiceras vid olika tidpunkter, vilket gör att prognosmakare inte alltid har tillgång till samma informationsmängd. Publiceringstillfället för olika prognoser blir särskilt relevant under tidsperioder med ökad osäkerhet i världsekonomin.

För 2024 och 2025 är regeringens prognos för BNP i linje med prognosen från Konjunkturinstitutet, men något mer positiv än prognoserna från Riksbanken, Europeiska kommissionen och Ekonomistyrningsverket. Samtliga prognosmakare bedömer att BNP-gapet kommer att vara negativt, och att svensk ekonomi därmed kommer att vara i en lågkonjunktur, under både 2024 och 2025.

Regeringens prognos för arbetslösheten 2024 är i linje med Konjunkturinstitutets och Riksbankens, men något högre än Ekonomistyrningsverkets. För 2025 är regeringens prognos högre än övriga bedömares.

Regeringens prognos för inflationen 2024, mätt med KPI, är högre än Konjunkturinstitutets, men lägre än övriga bedömares. Regeringens prognos för inflationen 2024, mätt med harmoniserat konsumentprisindex (HIKP), är i linje med Konjunkturinstitutets, men lägre än Riksbankens och högre än Europeiska kommissionens. För 2025 är regeringens prognos för inflationen, mätt med KPI, lägre än Riksbankens, men högre än övriga bedömares. Mätt med HIKP är regeringens prognos för 2025 i linje med Konjunkturinstitutets, men lägre än övriga bedömares.

Tabell 3.9 Jämförelse mellan olika bedömares prognoser

Procentuell förändring om inte annat anges

	2024	2025
BNP¹		
Regeringen	0,7	2,5
Konjunkturinstitutet	0,8	2,5
Europeiska kommissionen	0,2	1,6
Riksbanken	0,3	1,9
Ekonomistyrningsverket	0,6	2,1
Arbetslöshet²		
Regeringen	8,3	8,4
Konjunkturinstitutet	8,3	8,2
Riksbanken	8,3	8,2
Ekonomistyrningsverket	7,9	7,4
Inflation (KPI/HIKP)³		
Regeringen	3,1/2,1	0,8/1,5

	2024	2025
Konjunkturinstitutet	2,8/2,1	0,3/1,5
Europeiska kommissionen	/1,7	/1,9
Riksbanken	3,5/2,4	1,5/1,8
Ekonomistyrningsverket	3,4/	0,5/
BNP-gap⁴		
Regeringen	-2,3	-1,4
Konjunkturinstitutet	-1,6	-1,0
Riksbanken	-1,3	-1,0
Ekonomistyrningsverket	-1,5	-1,1

Anm.: Publiceringsdatum är för regeringen 2024-04-15, Konjunkturinstitutet 2024-03-26, Europeiska kommissionen 2024-02-15, Riksbanken 2024-03-27 och Ekonomistyrningsverket 2024-03-21.

¹ Fasta priser, ej kalenderkorrigerade värden.

² Procent av arbetskraften, 15–74 år.

³ Årsgenomsnitt.

⁴ Skillnaden mellan faktisk och potentiell BNP i procent av potentiell BNP.

Källor: Konjunkturinstitutet, Europeiska kommissionen, Riksbanken, Ekonomistyrningsverket och egna beräkningar.

3.8 Utvärdering av prognoser för den makroekonomiska utvecklingen

I detta avsnitt utvärderas regeringens prognoser för Sveriges BNP-tillväxt, inflation och arbetslöshet som redovisats i budgetpropositionerna och de ekonomiska värpropositionerna under åren 1999–2023. Prognoserna analyseras i förhållande till prognoser gjorda av andra bedömare.

Det finns flera omständigheter som gör att prognosjämförelser är svåra. En sådan omständighet är att olika bedömares prognoser utfärdas vid olika tidpunkter. Prognoser gjorda i slutet av året har i regel ett stort informationsövertag gentemot prognoser gjorda i början av året. En annan omständighet är att olika bedömare kan ha olika ändamål med sina prognoser och olika preferenser kring vilka risker de vill minimera. Det är vanskligt att hitta utvärderingsmått som tar hänsyn till dessa skillnader. Denna utvärdering ska därför inte ses som en rangordning av olika prognosmakare, utan som en indikation på hur regeringens prognosfel har förhållit sig till andra bedömares enligt ett par standardmått.

Måtten som används i denna utvärdering är rotmedelkvadratfelet (RMKF) och medelprognosfelet (MPF). RMKF är ett mått på genomsnittlig prognosprecision medan MPF är ett mått på genomsnittlig över- eller underskattning av utfallet. Dessa är lämpade utvärderingsmått för s.k. väntevärdesprognoser. En väntevärdesprognos är en sorts genomsnittspronosis som viktar alla osäkerheter kring det framtida utfallet. Varje risk värderas utifrån dess bedömda sannolikhet, varken högre eller lägre. Detta skiljer sig från prognoser som tar ytterligare höjd för risker som är särskilt icke önskvärda. Det är inte heller samma sak som prognoser som avser att uppskatta den mest sannolika utvecklingen. Måtten fastslår därmed inte nödvändigtvis i vilken grad prognoser varit ändamålsenliga, men de ger en överblick av prognosfelens genomsnittliga storlek över tid.

I tabell 3.10 visas de nämnda prognosfelmått för olika bedömares prognoser för BNP-tillväxten. Samtliga prognoser är uppdelade i två kategorier utifrån vilket år de är gjorda, nämligen samma år som utfallet och året före utfallet. Regeringens prognosprecision sticker inte ut i relation till de övriga bedömarens. I linje med övriga bedömare har regeringen i genomsnitt underskattat BNP-tillväxten innevarande år och överskattat tillväxten nästkommande år.

Tabell 3.10 Prognosfelmått på prognoser för BNP-tillväxt

Rotmedelkvadratfel (RMKF), medelprognosfel (MPF) och antal observationer (N) för prognoser för BNP-tillväxten 2000–2023

	Samma år som utfallet RMKF	Samma år som utfallet MPF	Samma år som utfallet N	Året före utfallet RMKF	Året före utfallet MPF	Året före utfallet N
Regeringen	1,31	0,25	46	2,36	-0,34	48
Konjunkturinstitutet	1,31	0,24	103	2,30	-0,40	106
Riksbanken	1,30	0,13	117	2,19	-0,40	121
LO	1,27	0,17	49	2,38	-0,14	50
Svenskt Näringsliv	1,28	0,40	73	2,42	0,06	76
Handelsbanken	1,31	0,15	76	2,35	-0,41	80
Nordea	1,24	0,02	81	2,10	-0,18	85
SEB	1,34	0,17	94	2,19	-0,21	98
Swedbank	1,47	0,24	74	2,42	-0,02	77

Anm.: Värdena är avrundade till två decimaler. Prognosfelet är här definierat som utfallet minus prognosen. Ett positivt MPF relaterar därför till en underskattning. Ett lägre RMKF innebär högre prognosprecision.

Källor: Konjunkturinstitutet, Riksbanken, Landsorganisationen (LO), Svenskt Näringsliv, Handelsbanken, Skandinaviska Enskilda Banken (SEB), Nordea, Swedbank och egna beräkningar.

Tabell 3.11 visar prognosfelmått för olika bedömares inflationsprognoser. Regeringens prognosprecision sticker inte ut. Regeringen har i likhet med de flesta prognosmakarna i genomsnitt underskattat inflationen.

Tabell 3.11 Prognosfelmått på prognoser för inflationen (KPI)

Rotmedelkvadratfel (RMKF), medelprognosfel (MPF) och antal observationer (N) för prognoser för inflationen (KPI) 2000–2023

	Samma år som utfallet RMKF	Samma år som utfallet MPF	Samma år som utfallet N	Året före utfallet RMKF	Året före utfallet MPF	Året före utfallet N
Regeringen	0,60	0,07	46	1,99	0,18	48
Konjunkturinstitutet	0,39	0,00	103	1,89	0,25	106
Riksbanken	0,62	0,01	117	1,91	-0,16	121
LO	0,39	0,04	48	1,73	0,19	49
Handelsbanken	0,88	0,02	68	2,07	-0,10	71
Nordea	0,76	0,05	77	1,96	0,07	80
SEB	0,69	0,00	80	1,90	0,05	84
Swedbank	0,81	0,01	91	2,17	0,00	95

Anm.: Värdena är avrundade till två decimaler. Prognosfelet är här definierat som utfallet minus prognosen. Ett positivt MPF relaterar därför till en underskattning. Ett lägre RMKF innebär högre prognosprecision.

Källor: Konjunkturinstitutet, Riksbanken, Landsorganisationen (LO), Handelsbanken, Skandinaviska Enskilda Banken (SEB), Nordea, Swedbank och egna beräkningar.

I tabell 3.12 visas prognosfelmått för olika bedömares arbetslöshetsprognoser. Regeringen har haft högre prognosprecision för arbetslösheten än genomsnittsbedömaren samma år som utfallet, men lägre prognosprecision för prognoser utfärdade året före utfallet. Regeringen uppvisar ingen uppenbar systematisk över- eller underskattning i sina prognoser för innevarande år. I likhet med huvuddelen av bedömarna har regeringen i genomsnitt underskattat arbetslösheten nästkommande år.

Tabell 3.12 Prognosfelmått på prognoser för arbetslösheten

Rotmedelkvadratfel (RMKF), medelprognosfel (MPF) och antal observationer (N) för prognoser för arbetslösheten 2000–2023

	Samma år som utfallet RMKF	Samma år som utfallet MPF	Samma år som utfallet N	Året före utfallet RMKF	Året före utfallet MPF	Året före utfallet N
Regeringen	0,29	-0,01	45	1,00	0,18	41
Konjunkturinstitutet	0,28	-0,02	102	0,93	0,18	89
Riksbanken	0,26	0,00	115	0,86	0,10	106
LO	0,26	-0,02	49	0,83	0,09	39
Svenskt Näringsliv	0,34	-0,07	72	0,90	0,02	65
Handelsbanken	0,32	0,02	76	0,95	0,10	69
Nordea	0,34	0,04	81	0,84	0,11	74
SEB	0,41	-0,01	92	0,74	0,17	83
Swedbank	0,40	-0,07	73	1,01	-0,08	65

Anm.: Värdena är avrundade till två decimaler. Prognosfelet är här definierat som utfallet minus prognosen. Ett positivt medelprognosfel relaterar därför till en underskattning. Ett lägre RMKF innebär högre prognosprecision. Prognoser för 2005 utfärdade 2004 och första kvartalet 2005 samt prognoser för 2021 utfärdade 2020 utgår på grund av förändringar av arbetslöshetsstatistiken (EU-harmonisering 2005 och 2021).

Källor: Konjunkturinstitutet, Riksbanken, Landsorganisationen (LO), Svenskt Näringsliv, Handelsbanken, Skandinaviska Enskilda Banken (SEB), Nordea, Swedbank och egna beräkningar.

3.9 Regeringens mått på välstånd

Det är viktigt att följa den långsiktiga samhällsutvecklingen i bred bemärkelse. Sedan 2017 redovisas därför indikatorer på välståndet i Sverige, uppdelat på ekonomiskt, miljömässigt och socialt välstånd, se tabell 3.13.

Tabell 3.13 Indikatorer på välstånd och deras utveckling

Indikator	Utveckling jmf. med senaste mättilfälle	Period som förändring avser	Beskrivning
Ekonomiska			
BNP per capita	Minskning	2022–2023	Det samlade värdet av alla varor och tjänster som produceras i Sverige per person i befolkningen.
Sysselsättningsgrad	Ökning	2022–2023	Andelen av befolkningen 15–74 år som har ett arbete.
Arbetslöshet	Ökning	2022–2023	Andel arbetslösa i arbetskraften 15–74 år.
Hushållens skuldsättning	Minskning	2022–2023	Hushållssektorns låneskulder i procent av disponibel inkomst och i procent av hushållens finansiella tillgångar.
Offentlig skuldsättning	Minskning	2022–2023	Den offentliga sektorns konsoliderade bruttoskuld i procent av BNP.
Miljömässiga			
Luftkvalitet	Förbättring	2021–2022	Halter av kvävedioxid (NO ₂) och små partiklar (PM _{2,5}) i gatumiljö (årsmedelvärden).
Vattenkvalitet	Ej uppdaterad	2010–2016, 2017–2021 ¹	Andelen ytvattenförekomster med hög eller god ekologisk status enligt EU:s ramdirektiv för vatten.
Rödlisteindex	Ej uppdaterad	2010–2015, 2015–2020 ²	Ger en överblick över situationen för arter samt underlag för att bedöma om situationen förändras över åren.
Kemikaliebelastning	Otydlig utveckling ³	2022 resp. 2020–2021	Förekomst av miljögifterna PCB, DDE, dioxiner och PBDE i modersmjölk samt PFOS, PFOA och långkedjiga PFAS i blod. ^{4, 5}

Indikator	Utveckling jmf. med senaste mätillfälle	Period som förändring avser	Beskrivning
Utsläpp av växthusgaser	Förbättring	2021–2022	Sveriges utsläpp av växthusgaser (koldioxid, metan, dikväveoxid och fluorerade gaser) inom svenskt territorium.
Sociala			
Låg inkomststandard	Oförändrad	2021–2022	Andel av befolkningen med låg inkomststandard.
Hushållens kontantmarginal	Ökning	2020–2021	Andel i befolkningen, 16 år och äldre, som svarat nej på frågan "Skulle du/ditt hushåll inom en månad klara av att betala en oväntad utgift på 13 000 kr utan att låna eller be om hjälp?".
Självskattad allmän hälsa	Ej möjligt att mäta	2022	Andel i befolkningen 16 år och äldre som på frågan "Hur tycker du din hälsa är i allmänhet?" svarat "mycket bra" eller "bra".
Utbildningsnivå	Ökning	2021–2022	Högsta avklarade utbildning för befolkningen i åldern 16–74 år.
Mellanmänsklig tillit	Oförändrad	2021–2022	I vilken grad tillfrågade uppfattar att andra människor går att lita på. Mäts genom frågan "Enligt din mening, i vilken utsträckning går det att lita på människor i allmänhet?". En svarsiffra över 7 på en skala 0–10 anses utgöra hög tillit.
Nöjd med livet	Oförändrad	2021–2022	Mäter subjektivt välbefinnande med frågan "Hur nöjd är du på det hela taget med det liv du lever?". Andelen avser de som svarat "ganska nöjd" eller "mycket nöjd".

Anm.: Respektive indikator använder den senast tillgängliga statistiken. Mer ingående beskrivningar och definitioner av indikatorerna redovisas nedan.

¹ Arbetet med vattenförvaltning sker i cykler. Mätningarna sammanställs under en cykel och återspeglar absoluta tal.

² Rödlsteindex tas fram i samband med att rödlistan uppdateras, vilket sker vart femte år, och avser därför förändringar under femårsperioder.

³ Halterna fluktuerar från år till år, vilket delvis beror på det begränsade statistiska urvalet. För att kunna identifiera förändringar behöver jämförelser göras över längre tid.

⁴ Avser procent av medianhalterna i modersmjölk respektive blod vid undersökningens inledning.

⁵ PCB är en typ av industrikemikalier. DDE är en nedbrytningsprodukt av insektsgiften DDT. Dioxiner bildas bl.a. vid tillverkning av kemikalier som innehåller klor samt vid förbränningsprocesser. PBDE är en grupp av bromerade flamskyddsmedel. PFOS, PFOA och långkedjiga PFAS är högfluorerade ämnen.

Källor: Statistiska centralbyrån, Livsmedelsverket, Naturvårdsverket, SOM-institutet, Vatteninformationssystem Sverige, Sveriges lantbruksuniversitet och Eurostat.

Ekonomiska indikatorer

BNP per capita

BNP per capita, dvs. BNP per person, används som en grov indikator på materiellt välstånd. Utvecklingen av ett lands BNP per capita ger med andra ord en fingervisning om vilka ekonomiska förutsättningar som invånare i landet har att konsumera varor och tjänster. Denna indikator säger dock inte något om hur möjligheterna till konsumtion är fördelade inom landet, hur konsumtionen matchar människors preferenser eller i vilken utsträckning den ekonomiska aktiviteten sker på bekostnad av icke förnybara resurser.

År 2023 minskade Sveriges BNP per capita med 0,8 procent. Det är en svagare utveckling än den genomsnittliga utvecklingen sedan 2000. BNP per capita har utvecklats svagt i Sverige sedan 2009 jämfört med den genomsnittliga utvecklingen 2000–2009. Antalet personer i arbetsför ålder har minskat som andel av befolkningen.

Sysselsättningsgrad

Sysselsättningsgraden mäter andelen av befolkningen i åldrarna 15–74 år som är sysselsatt. En hög sysselsättningsgrad är grunden för den gemensamma välfärden eftersom arbetsinkomster är den viktigaste skattebasen i ekonomin. När fler försörjer sig genom arbete minskar dessutom den offentliga sektorns kostnader eftersom transfereringar generellt minskar.

Sysselsättningsgraden ökade med 0,6 procentenheter till drygt 69 procent 2023. År 2023 uppgick sysselsättningsgraden till knappt 72 procent bland män och ca 67 procent bland kvinnor. För inrikes och utrikes födda uppgick sysselsättningsgraden 2023 till ca 70 respektive ca 67 procent. Skillnaden mellan dessa grupper har minskat trendmässigt de senaste åren och är nu tydligt mindre än den var under 00-talet. Skillnaden i sysselsättningsgrad mellan kvinnor och män är dock större bland utrikes födda än bland inrikes födda.

Arbetslöshet

Arbetslöshet definieras som andelen arbetslösa av antalet personer i arbetskraften, där arbetskraften utgörs av personer som antingen är sysselsatta eller har sökt och kan ta ett arbete. Arbete ger individen möjlighet till egen försörjning, bättre möjligheter att forma sitt liv samt gemenskap och tillhörighet. Arbetslösa drabbas också av ohälsa i större utsträckning än de individer som har ett arbete. Att arbetslösheten är låg är av central vikt för både individer och samhället i stort.

Arbetslösheten ökade från 7,5 procent 2022 till 7,7 procent 2023. Arbetslösheten uppgick till 7,9 procent bland kvinnor och 7,5 procent bland män. Samtidigt var arbetslösheten tydligt högre bland utrikes födda än bland inrikes födda, vilket den även har varit historiskt.

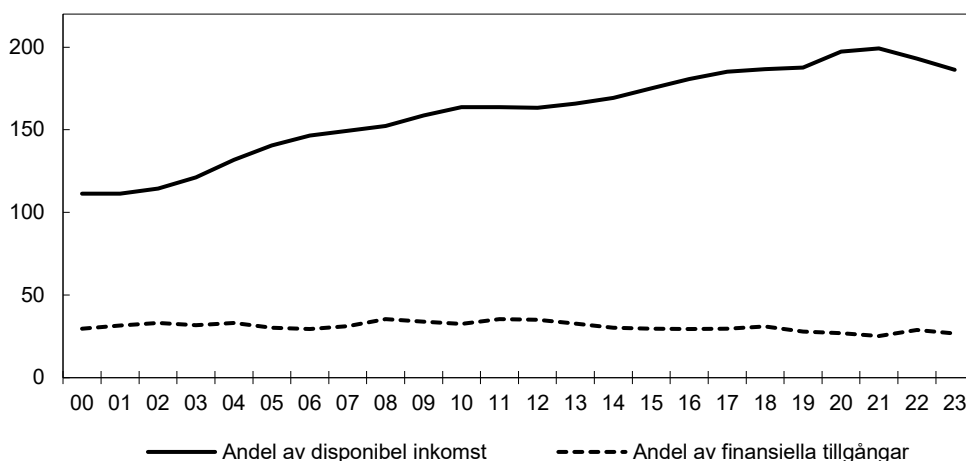
Hushållens skuldsättning

Att relatera skuldsättning till inkomster och finansiella tillgångar ger en indikation på hur känsliga låntagare är för räntehöjningar och fallande inkomster respektive tillgångsvärden. Skulderna som andel av inkomsten sjönk med 7 procentenheter under 2023 till 186 procent. Det är andra året i rad som kvoten sjönk efter att ha ökat kontinuerligt sedan 2012. Nedgången berodde på att skuld tillväxten var nära oförändrad under 2023 samtidigt som inkomsterna fortsatte att växa. Skulderna som andel av finansiella tillgångar har sjunkit under flera år och sjönk återigen 2023 efter en tillfällig uppgång under 2022. Nedgången förklaras av att värdet på finansiella tillgångar återigen steg under året. Kvoten var ca 27 procent 2023, en minskning med 2 procentenheter sedan 2022. Diagram 3.4 visar kvoternas utveckling 1996–2023.

Huvuddelen av skulderna är bostadslån, och det är vanligare att hushåll högt upp i inkomstfördelningen har bostadslån. Med undantag för den översta tiondelen av inkomstfördelningen är bolåneskuldens andel av disponibel inkomst högre i de högre inkomstgrupperna. Samtidigt är marginalerna för att klara ökade utgifter större i hushåll med höga inkomster än i hushåll med låga inkomster.

Diagram 3.4 Hushållens låneskulder som andel av disponibel inkomst och av hushållens finansiella tillgångar

Procent

Anm.: Justeringar för förändringar av pensionsrätter ingår ej i disponibelinkomsten.

Källa: Finansräkenskaper, Statistiska centralbyrån.

Den offentliga sektorns konsoliderade bruttoskuld

Den offentliga sektorns konsoliderade bruttoskuld, ofta kallad Maastrichtskulden, är det mått på den offentliga sektorns skuld som används inom EU. För Sverige definieras skulden som den konsoliderade statskulden och kommunsektorns samt ålderspensionssystemets skulder på kapitalmarknaden med avdrag för AP-fondernas innehav av statsobligationer.

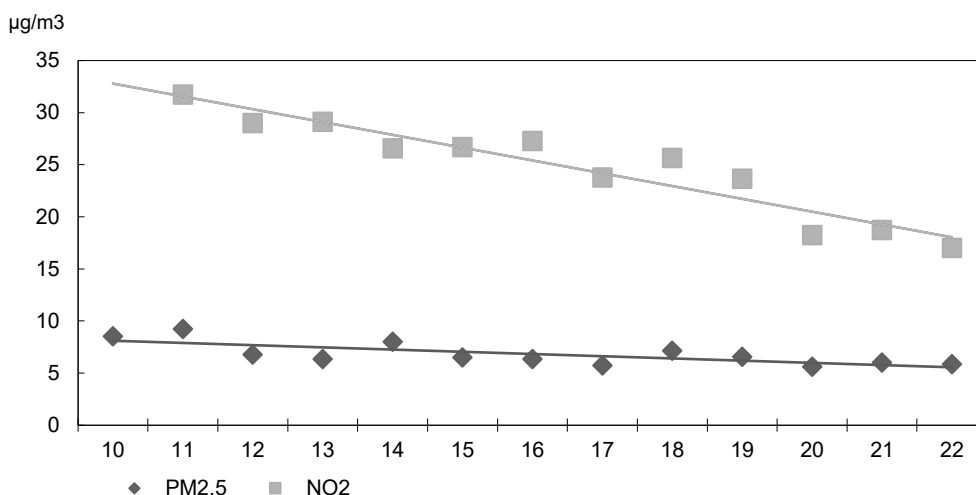
Maastrichtskulden ökade tillfälligt under pandemins inledning, men har därefter snabbt minskat som andel av BNP. Detta beror på den allmänna ekonomiska återhämtningen och på att Riksbanken har amorterat på sina valutalån. Den offentliga skuldsättningen i Sverige är bland de lägsta i EU och uppgick 2023 till 31,2 procent av BNP. Motsvarande genomsnittliga skuldkvot för EU var samma år 82,6 procent av BNP. Värdena avser ställningsvärden för det tredje kvartalet 2023 enligt data från Eurostat.

Miljöindikatorer

Luftkvalitet

Välståndetsindikatorn för luft visar utvecklingen för två av de vanligaste luftföroreningarna i svenska städer: kvävedioxid (NO₂) och små partiklar (PM_{2,5}). Båda har negativ påverkan på såväl hälsa som miljö.

Kväveoxider bildas vid all typ av förbränning. En stor del av utsläppen kommer från trafiken. Stora källor till de små partiklarna är avgaser från trafik, industriutsläpp, småskalig vedeldning och annan förbränning. Små partiklar transporteras i stor utsträckning till Sverige från kontinenten, och halterna är därför högre i södra Sverige än i norra Sverige. Halterna av kvävedioxid har visat en nedåtgående trend sedan mätningarna inleddes 2008. Halterna av små partiklar visade till en början en nedåtgående trend jämfört med första mätningen 2006, men har sedan 2012 planat ut något och uppvisar inte längre någon tydlig trend. Mellan 2021 och 2022 sjönk årsmedelvärdet för halterna av både kvävedioxid och små partiklar något. Halterna 2020 var tydligt lägre som en följd av pandemirestriktionerna, se diagram 3.5.

Diagram 3.5 Halter av NO₂ och PM_{2,5} i gatumiljö (årsmedelvärden)

Anm.: Kvävedioxid (NO₂) mäts för svenska städer med över 50 000 invånare. Mätplatser som ingår i indikatorn små partiklar (PM_{2,5}) är Burlöv, Göteborg, Malmö, Stockholm, Umeå och Uppsala. Notera att linjerna i diagrammet visar skattade trendlinjer över tid.

Källa: Naturvårdsverket.

Vattenkvalitet

En god vattenkvalitet är viktig för försörjningen av dricksvatten, människors hälsa, biologisk mångfald, industrin och friluftsliv. Indikatorn för vattenkvalitet uttrycks som ekologisk status i ytvatten, och i den ingår påverkan från exempelvis övergödning, miljögifter och fysisk påverkan. Överlag är statusen bättre i norra än i södra Sverige, eftersom befolkningstätheten och jordbruksintensiteten är högre i de södra delarna av landet. Fysisk påverkan och övergödning är de främsta skälen till att god ekologisk status inte nås. Vid den senaste bedömningen av vattenkvaliteten, som baseras på datainsamling under perioden 2017–2021, hade 42 procent av ytvattenförekomsterna minst god ekologisk status. Det var en ökning med 4 procent jämfört med föregående period, 2010–2016.

Rödlisteindex

Rödlisteindexet mäter förändringar i artgruppers livskraft, och det är ett exempel på en av flera indikatorer som ger en bild av tillståndet i svensk natur och hur förändringar sker över tid. Indexet baseras på förändringar i rödlistekategorisering för olika artgrupper. Rödlistekategorisering sker i femårscykler, varav den senaste genomfördes 2020. Indexet visar för samtliga bedömda artgrupper att förlusten av biologisk mångfald inte har hejdats. Under perioden 2015–2020 var utvecklingen för däggdjur och groddjur positiv, medan den var negativ för mossor och fåglar. Övriga grupper utveckling var relativt oförändrad.

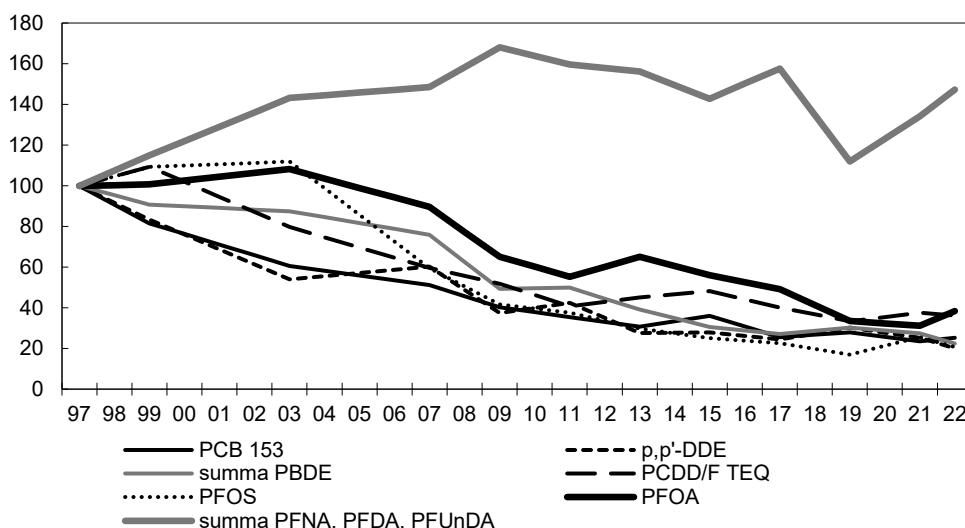
Kemikaliebelastning

Indikatorn kemikaliebelastning redovisar mätningar av ett antal långlivade miljögifter i modersmjölk och blod. Bland annat följs de miljö- och hälsoskadliga kemikalierna PBDE (bromerade flamskyddsmedel), PCB (industrikemikalier), dioxiner (bildas bl.a. vid tillverkning av kemikalier som innehåller klor och vid förbränningsprocesser) samt PFAS (högfluorerade ämnen som bl.a. används i brandskum och för impregnering av textilier). Höga halter av dessa ämnen kan ge upphov till sjukdomar som t.ex. cancer, påverka fortplantningsförmågan, skada arvsmassan och störa hormonsystemet.

Indikatorn visar procent av medianhalterna i modersmjölk respektive blod vid undersökningens inledning (1996 och 1997). Att halterna fluktuerar mellan år är naturligt, givet det begränsade statistiska urvalet. För vissa ämnen är halterna något högre 2022 jämfört med det föregående mätillfället. Ser man till ett något längre tidsperspektiv och jämför med uppmätta halter från 1996, då undersökningarna inleddes, så är halterna generellt minskande. Undantaget är halterna för långkedjiga PFAS (summan av PFNA, PFDA, PFUnDA), som ligger högre än 1996, även om det förefaller vara en något nedåtgående trend från ca 2012, se diagram 3.6.

Diagram 3.6 Exponering av vissa långlivade miljögifter i Sverige

Miljöföroreningar i modersmjölk och blod 1996–2022, index 1996–1997 = 100

Anm.: Miljögifter har analyserats i enskilda prover av modersmjölk (PCB 153, dioxiner, PBDE och p,p'-DDE) och i blodserum (PFOS, PFOA och långkedjiga PFAS). Halterna är presenterade som procent av medianhalterna i modersmjölk respektive blod vid undersökningens start.

Källa: Livsmedelsverket.

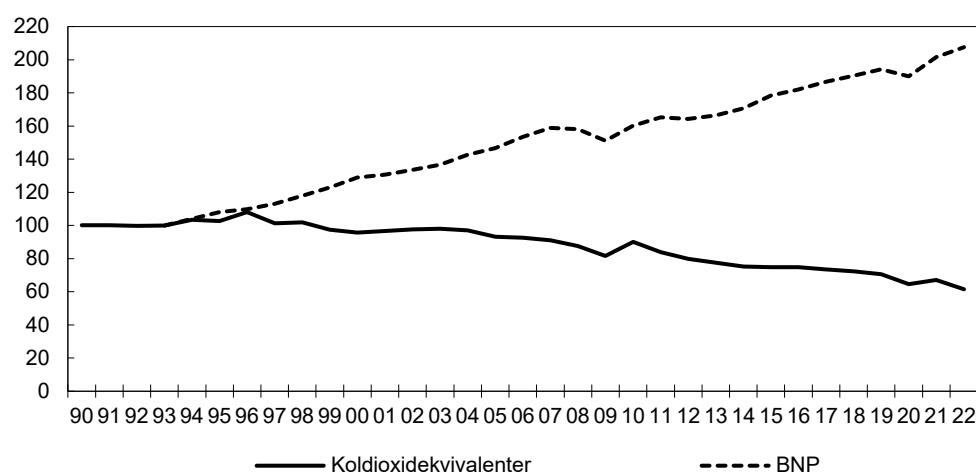
Utsläpp av växthusgaser

Utsläpp av växthusgaser är den viktigaste faktorn för klimatförändringarna. Klimatförändringar väntas påverka samhället genom bl.a. havsnivåhöjningar, temperaturökningar och allt vanligare extremväder. De totala utsläppen av växthusgaser i Sverige uppgick 2022 till 45,2 miljoner ton koldioxidekvivalenter. Det innebär en minskning med 5,3 procent jämfört med 2021, se diagram 3.7. Utsläppsminskningen under 2022 berodde främst på minskade utsläpp från inrikes transporter och arbetsmaskiner.

Sveriges utsläpp av växthusgaser ökade fram till 1970-talet, framför allt på grund av en ökad industrialisering och ökad bilism. Sedan oljekriserna på 1970-talet har utsläppen mer än halverats och oljans roll i energisystemet drastiskt minskat, framför allt på grund av utbyggnaden av kärnkraft 1972–1985, men även en fortsatt utbyggnad av vattenkraften. Sedan 1990 har utsläppen minskat med ungefär 37 procent. Flera åtgärder har bidragit till den totala utsläppsminskningen sedan 1990. Exempel är utbyggnaden av fjärrvärmenäten tillsammans med övergången från oljeeldade värme pannor till både el- och fjärrvärme samt ökad användning av bio- och avfallsbränslen för el- och fjärrvärmeproduktion. Även skiftet till användning av biobränsle inom industrisektorn, effektivisering, bränsleskifte och elektrifiering i transportsektorn samt minskad deponering av organiskt avfall har bidragit till att utsläppen har minskat.

Diagram 3.7 Sveriges territoriella växthusgasutsläpp och BNP, fasta priser

Index 1993 = 100

Anm.: Koldioxidekvivalenter visar utsläpp och upptag av växthusgaser som omfattas av klimatmålet (koldioxid, metan, dikväveoxid och fluorerade gaser) inom svenskt territorium.

Källor: Naturvårdsverket och Statistiska centralbyrån.

Sociala indikatorer

Låg inkomststandard

Personer i hushåll med låg inkomststandard riskerar att inte ha råd med sådant som anses vara nödvändiga omkostnader. Låg inkomststandard är ett absolut mått som Statistiska centralbyrån använder för att beskriva befolkningsandelen med låga inkomster (Statistiska centralbyrån, 2022:5). Måttet visar om hushållens inkomster räcker till att betala nödvändiga schabloniserade omkostnader som mat, boende, hemförsäkring, lokala resor och barnomsorg.

Andelen individer med låg inkomststandard har minskat kontinuerligt sedan 2011, men stabiliserades runt 5 procent under 2016–2021. År 2022 var andelen oförändrad jämfört med 2021 och utgjorde 4,6 procent av befolkningen. Det är vanligare med låg inkomststandard bland ensamstående hushåll med barn, och särskilt ensamstående kvinnor med barn, utrikes födda och personer som inte förvärvsarbetar.

Hushållens kontantmarginal

Andelen som saknar kontantmarginal definieras som den andel av befolkningen 16 år och äldre som inte skulle kunna hantera en oväntad utgift på 13 000 kronor utan att låna pengar eller be om hjälp. Beloppet justeras upp i takt med att medianinkomsten i samhället ökar. Att sakna kontantmarginal har en negativ påverkan på individens livskvalitet och självbestämmande. År 2022 saknade 20 procent av befolkningen kontantmarginal. Det är en ökning från 18 procent året innan. Det är vanligare att utrikes födda, kvinnor, personer med lägre utbildningsnivå och yngre personer saknar kontantmarginal. Skillnaden är störst mellan utrikes och inrikes födda. Bland utrikes födda saknar 41 procent kontantmarginal jämfört med 14 procent bland inrikes födda. Andelen som saknar kontantmarginal är också något högre bland kvinnor än män, 23 procent respektive 17 procent.

Självskattad allmän hälsa

Indikatorn för självskattad allmän hälsa avser den andel av befolkningen 16 år och äldre som svarat ”mycket bra” eller ”bra” på frågan ”Hur tycker du att din hälsa är i allmänhet?”. År 2022 var denna andel 67 procent. Indikatorn har ett tidseriebrott 2022 på grund av ändrad insamlingsmetod och därför är det inte möjligt att göra jämförelser

över tid. För 2022 var andelen män som svarat att de har bra eller mycket bra hälsa högre än andelen kvinnor, 69 procent respektive 64 procent. Det finns även skillnader vid jämförelse av utbildningsnivåer. Bland dem som har eftergymnasial utbildning anser 73 procent att de har en bra hälsa, vilket kan jämföras med 63 procent bland dem som har gymnasial respektive förgymnasial utbildning. Generellt anger yngre personer att de har bättre hälsa än äldre personer.

Utbildningsnivå

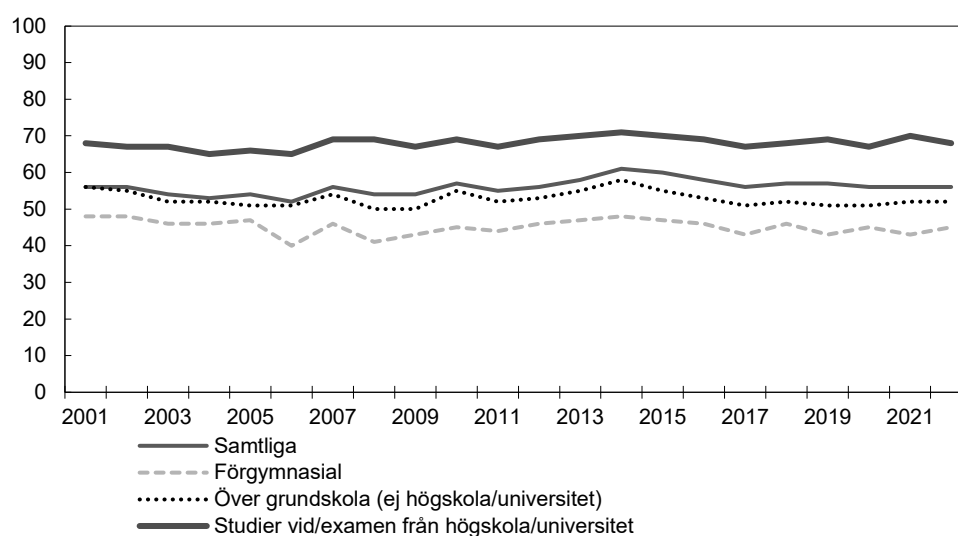
Utbildningsnivå påverkar bl.a. människors ekonomiska förutsättningar och hälsa. Under 2000-talet har befolkningens utbildningsnivå ökat stadigt. Andelen med eftergymnasial utbildning ökade från 27 till 40 procent under perioden 2001–2022. Kvinnor har högre utbildningsnivå än män, och den skillnaden har ökat under 2000-talet. År 2022 var andelen kvinnor med en eftergymnasial utbildning omkring 46 procent, medan motsvarande andel för män var 35 procent. Andelen eftergymnasialt utbildade är ungefär lika stor bland inrikes och utrikes födda, och det har den varit under hela 2000-talet. Andelen med som högst en förgymnasial utbildning är dock större bland utrikes födda. Den skillnaden har ökat under 2000-talet.

Mellanmänsklig tillit

Mellanmänsklig tillit, eller social tillit, är ett mått på i vilken grad invånarna uppfattar att andra människor går att lita på. En hög nivå av mellanmänsklig tillit fungerar som ett sammanhållande kitt i samhället och underlättar beslutsprocesser och affärs- transaktioner. Andelen av befolkningen som upplevde en hög mellanmänsklig tillit var 56 procent 2022, och har legat på ungefär samma nivå under de senaste tjugo åren. Andelen med hög mellanmänsklig tillit är högre bland personer över 30 år, personer som har vuxit upp i Sverige och personer med eftergymnasial utbildning. Störst skillnad i tillit inom en kategori återfinns mellan personer med olika utbildningsnivå, se diagram 3.8. Bland personer med förgymnasial utbildning har 45 procent hög tillit jämfört med 68 procent bland de med eftergymnasial utbildning. År 2022 har ingen statistisk signifikant skillnad uppmätts mellan män och kvinnor.

Diagram 3.8 Andel i befolkningen som har hög tillit till människor i allmänhet

Procent

Anm.: Mäts genom frågan "Enligt din mening, i vilken utsträckning går det att lita på människor i allmänhet?". En svarssiffra över 7 på en skala 0–10 anses utgöra hög tillit.

Källa: SOM-institutet.

Nöjd med livet

Det subjektiva välbefinnandet är generellt sett högt i rika, demokratiska och politiskt stabila samhällen med låg arbetslöshet. I Sverige har andelen som är nöjd med livet legat på en hög och stabil nivå över tid och låg 2022 på 88 procent i genomsnitt. Det är ingen förändring jämfört med 2021. År 2022 uppgick andelen personer i åldersgruppen 16–29 år som uppgav att de var nöjda med livet till 79 procent jämfört med 88 procent för personer i åldersgruppen 30–64 år respektive 91 procent för personer i åldersgruppen 65–90 år. Personer som vuxit upp utanför Sverige är något mindre nöjda än personer som vuxit upp i Sverige. Skillnaden mellan grupperna minskade dock från omkring 10 procentenheter i början av 2000-talet till 5 procentenheter 2022. Ingen statistiskt signifikant skillnad mellan kvinnor och män uppmättes 2022.

4 Sysselsättning, produktivitet och offentliga investeringar

I detta avsnitt redovisas utmaningar för sysselsättningspolitiken samt betydelsen av produktivitet och offentliga investeringar. Samtliga delar spelar en viktig roll i den ekonomiska politiken för att på sikt kunna stärka samhällets välfärd och tillväxt.

Sammanfattning

- Svensk arbetsmarknad kännetecknas av ett högt arbetskraftsdeltagande samt en hög sysselsättningsgrad.
- Utmaningarna på arbetsmarknaden är främst kopplade till strukturell arbetslöshet och den försvagade matchningen mellan arbetslösa och lediga jobb. En viktig förklaring till den försämrade matchningen är att en stor andel av de arbetslösa i dag står långt ifrån arbetsmarknaden och tillhör grupper med svag konkurrensförmåga om de lediga jobben.
- För att skapa bättre förutsättningar på arbetsmarknaden är det viktigt att det alltid lönar sig att arbeta. Tid i arbetslöshet ska användas för att aktivera och stärka färdigheterna hos de arbetslösa för att underlätta återinträdet på arbetsmarknaden. Vidare ska kostnadseffektiva åtgärder och utbildningar som gynnar kompetensförsörjningen i ekonomin prioriteras.
- Sverige har, likt många andra avancerade ekonomier, upplevt en svagare produktivitetstillväxt efter finanskrisen.
- Förändrad branschsammanställning bedöms ha påverkat näringslivets totala produktivitetstillväxt negativt sedan 1990-talet. Industrin, som har en relativt hög produktivitet, har minskat som andel av det totala antalet arbetade timmar i näringslivet, samtidigt som mindre produktiva tjänstebranscher utgör en ökande andel.
- Nivån på offentliga investeringar i Sverige har varierat över tid, men är hög sett ur ett internationellt perspektiv.

4.1 Utmaningar för sysselsättningspolitiken

Sysselsättningspolitiken är en central del av den ekonomiska politiken. Den bidrar till högre välfärd genom åtgärder som leder till att människors kompetens och vilja att arbeta tillvaratas. En gemensamt finansierad välfärd kräver dessutom att en stor andel av befolkningen arbetar, eftersom förvärvsarbete är den viktigaste skattebasen i ekonomin. När individer går från bidrag till arbete frigörs även resurser i den offentliga sektorn, då utgifter för t.ex. arbetslöshetsersättning och ekonomiskt bistånd minskar. Detta skapar i sin tur utrymme för att förbättra kvaliteten i t.ex. skola, äldreomsorg och vård. Eftersom alla i samhället kan dra nytta av de tjänster som den offentliga sektorn tillhandahåller inom bl.a. infrastruktur, barnomsorg och utbildning, är det viktigt att så många som möjligt arbetar och därmed bidrar till finansieringen. När fler bidrar till det gemensamma upprätthålls också viljan hos befolkningen att bidra till den offentliga sektorns finansiering. Utöver att bidra till samhällsekonomin skapar en egen försörjning även frihet genom ökade möjligheter för enskilda individer och familjer att bestämma över den egna vardagen och forma sina liv.

4.1.1 Utvecklingen på arbetsmarknaden

Svensk arbetsmarknad kännetecknas av ett högt arbetskraftsdeltagande och en hög sysselsättningsgrad, sett ur både ett historiskt och ett internationellt perspektiv. Sedan början av 2022 har inflationen varit hög i Sverige, vilket har resulterat i snabbt stigande räntor som i sin tur har dämpat efterfrågan i svensk ekonomi. Arbetsmarknaden har dock visat motståndskraft och haft en god utveckling, trots inbromsningen i ekonomin. Först andra halvåret 2023 började utvecklingen på arbetsmarknaden försvagas med en minskande sysselsättning och ökande arbetslöshet.

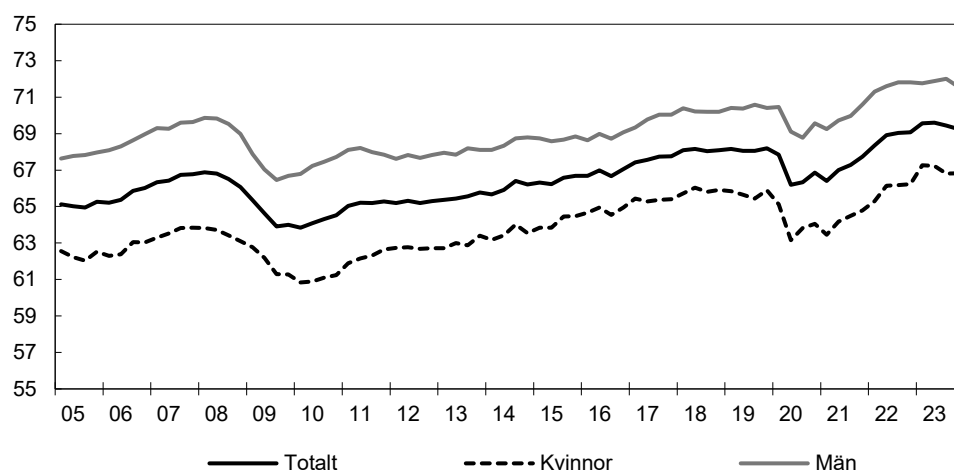
Hög sysselsättningsgrad, men viss försvagning senaste året

Sysselsättningsgraden, dvs. andelen sysselsatta personer i befolkningen som är i åldern 15–74 år, ökade 2023 och uppgick till 69,4 procent. Sysselsättningsgraden nådde en rekordhög nivå under mitten av 2023, men har sedan dess minskat bland både kvinnor och män (se diagram 4.1). Sysselsättningsgraden är fortsatt högre för män än för kvinnor, och sysselsättningsgapet mellan könen har varit i stort sett konstant sedan 1990-talet.

De flesta arbetar i sådan omfattning att de kan betraktas som självförsörjande, dvs. att de har en inkomst från arbete som är tillräckligt hög för att kunna försörja sig. Den ökande sysselsättningsgraden har bidragit till att andelen av befolkningen i åldersgruppen 20–64 år som är självförsörjande har ökat kontinuerligt de senaste tio åren, från 68 procent 2013 till 74 procent 2022. Män är självförsörjande i högre utsträckning än kvinnor, och inrikes födda i högre utsträckning än utrikes födda (se vidare bilaga 2).

Diagram 4.1 Sysselsättningsgrad

Procent av befolkningen 15–74 år, säsongsrensade kvartalsvärden

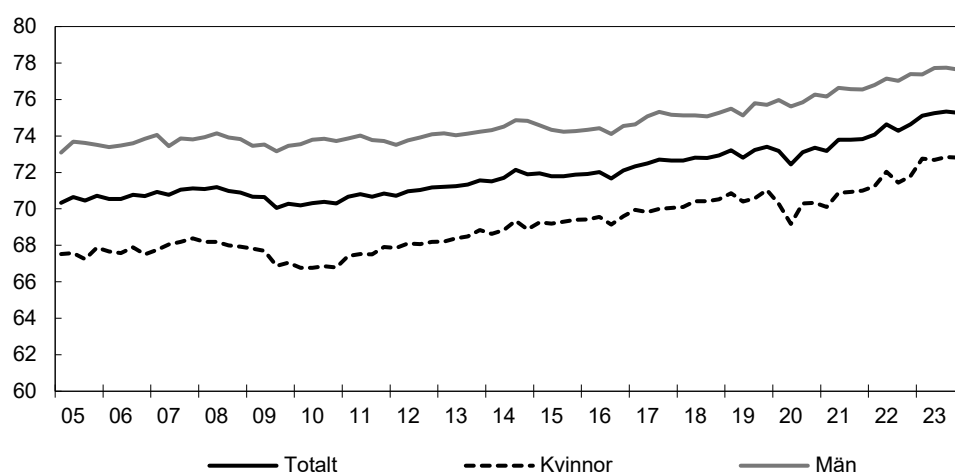

Källa: Statistiska centralbyrån.

Arbetskraftsdeltagandet, dvs. andelen individer i arbetsför ålder som antingen är sysselsatta eller arbetslösa, har ökat trendmässigt för både kvinnor och män under det senaste decenniet och uppgick sammantaget till 75,2 procent under 2023 (se diagram 4.2). Liksom sysselsättningsgraden nådde arbetskraftsdeltagandet rekordhöga nivåer under 2023, men ökningen började avstanna under slutet av året för både kvinnor och män. Arbetskraftsdeltagandet är högre bland män än kvinnor och skillnaden har varit relativt konstant över tid.

Diagram 4.2 Arbetskraftsdeltagande

Procent av befolkningen 15–74 år, säsongrensade kvartalsvärden

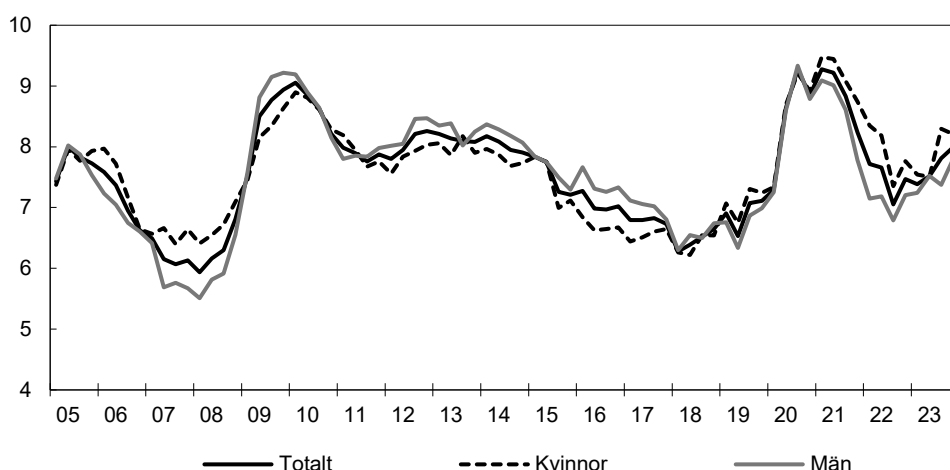

Källa: Statistiska centralbyrån.

Arbetslösheten ökade under andra halvåret 2023, bland såväl kvinnor som män (se diagram 4.3). Även antalet inskrivna hos Arbetsförmedlingen har ökat brett i olika grupper, men ökningen drivs till stor del av inrikes födda män. Det bedöms bero på att vissa mansdominerade branscher, som t.ex. byggbranschen, har drabbats hårt av högre kostnader och räntor. Arbetslöshetsuppgången under 2023 bedöms främst vara konjunkturell och bero på låg efterfrågan på arbetskraft (se avsnitt 3.2). Den totala arbetslösheten är dock i huvudsak strukturell, vilket understryks av att den varit på en hög nivå det senaste decenniet även i perioder då konjunkturläget har varit gynnsamt. De strukturella utmaningarna på arbetsmarknaden handlar bl.a. om svårigheter att matcha arbetslösas kvalifikationer och kunskaper med arbetsgivares efterfrågan (se avsnitt 4.1.2).

Diagram 4.3 Arbetslöshet

Procent av arbetskraften 15–74 år, säsongrensade kvartalsvärden

Källa: Statistiska centralbyrån.

Sveriges höga arbetslöshet förklaras delvis av ett högt arbetskraftsdeltagande

Sverige har under flera år haft en hög arbetslöshet jämfört med andra europeiska länder. Den främsta orsaken är att många som saknar sysselsättning i Sverige ändå deltar i arbetskraften. Det innebär att de arbetslösa står till arbetsmarknadens förfogande och aktivt söker jobb, till skillnad från hur det fungerar i många andra länder där så inte är fallet. I Sverige är även arbetslösheten bland unga (15–24 år)

förhållandevis hög, vilket bl.a. förklaras av att många heltidsstuderande söker jobb och därmed räknas som arbetslösa.

Arbetskraftsdeltagandet har ökat tydligt i Sverige under det senaste decenniet. Ett högt arbetskraftsdeltagande är i grunden positivt. Det är också en förutsättning för en hög sysselsättningsgrad, och Sverige har en av de högsta nivåerna i Europa. Det höga arbetskraftsdeltagandet i Sverige kan bl.a. förklaras av den generösa tillgången till barnomsorg och att ersättningssystemen är kopplade till att individer ingår i arbetskraften. Landspecifika förhållanden, såsom skillnader i t.ex. utbildningssystem och ersättningssystem, kan således till stor del förklara skillnader mellan länders arbetskraftsdeltagande.

Det finns alltså flera förklaringar till den höga arbetslöshetsnivån i Sverige. Primärt påverkas arbetslöshetsnivån av lönebildningen, incitament till arbete och i vilken utsträckning färdigheterna hos de arbetslösa matchar arbetsgivarnas behov. Regeringen kan påverka ekonomiska drivkrafter för individer att arbeta genom att t.ex. göra justeringar i skatte- och ersättningssystem. Vidare kan regeringen förbättra matchningen mellan arbetslösa och arbetsgivare genom att vidta åtgärder för att stärka arbetslöshets sökandes färdigheter.

Ungdomsarbetslösheten är hög, men sällan långvarig

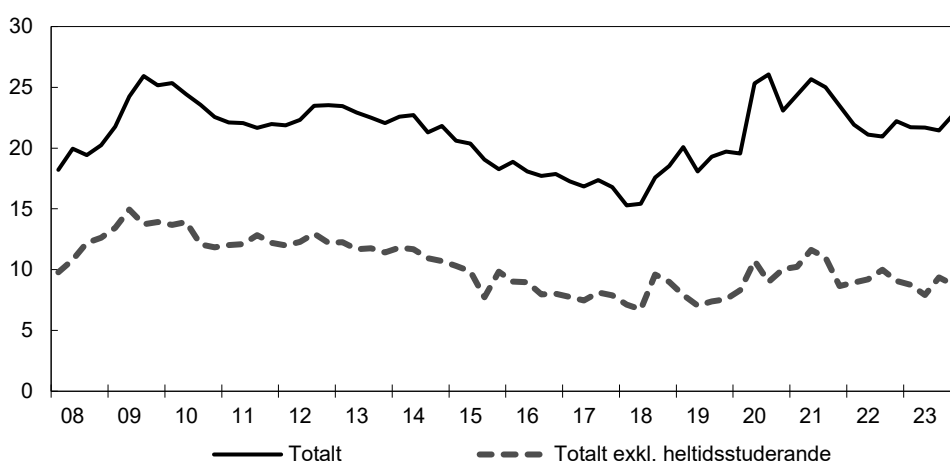
Arbetslösheten bland unga, 15–24 år, är hög i förhållande till andra åldersgrupper i Sverige och i jämförelse med andra länder inom EU. Under fjärde kvartalet 2023 uppgick arbetslösheten bland unga till omkring 23 procent (se diagram 4.4), vilket motsvarar ca 150 000 personer. Även om arbetslöshet för de allra flesta unga är övergående kan arbetslöshet utgöra ett mer långsiktigt problem för vissa. Det handlar främst om unga som saknar gymnasial utbildning och därmed riskerar att långsiktigt hamna längre ifrån arbetsmarknaden.

Närmare 60 procent av de arbetslösa ungdomarna var 15–19 år och därmed i åldrar då det är vanligt med gymnasiestudier. Av samtliga unga arbetslösa är det vidare ungefär 60 procent som var heltidsstuderande och som samtidigt sökte arbete. Dessa heltidsstuderande ungdomar bedöms inte utgöra något problem på arbetsmarknaden. De utbildar sig för att höja sin kompetens, och därmed sin produktivitet, för att kunna ta ett mer kvalificerat arbete, vilket i sig är positivt.

Andelen unga som varken arbetar eller studerar kan ge en mer rättvisande bild av utmaningarna för unga på arbetsmarknaden. Under fjärde kvartalet 2023 uppgick andelen unga i åldern 15–24 år som varken arbetade eller studerade i Sverige till omkring sex procent. Det är den tredje lägsta nivån i EU och kan jämföras med genomsnittet för EU-länderna som uppgick till omkring nio procent.

Diagram 4.4 Arbetslöshet bland unga

Procent av arbetskraften 15–24 år, säsongrensade kvartalsvärden

Källa: Statistiska centralbyrån.

Förutsättningarna på arbetsmarknaden varierar mellan olika grupper

Sysselsättningsgraden har de senaste åren ökat i flera grupper på arbetsmarknaden. Det gäller t.ex. äldre (55–74 år), eftergymnasialt utbildade och personer födda utanför Sverige. Samtidigt finns det stora skillnader mellan olika grupper. Sysselsättningsgraden är relativt låg och arbetslösheten relativt hög bland t.ex. individer med högst en förgymnasial utbildning och individer födda utanför Norden och EU (se tabell 4.1).

Tabell 4.1 Arbetslöshet och sysselsättningsgrad för olika grupper

Procent

	Arbets- löshet 2008	Arbets- löshet 2019	Arbets- löshet 2023	Syssel- sättnings- grad 2008	Syssel- sättnings- grad 2019	Syssel- sättnings- grad 2023
Totalt (15–74 år)	6,3	6,9	7,7	66,6	68,1	69,4
Kvinnor	6,7	7,1	7,9	63,5	65,7	67,0
Män	6,0	6,7	7,5	69,5	70,5	71,8
Ålder						
15–19	32,1	31,7	35,6	23,0	25,4	26,2
20–24	13,1	13,2	14,4	64,7	62,6	64,0
25–54	4,5	5,6	5,9	86,0	85,9	86,7
55–64	3,8	4,7	5,3	69,3	77,0	78,0
65–74	2,0	2,4	4,4	12,4	17,9	20,0
Utbildning (20–64 år)						
Förgymnasial	8,8	19,2	22,0	64,4	57,8	58,4
Gymnasial	5,2	5,6	6,7	81,2	82,1	80,8
Eftergymnasial	4,1	4,4	4,5	85,1	86,2	87,5
Födelseland (20–64 år)						
Utanför Norden och EU	14,8	17,6	16,6	63,2	66,1	71,6
Norden och EU utom Sverige	5,9	4,5	6,2	72,7	80,9	86,2
Sverige	4,1	3,5	3,7	82,7	85,8	85,5

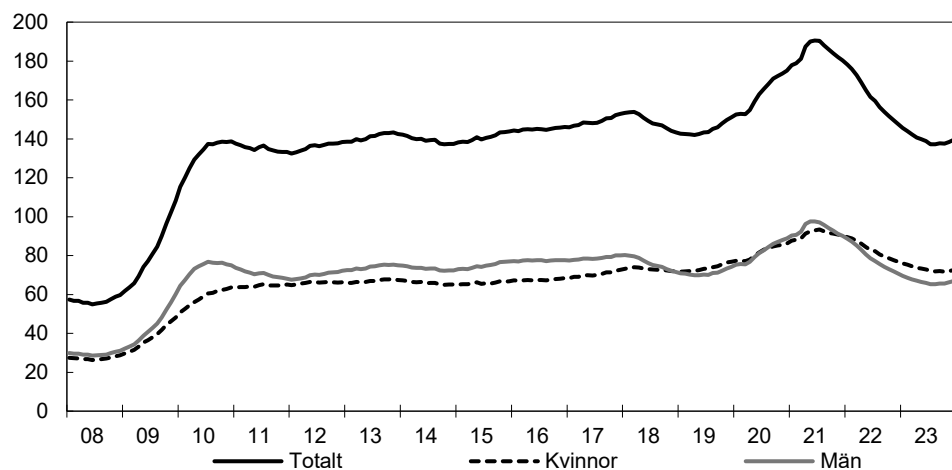
Källa: Statistiska centralbyrån.

Många arbetssökande på Arbetsförmedlingen står långt ifrån arbetsmarknaden och har svag konkurrensförmåga

Många arbetssökande har varit inskrivna på Arbetsförmedlingen under en lång tid och står långt ifrån arbetsmarknaden. Det är främst individer med längre inskrivningstider som har svårt med etableringen eller återinträdet på arbetsmarknaden. I februari 2024 hade ca 140 000 arbetssökande varit inskrivna i över ett år (se diagram 4.5). Dessa utgör ca 40 procent av samtliga inskrivna på Arbetsförmedlingen. Över tid har andelen arbetssökande med längre arbetslöshetstider (över ett år) ökat, och i denna grupp har fler än hälften varit utan arbete i två år eller mer. Långtidsarbetslösheten nådde rekordhöga nivåer under 2021 i spåren av pandemin, och uppgick då till omkring 190 000 personer. Sedan dess har gruppen minskat tydligt, men minskningen omfattar inte de arbetssökande med de längsta inskrivningstiderna. Arbetsförmedlingen konstaterar att knappt 32 000 personer hade en inskrivningstid på fem år eller mer, vilket motsvarar omkring 27 procent av de som var inskrivna i jobb- och utvecklingsgarantin i november 2022.

Diagram 4.5 Långtidsarbetslösa

Antal inskrivna arbetslösa 16–65 år utan arbete i mer än 12 månader, säsongrensade månadsvärden, tusental

Anm.: Inskrivna arbetslösa inkluderar öppet arbetslösa och sökande i program med aktivitetsstöd. Från och med januari 2023 avser statistiken åldersgruppen 16–65 år. Till och med december 2022 avser statistiken åldersgruppen 16–64 år.

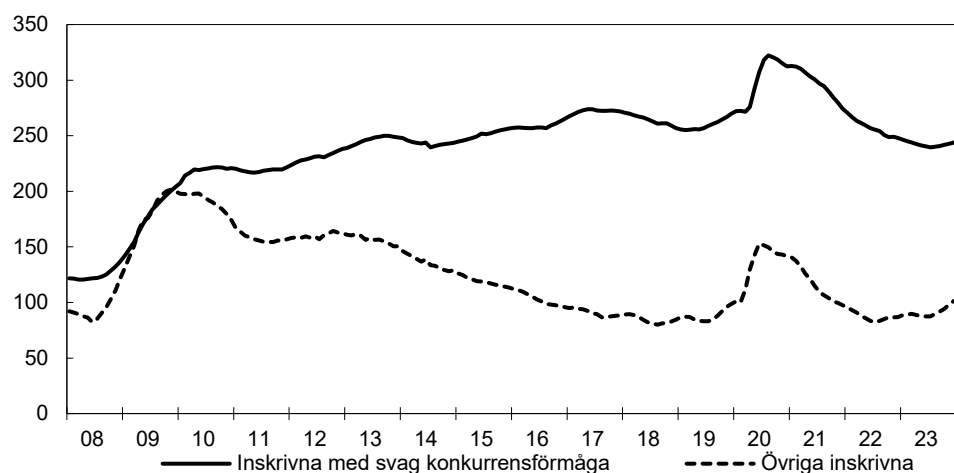
Källa: Arbetsförmedlingen.

De strukturella utmaningarna på arbetsmarknaden kan främst kopplas till att många arbetssökande inte har de kvalifikationer som efterfrågas av arbetsgivare, vilket också leder till långa arbetslöshetstider. Arbetsförmedlingen lyfter fram fyra grupper av individer som benämns som arbetssökande med svag konkurrensförmåga på arbetsmarknaden. De utgörs av utomeuropeiskt födda, personer med högst förgymnasial utbildning, personer med funktionsnedsättning som medför nedsatt arbetsförmåga och arbetssökande som är 55 år eller äldre.

I februari 2024 tillhörde ca 70 procent av de inskrivna minst en av grupperna med svag konkurrensförmåga. Diagram 4.6 visar hur antalet arbetslösa som tillhör minst en av grupperna med svag konkurrensförmåga har utvecklats över tid i relation till övriga inskrivna. Det är vanligt att arbetssökande ingår i flera av delgrupperna som definierar arbetssökande med svag konkurrensförmåga, t.ex. har drygt hälften av de långtidsarbetslösa utomeuropeiskt födda högst en förgymnasial utbildning. Att ingå i flera av delgrupperna innebär att den arbetssökande möter ännu större utmaningar med etableringen eller återinträdet på arbetsmarknaden jämfört med övriga arbetssökande.

Diagram 4.6 Inskrivna arbetslösa

Antal personer 16–65 år, säsongrensade månadsvärden, tusental

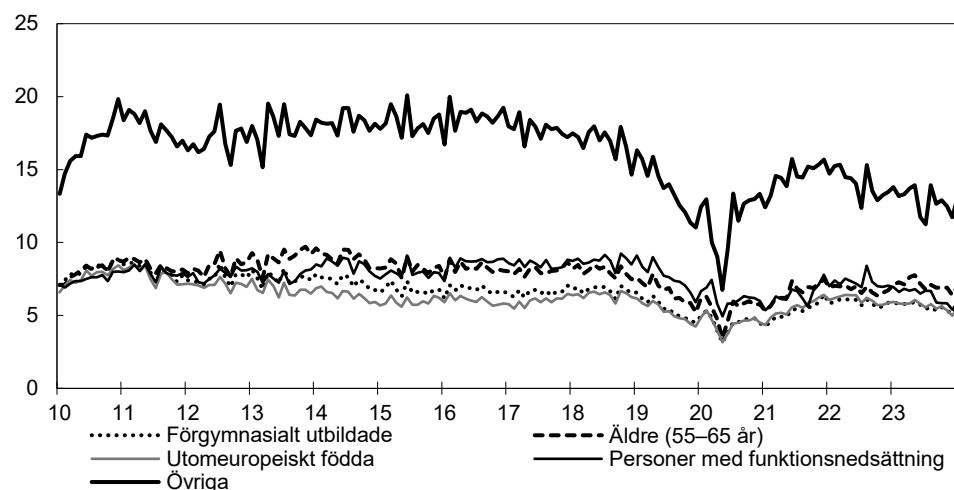
Anm.: De grupper som Arbetsförmedlingen bedömer har en svag konkurrensförmåga är personer som är födda i ett utomeuropeiskt land, personer med högst förgymnasial utbildning, personer med funktionsnedsättning som medför nedsatt arbetsförmåga samt arbetslösa som är 55 år eller äldre. Från och med januari 2023 avser statistiken åldersgruppen 16–65 år. Till och med december 2022 avser statistiken åldersgruppen 16–64 år.

Källa: Arbetsförmedlingen.

Jobbchansen, dvs. sannolikheten att gå från arbetslöshet till arbete, har i genomsnitt varit ungefär hälften så stor för arbetssökande med svag konkurrensförmåga jämfört med övriga inskrivna på Arbetsförmedlingen (se diagram 4.7). Skillnader i jobbchanser mellan olika grupper av arbetssökande kan bl.a. förklaras av att de som skrivs in vid Arbetsförmedlingen i utgångsläget har olika förutsättningar att få ett jobberbjudande och bli anställda. Över tid har jobbchanserna minskat, vilket till stor del kan förklaras av en förändring i sammansättningen av de arbetslösa där personer med små möjligheter att få ett arbete utgör en allt större andel av de arbetssökande som är inskrivna på Arbetsförmedlingen.

Diagram 4.7 Jobbchanser för arbetssökande på Arbetsförmedlingen

Procent av inskrivna arbetslösa 16–65 år, säsongrensade månadsvärden

Anm.: Jobbchansen för en viss grupp räknas ut som antalet som fått jobb under en månad, inom respektive grupp, dividerat med antal inskrivna arbetslösa i samma grupp månaden innan. Jobbchanserna riskerar att överskattas om vissa som fått jobb under en månad blev arbetslösa samma månad, och därmed inte ingick i antalet inskrivna arbetslösa månaden innan. Personer med funktionsnedsättning avser personer med funktionsnedsättning som medför nedsatt arbetsförmåga. I gruppen övriga ingår alla jobbsökande (16–65 år) som inte tillhör någon av de särredovisade grupperna.

Källor: Arbetsförmedlingen och egna beräkningar.

Hög arbetslöshet bland utomeuropeiskt födda, men högt arbetskraftsdeltagande

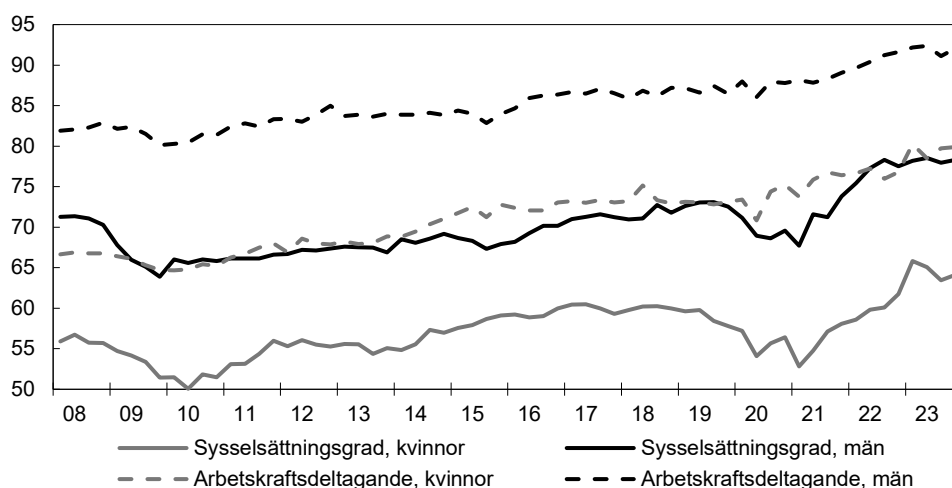
Gruppen utrikes födda är heterogen, och förutsättningarna att etablera sig på den svenska arbetsmarknaden varierar stort inom gruppen. Personer som t.ex. kommer som arbetskraftsinvandrare har av naturliga skäl bra förutsättningar på arbetsmarknaden. Samtidigt har personer som invandrat till Sverige som t.ex. skyddsbehövande eller som anhöriga ofta större utmaningar. Bristande kunskaper i det svenska språket är initialt en utmaning för många utrikes födda. Dessutom finns stora variationer vad gäller utbildningsnivå och kompetens. Många har vidare ofta brist på relevanta kontaktnät samt möts tidvis av diskriminering av arbetsgivare. Trots de utmaningar som utrikes födda möter på arbetsmarknaden är arbetskraftsdeltagandet högt, och det har under det senaste decenniet ökat snabbare än bland inrikes födda. Det höga arbetskraftsdeltagandet kan delvis förklaras av en gynnsam ålderssammansättning bland personer som har invandrat till Sverige.

Efter pandemin har även sysselsättningsgraden ökat tydligt bland både kvinnor och män födda utanför Norden och EU (se diagram 4.8). Ökningen i sysselsättningsgrad har varit snabbare i denna grupp än bland inrikes födda, och sysselsättningsgapet mellan grupperna har minskat tydligt. Detta kan bl.a. förklaras av att invandringen var högre under mitten av 2010-talet än på senare år, vilket har medfört att den genomsnittliga vistelsetiden i Sverige har ökat. De utrikes födda har alltså i genomsnitt befunnit sig en längre tid i landet och dessutom haft möjlighet att utveckla sin kompetens, skaffa sig ett kontaktnät och hitta ett jobb. En annan förklaring är att branscher som sysselsätter relativt många utomeuropeiskt födda, som t.ex. hotell och restaurang, har haft en hög efterfrågan på arbetskraft efter pandemin.

Skillnaden i sysselsättningsgrad mellan inrikes födda och personer födda utanför Norden och EU är dock fortfarande stor, sett ur ett internationellt perspektiv. Det beror framför allt på att sysselsättningsgraden bland inrikes födda kvinnor i Sverige är hög jämfört med i andra jämförbara EU-länder, samtidigt som sysselsättningsgraden bland kvinnor födda utanför Norden och EU är i linje med EU-genomsnittet. Detta gör att skillnaden mellan grupperna blir större i Sverige än i många andra länder. Arbetslösheten bland individer födda utanför Norden och EU var tydligt högre än bland inrikes födda 2023 (se tabell 4.1). Det finns även skillnader inom denna grupp av personer som är födda utanför Norden och EU. Under 2023 var arbetslösheten t.ex. högst bland personer födda i Afrika. Kvinnor födda utanför Norden och EU hade vidare en högre arbetslöshetsnivå än män med motsvarande ursprung.

Diagram 4.8 Sysselsättningsgrad och arbetskraftsdeltagande, födda utanför Norden och EU

Procent av befolkningen 20–64 år, säsongrensade kvartalsvärden

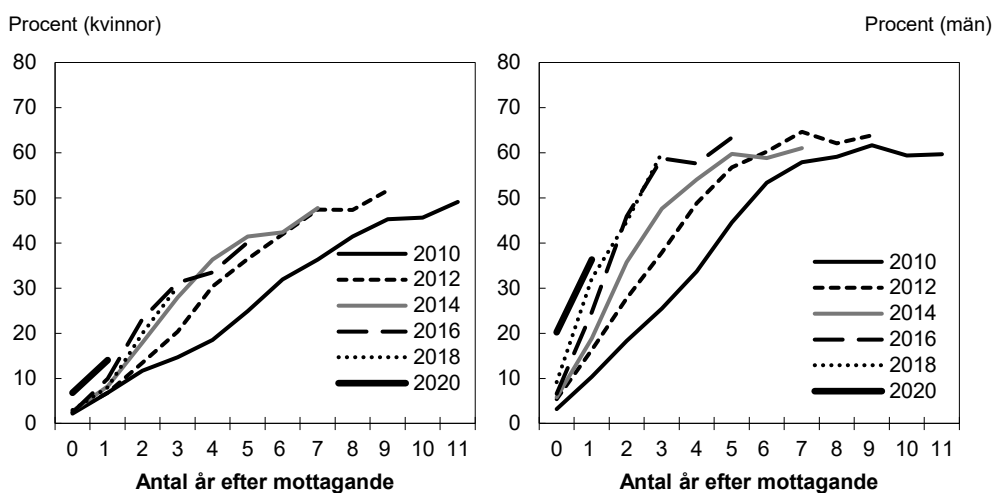
Källa: Statistiska centralbyrån.

Studeras nyanlända, dvs. kommunmottagna flyktingar i åldersgruppen 20–64 år, kan konstateras att inflödet har minskat kraftigt sedan flyktningkrisen 2015. Det innebär att en mindre andel av de utrikes födda i dag utgörs av denna grupp och att den genomsnittliga vistelsetiden bland utrikes födda har ökat över tid.

Konjunkturförändringar och sammansättningen av de nyanlända påverkar den genomsnittliga tiden för etablering på arbetsmarknaden och kan således förklara variationen i etableringsgrad över tid. Exempelvis är ålder vid invandring samt vilken region invandringen har skett ifrån viktiga faktorer för etableringen. Vidare bedöms Etableringsreformen, som infördes i december 2010 och som innebar att Arbetsförmedlingen övertog ansvaret för etableringen, ha bidragit till snabbare etablering och högre sysselsättningsgrad. De som har mottagits från 2011 och framåt har etablerats snabbare än de som har tagits emot tidigare (se diagram 4.9).

Av de nyanlända som togs emot av en kommun under 2018 var omkring 60 procent av männen etablerade på arbetsmarknaden efter tre år. Bland kvinnor var motsvarande etableringsnivå omkring 30 procent (se diagram 4.9). Det kan finnas olika förklaringar till varför etableringen tar längre tid för kvinnor. Tänkbara förklaringar kan t.ex. vara kulturella familje- och könsnormer samt svagare ekonomiska incitament för att arbeta.

Diagram 4.9 Etableringsgrad nyanlända 2010–2020 efter vistelsetid i Sverige (20–64 år)

Anm.: Med nyanlända avses kommunmottagna flyktingar i åldersgruppen 20–64 år respektive referensår. Senaste referensår är 2021. Som etablerade räknas individer som har varit anställda under varje enskilt referensår och haft en löneinkomst som uppgår till minst 60 procent av medianinkomsten för individer som har förgymnasial utbildning. Individer som har deklarerat för aktiv näringsverksamhet ingår inte bland de etablerade. Den registerbaserade aktivitetsstatistiken (RAKS) baseras fr.o.m. 2019 på arbetsgivardeklarationer på individnivå (AGI). Bytet av källa och metod innebär tidsseriebrott och jämförelse av statistik avseende 2019 och tidigare år måste därför göras med viss försiktighet.

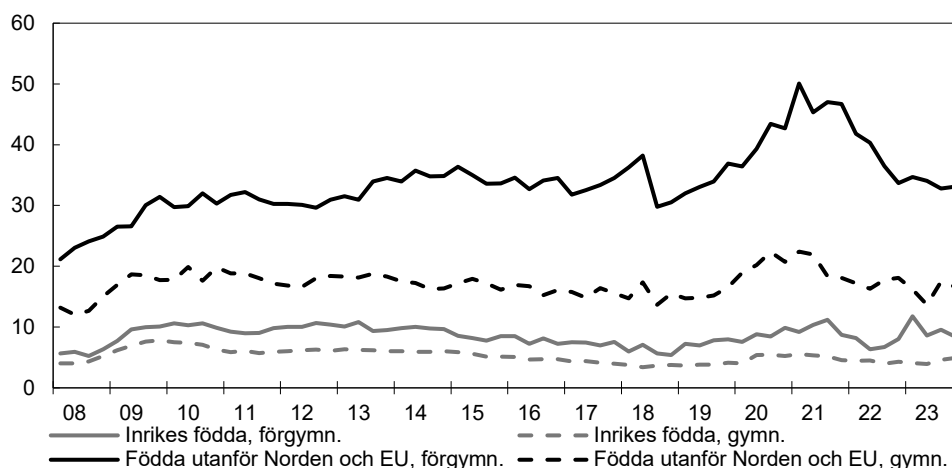
Källa: Egna bearbetningar av data från Statistiska centralbyrån (RAKS), särskild beställning.

Svårt att konkurrera för personer utan gymnasial utbildning

Utbildningsnivån är en viktig faktor för en individs möjligheter på arbetsmarknaden. Sysselsättningsgraden är högre och arbetslösheten lägre bland individer med avslutad gymnasial utbildning än bland de med lägre utbildningsnivå (se diagram 4.10). Att sakna utbildning på gymnasial nivå kan innebära att individens färdigheter inte når upp till de krav som arbetsmarknaden ställer. Att fullgöra en gymnasial utbildning kan också ge en positiv signal till arbetsgivare, som tenderar att hantera osäkerhet kring individens förmågor genom att lägga större vikt vid enkelt observerbara attribut.

Diagram 4.10 Arbetslöshet, inrikes födda och födda utanför Norden och EU, med och utan gymnasial utbildning

Procent av arbetskraften 20–64 år, säsongsrensade kvartalsvärden

Anm.: Förgymnasial utbildning avser högst förgymnasial utbildning och gymnasial utbildning avser högst gymnasial utbildning.

Källa: Statistiska centralbyrån.

Personer med funktionsnedsättning som medför nedsatt arbetsförmåga

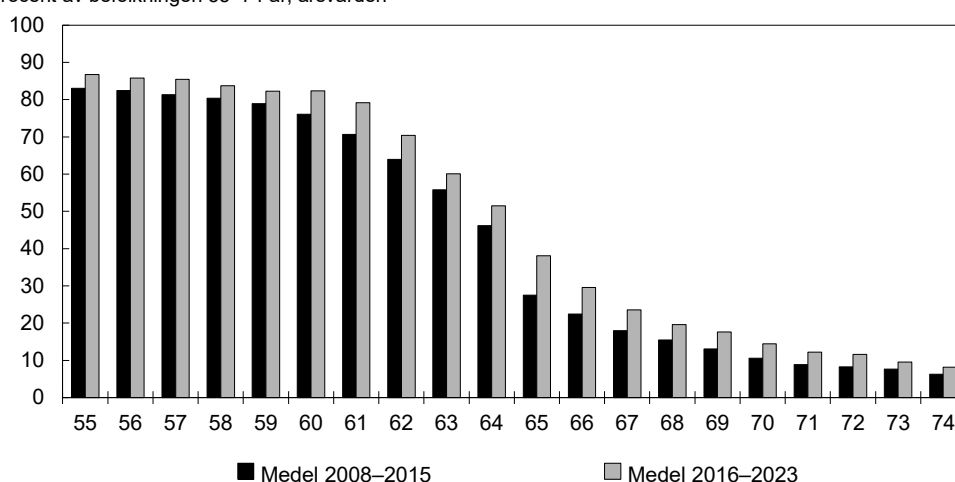
Statistiska centralbyrån (SCB) konstaterade i sin rapport om situationen på arbetsmarknaden för personer med funktionsnedsättning 2022, att drygt 7 procent av befolkningen år 2022 uppgav att de har en funktionsnedsättning som medförde nedsatt arbetsförmåga. Det förekommer hos fler inrikes födda än utrikes födda och är mer förekommande hos kvinnor än män. En försvårande omständighet för personer med funktionsnedsättning är att det förekommer diskriminering på arbetsmarknaden. Det visar sig främst genom att de inte får arbeten de har sökt, trots att de har efterfrågade kvalifikationer, och genom att de utsätts för mobbning, kränkningar eller trakasserier på arbetsplatsen. Utmaningarna på arbetsmarknaden är således stora för personer som har en funktionsnedsättning som medför nedsatt arbetsförmåga, och arbetslösheten uppgick till 20 procent i denna grupp.

Fler äldre arbetar, men svårigheter för arbetslösa äldre

Sysselsättningen bland äldre (55–74 år) har ökat tydligt på senare år. Det kan bl.a. förklaras av höjda åldersgränser i pensionssystemet, högre utbildningsnivå samt reformer inom sjukförsäkringen. Sysselsättningsgraden är generellt sett hög bland äldre, men efter 60 års ålder minskar sysselsättningsgraden relativt snabbt (se diagram 4.11).

Diagram 4.11 Sysselsättningsgrad bland äldre

Procent av befolkningen 55–74 år, årsvärden

Källa: Statistiska centralbyrån.

Äldre har en lägre arbetslöshet än övriga åldersgrupper (se tabell 4.1). Även om arbetslöshetsnivån är låg så är situationen svår för de äldre som förlorar jobbet då de löper en större risk för långtidsarbetslöshet än övriga åldersgrupper. Av de inskrivna arbetslösa i åldersgruppen 55–64 år var i februari 2024 över hälften långtidsarbetslösa. En orsak till äldres utmaningar vid arbetslöshet bedöms vara att utbildningsnivån för dessa äldre som är arbetslösa är lägre än genomsnittet i den arbetsföra befolkningen. Dessutom kan färdigheter som de äldre besitter vara inaktuella då nya typer av kompetenser efterfrågas till följd av t.ex. strukturomvandling. Normalt stiger lönen kontinuerligt med ålder, samtidigt som det finns en uppfattning hos arbetsgivare att produktiviteten slutar att öka efter en viss ålder, eller t.o.m. börjar falla. Äldres produktivitet, eller uppfattade produktivitet, matchar således inte alltid arbetsgivarens efterfrågan och arbetskostnaden. Diskriminering är vidare vanligt förekommande för äldre arbetssökande. Chansen att bli kontaktad av en arbetsgivare, efter att ha sökt ett arbete, faller kraftigt redan från 40-årsålder. Chansen att bli kontaktad minskar sedan med den sökandes ålder och närmre pensionsåldern är den mycket låg (se Påverkar arbetssökandes ålder och kön chansen att få svar på jobbsökan? Resultat från ett fältexperiment, IFAU, 2017:8).

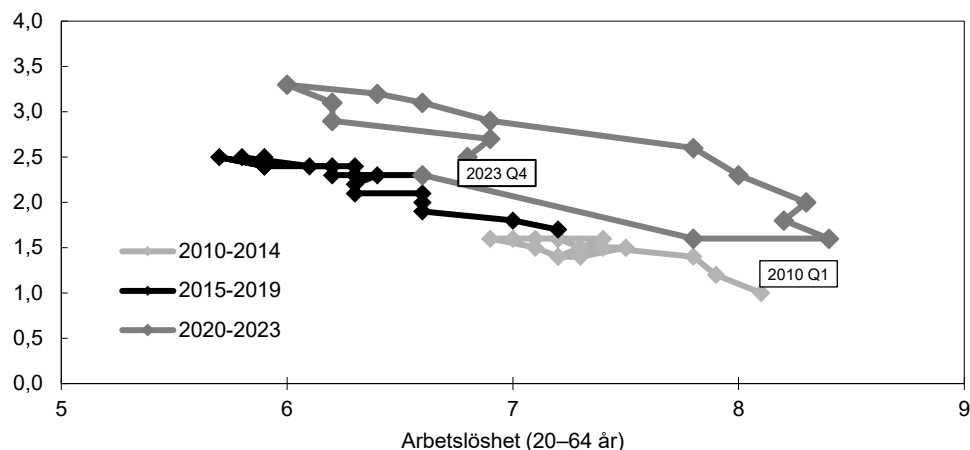
4.1.2 Försämrad matchning på arbetsmarknaden

Det finns betydande och växande problem med försämrad matchning mellan de arbetslösa och de lediga jobben, vilket bidrar till den höga arbetslösheten. Matchningen på arbetsmarknaden bedöms ha försämrats under en längre tid, vilket kan illustreras med att den s.k. Beveridgekurvan har skiftat utåt. Beveridgekurvan visar sambandet mellan arbetslöshet och lediga jobb. En kurva som skiftar utåt innebär att en given arbetslöshet sammanfaller med allt fler lediga jobb i förhållande till arbetskraften (se diagram 4.12). Bristande färdigheter bland de arbetslösa, i förhållande till de krav som ställs från arbetsgivare, har blivit ett allt större problem. De arbetslösa kan t.ex. sakna en formell utbildning, språkfärdigheter eller någon specifik egenskap som arbetsgivaren söker.

Diagram 4.12 Beveridgekurvan

Procent av arbetskraften, säsongrensade kvartalsvärden

Vakanstal

Anm.: Beveridgekurvan visar sambandet mellan arbetslöshet och lediga jobb över tid. På y-axeln redovisas vakanstal. Vakanstal avser lediga jobb som andel av arbetskraften. På x-axeln redovisas arbetslösheten för åldersgruppen 20–64 år i Sverige.

Källor: Statistiska centralbyrån och egna beräkningar.

En försvårande omständighet när det gäller matchningen är de höga lägstalönerna i Sverige. Högre lön ger, allt annat lika, starkare incitament för individer utan arbete att ta ett arbete. Det betyder emellertid samtidigt högre kostnader för arbetsgivaren, vilket minskar efterfrågan. Detta innebär i sin tur att nivån på de lägsta avtalade lönerna i förlängningen kan påverka sysselsättningen genom en minskad efterfrågan på personer med begränsade färdigheter och kvalifikationer. Utöver lägstalönerna är ytterligare en försvårande omständighet att den svenska arbetsmarknaden kännetecknas av en låg andel arbeten med låga formella kvalifikationskrav, dvs. jobb som kräver högst grundskoleutbildning eller motsvarande. Enligt Eurostat hade drygt fyra procent av de anställda i åldersgruppen 15–74 år i Sverige denna typ av arbete 2022. Det var den lägsta nivån i EU, och kan jämföras med genomsnittet för EU-länderna som var omkring det dubbla.

Efterfrågan på kvalificerad arbetskraft ökar

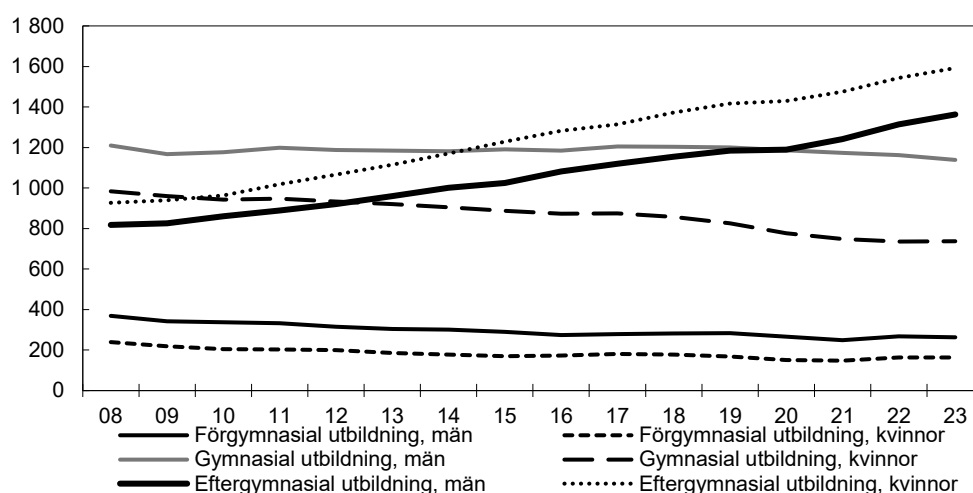
Samtidigt som en stor andel arbetslösa har låga kvalifikationer och står långt ifrån arbetsmarknaden har efterfrågan på arbetskraft med högre utbildningsnivå ökat. Sysselsättningsgraden har ökat kontinuerligt för individer med en gymnasial eller eftergymnasial utbildning, medan den har minskat för personer med lägre utbildningsnivåer.

Det pågår en ständig strukturomvandling i ekonomin som medför att arbetsgivares efterfrågan på olika kompetenser förändras. De senaste decennierna har kompetenskraven ökat till följd av globalisering, teknologisk utveckling och ökad digitalisering. Sammansättningen av branscher och yrken har därmed förändrats. Sysselsättningen har främst minskat inom tillverkningsindustrin till följd av automatisering och globalisering. Samtidigt har teknikutvecklingen bidragit till att skapa nya jobb, särskilt inom den privata tjänstesektorn. Arbetsmarknaden har dessutom präglats av en tydlig jobbpolarisering till följd av teknikutvecklingen. Jobbpolariseringen innebär att arbeten med en hög grad av rutinuppgifter som kan ersättas av datorkraft (mittenlönejobb) har minskat, medan jobb med mer abstrakta arbetsuppgifter som gynnas av datorkraft (höglönejobb) och jobb med främst serviceuppgifter som inte påverkas av datorkraft (läglönejobb) har ökat.

En stor andel av arbetskraften, som tidigare haft mittenlönejobb, har inte de färdigheter och kvalifikationer som krävs för höglönejobben. Samtidigt har arbetskraftsdeltagandet ökat bland grupper som står långt ifrån arbetsmarknaden, vilket ökar konkurrensen om de tillgängliga låglönejobben. Den tydliga jobbpolariseringen antyder att andelen lågkvalificerade jobb potentiellt skulle kunna ha ökat. Samtidigt tycks kraven från arbetsgivare ha stigit. Detta illustreras av den förändrade utbildningssammansättningen bland sysselsatta (se diagram 4.13). En påtaglig trend är att antalet sysselsatta med eftergymnasial utbildning har ökat, medan antalet sysselsatta utan gymnasieutbildning har minskat. Antalet sysselsatta kvinnor med gymnasieutbildning som högsta utbildning har minskat, medan antalet sysselsatta män med motsvarande utbildning har varit förhållandevis konstant över tid.

Diagram 4.13 Sysselsattas utbildningsnivå

Antal personer 15–74 år, årsvärden, tusental

Anm.: Förgymnasial utbildning omfattar högst förgymnasial utbildning, dvs. grundskola, folkskola eller motsvarande.

Källa: Statistiska centralbyrån.

På senare år har den negativa sysselsättningsutvecklingen inom tillverkningsindustrin mattats av. Det beror delvis på den ökade efterfrågan på högteknologiska varor och ökad effektivitet i produktionen, vilket har bidragit till en högre efterfrågan på arbetsuppgifter som tekniken snarare kompletterar än ersätter. Samtidigt har det skett en sysselsättningstillväxt inom informations- och kommunikationssektorn som t.ex. omfattar programmering, databehandling och informationstjänster. Detta har lett till en ökad efterfrågan på flera kompetenser inom teknikområdet, såväl tekniskt kunniga med lägre utbildningsnivåer som civilingenjörer med högskoleexamen.

Digitaliseringen har vidare lett till en ökad efterfrågan på generell digital kompetens, oavsett bransch och yrkesområde. Sedan mitten av 1990-talet har också efterfrågan på sociala förmågor ökat. Teknikutvecklingen har möjliggjort automatisering av vissa rutinuppgifter som kräver kognitiva förmågor, medan arbetsuppgifter som kräver social och kommunikativ förmåga är svåra att ersätta. Samtidigt har ökad globalisering bidragit till att företag i högre utsträckning flyttar delar av produktionen utomlands, vilket ökar kraven på kommunikation och samarbete med andra aktörer. Dessa trender har skapat nya arbetssätt och ett ökat fokus på samarbete i arbetsgrupper, som i sin tur har skapat ett större behov av goda sociala förmågor hos anställda.

Fler högutbildade, men fortsatt brist inom samhällsviktiga yrken

Samtidigt som efterfrågan på arbetskraft med högre utbildning har ökat har utbildningsnivån i befolkningen också ökat. Enligt OECD uppgår andelen med eftergymnasial utbildning i den svenska befolkningen, i åldern 25–64, till 49 procent.

Detta överstiger OECD-genomsnittet på 40 procent och är även något högre än i de övriga nordiska länderna. Andelen kvinnor med eftergymnasial utbildning har ökat i snabbare takt än andelen män. Kvinnor har i genomsnitt en högre utbildningsnivå än män, vilket delvis kan förklaras av att fler kvinnodominerade yrken, som t.ex. sjuksköterska och lärare, kräver högskoleexamen till skillnad från många traditionellt mansdominerade yrken som t.ex. snickare och lastbilsförare.

Andelen studenter inom högskoleförberedande gymnasieprogram har ökat över tid, medan andelen med examen från ett gymnasialt yrkesprogram har sjunkit och bibehållit en låg nivå sedan 2011. Samtidigt finns det ett ökat behov av yrkesutbildade i ekonomin. Utmaningen är inte bara att för få väljer att söka till ett yrkesprogram, utan även att det är många som saknar behörighet att söka dessa program.

Den demografiska utvecklingen, med en åldrande befolkning och låga födelsetal, väntas skapa allt större utmaningar för kompetensförsörjningen då det innebär att arbetskraften kommer att växa långsammare, samtidigt som behovet av arbetskraft inom vård och omsorg ökar. Det råder redan i dag en utbredd brist inom vård- och omsorgsyren. Dessutom har kompetensbristen inom offentlig sektor varit historiskt hög under det senaste decenniet. När yrken kopplat till kön studeras kan det konstateras att kvinnor i högre utsträckning än tidigare utbildar sig inom mer traditionellt manliga områden, som t.ex. teknik och data, bygg och anläggning samt polisyrket. Motsatt trend kan inte observeras för män, trots att sysselsättningen främst minskat inom mansdominerade branscher till följd av att jobb i tillverkningsindustrin har automatiserats bort medan efterfrågan är stor inom flera kvinnodominerade yrken såsom vård och omsorg. Andelen män i vård- och omsorgsyren utan krav på högre utbildning, såsom vårdbiträden, har dock ökat senaste tiden bland utrikes födda och yngre.

För att ekonomin ska ha en hög produktivitet är det av stor vikt att matchningen på arbetsmarknaden är effektiv. Det är centralt att arbetstagare har ett arbete där de kan nyttja sina färdigheter och att arbetsgivares efterfrågan på kompetenser kan tillgodoses. En ständigt pågående strukturomvandling på arbetsmarknaden innebär utmaningar för matchningen. Nya kompetenser efterfrågas och arbetstagare behöver ställa om när deras kompetenser blir inaktuella. Sett ur ett internationellt perspektiv bedöms Sverige ha effektiva institutioner som underlättar för omställning i arbetslivet vid uppsägning och dessutom en hög rörlighet inom yrken och mellan geografiska områden. Det finns dock grupper som drabbas hårdare av strukturomvandlingen än andra och i nuläget är det främst äldre och lågutbildade individer som bor i glesbygd. Politiken bör vara inriktad på att hjälpa de individer som möter störst hinder att ställa om på arbetsmarknaden, t.ex. genom att hjälpa dem att hitta till nya branscher och yrken samt att stärka deras färdigheter genom effektiv arbetsmarknads- och utbildningspolitik.

4.1.3 Regeringens strategi för högre sysselsättning

Sysselsättningsgraden är hög i Sverige, och de främsta utmaningarna på arbetsmarknaden kan kopplas till den höga arbetslösheten. Huvuddelen av den svenska arbetslösheten bedöms vara strukturell, och en betydande minskning av denna kräver åtgärder som förbättrar arbetsmarknadens funktionssätt, dvs. strukturella åtgärder. Om den konjunkturellt betingade arbetslösheten stiger och riskerar att bli varaktig är det av stor vikt att strukturella åtgärder redan är vidtagna för att minska risken att även den strukturella arbetslösheten ökar. Regeringens strategi för att få fler i sysselsättning och en välfungerande arbetsmarknad är inriktad på att:

- Återupprätta arbetslinjen – att arbeta måste alltid löna sig.

- Aktivera arbetslösa – tid i arbetslöshet ska användas för att stärka färdigheter för att underlätta återgång i arbete.
- Prioritera kostnadseffektiva åtgärder och utbildningar som gynnar kompetensförsörjningen i ekonomin.

Att arbeta måste alltid löna sig

Det är centralt att återupprätta arbetslinjen. En förutsättning för det svenska välfärds-samhället är att alla som kan arbeta ska arbeta. Egen försörjning ger även frihet till medborgarna genom ökade möjligheter för enskilda individer och familjer att bestämma över den egna vardagen och forma sina liv. Ett arbete ger mer än bättre ekonomiska förutsättningar. Att barn ser sina föräldrar gå till jobbet kan i sin tur påverka deras syn på att arbeta och bidra till den gemensamma välfärden. Ekonomiska drivkrafter som gör att arbete lönar sig för alla leder till ökad sysselsättning. För att uppnå detta bör bidragssystemen vara utformade så att det är lönsamt att gå från bidrag till arbete och egen försörjning. För att stärka arbetslinjen har regeringen t.ex. gett en särskild utredare i uppdrag att föreslå en modell för ett bidragstak (dir. 2023:70). Möjligheten att stapla bidrag i en sådan omfattning att det motsvarar eller överstiger den disponibla inkomsten hushållet skulle uppnå om de vuxna arbetade heltid, urholkar incitamenten att arbeta. Det innebär en risk att arbetslösa tackar nej till jobberbjudanden och fastnar i ett långvarigt bidragsberoende. För många personer med svag anknytning till arbetsmarknaden är det vanligt att arbetsmarknads-inträdet sker genom deltidsarbete. Det ger en låg arbetsinkomst och ett fortsatt behov av kompletterande transfereringar. Regelverken för ekonomiskt bistånd och bostadsbidrag innebär att transfereringarna räknas av mot ökade arbetsinkomster och inget, eller en liten del, av den ökade arbetsinkomsten får behållas av individen i form av ökad disponibel inkomst. Det innebär att incitamenten att öka sin arbetstid blir svaga för många som har både bidrag och lön. Även skattesystemet måste utformas så att incitamenten till arbete är goda. I grunden handlar arbetslinjen om att det alltid ska löna sig att arbeta framför att leva på bidrag.

Stora behov av att stärka färdigheter bland de arbetslösa

Bland de arbetslösa har en stor andel begränsade färdigheter och står långt ifrån arbetsmarknaden. Dessa individer bedöms inte ha en produktivetsnivå som motsvarar lönerna i den svenska ekonomin. Det är således viktigt att tiden i arbetslöshet används för att stärka humankapitalet så att de arbetslösa når upp till de kvalifikationskrav som ställs av arbetsgivare. Aktivitet är även viktigt för att motverka långvarigt bidragsberoende bland individer med försörjningsstöd. En utredare har därför fått i uppdrag att utreda ett aktivitetskrav för denna grupp (S2023/01165).

De arbetslösa har varierande förutsättningar och förkunskaper, vilket innebär att de också har olika behov av åtgärder. Många kan hantera sitt jobbsökande på egen hand, men många står långt från arbetsmarknaden och har därmed större behov av stöd. Åtgärderna för att få fler i arbete behöver därför vara kostnadseffektiva, flexibla och anpassas till de arbetslösas olika förutsättningar och behov. Under arbetslöshetsperioden är det vidare av stor vikt med hög sökaktivitet samt yrkesmässig och geografisk rörlighet bland de arbetssökande.

Många arbetslösa kan dra fördel av utbildningsinsatser för att få ett arbete. Dessa utbildningar är mer effektiva om de är yrkesinriktade och anpassade till de kunskaper som arbetsmarknaden efterfrågar snarare än generella. Korta, yrkesinriktade utbildningar, exempelvis arbetsmarknadsutbildningar och yrkesutbildning på komvux (yrkesvux), är viktiga komponenter i detta sammanhang. Under en lågkonjunktur är utbildning en särskilt lämplig åtgärd eftersom det då finns färre arbeten att söka. Goda

kunskaper i svenska språket har vidare visat sig vara viktigt vid anställningsbeslut, även inom lågkvalificerade yrken. Arbetsmarknadspolitiska åtgärder kan därför med fördel kombineras med åtgärder som stärker språkkunskaperna bland de arbetslösa.

Viktigt att underlätta inträdet på arbetsmarknaden för arbetslösa med behov av stöd

Utbildningsåtgärder kan öka de arbetslösas produktivitet så att de når upp till de kvalifikationskrav som arbetsgivare ställer. Inträdet på arbetsmarknaden kan också underlättas genom lägre lönekostnader för företagen i form av olika subventionerade anställningar. När en stor andel av de arbetsökande står långt ifrån arbetsmarknaden, och är i behov av extra stöd för att få ett osubventionerat jobb, är det viktigt att ha välfungerande system för subventionerade anställningar. Detta är viktigt, inte minst för personer med funktionsnedsättning som medför nedsatt arbetsförmåga då de i hög utsträckning är långtidsarbetslösa och en subventionerad anställning kan vara avgörande för möjligheten att arbeta.

Det finns en osäkerhet hos arbetsgivare att anställa personer som står långt ifrån arbetsmarknaden då de ser risker kopplade till de arbetslösas produktivitet – även med generösa lönesubventioner. Det är därför viktigt att politiken skapar goda förutsättningar för företag att anställa och även kompensera för de risker som finns kopplade till arbetslösas produktivitet. Ett första arbete eller återinträde på arbetsmarknaden ger viktig arbetslivserfarenhet och möjlighet att bygga upp ett kontaktnät.

Att vara utan arbete under en längre tid kan innebära både att motivationen att söka arbete minskar och att tidigare erfarenheter och färdigheter blir mindre relevanta. Genom tydliga krav och möjligheter att delta i åtgärder som leder till arbete eller utbildning kan sådana konsekvenser begränsas. Detta minskar risken för att fler arbetslösa hamnar långt ifrån arbetsmarknaden. Samtidigt som återhämtningen på arbetsmarknaden kan påskyndas när det finns fler lediga jobb att söka.

4.2 Produktivitet och branschammansättning

Ett lands produktion är en produkt av dess arbetsproduktivitet och antalet arbetade timmar. Ökad produktion förutsätter därför att någon av dessa, eller båda, ökar. I detta avsnitt behandlas begreppet produktivitet och dess roll för Sveriges tillväxt, utvecklingen sedan finanskrisen och branschammansättningens betydelse.

4.2.1 Produktivitet och dess roll för tillväxten på längre sikt

Produktivitet kan beskrivas som effektiviteten i ett lands produktion, och är ett mått på hur mycket värde som skapas i förhållande till insatsen. Produktivitet är dock svårt att mäta, och det finns flera olika mått som framför allt skiljer sig i termer av vilken insats produktionen sätts i relation till. Detta avsnitt fokuserar på arbetsproduktiviteten som sätter förädlingsvärde, eller produktion, i relation till antalet arbetade timmar.

Arbetsproduktiviteten påverkas av flera faktorer som i huvudsak kan delas in i tre kategorier: kapitalintensitet, arbetskraftens humankapital samt total faktorproduktivitet (TFP). Kapitalintensitet anger mängden kapital som används i produktionen i förhållande till antalet arbetade timmar, medan arbetskraftens humankapital anger dess kompetens och förmåga. Kategorin TFP är en restpost som samlar allt annat som påverkar produktiviteten. Där ingår exempelvis i vilken grad institutioner och lagstiftning är utformade för att skapa välfungerande marknader och sunda konkurrensförhållanden, där innovation främjas och mer produktiva företag tillåts

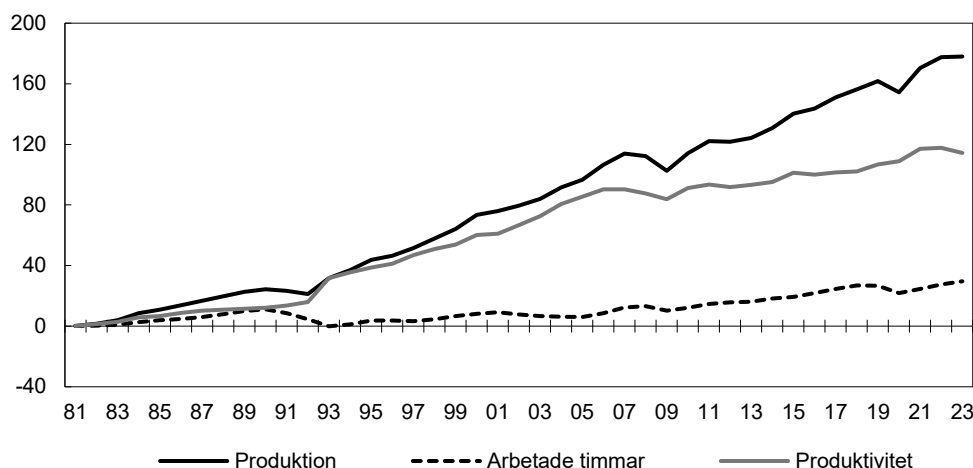
konkurrera ut mindre produktiva företag i en kreativ förstörelseprocess. Även nivån av teknologisk utveckling fångas i TFP.

Ett annat vanligt mått på produktivitet är BNP per invånare, som mäter produktion per person i befolkningen. Att mäta produktivitet på det sättet kan ge en bra bild av hur mycket som produceras per person i landet. Det blir dock ett missvisande mått på produktiviteten i relation till de faktiskt arbetade timmarna i ekonomin, då måttet även påverkas av demografiska faktorer som andelen av befolkningen som är i arbetsför ålder, i vilken utsträckning arbetskraften är sysselsatt, och hur många timmar de sysselsatta arbetar.

Sett över tid har produktiviteten visat sig vara den viktigaste faktorn för ekonomisk tillväxt. Sedan 1981 har den totala produktionen i Sverige ökat med 178 procent, medan antalet arbetade timmar enbart har ökat med 30 procent (se diagram 4.14). Den del av ökningen i produktion som inte kommer från arbetade timmar förklaras av ökad produktivitet.

Diagram 4.14 Produktion, arbetade timmar och produktivitet

Akkumulerad procentuell förändring sedan 1981, kalenderkorrigerade årsvärden

Anm.: Produktionen avser fasta priser, referensår 2022.

Källor: Statistiska centralbyrån och Konjunkturinstitutet.

4.2.2 Produktivitetens utvecklingen före och efter finanskrisen

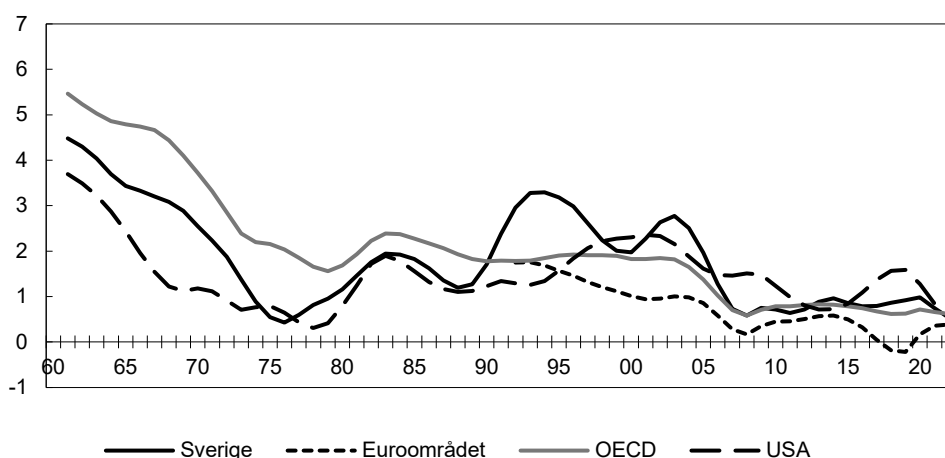
Produktivitetstillväxten har avtagit i de avancerade ekonomierna sedan mitten av 1900-talet. I förhållande till jämförbara länder utmärkte sig dock Sverige med en jämförelsevis hög tillväxt under 90- och 00-talen, då produktiviteten växte med i genomsnitt 3,2 procent per år (1990–2007). Två faktorer som lyfts som förklaringar till den positiva utvecklingen i Sverige är stora institutionella förändringar och en snabb struktumvandling. De institutionella förändringarna innefattade bl.a. ett nytt finanspolitiskt ramverk, en självständig centralbank, införandet av industriavtalet för lönebildningen och avregleringar i flera branscher. Struktumvandlingen under 1990-talet innebar att lågproduktiva företag slogs ut samtidigt som det var en stark tillväxt i branscher kopplade till informations- och kommunikationsteknik (IKT), där produktiviteten i genomsnitt är hög.

I samband med finanskrisen minskade produktiviteten i Sverige två år i följd (2008 och 2009). Sedan dess har produktiviteten ökat, men i långsammare takt än tidigare. Mellan 2010 och 2022 ökade produktiviteten med i genomsnitt 1,1 procent per år (2023 exkluderas eftersom produktiviteten minskade tydligt av konjunkturella skäl snarare än som en del av den trendmässiga utvecklingen). Ökningen är betydligt lägre

än perioden före finanskrisen (1993–2007). En liknande trendmässig utveckling har observerats i andra avancerade ekonomier (se diagram 4.15).

Diagram 4.15 Produktivitetstillväxt

Årlig procentuell förändring, trendjusterade årsvärden

Anm.: Att serierna är trendjusterade innebär att de HP-filtrerats. Det medför att enskilda årstakter i diagrammet inte överensstämmer med de faktiska.

Källor: OECD och egna beräkningar.

4.2.3 Sammansättningen i näringslivet och dess påverkan på produktivitetstillväxten

Trots att utvecklingen har analyserats utförligt både i Sverige och internationellt finns det inget entydigt svar på varför produktivitetstillväxten har varit svagare efter finanskrisen. Sannolikt har flera faktorer bidragit till utvecklingen. Som exempel kan färre produktivitetshöjande investeringar ha medfört att ökad kapitalintensitet inte har bidragit i samma utsträckning som tidigare, samtidigt som vinsterna från ökad handel kan ha avtagit i samband med att globaliseringstakten bromsat in. En annan aspekt som analyserats är den ökade betydelsen av immateriella tillgångar i näringslivets produktion, och dess implikationer för företags skalbarhet, skillnader mellan små och stora företag, marknadskoncentration, och i förlängningen den totala produktivitetstillväxten. Därtill har en ökande utbildningsnivå i befolkningen inte längre en lika omfattande betydelse för produktivitetstillväxten, även om det fortsatt är en viktig faktor för produktiviteten. Även framöver är effekter och drivkrafter svårbedömda. Nya teknologier i allmänhet, och AI i synnerhet, diskuteras ofta i relation till den långsiktiga produktivitetstillväxten, men effekterna är svårbedömda och det råder långt ifrån någon samlad mening om utvecklingen framöver.

När inhemska och internationella förutsättningar förändras påverkar det produktivitetstillväxten i olika branscher på olika sätt. Till exempel kan vissa branscher gynnas mer av ökad global handel, medan andra kan gynnas mer av nya teknologiska framsteg eller ändrade regleringar. Samtidigt är sammansättningen av branscher, och förändringar i denna, i sig något som påverkar den totala produktiviteten och dess utveckling. Om arbetskraft (och därmed antalet arbetade timmar) under ett år flyttar mellan branscher med olika produktivitetsnivå påverkar det produktivitetstillväxten i ekonomin under det året. För att produktivitetstillväxten ska påverkas på lång sikt krävs däremot att arbetskraft flyttar mellan branscher med olika produktivitetstillväxt, snarare än olika produktivitetsnivå, eller att produktivitetstillväxten inom branscher förändras.

Nedan analyseras produktivitetstillväxten i olika branscher inom näringslivet, samt vilken roll en förändrad branschsammanställning har spelat i näringslivets jämförelse-

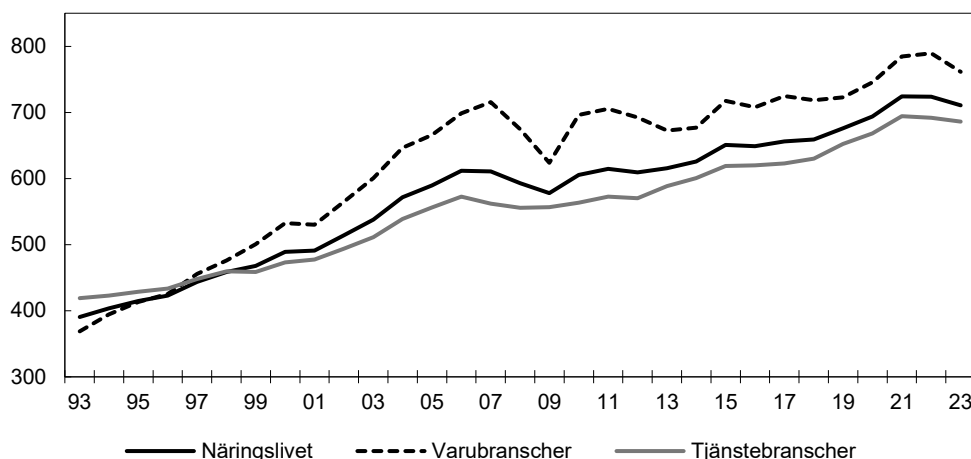
vis svaga produktivitetstillväxling sedan finanskrisen. Produktiviteten i offentlig sektor kan inte mätas på samma sätt som i näringslivet då värdet av det som produceras inte bestäms på en marknad. Analysen nedan är därför avgränsad till näringslivet.

Högre produktivitet inom kapitalintensiva branscher

Tjänstebranscherna står för ungefär två tredjedelar av näringslivets totala antal arbetade timmar, medan varubranscherna står för en tredjedel. I jämförelse med varubranscherna kännetecknas tjänstebranscherna i genomsnitt av lägre kapitalintensitet och lägre produktivitet, men skillnaderna mellan olika tjänstebranscher är stora. Å ena sidan finns branscher som IKT och finansbranschen som är förknippade med teknologisk utveckling, skalbarhet, tillgång till en internationell marknad och där mycket av det som produceras säljs mellan företag snarare än till konsumenter. Å andra sidan finns konsumentnära branscher som hotell- och restaurangverksamhet där teknologisk utveckling inte har haft lika stor betydelse och produktiviteten i genomsnitt är lägre. Totalt sett har produktivitetstillväxten bland tjänstebranscherna varit relativt konstant sedan mitten av nittiotalet, med en genomsnittlig årlig produktivitetstillväxt på 1,7 procent (1993–2023). Varubranscherna har en högre genomsnittlig produktivitet än tjänstebranscherna, men tillväxten har på ett tydligare sätt försvagats sedan finanskrisen (se diagram 4.16).

Diagram 4.16 Produktivitetstillväxling

Kronor per arbetad timme, fasta priser referensår 2022, kalenderkorrigerade årsvärden

Källor: Statistiska centralbyrån och Konjunkturinstitutet.

Tjänstebranscherna består till stor del av handel och olika typer av företagstjänster inom juridik, ekonomi, vetenskap och teknik samt uthyrning, fastighetsservice, resetjänster och andra stödtjänster. Handel och företagstjänster står för ungefär en fjärdedel vardera av de arbetade timmarna i tjänstebranscherna. Handeln har en lägre produktivitet än tjänstebranscherna som helhet, men har haft relativt god produktivitetstillväxt sedan 1990-talet. Samtidigt har handelns andel av tjänstebranschernas arbetade timmar minskat (se tabell 4.2). Företagstjänster har sedan 1990-talet haft både en lägre produktivetsnivå och en lägre genomsnittlig produktivitetstillväxt än tjänstebranscherna som helhet. De har dessutom stått för en ökande andel av tjänstebranschernas arbetade timmar. Företagstjänster har på så sätt bidragit negativt till tjänstebranschernas totala produktivitetstillväxling. Även hotell- och restaurangverksamhet har lägre produktivitet och svagare produktivitetstillväxt än genomsnittet bland tjänstebranscher, och har samtidigt ökat som andel av antalet arbetade timmar.

De tre tjänstebranscher som har högre produktivitet än tjänstebranscherna som helhet är fastighetsverksamheter, finans- och försäkringsverksamheter samt IKT. Det är relativt små branscher som tillsammans utgör ungefär en sjättedel av tjänstebranschernas arbetade timmar. IKT-verksamheter växte snabbt under 1990-talet och utgjorde 2001 nästan 10 procent av tjänstebranschernas arbetade timmar. Andelen har varit lägre sedan dess, men branschen har fortsatt haft en god produktivitetstillväxt, och produktionen har mer än fyrdubblats i värde sedan 2001. Fastighetsverksamheter har tydligt högre produktivitet än övriga tjänstebranscher, men har utvecklats svagt efter att ha haft en hög produktivitetstillväxt under 1990-talet. Finans- och försäkringsverksamheter har hög produktivitet och har haft en god produktivitetstillväxt både före och efter finanskrisen, men har samtidigt minskat som andel av tjänstebranschernas arbetade timmar.

Varubranscherna, som tillsammans med tjänstebranscherna utgör näringslivet, består till hälften av industrin och till en tredjedel av byggverksamhet. Industrin har historiskt haft en hög produktivitetstillväxt och stått för en stor del av Sveriges produktion och export. Från 1993 till 2007 hade industrin en genomsnittlig årlig produktivitetstillväxt på 6,3 procent, vilket är tydligt högre än den i tjänstebranscherna, som uppgick till 2,1 procent under samma period. Sedan finanskrisen har produktivitetstillväxten i industrin växlat ner, och varit mer i linje med produktivitetstillväxten i tjänstebranscherna (se tabell 4.2). Detta, i kombination med att industrin har utgjort en minskande andel av varubranschernas arbetade timmar, har bidragit till att produktivitetstillväxten i varubranscherna som helhet har varit tydligt lägre efter finanskrisen. Byggverksamhet har en lägre produktivitetsnivå än industrin och övriga varuproducenter och har knappt haft någon produktivitetstillväxt. Dessutom har dess andel av varubranschernas arbetade timmar ökat, vilket även det har bidragit negativt till produktivitetstillväxten.

Tabell 4.2 Produktivitetstillväxten i olika branscher

Procent om inte annat anges, kalenderkorrigerade årsvärden

	Andel av näringslivets arbetade timmar 1993	Andel av näringslivets arbetade timmar 2023	Genomsnittlig årlig produktivitetstill- växt 1993–2007	Genomsnittlig årlig produktivitetstill- växt 2010–2022	Produktivitet 2023 ¹
Näringslivet	100	100	3,2	1,5	711
Varubranscher	43,9	32,7	4,9	1,1	761
<i>varav övriga varuproducenter</i>	8,4	5,0	2,8	0,7	1 049
<i>varav industri</i>	25,9	16,4	6,3	1,9	817
<i>varav byggverksamhet</i>	9,6	11,2	1,8	-0,3	550
Tjänstebranscher	56,1	67,3	2,1	1,7	686
<i>varav handel</i>	19,2	16,8	4,5	3,2	573
<i>varav IKT</i>	3,6	6,0	4,7	3,4	1 288
<i>varav finans- och försäkringsverksamhet</i>	2,9	2,8	2,2	2,6	1 361
<i>varav fastighetsverksamhet</i>	2,6	2,6	0,8	0,4	2 787
<i>varav företagstjänster</i>	9,8	16,9	1,8	1,3	536

¹ Kronor per arbetad timme, fasta priser referensår 2022.

Källor: Statistiska centralbyrån, Konjunkturinstitutet och egna beräkningar.

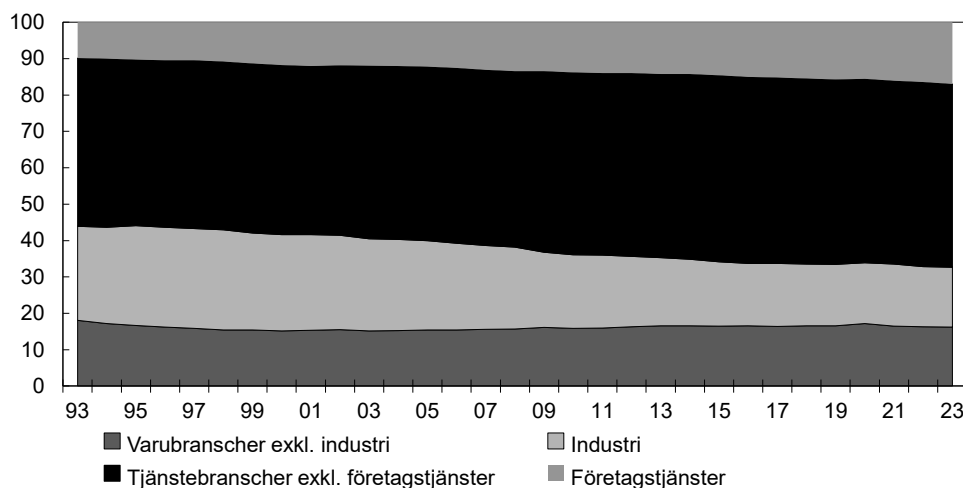
Svensk produktion alltmer tjänstebetonad

Näringslivets sammansättning påverkar den totala produktivitetstillväxten i näringslivet över tid. Tjänstebranscherna utgör två tredjedelar av näringslivets arbetade timmar, men denna andel har ökat konstant sedan mitten av 1990-talet då andelen var

56 procent. Samtidigt som tjänstebranscherna har ökat har framför allt industrin minskat som andel av näringslivet. Från att ha utgjort mer än en fjärdedel av näringslivets arbetade timmar i mitten av 1990-talet utgjorde industrin 2023 endast 16 procent (se diagram 4.17). Eftersom industrin har högre produktivitet än näringslivet i allmänhet, och än tjänstebranscherna i synnerhet, har denna förändring i sammansättningen bidragit negativt till näringslivets totala produktivitet utveckling.

Diagram 4.17 Sammansättningen av antalet arbetade timmar i näringslivet

Procent av totalt antal arbetade timmar i näringslivet, kalenderkorrigerade årsvärden

Källor: Statistiska centralbyrån och Konjunkturinstitutet.

Om förändringar av sammansättningen sker på sätt som varken ändrar det totala antalet arbetade timmar eller den totala produktionen så påverkas inte heller den totala produktiviteten. Sådana förändringar av sammansättningen kan huvudsakligen ske antingen genom att produktion flyttas mellan företag i olika branscher utan att i sig förändras, eller genom att företag klassificeras om. Att produktion flyttas mellan företag i olika branscher kan exempelvis ske genom att företag i varubranscher inte längre utför städning eller andra typer av underhåll själva utan köper in det från tjänsteföretag. Ett exempel på att företag i sig kan byta bransch är att Ericsson AB 2017 klassificerades om från att tillhöra industrin till att tillhöra IKT. Merparten av de observerade förändringarna i näringslivets sammansättning bedöms dock bero på att branscher de facto minskar eller växer på ett sätt som påverkar näringslivets sammanlagda produktivitet.

Produktiviteten i näringslivet, mätt som produktion i löpande priser per arbetad timme, har mellan 1993 och 2023 vuxit med i genomsnitt 3,7 procent per år. Rensat för förändringar i timmarnas sammansättning inom näringslivet, uppdelat på 15 branscher, hade den genomsnittliga tillväxten under samma period i stället uppgått till 3,8 procent. Detta indikerar att förändrad branschsammansättning sett över hela perioden har bidragit negativt till den totala produktivitet utvecklingen i näringslivet.

Sammanfattningsvis har produktivitetstillväxten i näringslivet varit svagare efter finanskrisen än före. Den genomsnittliga årstillväxten var 3,2 procent under 1993–2007, men bara 1,5 procent under 2010–2022. Utvecklingen har påverkats av en mängd faktorer som har påverkat olika branscher på olika sätt. Samtidigt bedöms förändringar i näringslivets branschsammansättning ha bidragit negativt. En del av denna effekt består i att industrin, med relativt hög produktivitetsnivå, har utgjort en minskande del av näringslivet, medan tjänstebranscherna, med i genomsnitt lägre produktivitetsnivå, har ökat. Förändrad branschsammansättning kan dock inte fullt ut förklara varför produktivitetstillväxten har varit svagare efter finanskrisen.

4.3 Offentliga investeringar

Den offentliga sektorns investeringar motsvarade ca 18 procent av hela ekonomins investeringar 2023 och är viktiga ur ett samhällsekonomiskt perspektiv. De ger förutsättningar för en långsiktigt högre produktivitet och syftar till att stärka samhällets välfärd och tillväxt. Detta avsnitt behandlar begreppet offentliga investeringar, investeringarnas roll för svensk tillväxt och huruvida det finns en optimal investeringsnivå i offentlig sektor. Vidare redovisas hur de offentliga investeringarna har utvecklats över tid och jämfört med andra länder.

4.3.1 Vad är en investering?

En investering är en ekonomisk satsning som genomförs för att generera avkastning. Den offentliga sektorns investeringar syftar till att stärka samhällets välfärd och tillväxt. Offentliga investeringar kan kategoriseras i två kategorier: investeringar i realkapital och investeringar i humankapital. Investeringar i realkapital är exempelvis skolor, sjukhus och transportinfrastruktur. Dessa behövs för att kunna producera välfärdstjänster så som vård, skola och omsorg. Investeringar i humankapital utgörs exempelvis av barnomsorg och utbildning, vilket är viktigt för samhällsekonomisk utveckling. Dessa investeringar har stor påverkan på samhällets långsiktiga produktivitet. En god barnomsorg och utbildning från tidig ålder ger individer förbättrade förutsättningar inför framtiden och bidrar till en högre produktivitet i samhället på sikt. Ett annat exempel är investeringar i nya arbetsmetoder som kan bidra till att nyanlända kommer snabbare in på arbetsmarknaden.

Den officiella statistiken över investeringar

Nationalräkenskaperna (ENS 2010) utgår från begreppet fasta bruttoinvesteringar, vilket innebär värdet eller volymen av en investering före avdrag av periodens kapitalförslitning. Nettoinvestering erhålls genom att dra av kapitalförslitningen från bruttoinvesteringen. Fasta bruttoinvesteringar avser bruttoinvesteringar i fasta tillgångar. En fast tillgång är en nyttighet som används upprepade gånger till produktion av varor och tjänster utan att nyttigheten förbrukas och som har en förväntad medellivslängd på minst ett år. De fasta tillgångarna kan vara materiella (t.ex. byggnader, transportmedel och maskiner) och immateriella (t.ex. datorprogramvara samt forskning och utveckling). En viktig distinktion är att underhåll och reparationer av fasta tillgångar inte räknas som investeringar. I och med att det enbart är fasta tillgångar som inkluderas i den offentliga statistiken betyder det att den enbart mäter investeringar i realkapitalet. Investeringar i humankapitalet, så som offentliga myndigheters investeringar i t.ex. utbildning, behandlas inte i avsnitten nedan. Dessa ingår i stället i offentlig konsumtion enligt nationalräkenskaperna. Det finns svårigheter att mäta investeringar i humankapital eftersom det är svårt att avgöra i vilken utsträckning satsningar på t.ex. utbildning resulterar i ett ökat humankapital och vilken avkastning det ger.

Investeringar kan delas upp i olika investeringstyper: byggnader och anläggningar, maskiner och inventarier samt övriga investeringar. Offentliga investeringar i byggnader och anläggningar inkluderar även infrastruktur. Maskiner och inventarier är exempelvis nya röntgenmaskiner inom vården eller datorer till skolor. Övriga investeringar omfattar t.ex. programvaror, militära vapensystem samt forskning och utveckling.

Offentlig sektor utgörs i nationalräkenskaperna (ENS 2010) av offentlig förvaltning och offentliga bolag (dvs. bolag som till minst 50 procent ägs av offentliga myndigheter). I detta avsnitt avser offentlig sektor enbart vad som i nationalräkenskaperna kallas offentlig förvaltning. Det innebär att de offentliga bolagen inte ingår i denna

statistik. I stället utgörs den offentliga sektorn enbart av verksamheter inom offentliga myndigheter och andra institutioner inom stat och kommun.

4.3.2 På vilken nivå bör de offentliga investeringarna vara?

Den offentliga sektorns investeringar som andel av ekonomins totala investeringar har minskat över tid (se diagram 4.18). På 1990-talet utgjorde de offentliga investeringarna i genomsnitt 21 procent av de totala investeringarna, medan de har motsvarat drygt 18 procent sedan 2020. Det är svårt att avgöra på vilken nivå de offentliga investeringarna bör vara. Forskare har använt olika teoretiska och empiriska modeller för att försöka bedöma den optimala investeringsnivån, och därmed den optimala storleken på kapitalstocken (dvs. det totala värdet av den offentliga sektorns kapital), men har inte kommit fram till något entydigt svar. En för liten investeringsvolym urholkar kapitalstocken, vilket kan leda till en lägre tillväxt på sikt. En för stor investeringsvolym kan, exempelvis om investeringarna är förknippade med höga kostnader för bl.a. underhåll, medföra skattechöjningar för att finansiera dem vilket i sin tur kan ha andra negativa effekter. En vanlig bedömning är att de offentliga investeringarna bör stiga i takt med BNP. På så sätt hålls den offentliga kapitalstocken konstant över tid.

Det kan finnas argument för att de offentliga investeringarna ska stiga såväl snabbare som långsammare än BNP under vissa perioder. Exempelvis kan urbanisering öka behovet av investeringar i infrastruktur, skolor och sjukhus i vissa regioner. Klimatförändringar och energiomställning kan kräva stora investeringar för att minska utsläppen och ställa om energiproduktionen. Ett ökat behov av beredskap och försvar som kräver investeringar kan också uppstå till följd av ett mer osäkert omvärldsläge. Att jämföra offentliga investeringar mellan olika länder är behäftat med osäkerhet. I kommande avsnitt redovisas en internationell jämförelse med data från OECD. Enligt den är Sveriges offentliga investeringar höga ur ett internationellt perspektiv och den offentliga sektorns kapitalstock är på en historiskt hög nivå. Det är inte uppenbart om eventuella investeringar måste genomföras av offentlig sektor. Vissa investeringar kan även genomföras av näringslivet.

Det är inte bara volymen på de offentliga investeringarna som spelar roll, även förbättrad kvalitet på befintligt realkapital bidrar till mindre förslitning och därmed en högre kapitalstock. Det är viktigt att den samhällsekonomiska vinsten av de offentliga investeringarna överväger kostnaden för att bibehålla en långsiktig och hållbar tillväxt. Under perioder med hög inflation kan kostnaden för bl.a. insatsvaror som behövs för att kunna genomföra investeringen vara så pass hög att det är bättre att avvakta med investeringen. Huruvida det finns ett stort investeringsbehov eller inte beror också på investeringstypens livslängd. Vissa investeringstyper har lång livslängd och behöver inte ersättas lika frekvent som investeringstyper med kortare livslängd. Det bidrar till att investeringarna normalt sett varierar över tid. Infrastruktur är den investeringstyp som normalt sett har längst livslängd, medan vissa typer av maskiner har en betydligt kortare livslängd.

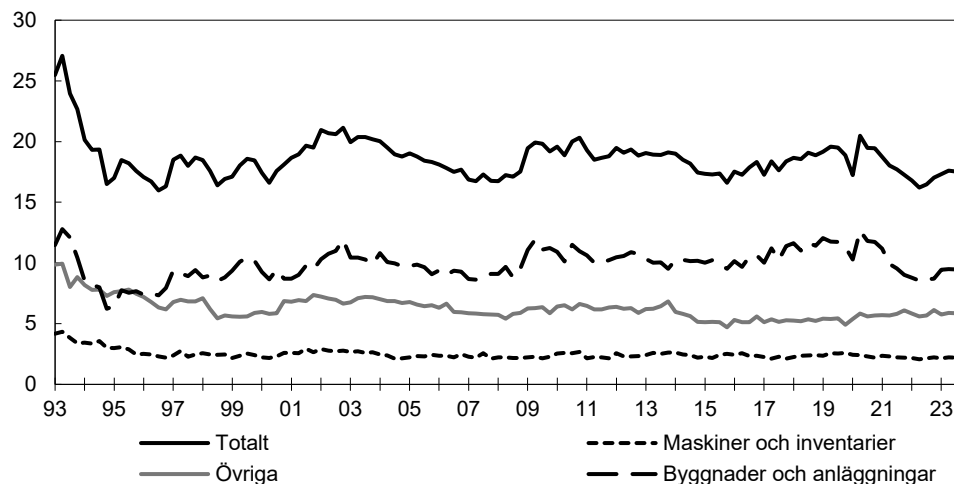
4.3.3 Offentliga investeringar har varierat över tid

Den offentliga sektorns investeringar som andel av totala investeringar har varierat över tid (se diagram 4.18). Fram till 2000-talet minskade de offentliga investeringarna som andel av BNP. Det beror bl.a. på att det skedde en bolagisering av offentlig verksamhet på 1990-talet. Bolagiseringen innebar att många investeringar inom bl.a. energi-, hamn-, och bostadssektorn numera görs av de kommunala och statliga bolagen, som inte ingår i den offentliga sektorn. Dessa investeringar redovisas numera inom näringslivet i stället för inom offentlig sektor. Därutöver bidrog 1990-talskrisen till uppskjutna offentliga investeringar, vilket höll nere investeringstillväxten i offentlig

sektor. Mellan 2000 och 2015 uppgick de offentliga investeringarna till i genomsnitt ca 4 procent av BNP. Därefter ökade de offentliga investeringarna och 2023 var den offentliga sektorns investeringar 4,7 procent av BNP.

Diagram 4.18 Offentliga myndigheters fasta bruttoinvesteringar per investeringstyp

Andel av totala investeringar, löpande priser, kvartalsvärden

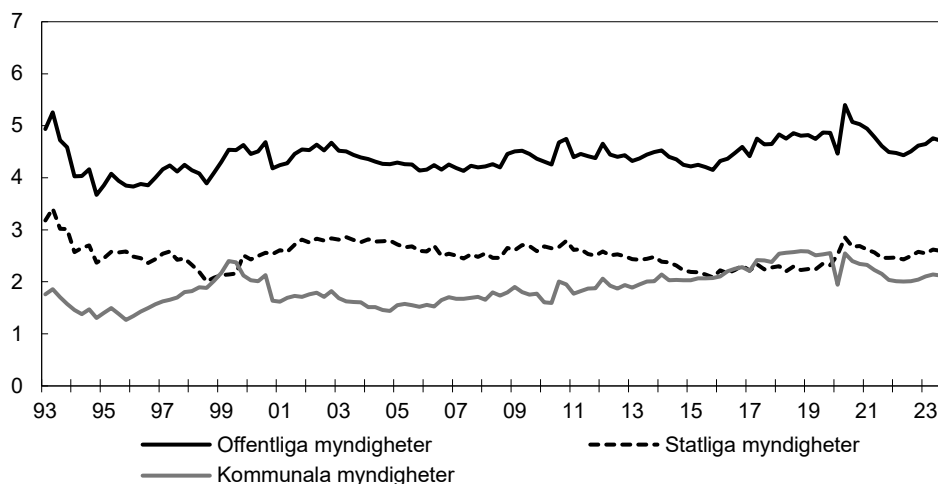
Källa: Statistiska centralbyrån.

Statliga investeringar stiger snabbare än kommunala investeringar

Den offentliga sektorns investeringar kan delas in i statliga och kommunala investeringar. Kommunsektorn (kommuner och regioner) investerar främst i byggnader, vägar och kollektivtrafik. I staten är den största investeringsposten väg och järnväg. Fram t.o.m. mitten av 2010-talet var statliga investeringar större än kommunala investeringar (se diagram 4.19). Denna trend bröts mellan 2016 och 2019 när kommunsektorn genomförde stora investeringar i infrastruktur och fastigheter, vilket bidrog till en högre kommunal kapitalstock än den statliga (se diagram 4.22). Under denna period steg de kommunala investeringarna snabbare än BNP. Ökade statliga investeringar i infrastruktur och militärmateriel i kombination med en dämpning av kommunsektorns infrastrukturens investeringar har bidragit till att statliga investeringar återigen överstiger kommunsektorns investeringar (se diagram 4.19).

Diagram 4.19 Offentliga myndigheters fasta bruttoinvesteringar per sektor

Andel av BNP, löpande priser, kvartalsvärden

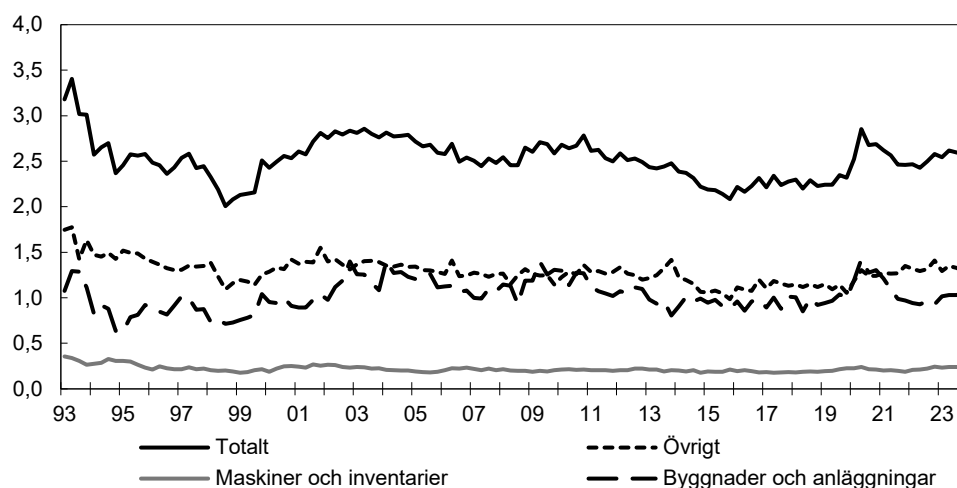
Källa: Statistiska centralbyrån.

Försvarssatsningar ökar de statliga myndigheternas investeringar

Statliga investeringar har minskat som andel av BNP fram t.o.m. 2019 (se diagram 4.20). Mellan 1995 och 2002 steg statens investeringar i byggnader och anläggningar, men därefter har de minskat över tid. Statens övriga investeringar har minskat som andel av BNP fram till 2020, vilket framför allt beror på lägre försvarsinvesteringar. Därefter har försvarsinvesteringarna ökat och drivit uppgången i statens totala investeringar sedan 2020.

Diagram 4.20 Statliga myndigheters fasta bruttoinvesteringar per investeringstyp

Andel av BNP, löpande priser, kvartalsvärden

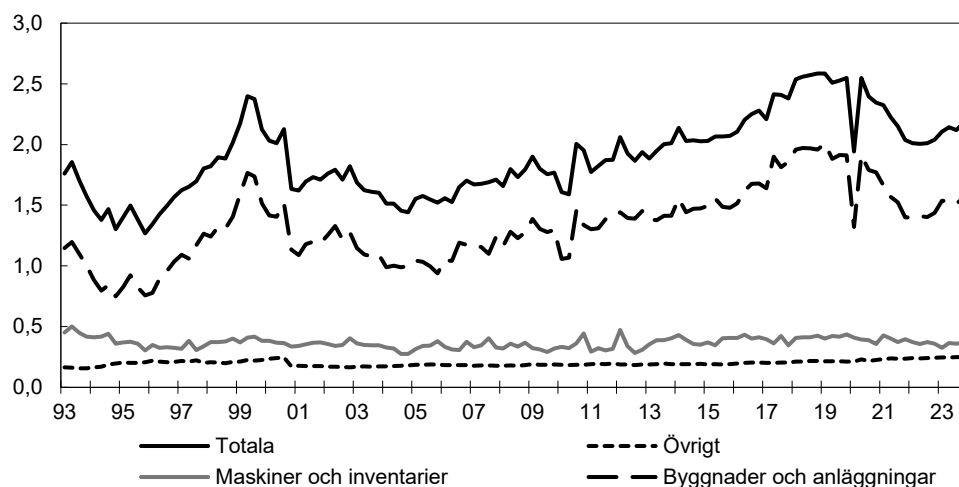
Källa: Statistiska centralbyrån.

Kommunala investeringar är på en förhållandevis hög nivå

Kommunsektorns investeringar minskade som andel av BNP från 1999 fram till mitten av 2000-talet (se diagram 4.21). Därefter har kommunsektorns investeringar i infrastruktur och fastigheter i genomsnitt ökat snabbare än BNP fram t.o.m. 2019. Byggnader och anläggningar utgör ca 66 procent av kommunsektorns totala investeringar och stora variationer i serien genererar därför stora variationer i kommunsektorns totala investeringar. Som andel av BNP var kommunsektorns investeringar ca 2,4 procent 2019. Planerade investeringar sköts upp för att hantera effekterna av pandemin, vilket bidrog till en nedgång i kommunsektorns investeringar i byggnader och anläggningar. Kommunala investeringar har därmed dämpats sedan 2020, men från en historiskt hög nivå. Fördröjningen av planerade investeringar förstärktes i samband med att inflationen och räntorna steg 2022, men har under 2023 återhämtat sig något. Kommunsektorns investeringar i maskiner och inventarier samt övriga kapitaltyper har i princip varit oförändrad som andel av BNP under hela perioden.

Diagram 4.21 Kommunala myndigheters fasta bruttoinvesteringar per investeringstyp

Andel av BNP, löpande priser, kvartalsvärden

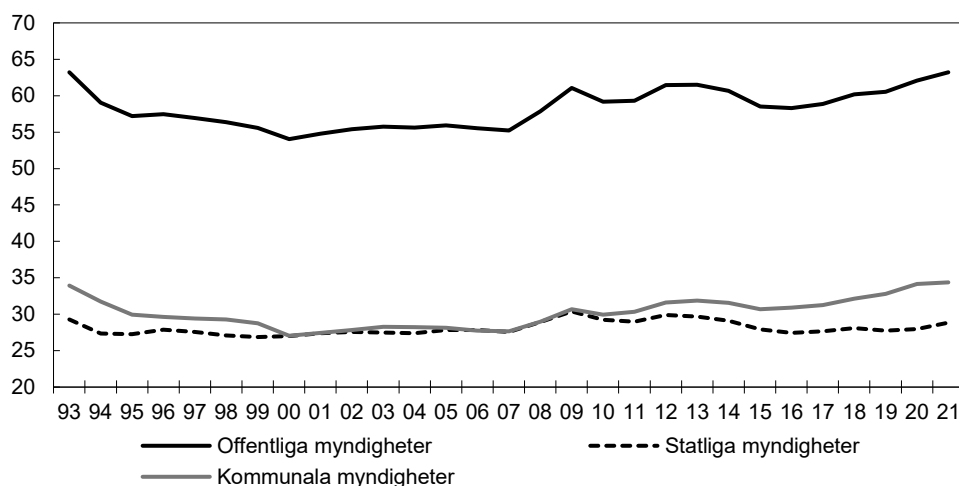
Källa: Statistiska centralbyrån.

4.3.4 Kapitalstocken är hög som andel av BNP

Den offentliga sektorns kapitalstock är det totala värdet av den offentliga sektorns kapital (så som fasta anläggningar och maskiner). Kapitalstocken minskar genom förslitning av kapitalet och ökar genom investeringar. Kapitalstocken föll som andel av BNP under 1990-talet (se diagram 4.22). Det beror delvis på att bolagiseringen av kommunala verksamheter också påverkade kapitalstocken, på samma sätt som den påverkade investeringarna, samt att 1990-talskrisen innebar att vissa investeringar sköts upp. Det bidrog till att kommunsektorns och statens kapitalstock närmade sig varandra i nivå (se diagram 4.22). Mellan 2000 och 2007 var kapitalstocken som andel av BNP i genomsnitt 55,3 procent. Offentliga investeringar minskade i långsammare takt än BNP i samband med finanskrisen. Det bidrog till att den offentliga kapitalstocken steg som andel av BNP under 2008 och 2009. Därefter har kommunala investeringar i vägar, skolor och sjukhus bidragit till en högre offentlig kapitalstock. Statens andel av den offentliga kapitalstocken har däremot varit relativt oförändrad de senaste tre decennierna. Den offentliga sektorns kapitalstock har dock på senare tid legat på i genomsnitt 60,3 procent av BNP, vilket är högre än det historiska genomsnittet.

Diagram 4.22 Offentlig kapitalstock per sektor

Andel av BNP, löpande priser, årsvärden

Källor: Statistiska centralbyrån.

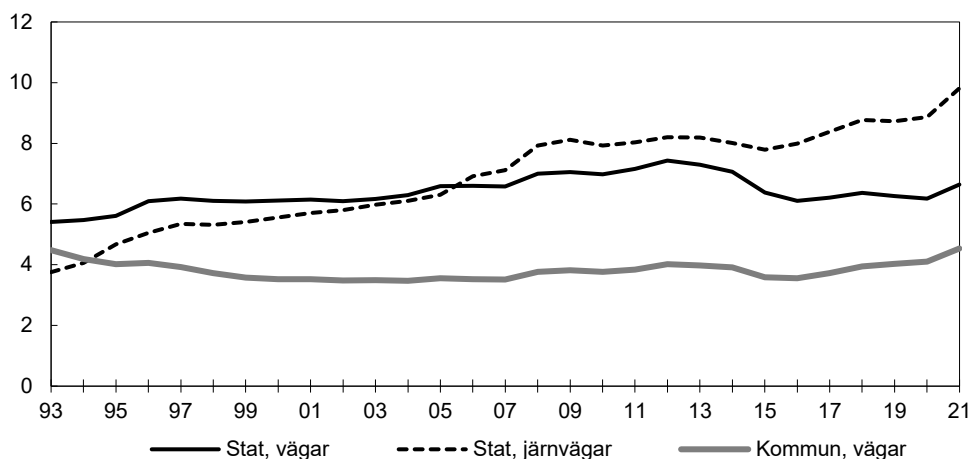
Kapitalstocken av järnvägar har ökat över tid

En del av de investeringar som beskrivs ovan inom byggnader och anläggningar är investeringar kopplade till transportinfrastruktur. Dessa investeringar är viktiga ur ett samhällsekonomiskt perspektiv. Väl fungerande vägar och järnvägar möjliggör en effektiv godstransport och möjligheter för individer att resa. Den statliga kapitalstocken av vägar och järnvägar är betydligt större som andel av BNP än den kommunala (se diagram 4.23). Kommunsektorn investerar framför allt i vägar, medan staten investerar i både vägar och järnvägar. I förhållande till BNP har kapitalstocken av järnvägar mer än fördubblats sedan 1993 (se diagram 4.23). Ökningen beror till stor del på kvalitetsförbättringar snarare än på utökad spårlängd. Mellan 2000 och 2010 genomfördes dock investeringar i bl.a. Botniabanan, vilket ökade kapitalstocken.

Kapitalstocken av vägar har varit relativt konstant över tid. Kommunsektorns kapitalstock av vägar har legat på drygt 3,8 procent av BNP, medan den statliga kapitalstocken av vägar har legat på drygt 6,4 procent av BNP. Kapitalförslitningen av vägar är större än av järnvägar, vilket leder till att det behövs mer investeringar för att bibehålla en konstant kapitalstock över tid.

Diagram 4.23 Kapitalstock av vägar och järnvägar

Andel av BNP, löpande priser, årsvärden

Anm.: Avser statliga myndigheter och kommunala myndigheter.

Källa: Statistiska centralbyrån.

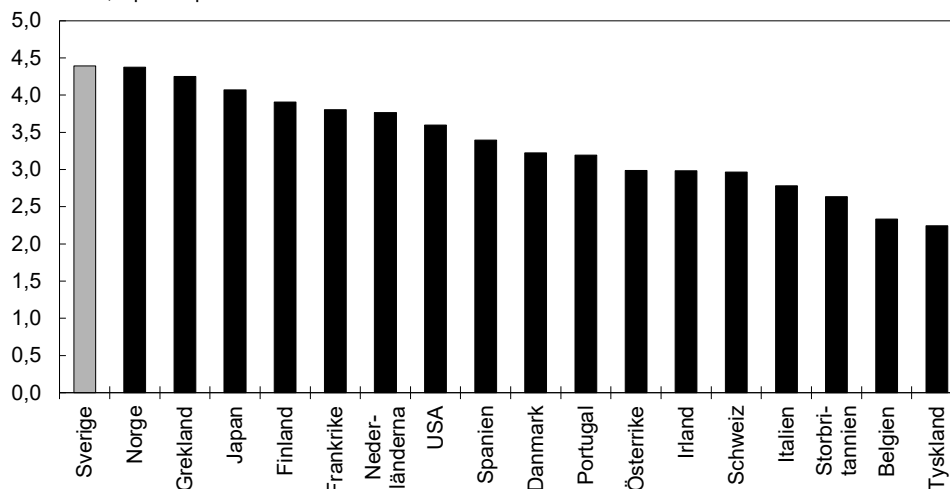
4.3.5 Svenska offentliga bruttoinvesteringar ur ett internationellt perspektiv

Under 2000–2022 har den offentliga sektorns bruttoinvesteringar i Sverige varit höga i ett internationellt perspektiv (se diagram 4.24). Mellan 2000 och 2022 uppgick de offentliga investeringarna i genomsnitt till 4,4 procent av BNP. Sveriges offentliga investeringar har i genomsnitt legat på nivåer som kan jämföras med Norge och Grekland. I Tyskland har de offentliga bruttoinvesteringarna varit betydligt lägre och uppgick i genomsnitt till 2,2 procent av BNP under samma period.

Det finns stora skillnader mellan länder i vad som definieras som en offentlig investering respektive privat investering, vilket försvårar jämförelser. Investeringarnas relativpris skiljer sig dessutom åt mellan länder. Om ett lands investeringspriser har blivit dyrare än i andra länder bidrar det till en högre investeringsandel i löpande priser. Det försvårar också jämförelser. Bland EU-länder är definitionen däremot standardiserad i enlighet med regelverket ENS 2010.

Diagram 4.24 Offentliga myndigheters bruttoinvesteringar i olika länder, genomsnitt 2000–2022

Andel av BNP, löpande priser

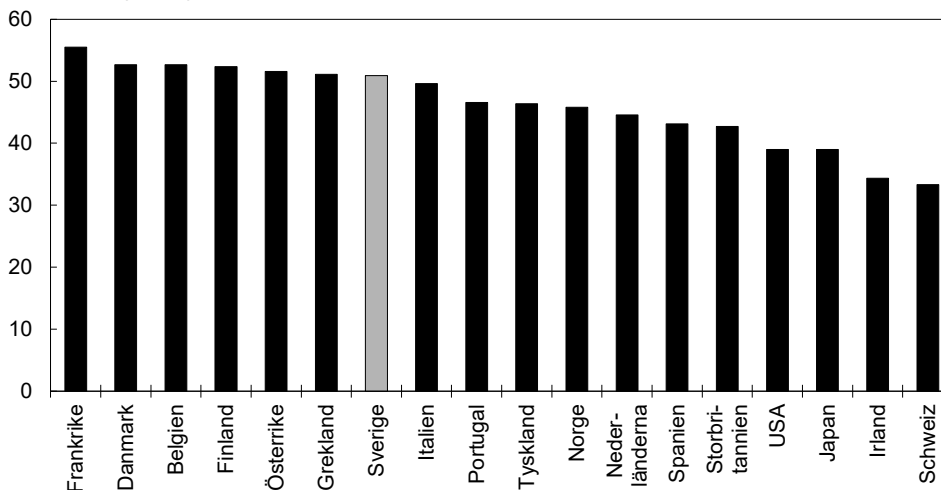
Anm.: För Norge, Japan och USA avses genomsnitt 2000–2021.

Källa: OECD.

Även storleken på den offentliga sektorn och på landets befintliga kapitalstock påverkar jämförbarheten. Den offentliga sektorns utgifter i förhållande till BNP är ett sätt att mäta storleken på respektive lands offentliga sektor. I genomsnitt har Sveriges offentliga utgifter som andel av BNP uppgått till 50,9 procent av BNP (se diagram 4.25). Det indikerar att den svenska offentliga sektorns storlek är i linje med andra jämförbara EU-länder. Att svenska offentliga bruttoinvesteringar som andel av BNP är hög är därför rimligt, då en stor offentlig sektor kräver större offentliga investeringar för att bibehålla kapitalstockens andel av BNP.

Diagram 4.25 Offentliga utgifter i olika länder, genomsnitt 2000–2022

Andel av BNP, löpande pris

Anm.: För Japan avses genomsnitt 2000–2021.

Källa: OECD.

5 De budgetpolitiska målen och riktlinjer för skattepolitiken

I detta avsnitt följer regeringen upp de budgetpolitiska målen och bedömer en ny nivå på utgiftstaket för 2027.

De budgetpolitiska målen består av ett mål för den offentliga sektorns finansiella sparande (överskottsmålet), ett utgiftstak för staten, ett kommunalt balanskrav och ett skuldankare. De budgetpolitiska målen skapar förutsättningar för att andra politiska mål ska uppnås på ett sätt som är offentligfinansiellt hållbart på både kort och lång sikt. Uppföljningen av målen sker enligt de metoder som anges i den till riksdagen överlämnade skrivelsen Ramverket för finanspolitiken (skr. 2017/18:207, bet. 2017/18:FiU32, rskr. 2017/18:334).

Sammanfattning

- Regeringen bedömer att det strukturella sparandet tydligt kommer att avvika från överskottsmålet innevarande år. Regeringen bedömer att avvikelserna är tillfällig och välmotiverad. Överskottsmålet bedöms nås igen 2025.
- Bruttoskulden bedöms vara förenlig med skuldankarets riktmärke på 35 procent av BNP 2023–2025.
- Regeringen bedömer att utgiftstaket för 2027 bör uppgå till 1 935 miljarder kronor. Det är en ökning med 69 miljarder kronor jämfört med 2026.
- Kommunsektorn bedöms redovisa ett negativt balanskravsresultat för 2024, men klara balanskravet åren därefter.
- Regeringen föreslår nya riktlinjer för skattepolitiken. Skatterna ska finansiera offentliga utgifter på ett robust och rättssäkert sätt. Det ska ske genom ett legitimt och rättvist skattesystem som ger goda förutsättningar för hög sysselsättning och tillväxt. Skattepolitiken ska även bidra till effektiva ekonomiska styrmedel samt en generell och rättvist fördelad välfärd. Skattepolitiken bör därutöver utformas enligt ett antal vägledande principer.

5.1 Uppföljning av målet för det finansiella sparandet

Målnivån för det finansiella sparandet (överskottsmålet) anger att sparandet i den offentliga sektorn i genomsnitt ska motsvara en tredjedels procent av BNP över en konjunkturcykel. Det strukturella sparandet är en skattning av vad det finansiella sparandet skulle vara om det inte påverkades av konjunkturläget eller av händelser som ger upphov till engångseffekter. Det strukturella sparandet innevarande och nästkommande år används för att bedöma måluppfyllelsen i förhållande till överskottsmålet i ett framåtblickande perspektiv. För att i efterhand utvärdera om målet har uppnåtts och för att upptäcka systematiska avvikelser används ett bakåtblickande åttaårigt genomsnitt av det faktiska finansiella sparandet. Det bakåtblickande genomsnittet ska dock inte styra finanspolitiken på kort sikt, utan följs i huvudsak upp i årsredovisningen för staten.

Avvikelse från överskottsmålet 2024

En avvikelse från överskottsmålet anses föreligga om det strukturella sparandet tydligt avviker från målnivån det innevarande eller det närmast följande budgetåret. En tydlig avvikelse anses föreligga om det strukturella sparandet avviker mer än 0,5 procentenheter från målnivån. Att sparandet avviker från målet kan ha flera olika orsaker och ska inte likställas med att politiken är felaktigt utformad. Det kan bl.a. av stabiliseringspolitiska skäl vara motiverat att bedriva en aktiv finanspolitik som försvagar det strukturella sparandet. I tabell 5.1 redovisas utfall och prognoser för det offentliga finansiella sparandet, bakåtblickande åttårsnitt för det finansiella sparandet samt det strukturella sparandet.

Regeringen bedömer att det strukturella sparandet tydligt kommer att avvika från överskottsmålet innevarande år. Avvikelsen är väl motiverad mot bakgrund av att den till stor del beror på den ekonomiska situationen i bl.a. kommunsektorn. Det är inte önskvärt med personalneddragningar i vården till följd av tillfälligt höga kostnader. Regeringen avsätter därför 6 miljarder kronor till regionerna i propositionen Vårändringsbudget för 2024 (prop. 2023/24:99), vilket minskar risken för personalneddragningar i sektorn. Det strukturella sparandet beräknas uppgå till -0,2 procent av BNP 2024, vilket är tydligt under målnivån på en tredjedels procent av BNP. En viss avvikelse från överskottsmålet i nuvarande ekonomiska läge, då inflationen sjunkit och arbetslösheten stiger, bedöms vara väl avvägt ur ett stabiliseringspolitiskt perspektiv. De högre pensionskostnaderna i kommunsektorn äventyrar inte inflationsbekämpningen.

Då avvikelsen från överskottsmålet beror på tillfälligt höga utgifter bedömer regeringen inte att några särskilda åtgärder behöver vidtas för att det strukturella sparandet ska återgå till målnivån efter 2024. Även utan särskilda åtgärder bedöms målet nås redan 2025.

Tabell 5.1 Finansiellt sparande i den offentliga sektorn samt indikatorer för avstämning mot överskottsmålet

Procent av BNP om inte annat anges. Utfall 2023, prognos 2024–2027

	2023	2024	2025	2026	2027
Finansiellt sparande	-0,6	-1,2	-0,3	0,7	1,7
Bakåtblickande åttårigt genomsnitt av finansiellt sparande	0,2				
Strukturellt sparande ¹	0,1	-0,2	0,7	1,2	2,0
BNP-gap ¹	-1,2	-2,3	-1,4	-0,3	0,0

¹ Procent av potentiell BNP.

Källor: Statistiska centralbyrån och egna beräkningar.

Återhållsam finanspolitik givet konjunkturläget

Finanspolitiken kan beskrivas utifrån dess effekt på den aggregerade efterfrågenivån ett enskilt år, samt hur effekten förändrats mellan två på varandra följande år. I det förstnämnda fallet, vanligen kallat finanspolitikens ställning, relateras det strukturella sparandets nivå till överskottsmålet. I det sistnämnda fallet, vanligen kallat finanspolitikens inriktning, studeras förändringen av det strukturella sparandet mellan två år. De två måtten svarar således på två olika frågor. Ställningen beskriver hur finanspolitiken totalt sett påverkar resursutnyttjandet i ekonomin, medan inriktningen beskriver hur finanspolitiken förändrats mellan två år.

Utifrån tabell 5.1 kan man utläsa att finanspolitikens ställning är att betrakta som något expansiv 2024 då det strukturella sparandet tydligt understiger överskottsmålet med mer än 0,5 procentenheter. Vidare visar tabellen att en bidragande orsak till

finanspolitikens något expansiva ställning är dess något expansiva inriktning 2024 (se avsnitt 9.2 om förändringen av det strukturella sparandet).

Finanspolitiken kan således beskrivas som svagt kontracyklisk, dvs. att den går i motsatt håll mot den aktuella konjunkturen. Att få ner inflationen är centralt för att möjliggöra en balanserad ekonomisk utveckling. Det är viktigt att finanspolitiken och penningpolitiken drar åt samma håll. Att inflationen har fallit tillbaka innebär inte att inflationsbekämpningen kan upphöra, men det medger en möjlighet att ta steg mot att lägga om finanspolitiken i en riktning där bekämpning av arbetslösheten och tillväxt ges större vikt. Regeringen bedömer, mot bakgrund av lågkonjunkturen, att finanspolitiken är fortsatt återhållsam.

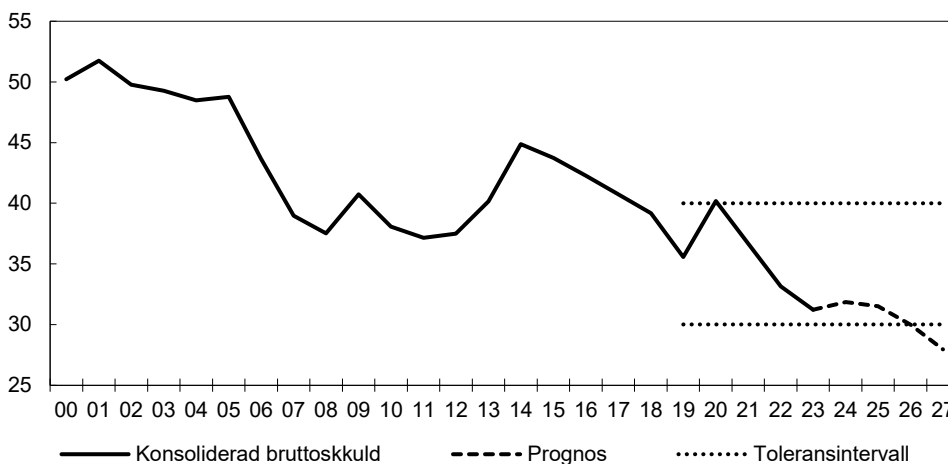
5.2 Uppföljning av skuldankaret

Enligt det finanspolitiska ramverket ska regeringen årligen i den ekonomiska vårpropositionen redogöra för utvecklingen av den offentliga sektorns konsoliderade bruttoskuld. Om denna skuld avviker från skuldankaret, dvs. 35 procent av BNP, med mer än 5 procent av BNP, enligt utfallet i nationalräkenskaperna för det föregående året eller enligt prognoserna för det innevarande året eller det följande budgetåret i den ekonomiska vårpropositionen, ska regeringen lämna en skrivelse till riksdagen samtidigt som den ekonomiska vårpropositionen lämnas. I skrivelsen ska regeringen redogöra för vad som orsakat avvikelserna och hur regeringen avser att hantera denna.

Bruttoskuldens andel av BNP bedöms enligt nuvarande prognos ligga inom skuldankarets toleransintervall för 2023, 2024 och 2025 (se diagram 5.1). I prognosen, som bygger på finanspolitik som aviserats eller beslutats, väntas bruttoskuden minska ytterligare under prognosperiodens senare del och uppgå till 28 procent av BNP 2027.

Diagram 5.1 Offentliga sektorns bruttoskuld

Procent av BNP

Källor: Statistiska centralbyrån och egna beräkningar.

5.3 Uppföljning av utgiftstaket och bedömning av utgiftstakets nivå för 2027

Uppföljning av utgiftstaket

Utgiftstaket utgör en övre gräns för utgiftsnivån i statens budget och beslutas för tre år framåt. För att utgiftstaket ska främja en kontrollerad utgiftsutveckling och vara ett stöd för att uppnå överskottsmålet och långsiktigt hållbara finanser, är det en grundläggande förutsättning att takets nivå i normalfallet inte ändras. Det finns dock

inte några formella hinder för riksdagen att besluta om att ändra en tidigare fastställd nivå på utgiftstaket. Nivån kan exempelvis ändras om finanspolitiken behöver anpassas till betydande nya yttre förutsättningar, men det bör endast ske i ytterst sällsynta fall.

Utrymmet mellan utgiftstaket och de faktiska beräknade takbegränsade utgifterna kallas budgeteringsmarginalen. Regeringen har en riktlinje för hur stor budgeteringsmarginalen minst behöver vara i budgeteringsfasen för att hantera osäkerheter. Enligt riktlinjen bör utrymmet till utgiftstaket uppgå till minst 1 procent av de takbegränsade utgifterna för det innevarande året (t), minst 1,5 procent för det följande året (t + 1), minst 2 procent för det andra följande året (t + 2) och minst 3 procent för det tredje följande året (t + 3).

Regeringen anser att budgeteringsmarginalens storlek är tillräcklig för att hantera den osäkerhet som finns i bedömningen av utgiftsutvecklingen 2024–2026 (se tabell 5.2). Jämfört med prognosen i budgetpropositionen för 2024 (prop. 2023/24:1) beräknas budgeteringsmarginalen bli 10 miljarder kronor mindre 2024, 12 miljarder kronor större 2025 och 12 miljarder kronor större 2026. I avsnitt 7 redovisas närmare hur prognosen för de takbegränsade utgifterna har förändrats sedan budgetpropositionen för 2024.

Tabell 5.2 Ursprungligt och faktiskt utgiftstak

Miljarder kronor om inte annat anges. För de takbegränsade utgifterna redovisas utfall 2014–2023 och prognos 2024–2026

	2014	2015	2016	2017	2018	2019	2020	2021	2022	2023	2024	2025	2026
Ursprungligt beslutade nivåer på utgiftstaket	1 103	1 123	1 167	1 210	1 332	1 392	1 471	1 430	1 502	1 539	1 595	1 825	1 866
Teknisk justering ¹	4	2	7	12	5	10	10	6	2	2	4	2	0
Reell justering ²	0	33	41	52	0	-51	262	259	130	124	148	0	0
Slutgiltiga nivåer på utgiftstaket ³	1 107	1 158	1 215	1 274	1 337	1 351	1 743	1 695	1 634	1 665	1 747	1 827	1 866
Årlig nominell förändring av utgiftstaket vid respektive riksdagsbeslut ⁴	10	51	46	58	58	14	391	-48	-61	31	82	80	39
Takbegränsade utgifter	1 096	1 135	1 184	1 229	1 282	1 308	1 501	1 551	1 559	1 575	1 699	1 730	1 754
Budgeteringsmarginal	11	23	31	45	55	43	242	144	75	90	48	97	112
Budgeteringsmarginal, procent av takbegränsade utgifter	1,0	2,0	2,6	3,6	4,3	3,3	16,1	9,3	4,8	5,7	2,8	5,6	6,4

¹ De tekniska justeringar som redovisas här är de ackumulerade tekniska justeringarna för respektive år.

² Finanspolitiskt motiverade ändringar av utgiftstakets nivåer kan enligt praxis göras av en ny regering. Dessa ändringar medför en reell förändring av utgiftstakets begränsande effekt på de takbegränsade utgifterna. De reella ändringar som redovisas här är de ackumulerade reella ändringarna för respektive år.

³ Den slutgiltiga nivån på utgiftstaket är summan av den ursprungliga nivån och eventuella tekniska och reella justeringar.

⁴ Förändring av utgiftstakets nivå jämfört med föregående år vid det tillfälle nivån för respektive år beslutades av riksdagen. Notera att beloppen i denna rad avviker från förändringen mellan åren för de ursprungligt beslutade nivåerna på utgiftstaket (rad 1) eftersom fastställda nivåer regelbundet justeras av tekniska skäl.

Källor: Ekonomistyrningsverket och egna beräkningar.

Bedömning av utgiftstakets nivå för 2027

Regeringens bedömning: För 2027 bör utgiftstaket för staten, inklusive ålderspensionssystemet vid sidan av statens budget, uppgå till 1 935 miljarder kronor.

Skälen för regeringens bedömning: Enligt 2 kap. 2 § budgetlagen (2011:203) är det obligatoriskt för regeringen att i budgetpropositionen föreslå en nivå på utgiftstaket för det tredje tillkommande året. Det är samtidigt praxis att regeringen redan i den ekonomiska vårpropositionen redovisar sin bedömning av utgiftstakets nivå för detta år. Utgiftstakets nivå ska främja sunda offentliga finanser och vara ett stöd att uppnå överskottsmålet. Samtidigt bör den ge tillräckligt utrymme för regeringen att genomföra prioriterade reformer på budgetens utgiftssida. Det medelfristiga

perspektivet medför att avvägningen om en lämplig nivå på utgiftstaket för ett nytt år baseras på prognoser tre år framåt. Så långt fram i tiden är emellertid bedömningen av den ekonomiska utvecklingen osäker. De makroekonomiska förutsättningarna och bedömningen av de offentliga finanserna kommer att förändras över tiden. Eftersom utgiftstaket fastställs i nominella termer förändras dess relation till andra makroekonomiska storheter när prognosen av den ekonomiska utvecklingen förändras jämfört med det tillfälle när nivån på utgiftstaket ursprungligen bedömdes. Regeringen redovisar i det följande sin bedömning av utgiftstakets nivå för 2027. Bedömningen görs med utgångspunkt i de bestämningsfaktorer som redovisas i skrivelsen Ramverket för finanspolitiken.

Utgiftstaket i förhållande till överskottsmålet

De takbegränsade utgifterna beräknas uppgå till 1 766 miljarder kronor 2027 (se tabell 5.3). I förhållande till den bedömda nivån på utgiftstaket för 2027 på 1 935 miljarder kronor kan de takbegränsade utgifterna öka med maximalt 169 miljarder kronor. Samtidigt bör ett utrymme motsvarande minst 26 miljarder kronor lämnas obudgeterat under utgiftstaket i budgetpropositionen för 2027 som en buffert för oförutsedda händelser under budgetåret, i enlighet med riktlinjen för budgeteringsmarginalens minsta storlek. I budgetpropositionen för 2027 bör därmed de takbegränsade utgifterna för 2027 som mest uppgå till 1 909 miljarder kronor. Det betyder att den bedömda nivån på utgiftstaket för 2027 medger att de takbegränsade utgifterna för 2027 t.o.m. budgetpropositionen för 2027 som mest kan bli 142 miljarder kronor högre än i nuvarande bedömning. Detta utrymme för möjliga utgiftsökningar motsvarar ca 1,9 procent av BNP. Att det finns ett ledigt utrymme under utgiftstaket innebär dock inte i sig att det finns ett utrymme för reformer som ökar de takbegränsade utgifterna. Reformerna på utgiftssidan kan genomföras efter avstämning mot överskottsmålet med hänsyn tagen till eventuella inkomstförändringar. Om hela utrymmet för möjliga utgiftsökningar som utgiftstaket medger skulle tas i anspråk kan inkomstförstärkningar behövas för att nå överskottsmålet 2027.

De takbegränsade utgifterna kan av flera skäl komma att bli högre och budgeteringsmarginalen i motsvarande utsträckning mindre än enligt den aktuella utgiftsprognosen, exempelvis till följd av makroekonomiska förändringar, såsom högre inflation, oförutsedda volymökningar i transfereringssystemen eller beslut om reformer. Om budgeteringsmarginalen delvis tas i anspråk för nya reformer, eller oförutsedda volymökningar i de statliga transfereringssystemen, försämras normalt det strukturella sparandet. Om budgeteringsmarginalen delvis tas i anspråk för utgiftsökningar till följd av makroekonomiska förändringar påverkas i många fall inte möjligheten att uppnå överskottsmålet.

Tabell 5.3 Utgiftstak och takbegränsade utgifter

Miljarder kronor om inte annat anges

	2024	2025	2026	2027
Av riksdagen beslutade nivåer på utgiftstaket	1 747	1 827	1 866	
Regeringens bedömning av nivå på utgiftstaket				1 935
Utgiftstak, procent av BNP	26,9	27,1	26,3	26,1
Utgiftstak, procent av potentiell BNP	26,6	26,7	26,1	26,0
Utgiftstak, fasta priser ¹	1 612	1 650	1 646	1 668
Takbegränsade utgifter	1 699	1 730	1 754	1 766
Takbegränsade utgifter, procent av BNP	26,2	25,6	24,7	23,8
Takbegränsade utgifter, fasta priser ²	1 567	1 563	1 547	1 522
Budgeteringsmarginal	48	97	112	169
Budgeteringsmarginal, procent av takbegränsade utgifter	2,8	5,6	6,4	9,6

	2024	2025	2026	2027
Budgeteringsmarginal, procent av BNP	0,7	1,4	1,6	2,3
Finansiellt sparande, procent av BNP	-1,2	-0,3	0,7	1,7
Strukturellt sparande, procent av BNP	-0,2	0,7	1,2	2,0
Offentliga sektorns utgifter, procent av BNP	48,2	47,3	46,2	45,4

¹ Beräkningen i fasta priser är utförd med en schabloniserad metod. Utgifter motsvarande andelen transfereringsanslag (känsliga för förändringar i volymer och makroekonomiska förutsättningar) är omräknade med implicitprisindex för hushållens konsumtionsutgifter, utgifter motsvarande andelen förvaltningsanslag (pris- och löneomräknade anslag) är omräknade med implicitprisindex för statliga konsumtionsutgifter och utgifter motsvarande andelen anslag som inte är indexerade är omräknade med prisindex för BNP. Av de takbegränsade utgifterna har 1 procent, motsvarande riktlinjen för budgeteringsmarginalens storlek för innevarande år, behandlats som transfereringsanslag.

² Samma metod har använts som vid beräkningen av utgiftstaket (se not 1) med undantag för att 1 procent av de takbegränsade utgifterna inte behandlats som transfereringsanslag.

Källa: Egna beräkningar.

Utvecklingen av de takbegränsade utgifterna och budgeteringsmarginalens storlek

Den bedömda nivån för utgiftstaket 2027 motsvarar 26,0 procent av potentiell BNP, vilket är en något lägre andel än 2026. Den bedömda nivån innebär en högre årlig ökning av utgiftstaket än den genomsnittliga årliga ökningen sedan utgiftstaket infördes 1997 t.o.m. det senaste utfallsåret 2023. Den genomsnittliga årliga ökningen i löpande priser mellan 1997 och 2023 uppgick till 3,4 procent, medan ökningen 2027 uppgår till 3,7 procent.

Budgeteringsmarginalen 2027 uppgår till 9,6 procent av de takbegränsade utgifterna. Det är ett större utrymme än den säkerhetsmarginal på 3,0 procent som regeringen vill upprätthålla till utgiftstaket för det tredje tillkommande året i enlighet med riktlinjen för budgeteringsmarginalens minsta storlek. En budgeteringsmarginal som endast motsvarar säkerhetsmarginalen skulle dock medföra att möjligheterna att genomföra prioriterade reformer på utgiftssidan under kommande år begränsas. Om det bedöms förenligt med överskottsmålet är det rimligt att reformer ska kunna genomföras på budgetens utgiftssida.

Om det tillgängliga utrymmet under utgiftstaket t.o.m. budgetpropositionen för 2027, dvs. 142 miljarder kronor utöver bedömningen av de takbegränsade utgifterna i denna proposition, skulle tas i anspråk för högre utgifter ger det en genomsnittlig årlig ökningstakt för de takbegränsade utgifterna på ca 5,0 procent per år 2024–2027. Denna ökning kan jämföras med den genomsnittliga ökningen av de takbegränsade utgifterna enligt prognosen i denna proposition, som uppgår till 2,9 procent per år 2024–2027. Den genomsnittliga ökningstakten för utfallsåren 1997–2023 uppgick till 3,2 procent per år.

Utgiftstaket i förhållande till potentiell BNP

Utgiftstakets nivå uppgår till 26,6 procent av potentiell BNP 2024 och 26,7 procent 2025. Efter förslag i budgetpropositionen för 2023 (prop. 2022/23:1) höjdes utgiftstakets nivåer för 2024 och 2025. För 2026 uppgår utgiftstakets nivå till 26,1 procent av potentiell BNP. Den bedömda nivån för 2027 uppgår till 26,0 procent av potentiell BNP, vilket är något lägre än nivån för 2026.

5.4 Uppföljning av det kommunala balanskravet

I målet för den offentliga sektorns sparande ingår det finansiella sparandet i kommunsektorn, dvs. i kommuner och regioner. Det finns dock inte ett krav på ett visst finansiellt sparande för kommuner och regioner. För kommuner och regioner är i stället det ekonomiska resultatet avgörande för om kraven i kommunallagen (2017:725) på en balanserad budget uppfylls. Kommuner och regioner ska upprätta en

budget för nästa kalenderår där intäkterna överstiger kostnaderna, det s.k. balanskravet. Kommunernas och regionernas årsredovisning ska bl.a. innehålla en upplysning om huruvida balanskravet har uppfyllts. Balanskravet utvärderas med hjälp av resultatmättet balanskravsresultat som definieras i lagen (2018:597) om kommunal bokföring och redovisning. Negativa balanskravsresultat ska enligt kommunallagen som huvudregel återställas inom tre år.

Balanskravet anger en miniminivå, men för att uppnå kommunallagens krav på god ekonomisk hushållning behöver resultatet i regel vara högre. Varje kommun och region avgör själv vad en god ekonomisk hushållning innebär.

Starkt balanskravsresultat i kommunsektorn 2022

Kommunernas och regionernas årsredovisningar ska innehålla en bedömning av om balanskravet har uppfyllts.

Balanskravsresultatet för 2022 uppgick för kommunsektorn som helhet till 45 miljarder kronor, varav kommunerna stod för nästan 30 miljarder kronor. Uppgifter för 2023 finns ännu inte tillgängliga. Regeringen återkommer i budgetpropositionen för 2025 med uppgifter för 2023. Differensen mellan balanskravsresultatet och 2022 års resultat bestod främst av ökad avsättning till resultatutjämningsreserver och av justering för orealiserade vinster och förluster i värdepapper. Varje kommun och region får reservera överskott till en resultatutjämningsreserv som kan användas för att utjämna intäkter över en konjunkturcykel. Resultatutjämningsreserverna uppgick 2022 till nästan 53 miljarder kronor för sektorn som helhet, varav kommunerna stod för 38 miljarder kronor. Resultatutjämningsreserverna ökade totalt med knappt 13 miljarder kronor mellan 2021 och 2022. Det är 226 av 290 kommuner och 12 av 20 regioner som har avsatt medel till en resultatutjämningsreserv.

Balanskravsresultatet bedöms bli positivt 2023 men negativt 2024

Den höga inflationen har medfört ett högt kostnadstryck i kommuner och regioner under 2023, då kostnaderna för både verksamhet och avtalspensioner har ökat kraftigt. Särskilt pensionskostnaderna bidrar till att kostnaderna bedöms fortsätta att öka 2024. Det bidrar till ett ansträngt ekonomiskt läge, i synnerhet i regionerna som drabbats hårdast av de ökade pensionskostnaderna.

Under 2023 väntas ett antal kommuner och regioner besluta att använda medel från resultatutjämningsreserverna för att stärka resultatet eller hänvisa till synnerliga skäl för att inte återställa ett negativt resultat under de efterföljande åren. Enligt preliminära uppgifter för 2023 redovisade kommunsektorn som helhet ett resultat efter finansiella poster på ca 13 miljarder kronor. Kommunernas resultat efter finansiella poster var 25 miljarder kronor, och regionernas motsvarande resultat var -12 miljarder kronor. Regeringen bedömer dock att sektorn som helhet kommer att redovisa ett positivt balanskravsresultat för 2023.

Såväl resultat som balanskravsresultat bedöms 2024 bli negativt i kommunsektorn. Kommunsektorns ekonomiska resultat efter finansiella poster bedöms uppgå till ca -8 miljarder kronor 2024. För att upprätthålla konsumtionen och undvika tillfälliga neddragningar i verksamheten bedöms ett antal kommuner och regioner använda medel från resultatutjämningsreserver eller åberopa synnerliga skäl för att avvika från balanskravet även under 2024. När inflationen sjunker och konjunkturen återhämtar sig bedöms också kommunsektorns finanser stärkas. Resultatet väntas därför stärkas 2025 och uppgå till ca 15 miljarder kronor. I slutet av prognosperioden bedöms resultatet gå mot en nivå som är förenlig med god ekonomisk hushållning. Sektorn bedöms därför återigen redovisa ett positivt balanskravsresultat 2025–2027. I avsnitt

9.5 beskrivs de antaganden och bedömningar som ligger till grund för prognosen för kommunsektorns finanser.

5.5 Riktlinjer för skattepolitiken

Regeringens förslag: Skattepolitiken ska bidra till att nå de övergripande målen för den ekonomiska politiken. Skatterna ska finansiera offentliga utgifter på ett robust och rättssäkert sätt. Det ska ske genom ett legitimt och rättvist skattesystem som ger goda förutsättningar för hög sysselsättning och tillväxt. Skattepolitiken ska även bidra till effektiva ekonomiska styrmedel samt en generell och rättvist fördelad välfärd. Skattepolitiken bör därutöver utformas enligt ett antal vägledande principer.

Skälen för regeringens förslag: Skattepolitiken utgör en central del av den ekonomiska politiken och ska bidra till att nå de övergripande målen för denna. Skatterna ska finansiera offentliga utgifter på ett robust och rättssäkert sätt. Medborgarnas och företagens förtroende för skattesystemet är grundläggande för dess legitimitet och effektivitet. I detta avsnitt beskrivs inriktningen på skattepolitiken och hur den ska vara vägledande för kommande åtgärder på skatteområdet. Skattepolitiken ska inriktas på att identifiera och genomföra de förändringar som, inom ramen för en ansvarsfull finanspolitik, på bästa sätt kan bidra till att stärka hushållens köpkraft genom ökad varaktig sysselsättning och tillväxt. Det är avgörande för svenskt välstånd och för de offentliga finanserna att produktivitet, och därmed tillväxt, ökar. Det handlar om att öka drivkrafterna för arbete, utbildning, företagande, investeringar och entreprenörskap. Sänkta skattekilar på arbete och investeringar bidrar till ökad långsiktig tillväxt som kommer alla till del. Utifrån dessa allmänna överväganden kan ett antal hållpunkter formuleras för de kommande årens skattepolitik. Dessa hållpunkter, vilka behandlas i de följande underavsnitten, ska samverka med ett antal vägledande principer för ett välfungerande skattesystem.

Ett legitimt och rättvist skattesystem

Medborgarna och företagen ska ha ett högt förtroende för skattesystemet. Skatter ska tas ut på ett rättssäkert och förutsägbart sätt. Ett högt förtroende är nödvändigt för att skatterna långsiktigt ska kunna finansiera den gemensamma välfärden, olika samhällsfunktioner och andra offentliga utgifter. För att stärka legitimiteten ska regelverket vara begripligt, transparent och inte leda till onödigt stora administrativa kostnader för dem som tillämpar reglerna. Detta ska särskilt beaktas vid utformningen av nya skatteregler. Skattereglerna ska utformas på ett så enkelt sätt som möjligt med beaktande av de övergripande målen för den ekonomiska politiken samt behovet av att motverka skattefusk och skatteundandragande.

Ett högt förtroende för skattesystemet kräver också åtgärder för att bekämpa skattebrott, skattefusk och skatteundandraganden. En minskning av det s.k. skattefelet, dvs. skillnaden mellan de fastställda och de teoretiskt riktiga skattebeloppen, kan bl.a. öka skatteintäkterna och minska risken för osund konkurrens. Utöver Skatteverkets arbete med att fastställa en korrekt beskattning så är det också en central uppgift för lagstiftaren att minska skattefelet, eftersom det är de materiella reglernas utformning och grad av komplexitet som bestämmer utrymmet för bl.a. skatteplanering. Enkla och enhetliga regler utan behov av komplicerade gränsdragningar minskar utrymmet och riskerna för fusk. Även det internationella arbetet för att motverka skattefusk och skatteundandragande är viktigt.

Goda förutsättningar för hög sysselsättning och tillväxt

Det är avgörande för svenskt välstånd och för de offentliga finanserna att både sysselsättningen och tillväxten ökar. Skattepolitiken ska stödja den ekonomiska politiken i en sådan riktning genom att öka drivkrafterna för arbete, utbildning, företagande, investeringar och entreprenörskap.

Det ska löna sig mer att arbeta. Skattereglerna ska bidra till att öka den varaktiga sysselsättningen och antalet arbetade timmar i ekonomin genom ökat arbetsmarknadsdeltagande, genom att personer som redan har arbete i större utsträckning arbetar heltid och genom ökad utbildning och kompetens. Strukturförändringar på arbetsmarknaden, t.ex. ökat distansarbete, och den demografiska utvecklingen ställer också krav på skattereglernas utformning. Skattereglerna ska bidra till en flexibel arbetsmarknad med starka incitament till vidareutbildning, omställning och till att arbeta längre upp i åldrarna.

Skattereglerna ska även bidra till konkurrenskraften för företag i Sverige och stimulera till högre produktivitet inom näringsliv och offentlig sektor. Den ständigt pågående strukturomvandlingen i svensk ekonomi bör mötas genom förbättrade villkor för företagande, entreprenörskap och investeringar i Sverige, som innebär förutsägbarhet och enkelhet. Skattereglerna ska stödja en utveckling som stimulerar befintliga företag att expandera, utländska företag att etablera sig i Sverige och att nya företag bildas. Det handlar om goda villkor för lokalisering och investeringar i Sverige och svenska företags verksamhet i andra länder, samt att företagens kompetensförsörjning säkerställs. Ett modernt och uppdaterat nät av skatteavtal bidrar till att svenska företag kan konkurrera utomlands på fördelaktiga villkor.

Effektiva ekonomiska styrmedel

Ekonomiska styrmedel ska bidra till att negativa aspekter för exempelvis miljö, klimat och folkhälsa fångas upp i prisbildningen på olika marknader genom internalisering av negativa externa effekter. Det innebär att den som orsakar samhällsekonomiska kostnader också i större omfattning ska betala för dessa. I det fall skatter väljs som styrmedel är det angeläget att detta sker så effektivt som möjligt samtidigt som andra krav på skattesystemet beaktas, exempelvis likabehandling av skattskyldiga i samma ekonomiska situation, EU-rättsliga förutsättningar och skattesystemets legitimitet. Skatterna ska samordnas med andra styrmedel så att styrningen blir samhälls-ekonomiskt effektiv och skapar legitimitet för klimat-, miljö- och folkhälsopolitiken. Principen om att förorenaren ska betala ska gälla.

Generell och rättvist fördelad välfärd

Skattepolitiken ska utformas så att målen om en generell och rättvist fördelad välfärd och ökad tillväxt säkerställs. Hänsyn ska tas till hur skatterna påverkar hushållens ekonomi samt drivkrafterna till arbete och sparande. Det ska därför finnas ett samspel mellan effektivitets- och fördelningsaspekter i skattepolitiken. Åtgärder som förbättrar den samhällsekonomiska effektiviteten ska också ge ett tillfredställande fördelningspolitiskt utfall. Samtidigt möjliggör ett tillfredsställande fördelningspolitiskt utfall även åtgärder som förbättrar den samhällsekonomiska effektiviteten.

Vägledande principer

För att skattepolitiken på ett effektivt sätt ska kunna bidra till den övergripande ekonomiska politiken bör den utformas enligt ett antal vägledande principer.

Hållbara offentliga finanser

Det grundläggande syftet med skattesystemet är att säkerställa skatteintäkter för en långsiktig finansiering av den gemensamma välfärden, olika samhällsfunktioner och andra offentliga utgifter. Skatterna ska finansiera offentliga utgifter på ett robust sätt samt säkerställa en stabil avvägning mellan privata och offentliga resursanspråk.

Generella, tydliga och enkla regler

Som utgångspunkt bör skatteregler vara generella, med breda skattebaser och låga skattesatser. Skatteutgifter, dvs. stöd till hushåll och företag på budgetens inkomstsida till följd av särregler (t.ex. nedsatt skatt på vissa varor och tjänster), bör regelbundet omprövas. I första hand bör stöd på budgetens inkomstsida undvikas, och de bör åtminstone prövas på samma sätt som vanliga utgifter i den årliga budgetprocessen. I undantagsfall kan administrativa kostnader motivera att skatteutgifter väljs framför stöd på budgetens utgiftssida.

Skatteregler ska vara tydliga, enkla och rättssäkra. För att minska den administrativa bördan är det viktigt att förenkla skattereglerna i de fall det är möjligt. I förenklingsarbetet bör en avvägning ske mot önskemål att åstadkomma rättvisa mellan olika skattskyldiga, att minska kostnaderna för hantering av reglerna samt att motverka skattefusk och skatteundandragande. Såväl nyttan av förenklningar för företagen som behovet av att värna skatteintäkterna ska beaktas.

Hållbara regler i förhållande till EU

Ytterligare en viktig princip för skattepolitiken är att regelverket ska vara förenligt med EU-rätten. Det gäller inte bara i förhållande till specifika rättsakter utan även till bestämmelser i fördraget om Europeiska unionens funktionssätt om fri rörlighet för personer, varor, tjänster och kapital samt reglerna om statligt stöd. Samtidigt är det viktigt att värna den svenska nationella befogenheten i frågor som inte är harmoniserade.

Beskattning i nära anslutning till inkomstillfället

Beskattning bör i möjligaste mån ske i nära anslutning till inkomstens förvärvande för att säkerställa svenska skatteintäkter. Om skattesystemet innehåller möjligheter att bilda skattekrediter genom att skjuta upp beskattningen (exempelvis vid försäljning av privatbostad eller anstånd med betalning av skatt) kan det vara svårt att få faktiska skattekrediter återbetalda när företag och individer flyttar utomlands. En orsak är bl.a. att EU-rätten i många fall utesluter beskattning som utlöses av utflyttning. I vissa fall kan det även föreligga brister i systemen för informationsutbyte mellan olika länder. Dessa svårigheter talar för att inkomster i största möjliga utsträckning ska beskattas när de uppkommer. Om tiden mellan inkomsten och beskattningen minskar kommer också arbete och kapital att kunna röra sig lättare med de samhällsekonomiska effektivitetsvinster detta ger. Eventuella förändringar i befintliga system med uppskjuten beskattning kräver dock noggranna överväganden och justeringar i andra skatter för att inte orimliga effekter ska uppkomma.

6 Inkomster

I detta avsnitt redovisas och analyseras utvecklingen av den offentliga sektorns skatteintäkter och statens inkomster. Inledningsvis redovisas de offentligfinansiella effekterna av samtliga beslutade, aviserade eller föreslagna skatte- och avgiftsförändringar i statens budget t.o.m. 2024. Därefter redovisas en prognos över utvecklingen av den offentliga sektorns skatteintäkter och inkomsterna i statens budget. En jämförelse görs sedan med prognosen i budgetpropositionen för 2024 (prop. 2023/24:1). Avslutningsvis följs inkomsterna i statens budget upp för 2022 och 2023.

Sammanfattning

- Enligt preliminära utfall bedöms den offentliga sektorns skatteintäkter ha ökat med 2,8 procent 2023. Tillväxten drevs framför allt upp av skatteintäkterna på arbete. Tillfälliga skattesänkningar som upphörde 2023 bidrog också till den positiva utvecklingen. Skatt på konsumtion utvecklades svagt, och skatteintäkterna på kapital minskade.
- Skattekvoten väntas sjunka marginellt 2024. Tillväxten i BNP i löpande pris förutspås bli lägre 2024 än 2023, men BNP väntas ändå växa mer än de totala skatteintäkterna. Dessa intäkter väntas öka med 2,9 procent 2024, vilket är lägre än genomsnittet 2000–2022. Skatteintäkterna från kapital väntas öka till följd av att både hushållens och bolagens kapitalskatter ökar. Intäkterna från skatt på arbete bedöms däremot utvecklas långsammare med anledning av att sysselsättningen väntas minska. Utvecklingen av lönesumman väntas bromsa in, och skattereduktionerna väntas öka mer än 2023. Skatt på konsumtion bedöms minska på grund av att tillfälliga skatteintäkter från flaskhalsintäkter upphör samtidigt som en svagare utveckling av mervärdesskatten väntas till följd av bl.a. fortsatt minskande bostadsinvesteringar samt svagare konsumtionsutveckling än normalt bland hushållen.
- Skatteintäkterna väntas växa snabbare 2025 och öka med 4,6 procent. De viktiga skattebaserna lönesumma, privat konsumtion och investeringar väntas utvecklas mer gynnsamt i takt med att konjunkturen stärks.
- Skatteintäkterna väntas öka med i genomsnitt drygt 5,0 procent per år 2026 och 2027, vilket är i paritet med ekonomins utveckling i sin helhet.
- I förhållande till budgetpropositionen för 2024 har prognosen för de totala skatteintäkterna reviderats upp med i genomsnitt 16 miljarder kronor per år 2024–2026.

6.1 Inledning

Den offentliga sektorns skatteintäkter, dvs. de totala skatteintäkterna efter att avdrag har gjorts för de skatter som tillhör Europeiska unionen, ska i enlighet med budgetlagen (2011:203) redovisas under det år som den skattepliktiga händelsen ägde rum. Statens skatteintäkter erhålls från den offentliga sektorns skatteintäkter där avdrag görs för de skatter som tillhör kommuner och regioner samt för ålderspensionssystemet.

Skillnaden mellan skatteintäkter och skatteinkomster utgörs av periodiseringar. Periodiseringarna består i sin tur av uppbörds- och betalningsförskjutningar. Inkomsterna i statens budget, dvs. statens skatteinkomster och övriga inkomster, ska

enligt budgetlagen redovisas kassamässigt, dvs. när de faktiska in- och utbetalningarna sker.

Skatteintäkter och skatteinkomster har olika påverkan på de offentliga finanserna. Skatteintäkterna påverkar det finansiella sparandet, medan periodiseringsposter som kapitalplaceringar på skattekontot endast påverkar statens inkomster och budgetsaldo. Motsvarande skillnad finns för övriga inkomster. Vissa inkomster av statens verksamhet, såsom utdelningar från statens aktieinnehav, påverkar statens finansiella sparande, medan försäljningsinkomster och återbetalningar av lån endast påverkar statens inkomster och budgetsaldo.

6.2 Offentligfinansiella effekter av ändrade skatte- och avgiftsregler

Inga ändrade skatte- och avgiftsregler i vårpropositionen jämfört med budgetpropositionen för 2024

Inga förslag till ändringar i skatte- eller avgiftsreglerna har lämnats efter det att budgetpropositionen för 2024 lämnades till riksdagen.

Offentligfinansiella effekter av samtliga ändrade skatte- och avgiftsregler

De bedömda effekterna av samtliga skatte- och avgiftsändringar 2024–2027 redovisas i tabell 6.1. Tabellen visar alla regeländringar sammantaget som har beslutats efter förslag i tidigare propositioner eller som har aviserats för 2024. Regeländringarna visas i förhållande till föregående år. Sammantaget bedöms regeländringar, exklusive kommunal utdebitering, öka skatteintäkterna med ca 1 miljard kronor per år 2024 respektive 2025.

Tabell 6.1 Offentligfinansiella effekter av samtliga ändrade skatte- och avgiftsregler

Miljarder kronor i förhållande till föregående år

	2022	2023	2024	2025	2026	2027
Skatt på arbete	-14,7	17,3	6,2	1,0	1,2	0,1
Kommunalskatt	-4,4	1,2	2,6	0,1	-0,7	0,1
<i>varav förändrad medelutdebitering</i>	-0,8	0,1	4,0			
<i>varav höjd jämförelseränta vid ränteförmån</i>			0,3	0,3	0,0	
<i>varav avdrag för arbetsresor</i>		-1,6				
<i>varav vissa höjda åldersgränser i skatte- och socialavgiftssystemet</i>		2,7			-0,6	
<i>varav sänkt skatt för personer över 65 år, ändring av grundavdrag</i>	-3,9	0,1	-2,1	0,0	0,0	
<i>varav övrigt, kommunal skatt</i>	0,2	-0,1	0,4	-0,2	-0,1	0,1
Statlig skatt	-0,1	0,2	12,4			
<i>varav pausad uppräkningsgräns för skiktgränsen för statlig inkomstskatt för beskattningsåret 2024</i>			12,3			
<i>varav övrigt, statlig skatt</i>	-0,1	0,2	0,0			
Skattereduktioner	-11,4	2,8	-11,9	0,9	0,0	
<i>varav skattereduktion för förvärvsinkomst</i>	-2,1	-6,4				
<i>varav förstärkt skattereduktion för förvärvsinkomst</i>	-7,0	1,0				
<i>varav förstärkt skattereduktion för förvärvsinkomst genomförs ej (två ovanstående rader genomförs ej)</i>	9,2	5,4				
<i>varav förstärkt skattereduktion för sjuk- och aktivitetsersättning</i>	-2,6					
<i>varav skattereduktion för a-kasseavgift</i>	-0,8	-0,8				
<i>varav skattereduktion för arbetsinkomster för att hantera ökade arbetskostnader till följd av pandemin</i>		5,0				

	2022	2023	2024	2025	2026	2027
<i>varav avdrag för hushållsarbete</i>			-1,0	1,0		
<i>varav jobbskatteavdrag</i>	-8,0	-1,1	-11,0	-0,1	0,0	
<i>varav övriga skattereduktioner</i>	0,0	-0,3	0,0	0,0	0,0	
Socialavgifter	1,2	13,1	3,1		1,9	
<i>varav slopad nedsättning av arbetsgivaravgifterna för 15–18-åringar</i>			1,3			
<i>varav vissa höjda åldersgränser i skatte- och socialavgiftssystemet</i>		2,5			1,9	
<i>varav tillfälligt sänkta arbetsgivaravgifter för 19–23-åringar</i>	-0,1	10,6	1,7			
<i>varav justerade förmånsvärden för personbilar</i>	0,2	0,2	0,4			
<i>varav nedsättning för den först anställda</i>	1,4	-0,1	0,2			
<i>varav tillfälligt nedsatta socialavgifter m.m.</i>	-0,3					
<i>varav förstärkt nedsättning av arbetsgivaravgifter för FoU</i>		-0,1	-0,1			
<i>varav övriga socialavgifter</i>	0,0	0,0	-0,3	0,0	0,0	
Skatt på kapital	1,0	5,8	2,0	0,7	0,0	0,0
Inkomstskatt, företag	-5,4	4,5	1,8	0,1		
<i>varav nya skatteregler företagssektorn</i>	0,7	0,4				
<i>varav övriga inkomstskatter, företag</i>	-6,1	4,1	1,8	0,1		
Övriga skatter på kapital	6,3	1,3	0,2	0,6		
<i>varav riskskatt för kreditinstitut</i>	6,3	1,3				
<i>varav avskaffad schablonintäkt på uppskovsbelopp</i>						
<i>varav övrigt</i>	0,0		0,2	0,6		
Skatt på konsumtion	-6,8	-3,2	-3,7	-1,1	-0,6	0,0
Mervärdesskatt	-0,1	-0,2	0,0	-0,3		
Punktskatter	-6,8	-3,1	-3,7	-0,8	-0,6	
<i>varav skatt på alkohol och tobak</i>	0,0	0,8	0,9	0,0	0,0	
<i>varav energiskatt</i>	-7,6	-4,2	-5,3	-0,8	-0,6	
<i>varav skatt på vägtrafik, trängselskatt m.m.</i>	0,8	1,0	0,4	0,1	0,0	
<i>varav övriga punktskatter</i>	0,0	-0,7	0,4	0,0	0,0	
Restförda och övriga skatter	0,4	0,9	0,8	0,5	0,5	0,0
Totala skatteintäkter	-20,2	20,8	5,2	1,0	1,0	0,1
Totala skatteintäkter, exkl. kommunal utdebitering	-19,4	20,7	1,2	1,0	1,0	0,1

Anm.: Beloppen är avrundade och stämmer därför inte alltid överens med summan.

Källa: Egna beräkningar.

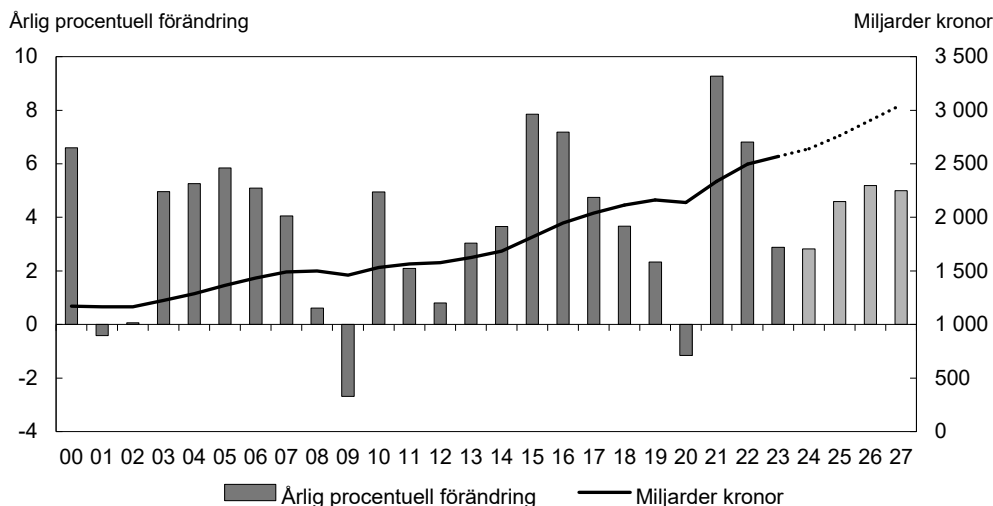
6.3 Offentliga sektorns skatteintäkter

De totala skatteintäkterna, dvs. den offentliga sektorns skatteintäkter och de skatteintäkter som tillfaller EU, ökade enligt preliminära utfall med 2,8 procent 2023 (se diagram 6.1). Skatteintäkterna väntas öka i ungefär samma takt 2024. Kapital-skatterna bedöms öka mer än dubbelt så snabbt som BNP. Ökningen beror på att hushållens kapitalvinster väntas öka igen, samtidigt som vinsterna i företagssektorn väntas utvecklas gynnsamt. Även skatteintäkterna från avkastningsskatt väntas öka med över 50 procent. Skatt på konsumtion väntas däremot sammantaget minska 2024, till stor del på grund av att de tillfälliga skatteintäkterna från flaskhalsintäkter upphör. Skatten på flaskhalsintäkter påverkar varken budgetsaldot eller det finansiella sparandet i staten. Skatten har använts till att finansiera regeringens elstöd till företag och hushåll. Samtidigt väntas en svagare utveckling av mervärdesskatteintäkterna än normalt när en svagare utveckling i hushållens konsumtion förutspås och bostadsinvesteringar väntas fortsätta att minska. Den sänkta skatten på bensin och diesel bidrar vidare till en svag utveckling av intäkterna från punktskatter.

Utvecklingen för skatt på arbete ser ut att bli dämpad med anledning av att sysselsättningen väntas minska (se avsnitt 3). Det medför att utvecklingen i lönesumman dämpas samtidigt som den historiskt sett stora ökningen av prisbasbeloppet gör att skattereduktionerna ökar mycket. Ökningstakten för de totala skatteintäkterna väntas tillta 2025 när återhämtningen i konjunkturen gör att flera viktiga skattebaser åter ökar i snabbare takt.

Diagram 6.1 Totala skatteintäkter

Utfall 2000–2023, prognos 2024–2027

Källor: Skatteverket, Ekonomistyrningsverket och egna beräkningar.

Tabell 6.2 Offentliga sektorns skatteintäkter och inkomsterna i statens budget

Miljarder kronor. Utfall 2022 och 2023, prognos 2024–2027

Inkomsthuvudgrupp	2022	2023	2024	2025	2026	2027
Skatt på arbete	1 400,6	1 474,9	1 530,2	1 599,6	1 684,6	1 768,6
1100 Direkta skatter	724,1	746,3	767,9	806,0	851,9	899,4
varav kommunal inkomstskatt	852,5	891,9	928,6	972,0	1 020,6	1 072,9
varav statlig inkomstskatt	60,7	55,9	63,5	64,9	68,7	71,7
varav jobbskatteavdrag	-146,3	-159,4	-181,8	-189,0	-194,8	-201,5
varav husavdrag	-19,1	-18,0	-19,3	-18,5	-19,2	-20,0
varav övrigt	-23,8	-24,0	-23,1	-23,3	-23,4	-23,7
1200 Indirekta skatter	676,5	728,5	762,2	793,6	832,7	869,2
varav arbetsgivaravgifter	669,5	707,7	737,5	770,9	811,0	848,4
varav egenavgifter	11,8	12,0	12,1	12,1	12,3	12,4
varav särskild löneskatt	58,3	65,6	69,2	69,6	71,4	73,3
varav nedsättningar	-17,3	-8,3	-6,0	-6,3	-6,6	-6,9
varav skatt på tjänstegruppiv	0,6	0,6	0,6	0,6	0,6	0,6
varav avgifter till premiepensionssystemet	-46,4	-49,1	-51,0	-53,3	-56,0	-58,5
1300 Skatt på kapital	365,6	356,1	385,4	405,8	429,6	446,9
varav skatt på kapital, hushåll	92,9	71,6	79,0	88,1	98,5	103,9
varav skatt på företagsvinster	193,0	199,9	209,0	216,0	225,4	233,7
varav avkastningsskatt	8,3	18,9	28,7	30,3	32,5	34,7
varav fastighetsskatt och fastighetsavgift	38,6	39,7	41,9	42,9	43,9	44,9
varav stämpelskatt	15,8	10,3	11,4	12,9	13,4	13,8
varav kupongskatt m.m.	12,3	9,4	9,0	9,3	9,4	9,5
varav riskskatt	4,7	6,4	6,4	6,4	6,4	6,4
1400 Skatt på konsumtion och insatsvaror	710,1	718,8	707,9	737,4	775,1	813,1

Inkomst huvudgrupp	2022	2023	2024	2025	2026	2027
<i>varav mervärdesskatt</i>	559,6	559,4	570,4	598,7	635,6	669,8
<i>varav skatt på tobak</i>	13,2	11,5	12,2	12,4	12,3	12,4
<i>varav skatt på etylalkohol</i>	5,5	5,6	6,0	6,1	6,1	6,2
<i>varav skatt på vin m.m.</i>	6,5	6,9	7,3	7,3	7,4	7,5
<i>varav skatt på öl</i>	4,6	4,7	5,2	5,2	5,3	5,3
<i>varav energiskatt</i>	44,7	43,5	43,8	45,2	45,9	48,2
<i>varav koldioxidskatt</i>	21,2	22,7	24,4	24,4	23,9	23,3
<i>varav övriga skatter på energi och miljö</i>	25,7	35,8	8,7	7,1	6,8	7,9
<i>varav skatt på vägtrafik</i>	22,5	22,1	22,6	22,9	23,3	23,8
<i>varav övriga skatter</i>	6,6	6,8	7,3	8,1	8,5	8,7
1500 Skatt på import	9,3	7,9	8,0	8,2	8,6	8,8
1600 Restförda och övriga skatter	10,2	8,3	9,0	10,6	7,3	13,0
<i>varav restförda skatter</i>	-13,7	-13,0	-13,5	-12,3	-11,8	-11,1
<i>varav övriga skatter</i>	23,9	21,3	22,5	23,0	19,1	24,1
Totala skatteintäkter	2 495,8	2 566,0	2 640,4	2 761,8	2 905,2	3 050,5
1700 Avgående poster, EU-skatter	-9,3	-7,9	-8,0	-8,2	-8,6	-8,8
Offentliga sektorns skatteintäkter	2 486,5	2 558,1	2 632,4	2 753,5	2 896,7	3 041,6
1800 Avgående poster till andra sektorer	-1 174,5	-1 230,0	-1 279,7	-1 338,8	-1 406,2	-1 476,4
<i>varav kommunala skatter</i>	-873,9	-914,4	-950,0	-994,1	-1 043,6	-1 096,7
<i>varav avgifter till ålderspensionssystemet</i>	-300,5	-315,7	-329,8	-344,8	-362,6	-379,7
Statens skatteintäkter	1 312,0	1 328,0	1 352,6	1 414,7	1 490,5	1 565,2
1900 Periodiseringar	13,7	-10,0	8,3	-3,6	-11,3	-19,2
<i>Uppbördsförskjutningar</i>	25,7	41,7	49,2	7,4	2,8	0,4
<i>Betalningsförskjutningar</i>	-8,5	-42,3	-58,3	-25,3	-16,2	-19,6
<i>varav kommuner och regioner</i>	34,3	-14,7	-20,4	-10,9	-1,7	1,7
<i>varav ålderspensionssystemet</i>	-0,9	2,3	-1,1	0,6	1,3	1,3
<i>varav privat sektor</i>	-43,1	-30,2	-36,9	-15,3	-16,4	-23,7
<i>varav kyrkosektorn</i>	1,2	0,4	0,0	0,2	0,6	1,1
<i>varav EU</i>	0,0	-0,1	0,1	0,0	0,0	0,0
<i>Anstånd</i>	-3,5	-9,4	17,4	14,4	2,1	0,0
1000 Statens skatteinkomster	1 325,7	1 318,1	1 360,9	1 411,1	1 479,2	1 546,0
Övriga inkomster	-39,5	-75,1	-31,9	-59,9	-60,2	-78,1
2000 <i>Inkomster av statens verksamhet</i>	71,9	55,8	41,7	47,0	47,4	45,0
3000 <i>Inkomster av försäld egendom</i>	0,9	0,1	5,0	5,0	5,0	5,0
4000 <i>Återbetalning av lån</i>	1,4	0,4	0,6	0,7	0,7	0,7
5000 <i>Kalkylmässiga inkomster</i>	18,2	19,9	21,6	23,5	23,6	22,5
6000 <i>Bidrag från EU</i>	15,6	18,3	45,7	17,1	16,9	11,9
7000 <i>Avräkningar m.m. i anslutning till skattesystemet</i>	-147,6	-169,6	-146,4	-153,2	-153,8	-163,2
8000 <i>Utgifter som ges som krediteringar på skattekontot</i>	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0
Statsbudgetens inkomster	1 286,1	1 242,9	1 329,0	1 351,2	1 419,0	1 467,9

Anm.: Samtliga år är redovisade enligt den struktur som gäller för statens budget för 2024 och framåt. Prognoserna är baserade på publicerad statistik t.o.m. 2024-03-08, utfall i enlighet med publicerad statistik t.o.m. 2024-03-28. Till följd av en skillnad i redovisningen av skatt på flaskhalsintäkter på 17,6 miljarder kronor för 2022 så skiljer sig VÅP24 och ÅRS23 åt avseende 2022 på posten Övriga skatter på energi och miljö under Skatt på konsumtion och insatsvaror samt Avräkningar m.m. i anslutning till skattesystemet, samt de summeringar där dessa ingår. För mer information se ÅRS23, tabell 2.29. Till följd av en sen uppdatering av utfallet till ÅRS23 skiljer sig VÅP24 och ÅRS23 åt med 0,2 miljarder kronor på posten övriga skatter och i de summeringar där dessa ingår. Det kan också finnas mindre avrundningsfel då utfallet till ÅRS summeras i kronor och utfallet i VÅP i miljoner kronor.

Källor: Skatteverket, Ekonomistyrningsverket och egna beräkningar.

Skattekvoten väntas sjunka något 2024

Skattekvoten visar de totala skatteintäkterna som andel av BNP och påverkas vanligtvis i huvudsak av regeländringar i skattesystemet. Skattekvoten väntas öka något under perioden 2024–2027. Den sammantagna effekten av beslutade regeländringar bedöms endast få en marginell effekt på skattekvoten. Den isolerade effekten av regeländringar i budgetpropositionen för 2024 bedöms dock bidra till att sänka skattekvoten med 0,1 procentenheter 2024.

Skattekvoten uppgick till 40,8 procent av BNP 2023, vilket är 1,0 procentenhet lägre än 2022 (se tabell 6.3). Skattekvoten 2023 sjönk främst till följd av lägre respektive svagare skatteintäkter från kapital- och mervärdesskatt. Att dessa intäkter blev lägre beror i sin tur på betydligt lägre kapitalinkomster för hushållen och på att privat konsumtion minskade. Skattekvoten väntas även sjunka marginellt 2024. Skatteintäkterna på arbete och kapital väntas öka som andel av BNP. Skatteintäkterna på konsumtion minskar dock sammantaget mer som andel av BNP, bl.a. till följd av att de tillfälliga skatteintäkterna på flaskhalsintäkter upphör.

Skattekvoten väntas stiga till 40,9 procent av BNP 2025. Det beror främst på att de viktiga skattebaserna lönesumma och privat konsumtion växer snabbare än BNP. Skattekvoten bedöms vara oförändrad 2026 för att sedan stiga marginellt 2027. Den högre skattekvoten 2027 beror främst på att intäkter från resolutionsavgiften väntas betalas in igen efter att ha uteblivit 2026, och på att skatt på arbete ökar som andel av BNP till följd av en mer gynnsam utveckling på arbetsmarknaden.

Tabell 6.3 Skattekvot

Procent av BNP. Utfall 2022 och 2023, prognos 2023–2027

	2022	2023	2024	2025	2026	2027
Skattekvot	41,8	40,8	40,7	40,9	40,9	41,1
<i>varav skatt på arbete</i>	23,5	23,4	23,6	23,7	23,7	23,8
<i>varav skatt på kapital</i>	6,1	5,7	5,9	6,0	6,0	6,0
<i>varav skatt på konsumtion och insatsvaror</i>	12,0	11,5	11,0	11,0	11,0	11,1
<i>varav övriga skatter</i>	0,2	0,1	0,1	0,2	0,1	0,2

Källor: Statistiska centralbyrån, Skatteverket och egna beräkningar.

Skatt på arbete

Skatterna på arbete kan delas in i direkta och indirekta skatter. De direkta skatterna på arbete består i huvudsak av kommunal och statlig inkomstskatt. Skatteuttaget minskas dock av ett antal skattereduktioner. De indirekta skatterna på arbete består i sin tur huvudsakligen av arbetsgivaravgifter. Intäkterna från skatt på arbete uppgår till drygt 57 procent av de totala skatteintäkterna 2023 och till drygt 23 procent av BNP (se tabell 6.4).

Tabell 6.4 Skatt på arbete

Procent av BNP. Utfall 2022 och 2023, prognos 2024–2027

	2022	2023	2024	2025	2026	2027
Direkta skatter ¹	12,1	11,9	11,8	11,9	12,0	12,1
<i>varav kommunal skatt</i>	14,3	14,2	14,3	14,4	14,4	14,5
<i>varav statlig skatt</i>	1,0	0,9	1,0	1,0	1,0	1,0
<i>varav allmän pensionsavgift</i>	2,4	2,4	2,5	2,5	2,5	2,5
<i>varav reduktioner</i>	-5,6	-5,6	-5,9	-5,9	-5,8	-5,8
Indirekta skatter	11,3	11,6	11,7	11,8	11,7	11,7
Skatt på arbete	23,5	23,4	23,6	23,7	23,7	23,8

¹ Intäkterna från skatt på arbete 2023 är ett preliminärt utfall. Det slutliga utfallet fastställs i december året efter inkomståret.

Källor: Skatteverket och egna beräkningar.

Kommunal inkomstskatt

Enligt preliminära utfall minskade kommunal inkomstskatt något som andel av BNP från 14,3 procent 2022 till 14,2 procent 2023. Det beror främst på att BNP utvecklades starkare än vad det kommunala skatteunderlaget gjorde 2023. Därefter väntas andelen stiga något fram till 2027. För 2024 förklaras det av att den genomsnittliga kommunalskattesatsen ökar något. Därefter antas den genomsnittliga kommunalskattesatsen vara oförändrad samtidigt som BNP-tillväxten väntas bli något svagare än utvecklingen av lönesumman och därmed av de kommunala skatteintäkterna (se tabell 6.4).

Det kommunala skatteunderlaget, som främst består av löner och pensioner, utvecklades starkare än normalt både 2022 och 2023. Det följer av en stark utveckling för lönesumman, som är den främsta skattebasen vad gäller löner och pensioner. En dämpning i utvecklingen av lönesumman, och följaktligen av det kommunala skatteunderlaget, väntas 2024 då en försämring av läget på arbetsmarknaden väntas med en minskad sysselsättning. Från 2025 och framåt väntas sysselsättningen öka och bidra till att lönesumman och det kommunala skatteunderlaget utvecklas starkare igen.

Skatteunderlaget för kommunal inkomstbeskattning påverkas också av regeländringar. Den underliggande utvecklingen av skatteunderlaget visar utvecklingen justerad för dessa. Förslagen om vissa ändrade åldersgränser i skatte- och socialavgiftssystemet medför att den faktiska utvecklingen av kommunsektorns skatteunderlag väntas öka i snabbare takt än den underliggande utvecklingen 2023 (se tabell 6.5). Att skillnaden inte är större 2023 beror på motverkande skatteregler, framför allt höjd schablon för avdrag för resor till och från arbetsplatsen. Att den faktiska utvecklingen väntas understiga den underliggande utvecklingen 2024 beror främst på förstärkningen av det förhöjda grundavdraget avseende 2024, som aviserades i budgetpropositionen för 2024. Den faktiska utvecklingen bedöms däremot bli starkare än den underliggande utvecklingen 2025 till följd av justeringar i beräkningen för förmånsvärdet för personbilar, som syftar till att uppnå neutralitet i beskattningen mellan bilförmån och kontant lön. Detta påverkar flera år, men motverkas då av andra regeländringar.

Tabell 6.5 Faktisk och underliggande utveckling av kommunsektorns skatteunderlag

Årlig procentuell förändring. Utfall 2022 och 2023, prognos 2024–2027

	2022	2023	2024	2025	2026	2027
Faktisk utveckling	5,8	4,5	3,7	4,7	5,0	5,1
Underliggande utveckling	5,8	4,4	3,9	4,6	5,0	5,1

Anm.: Den underliggande utvecklingen av skatteunderlaget är utvecklingen justerad för regeländringar.

Källor: Skatteverket och egna beräkningar.

Statlig inkomstskatt ökar som andel av BNP 2024

Intäkterna från statlig inkomstskatt väntas öka något som andel av BNP 2024 (se tabell 6.4). Detta beror främst på den pausade uppräkningsgränsen för statlig inkomstskatt för beskattningsåret 2024, som aviserades i budgetpropositionen för 2024. Därefter väntas en återgång till uppräkningsgränserna för statlig inkomstskatt med KPI-inflationen plus 2 procentenheter, vilket medför att andelen bedöms sjunka något 2025–2027. För att statlig inkomstskatt som andel av BNP ska öka behöver lönesumman öka i snabbare takt än BNP och KPI-inflationen plus 2 procentenheter tillsammans, vilket inte väntas bli fallet.

Skattereduktionerna väntas öka hela prognosperioden

Skattereduktionerna avseende skatt på arbete bedöms totalt sett öka under prognosperioden (se tabell 6.6). Det beror dels på att skatteunderlaget väntas öka, dels på att nya skattereduktioner införts. Ökningen 2024–2027 jämfört med 2022 och 2023 beror framför allt på det förstärkta jobbskatteavdraget, som föreslogs i budgetpropositionen för 2024. I tabellen inkluderas dessutom skattereduktioner för installation av grön teknik, skattereduktioner för avgift till arbetslöshetskassa samt en förstärkt skattereduktion för sjuk- och aktivitetsersättning. I skattereduktionen för grön teknik ingår också skattereduktioner för installation av solceller.

Tabell 6.6 Skattereduktioner

Miljarder kronor. Utfall 2022 och 2023, prognos 2024–2027

	2022	2023	2024	2025	2026	2027
Allmän pensionsavgift	-145,3	-153,1	-159,3	-166,9	-175,7	-184,2
Jobbskatteavdrag	-146,3	-159,4	-181,8	-189,0	-194,8	-201,5
Husavdrag	-19,1	-18,0	-19,3	-18,5	-19,2	-20,0
Skattereduktion för boende i vissa glest befolkade områden	-1,4	-1,4	-1,4	-1,4	-1,4	-1,4
Skattereduktion för installation av grön teknik	-2,7	-6,9	-5,5	-5,5	-5,5	-5,5
Skattereduktion för förvärvsinkomst	-8,9	-9,1	-9,2	-9,4	-9,6	-9,8
Tillfällig skattereduktion för arbetsinkomster för att hantera ökade arbetskostnader till följd av pandemin	-5,0					
Skattereduktion för arbetslöshetskassa	-0,8	-1,6	-1,6	-1,6	-1,6	-1,6
Skattereduktion för sjuk- och aktivitetsersättning	-3,2	-3,6	-4,0	-4,0	-3,8	-4,0
Övriga skattereduktioner	-1,8	-1,5	-1,5	-1,5	-1,5	-1,5
Summa	-334,5	-354,6	-383,6	-397,8	-413,1	-429,4

Anm.: Beloppen är avrundade och stämmer därför inte alltid överens med summan.

Källor: Skatteverket och egna beräkningar.

Indirekt skatt på arbete väntas öka i takt med lönesumman

Intäkterna från de indirekta skatterna på arbete, huvudsakligen bestående av arbetsgivaravgifter, uppgick till drygt 728,5 miljarder kronor 2023. De indirekta skatterna väntas öka 2024 med 4,6 procent, vilket framför allt beror på att lönesumman väntas öka. De indirekta skatterna bedöms därefter öka med ca 4–5 procent per år, vilket är ungefär i samma takt som lönesumman väntas växa. Sammantaget väntas intäkterna från de indirekta skatterna på arbete uppgå till strax under 30 procent av de totala skatteintäkterna under prognosperioden, vilket motsvarar knappt 12 procent av BNP.

Skatt på kapital väntas öka 2024

Skatt på kapital består främst av hushållens kapitalskatter och skatt på företagets vinster, men inkluderar även bl.a. stämpelskatt, avkastningsskatt på pensionsförsäkringar samt fastighetsskatt och fastighetsavgift. Intäkterna från skatt på kapital uppgick till 14 procent av de totala skatteintäkterna 2023 och till knappt 6 procent av BNP (se tabell 6.3). Skatt på kapital bedöms öka relativt mycket 2024 som andel av BNP, efter att ha minskat 2023. Ökningen drivs främst av högre kapitalinkomster för hushållen och högre skatteintäkter från avkastningsskatt.

Hushållens kapitalinkomster väntas öka 2024

Underlaget för hushållens skatt på kapital utgörs av nettot av kapitalinkomster och kapitalutgifter. De största posterna utgörs av realiserade kapitalvinster, utdelnings-

inkomster, schablonintäkter och avdrag för hushållens ränteutgifter. Det slutliga utfallet för hushållens kapitalskatter fastställs i december året efter inkomståret.

Sammantaget väntas intäkterna från skatt på hushållens kapitalinkomster stiga 2024, och nettot från kapitalinkomsterna väntas därmed vara högre 2024 än 2023. Nettot från kapitalinkomsterna, och därmed hushållens skatt på kapital, väntas därefter fortsätta att öka successivt. Trots detta bedöms nettot 2027 vara något lägre än rekordåret 2021 (se tabell 6.2).

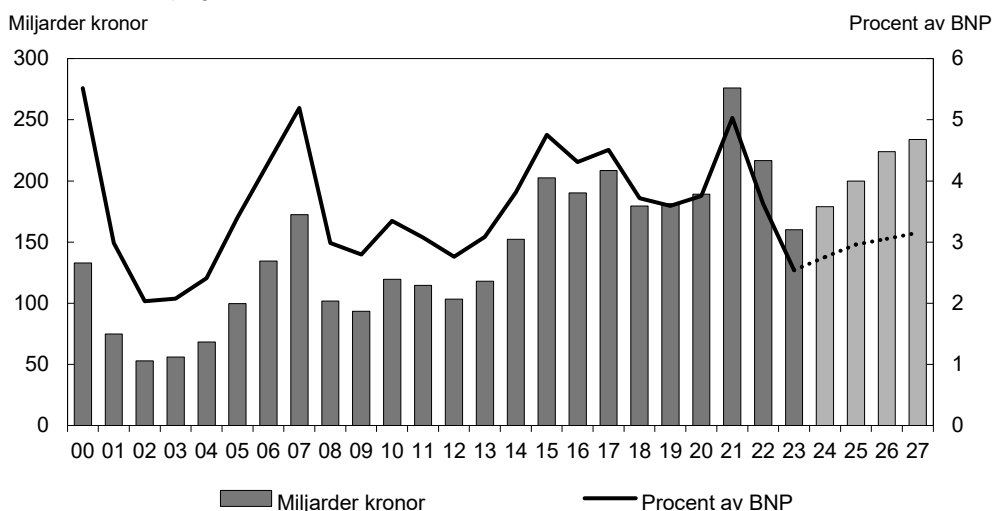
Enligt preliminär statistik sjönk hushållens realiserade kapitalvinster 2023. Kapitalvinsterna har sjunkit sedan rekordåret 2021, då kapitalvinsterna uppgick till 5,0 procent av BNP, se diagram 6.2. Genomsnittet för perioden 2000–2022 är 3,0 procent. Utvecklingen av realiserade kapitalvinster påverkas i stor utsträckning av tillgångspriser på finansiella och reala tillgångar samt omsättningen av hus och bostadsrätter. Tillgångspriserna, både för de finansiella och de reala tillgångarna, minskade 2022 jämfört med året före. Under 2023 ökade de finansiella tillgångspriserna, men både omsättningen och tillgångspriserna på bostadsmarknaden minskade, vilket bedöms ha haft stor inverkan på hushållens kapitalvinster. Hushållens kapitalvinster väntas öka igen 2024, främst drivet av ökade reala kapitalvinster.

Läget på bostadsmarknaden har börjat stabiliseras, med bostadspriser som har varit mer eller mindre oförändrade det senaste halvåret. Fastighetspriserna bedöms fortsätta sjunka svagt 2024, men omsättningen väntas öka något. En återhämtning på bostadsmarknaden väntas 2025 med stigande fastighetspriser och en högre omsättning. Fastighetspriserna väntas fortsätta öka under efterföljande år, och 2026 antas omsättningen ha återgått till en nivå i paritet med omsättning före pandemin. De finansiella tillgångspriserna visade en stark utveckling 2023. Priserna väntas fortsätta stiga 2024, men i betydligt långsammare takt än under 2023. Under 2025–2027 antas tillgångspriserna öka med i genomsnitt knappt 7 procent per år.

I slutet av prognosperioden, och i takt med återhämtningen i ekonomin, väntas hushållens kapitalvinster stiga något och uppgå till normala nivåer. Denna andel är något lägre än genomsnittet för de senaste tio åren med definitiva utfall, dvs. 2013–2022. Att andelen är lägre beror på avskaffad ränta på uppskovsbelopp vid bostadsförsäljning, höjt tak för uppskov samt ett ökat sparande på investeringsspar-konton.

Diagram 6.2 Hushållens kapitalvinster

Utfall 2000–2023, prognos 2024–2027

Källor: Statistiska centralbyrån, Skatteverket och egna beräkningar.

Preliminär statistik indikerar att utdelningarna minskade med 10 procent 2023 jämfört med föregående år. Det kan jämföras med den kraftiga ökningen 2021 och 2022 som följde av de uteblivna utdelningarna under 2020. Under resterande del av prognosperioden väntas utdelningarna utvecklas i en mer måttlig takt.

Ränteinkomsterna följer normalt utvecklingen av marknadsräntorna, medan ränteutgifterna normalt följer ränteutvecklingen för bolån. Marknadsräntorna steg tydligt under 2023 och väntas ligga kvar på en hög nivå 2024, för att därefter sjunka. Ränteinkomsterna väntas därför stiga något 2024 för att därefter minska något under 2025–2027. Bolåneräntorna väntas stiga något ytterligare 2024, vilket medför stigande ränteutgifter under 2024. I samband med att bolåneräntorna bedöms sjunka, minskar även ränteutgifterna under 2025–2027, även om de väntas ligga kvar på en nivå högre än genomsnittet 2000–2022. Även schablonintäkterna, dvs. den del av kapitalunderlaget som beskattas, steg kraftigt under 2023 och väntas stiga ytterligare 2024 till följd av att värdet på aktiestocken ökar. Schablonintäkterna följer ränteutvecklingen då de beräknas som kapitalunderlaget multiplicerat med statslåneräntan plus 1 procentenhet, dock som lägst 1,25 procent av kapitalunderlaget. Statslåneräntan plus 1 procentenhet bedöms överstiga 1,25 procent under hela perioden 2024–2027.

Skatt på företagsvinster väntas öka som andel av BNP 2024

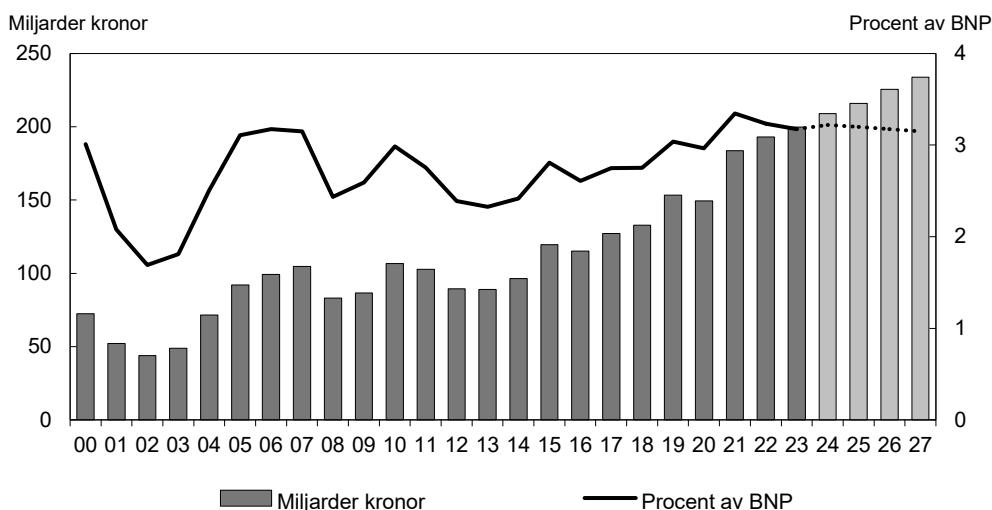
Skatteintäkterna från företagsvinster bedöms ha uppgått till 199,9 miljarder kronor 2023, vilket innebär en ökning med knappt 4 procent. Företagens vinster bedöms sammantaget ha varit i nivå med vinsterna 2022. Skillnaden mellan branscher var stor, där framför allt affärsbankerna har visat mycket starka resultat medan resultaten för företag inom bygg och anläggning har visat en svag utveckling. Ökningen av skatteintäkterna 2023 beror till stor del på att effekten av den tillfälliga skattereduktionen för investeringar håller tillbaka skatteintäkterna i mindre utsträckning 2023 än vad den gjorde 2022. Prognosen för 2023 baseras på preliminära utfall, det slutliga utfallet fastställs i december 2024.

Skatteintäkterna väntas uppgå till 209 miljarder kronor 2024, vilket innebär en ökning på knappt 5 procent jämfört med 2023. Resultaten för affärsbankerna väntas minska något men vara fortsatt höga. Övriga delar av näringslivet väntas se en starkare vinstutveckling när efterfrågan i ekonomin bedöms tillta. Utvecklingen för skatteintäkterna får också understöd av att den tillfälliga skattereduktionen för investeringar försvinner. Sammantaget medför det att skatteintäkterna från företagsvinster bedöms öka något som andel av BNP 2024.

Under perioden 2025–2027 väntas skatteintäkterna öka med i genomsnitt 3,8 procent per år. Från och med 2025 antas skatt på företagsvinster i enlighet med regeringens prognosmetod successivt återgå till ett riktmärke nära genomsnittet som andel av BNP 2018–2022 (se diagram 6.3).

Diagram 6.3 Skatt på företagsvinster

Utfall 2000–2023, prognos 2024–2027

Källor: Statistiska centralbyrån och egna beräkningar.

Riskskatten blev mindre än väntat första året

Riskskatt för kreditinstitut ska betalas om summan av kreditinstitutets skulder vid beskattningsårets ingång överstiger ett gränsvärde. För beskattningsår som påbörjas under 2024 är gränsvärdet 184 miljarder kronor. Riskskatten började gälla den 1 januari 2022 och uppgick första året till 4,7 miljarder kronor, vilket var ca 1,6 miljarder kronor mindre än den ursprungliga beräkningen. Från och med 2023 väntas intäkter från riskskatten uppgå till drygt 6,4 miljarder kronor per år.

Högre räntor under 2023 gör att avkastningsskatten ökar mycket 2024

Intäkter från avkastningsskatt, som tas ut på sparande i pensions- och kapitalförsäkringar, påverkas i hög grad av hur statslåneräntan utvecklas under kalenderåret närmast före beskattningsåret. Efter en lång period med låga räntenivåer har snabbt stigande räntor under 2022 och 2023 medfört avsevärt högre skatteintäkter. Skatteintäkterna från avkastningsskatt väntas ha uppgått till 18,9 miljarder kronor 2023 och bedöms öka till knappt 28,7 miljarder kronor 2024. Det höga ränteläget gör att skatteintäkterna bedöms bli höga även framgent, och under 2025–2027 uppgå till i genomsnitt 33 miljarder kronor.

Skatt på konsumtion och insatsvaror utvecklas svagt 2024

Skatt på konsumtion och insatsvaror i form av mervärdesskatt och punktskatter utgör 28 procent av de totala skatteintäkterna, motsvarande 11 procent av BNP. Sammantaget väntas dessa skatter minska med 1,5 procent, eller 10,9 miljarder kronor, 2024. Den svagare utvecklingen än normalt beror framför allt på att de tillfälliga skatteintäkterna från flaskhalsintäkter upphör.

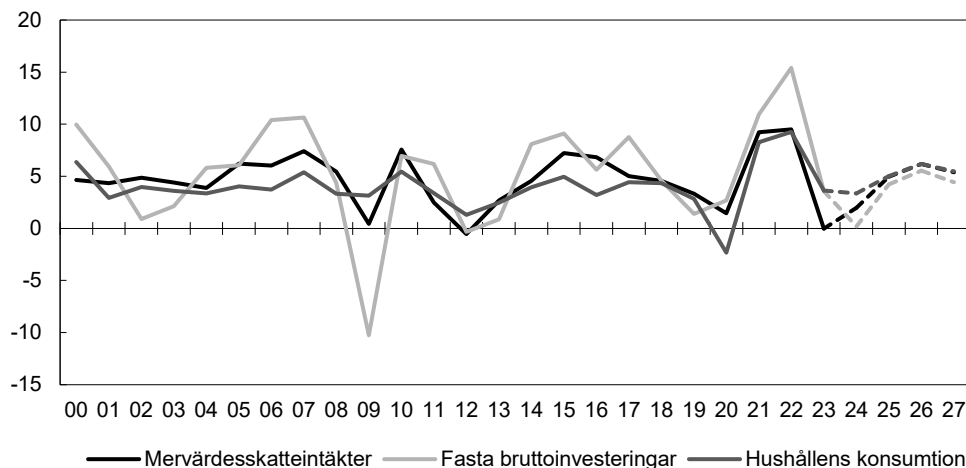
Mervärdesskatteintäkterna väntas öka gradvis när konjunkturen stärks

Preliminärt utfall för 2023 visar att mervärdesskatteintäkterna minskade marginellt jämfört med 2022. Detta står i kontrast till 2021 och 2022 då intäkterna ökade med knappt 10 procent respektive år, motsvarande 40–50 miljarder kronor (se diagram 6.4). Minskande bostadsinvesteringar och minskad energikonsumtion samt en svagare ökning av konsumtion av sällanköpsvaror än normalt höll tillbaka utvecklingen av mervärdesskatten 2023. Den svaga utvecklingen bedöms även hålla i sig 2024 då bostadsinvesteringarna väntas fortsätta att minska, om än i en långsammare takt. Det

är först 2025 som mervärdesskatteintäkterna återigen bedöms öka i takt med genomsnittet för 2013–2022. Då bedöms bostadsinvesteringarna återigen öka samtidigt som en återhämtning av hushållens konsumtion väntas bidra till ökade skatteintäkter. Denna ökningstakt håller i stort i sig även 2026 och 2027.

Diagram 6.4 Hushållens konsumtion, fasta bruttoinvesteringar och intäkter från mervärdesskatt, löpande priser

Utfall 2000–2023, prognos 2024–2027. Procentuell förändring

Källor: Statistiska centralbyrån, Skatteverket, Ekonomistyrningsverket och egna beräkningar.

Punktskatter väntas minska när skatt på flaskhalsintäkter upphör

Intäkterna från punktskatterna ökade 2023 enligt preliminära utfall med 5,9 procent. Det innebär en ökning med 8,9 miljarder kronor till 159,4 miljarder kronor. Det motsvarar i sin tur ökningen av de tillfälliga skatteintäkterna från flaskhalsintäkter som ingår i punktskatterna. Exklusive denna skatt var därmed punktskatterna i stort sett oförändrade.

Inflödet av skatt på flaskhalsintäkter väntas upphöra 2024, vilket gör att punktskatteintäkterna bedöms minska med 13,7 procent, motsvarande ca 22 miljarder kronor. Åren 2025–2027 antas intäkterna från punktskatter öka på nytt, men i genomsnitt endast med drygt 1 procent, vilket kan jämföras med ett tioårigt genomsnitt på 3,1 procent. År 2027 väntas punktskatterna därmed uppgå till 143,4 miljarder kronor.

Restförda och övriga skatter

Restförda och övriga skatter består främst av uppbördsförluster, omprövningar och anstånd från hushåll och företag, avgifter till public service och intäkter som förs till fonder. Skatteintäkterna minskade något under 2023 och uppgick till 8,3 miljarder kronor. Skatteintäkterna väntas öka något 2024 och uppgå till 9,0 miljarder kronor för att sedan uppgå till i genomsnitt 10 miljarder kronor per år under perioden 2025–2027 (se tabell 6.2).

6.4 Statens inkomster

Skatteinkomster

Skatteintäkter och skatteinkomster har olika påverkan på de offentliga finanserna. Skatteintäkterna påverkar det finansiella sparandet medan periodiseringsposter som kapitalplaceringar på skattekontot endast påverkar statens inkomster och budgetsaldo. Motsvarande skillnad finns för övriga inkomster.

Statens skatteinkomster påverkas av de förändringar av möjligheterna att ansöka om anstånd med att betala skatt som genomfördes 2021–2023. Förändringarna handlar om utökade möjligheter att ansöka om anstånd och förlängd anståndstid.

Övriga inkomster

Utfall och prognoser för de inkomster som redovisas under posten Övriga inkomster i statens budget framgår av tabell 6.2. I dessa inkomster ingår avräkningar, som främst avser kompensation för statlig och kommunal mervärdesskatt.

Vissa inkomster av statens verksamhet, såsom utdelningar från statens aktieinnehav, påverkar statens finansiella sparande, medan försäljningsinkomster och återbetalningar av lån endast påverkar statens inkomster och budgetsaldo.

Inkomster av statens verksamhet består främst av utdelningar från statens aktieinnehav, affärsverkens och Riksbankens inlevererade överskott, ränteinkomster samt inkomster från offentligrättsliga avgifter. Inkomsterna av statens verksamhet uppgick 2023 till 55,8 miljarder kronor, vilket är betydligt lägre än 2022. Det beror främst på att utdelningar från bolag med statligt ägande var tillfälligt höga 2022. Inkomsterna 2023 påverkas även av engångseffekter då Centrala studiestödsnämndens kreditreserv flyttades från ett räntekonto hos Riksgäldskontoret utanför budgeten till en inkomsttitel på statens budget. Inkomsterna av statens verksamhet bedöms sjunka till 41,7 miljarder kronor 2024, främst till följd av flytten av Centrala studiestödsnämndens kreditreserv, vilket höjde inkomsterna 2023. Perioden 2025–2027 väntas utdelningar från statens aktieinnehav bli högre än 2024, och de totala inkomsterna av statens verksamhet väntas uppgå till i genomsnitt 46 miljarder kronor per år. Under prognosperioden väntas inte Riksbankens resultat medge någon inlevererad vinst.

Inkomster av försäld egendom omfattar redovisade försäljningar av statlig egendom, varav försäljningar av aktier i bolag med statligt ägande vanligtvis utgör den största delen. För 2024–2027 görs ett beräkningstekniskt antagande om försäljningsinkomster om 5 miljarder kronor per år.

Inkomsterna från återbetalning av lån omfattar återbetalning av studiemedel för lån upptagna före 1989 samt av övriga lån. Under hela prognosperioden väntas inkomsterna uppgå till knappt 1 miljard kronor per år.

Kalkylmässiga inkomster omfattar vissa avskrivningar, amorteringar och statliga pensionsavgifter. Pensionsavgifterna utgör merparten av dessa inkomster. År 2024 beräknas de uppgå till 21,6 miljarder kronor, och de bedöms därefter stiga något under resterande år i prognosperioden.

Posten Bidrag från EU omfattar bidrag från olika EU-fonder. De största bidragen kommer från Faciliteten för återhämtning och resiliens (RRF) och EU:s jordbruksfonder. Bidragen är främst kopplade till utgifter på specifika anslag inom olika utgiftsområden. Dessa inkomster beräknas uppgå till 45,7 miljarder kronor 2024 och väntas därefter sjunka under prognosperioden.

Avräkningar m.m. i anslutning till skattesystemet omfattar tillkommande skatter samt avräkningar. Tillkommande skatter avser främst skatter som tillfaller EU och kommunala utjämningsavgifter enligt lagen (1993:387) om stöd och service till vissa funktionshindrade. Avräkningar består till största delen av statliga och kommunala myndigheters kompensation för inbetald mervärdesskatt. Avräkningar m.m. i anslutning till skattesystemet väntas uppgå till –146,4 miljarder kronor 2024. Det är en minskning med drygt 23 miljarder kronor jämfört med 2023. Minskningen beror framför allt på en tillfällig effekt av skatt på flaskhalsintäkter under 2023. Dessa

intäkter betalas in av Affärsverket svenska kraftnät till staten. Transfereringen från stat till hushåll som därefter sker via Försäkringskassan redovisas som avräkningar m.m. i anslutning till skattesystemet. Den sammantagna effekten på budgeten är neutral, men under posten Övriga inkomster redovisas enbart avräkningen, vilket bidrog till att avräkningarna blev större 2023. Avräkningar m.m. i anslutning till skattesystemet bedöms öka igen 2025 och ligga på en relativt hög nivå, då kompensation för mervärdesskatt bedöms vara fortsatt hög under hela prognosperioden.

Utgifter som redovisas som krediteringar på skattekonto budgeteras fr.o.m. 2016 under anslag på budgetens utgiftssida. Kvar finns en inkomsttitel som avser de nedsättningar som kan ges som stöd vid korttidsarbete.

6.5 Uppföljning av statens inkomster

I detta avsnitt jämförs prognosen för skatteintäkterna och övriga inkomster i denna proposition med prognosen i budgetpropositionen för 2024. Vidare görs en uppföljning av inkomsterna i statens budget för 2022 och 2023. Prognoskillnaderna finns redovisade i tabell 6.7.

Tabell 6.7 Aktuell utfall och prognos jämfört med statens budget för 2022 och 2023 samt en jämförelse med prognosen i budgetpropositionen för 2024

Miljarder kronor

	Utfall 2022	Jfr. med SB22 2022	Utfall 2023	Jfr. med BP23 2023	Jfr. med BP24 2022	Jfr. med BP24 2023	Jfr. med BP24 2024	Jfr. med BP24 2025	Jfr. med BP24 2026
Skatt på arbete	1 400,6	47,2	1 474,9	24,5	2,0	7,4	19,7	25,7	25,0
Direkta skatter	724,1	26,9	746,3	7,5	0,7	-3,3	6,3	13,6	16,5
<i>varav kommunal inkomstskatt</i>	852,5	27,3	891,9	10,6	0,6	0,4	8,0	12,6	13,1
<i>varav statlig inkomstskatt</i>	60,7	6,1	55,9	2,1	0,2	0,5	0,7	2,3	3,3
<i>varav jobbskatteavdrag</i>	-146,3	-11,3	-159,4	-2,1	0,6	-1,2	-1,4	-0,6	0,8
<i>varav husavdrag</i>	-19,1	0,5	-18,0	2,2	0,3	-0,1	0,1	0,5	0,5
<i>varav övrigt</i>	-23,8	4,5	-24,0	-5,4	-0,9	-2,7	-1,2	-1,2	-1,2
Indirekta skatter	676,5	20,3	728,5	17,0	1,3	10,7	13,4	12,1	8,5
<i>varav arbetsgivaravgifter</i>	669,5	18,8	707,7	10,2	0,0	2,6	5,1	6,2	3,8
<i>varav egenavgifter</i>	11,8	-2,1	12,0	-0,6	0,2	0,3	0,2	0,2	0,2
<i>varav särskild löneskatt</i>	58,3	3,7	65,6	7,9	1,1	7,6	8,7	6,3	5,0
<i>varav nedsättningar</i>	-17,3	1,6	-8,3	0,2	0,1	0,3	-0,3	-0,4	-0,3
<i>varav skatt på tjänstegruppliv</i>	0,6	0,0	0,6	-0,1	0,0	-0,1	-0,1	-0,1	-0,1
<i>varav avgifter till premiepensionssystemet</i>	-46,4	-1,8	-49,1	-0,6	0,0	-0,1	-0,2	-0,3	-0,1
Skatt på kapital	365,6	48,8	356,1	10,9	2,8	2,0	8,3	16,9	26,8
<i>varav skatt på kapital, hushåll</i>	92,9	6,8	71,6	-6,0	3,7	-5,8	-2,5	3,1	7,2
<i>varav skatt på företagsvinster</i>	193,0	26,1	199,9	21,8	-2,5	3,4	9,4	12,3	16,9
<i>varav avkastningsskatt</i>	8,3	0,9	18,9	-0,5	-0,4	0,4	-0,1	-0,4	0,8
<i>varav fastighetsskatt</i>	38,6	2,7	39,7	1,7	1,0	2,1	0,6	0,7	0,7
<i>varav stämpelskatt</i>	15,8	1,0	10,3	-4,3	0,0	-2,0	-2,2	-2,2	-2,2
<i>varav kupongskatt m.m.</i>	12,3	6,6	9,4	-0,7	0,0	2,0	1,3	1,6	1,6
<i>varav riskskatt för kreditinstitut</i>	4,7	4,7	6,4	-1,1	0,9	1,9	1,9	1,9	1,9
Skatt på konsumtion och insatsvaror	710,1	40,8	718,8	-16,9	-0,1	-21,6	-16,4	-21,8	-21,7
<i>varav mervärdesskatt</i>	559,6	33,0	559,4	-35,1	-0,2	-5,9	-13,8	-18,3	-17,3
<i>varav skatt på tobak och alkohol</i>	29,7	1,2	28,6	-1,8	0,0	-1,5	-0,8	-0,9	-1,0

	Utfall 2022	Jfr. med SB22 2022	Utfall 2023	Jfr. med BP23 2023	Jfr. med BP24 2022	Jfr. med BP24 2023	Jfr. med BP24 2024	Jfr. med BP24 2025	Jfr. med BP24 2026
<i>varav energiskatt</i>	44,7	-9,3	43,5	-3,7	0,0	-0,7	-0,2	-0,5	-0,7
<i>varav koldioxidskatt</i>	21,2	-0,7	22,7	0,2	0,0	0,2	0,3	0,3	-0,7
<i>varav övriga skatter på energi och miljö</i>	25,7	18,4	35,8	27,7	0,1	-12,6	-0,1	-0,1	-0,1
<i>varav skatt på vägtrafik</i>	22,5	-0,9	22,1	-3,2	0,0	-0,7	-1,4	-1,7	-1,2
<i>varav övriga skatter</i>	6,6	-0,9	6,8	-1,1	0,0	-0,3	-0,5	-0,5	-0,6
Skatt på import	9,3	2,3	7,9	-1,5	0,0	-1,3	-1,5	-1,7	-1,7
Restförda och övriga skatter	10,2	-4,0	8,3	-5,1	-0,4	-1,6	-3,2	-2,5	-2,7
<i>varav restförda skatter</i>	-13,7	-7,7	-13,0	-4,9	0,0	-0,9	-2,6	-2,0	-2,0
<i>varav övriga skatter</i>	23,9	3,7	21,3	-0,2	-0,4	-0,7	-0,6	-0,5	-0,7
Totala skatteintäkter	2 495,8	135,2	2 566,0	11,9	4,3	-15,1	6,9	16,7	25,7
Avgår EU-skatter	-9,3	-2,3	-7,9	1,5	0,0	-1,3	-1,5	-1,7	-1,7
Offentliga sektorns skatteintäkter	2 486,5	132,9	2 558,1	13,4	4,3	-13,8	8,4	18,3	27,4
<i>varav kommunala skatter</i>	-873,9	-28,2	-914,4	-11,4	0,4	1,6	7,6	12,2	12,8
<i>varav avgifter till ålderspensionssystemet</i>	-300,5	-7,9	-315,7	-2,1	0,0	-0,9	0,8	1,6	0,8
Statens skatteintäkter	1 312,0	96,8	1 328,0	-0,2	3,9	-14,5	0,0	4,5	13,8
Periodiseringar	13,7	8,5	-10,0	5,5	-3,8	-30,3	15,9	9,1	20,7
Statens skatteinkomster	1 325,7	105,4	1 318,1	5,4	0,1	-44,8	15,9	13,6	34,5
Övriga inkomster	-39,5	-8,7	-75,1	-41,9	-0,1	7,1	-11,2	-1,0	-8,3
2000 Inkomster av statens verksamhet	71,9	27,5	55,8	13,2	0,0	0,8	-6,2	0,6	-2,3
3000 Inkomster av försäld egendom	0,9	-4,1	0,1	-4,9	0,0	-4,9	0,0	0,0	0,0
4000 Återbetalning av lån	1,4	0,9	0,4	-0,1	0,0	-0,1	0,0	0,0	-0,1
5000 Kalkylmässiga inkomster	18,2	0,1	19,9	0,8	0,0	0,0	-0,6	-0,1	-3,0
6000 Bidrag m.m. från EU	15,6	-12,2	18,3	-14,2	0,0	2,9	-3,0	-0,3	0,0
7000 Avräkningar m.m. i anslutning till skattesystemet	-147,6	-21,0	-169,6	-36,7	-0,1	8,4	-1,4	-1,2	-3,0
8000 Utgifter som ges som krediteringar på skattekontot	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0
Statsbudgetens inkomster	1 286,1	96,6	1 242,9	-36,6	0,0	-37,7	4,7	12,6	26,2

Anm.: SB22 betyder statens budget för 2022. Till följd av en skillnad i redovisningen av skatt på flaskhalsintäkter på 17,6 miljarder kronor för 2022 så skiljer sig VÅP24 och ÅRS23 åt avseende 2022 på posten Övriga skatter på energi och miljö under Skatt på konsumtion och insatsvaror samt Avräkningar m.m. i anslutning till skattesystemet, samt de summeringar där dessa ingår. För mer information se ÅRS23, tabell 2.29. Det kan också finnas mindre avrundningsfel då utfallet till ÅRS summeras i kronor och utfallet i VÅP i miljoner kronor.

Källor: Skatteverket, Ekonomistyrningsverket och egna beräkningar.

Jämförelse med prognosen i budgetpropositionen för 2024

Skatt på arbete

Intäkterna från skatt på arbete är uppreviderade med drygt 7 miljarder kronor 2023 jämfört med prognosen i budgetpropositionen för 2024. Det förklaras främst av att intäkterna från indirekt skatt på arbete, och framför allt särskild löneskatt, blev högre enligt preliminära utfall.

Intäkterna från de direkta skatterna är nedreviderade med drygt 3 miljarder kronor 2023 jämfört med beräkningen i budgetpropositionen. Det förklaras framför allt av att skattereduktionerna inklusive jobbskatteavdraget utvecklades starkare än väntat enligt preliminära utfall. Intäkterna från både kommunal och statlig inkomstskatt utvecklades något starkare än väntat. Intäkterna från direkt skatt på arbete är däremot uppreviderade 2024 till följd av en något högre nivå på lönesumman 2024, se tabell

6.8. Upprevideringarna avser intäkter från framför allt kommunal inkomstskatt, men lönesumman medför även i viss mån en upprevidering av den statliga inkomstskatten. Kommunal inkomstskatt har även reviderats upp något till följd av ett högre beskattningsutfall än väntat 2022, vilket medför att nivåerna för hela prognosperioden har höjts. Högre genomsnittliga kommunalskattesatser 2024 jämfört med 2023 bidrar också till högre kommunala skatteintäkter under prognosåren. Lönesumman är även uppreviderad 2025. Samtidigt har prisbasbeloppet reviderats ned 2025 och 2026. Sammantaget medför dessa revideringar ytterligare upprevideringar av framför allt kommunal inkomstskatt och till viss del statlig inkomstskatt. Statlig inkomstskatt påverkas också i stor utsträckning av KPI-inflationen, som används för att räkna upp skiktgränsen för statlig inkomstskatt. KPI-inflationen är nedreviderad 2024 och 2025, vilket påverkar skiktgränsen 2025 och 2026. Lägre skiktgräns innebär att fler personer hamnar över skiktgränsen, och därmed betalar statlig inkomstskatt.

Intäkterna från indirekt skatt på arbete är uppreviderade med knappt 11 miljarder kronor 2023 jämfört med prognosen i budgetpropositionen. Det förklaras framför allt av att särskild löneskatt väntas utvecklas starkare än tidigare beräknat till följd av högre pensionskostnader. Även arbetsgivaravgifterna utvecklades starkare än väntat till följd av en högre lönesumma. Både särskild löneskatt och arbetsgivaravgifter är uppreviderade också framöver, vilket är den huvudsakliga förklaringen till att intäkterna från de indirekta skatterna är uppreviderade också fr.o.m. 2024.

Tabell 6.8 Antaganden i skatteprognoserna och förändringar jämfört med budgetpropositionen för 2024

Årlig procentuell förändring om inte annat anges

	2022	2023	2024	2025	2026
BNP, marknadspris ¹	8,8	5,4	3,1	4,0	5,2
Differens jämfört med budgetpropositionen för 2024	0,2	1,2	-0,2	-0,7	-0,1
Arbetade timmar ²	2,4	2,0	0,0	0,9	1,2
Differens jämfört med budgetpropositionen för 2024	0,0	0,1	-0,1	0,3	-0,1
Timlön ³	3,9	3,3	4,0	3,6	3,7
Differens jämfört med budgetpropositionen för 2024	0,0	0,1	0,2	-0,2	-0,2
Utbetald lönesumma, skatteunderlag	6,5	5,5	4,0	4,6	5,0
Differens jämfört med budgetpropositionen för 2024	0,0	0,4	0,1	0,1	-0,4
Arbetslöshet ^{4, 5}	7,5	7,7	8,3	8,4	7,8
Differens jämfört med budgetpropositionen för 2024	0,0	0,1	0,1	0,1	0,4
Hushållens konsumtionsutgifter ¹	9,3	3,6	3,4	5,0	6,2
Differens jämfört med budgetpropositionen för 2024	0,4	0,0	-1,1	-0,7	0,0
Kommunal medelutdebitering ⁶	32,2	32,2	32,4	32,4	32,4
Differens jämfört med budgetpropositionen för 2024	0,0	0,0	0,1	0,1	0,1
Statslåneränta ⁷	1,9	2,6	2,6	2,6	2,6
Differens jämfört med budgetpropositionen för 2024	0,0	0,0	0,2	0,2	0,1
KPI juni-juni	8,7	9,3	2,9	0,4	1,6
Differens jämfört med budgetpropositionen för 2024	0,0	0,0	-1,3	-1,2	-0,3
Inkomstbasbelopp ⁸	71,0	74,3	76,2	79,4	82,4
Differens jämfört med budgetpropositionen för 2024	0,0	0,0	-1,1	-0,7	-0,6
Prisbasbelopp ⁸	48,3	52,5	57,3	59,0	59,2
Differens jämfört med budgetpropositionen för 2024	0,0	0,0	0,0	-0,7	-1,5
Inkomstindex	194,2	203,1	208,4	217,0	225,2
Differens jämfört med budgetpropositionen för 2024	0,0	0,0	-2,9	-2,0	-1,7
Skiktgräns ⁹	540,7	598,5	598,5	627,7	648,4
Differens jämfört med budgetpropositionen för 2024	0,0	0,0	-67,0	-70,9	-51,2

¹ Löpande priser, procentuell förändring.

² Kalenderkorrigerat, anställda.

³ Enligt nationalräkenskapernas definition.

⁴ Arbetslöshet 15–74 år.

⁵ Procent av arbetskraften.

⁶ Medelvärde under året, procent.

⁷ Statslåneräntan per den 30 november.

⁸ Tusental kronor.

⁹ Avser skiktgräns för statlig inkomstskatt, tusental kronor.

Källor: Statistiska centralbyrån, Skatteverket och egna beräkningar.

Skatt på kapital

Intäkterna från kapital skatter har reviderats upp alla år i prognosen jämfört med prognosen i budgetpropositionen för 2024. Det definitiva beskattningsutfallet för 2022 reviderade upp hushållens kapital skatter och reviderade ned skatt på företagsvinster, med liten sammantagen effekt. Revideringen för de totala kapital skatterna är fortsatt liten 2023, men skatteintäkterna har reviderats upp med drygt 8 miljarder kronor 2024 och med 17 respektive 27 miljarder kronor 2025 och 2026. Intäkter från skatt på företagsvinster står för merparten av upprevideringen och beror främst på att skatteintäkterna på sikt väntas bli högre som andel av BNP, samt att BNP i löpande pris har reviderats upp 2024–2026. Intäkter från skatt på hushållens kapitalinkomster har reviderats ned 2023 och 2024, men reviderats upp 2025 och 2026. Nedrevideringen beror främst på att hushållens ränteutgifter bedöms bli högre. Upprevideringen förklaras framför allt av att hushållens ränteutgifter bedöms bli något lägre än tidigare prognos samtidigt som ränteinkomsterna väntas stiga.

Intäkter från fastighetsskatten och riskskatten har reviderats upp till följd av högre utfall. Intäkter från stämpelskatt har reviderats ned 2023–2026 till följd av lägre utfall och att fastighetsprisindex har reviderats ned för kommande år.

Svagare konjunktur antas ge lägre intäkter från konsumtion och insatsvaror

Intäkterna från skatt på konsumtion och insatsvaror har reviderats ned med mellan 16 och 22 miljarder kronor per år under perioden 2023–2026 jämfört med prognosen i budgetpropositionen. För 2023 är det framför allt ett lägre utfall än väntat av skatt på flaskhalsintäkter som ligger bakom nedrevideringen, men även utfallet av mervärdesskatteintäkterna var svagare än väntat. För åren 2024–2026 har både hushållens konsumtion och bostadsinvesteringar reviderats ned till följd av svagare konjunktur, vilket framför allt har dragit ned intäkterna från mervärdesskatt.

Periodiseringar

Prognosen för periodiseringar har reviderats ned 2023 och upp 2024–2026 jämfört med prognosen i budgetpropositionen. Både nedrevideringen och upprevideringen förklaras främst av reviderade uppbördsförskjutningar för skatter från hushållen. Kapitalplaceringarna på skattekontot påverkar periodiseringarna under hela prognosperioden. I nuvarande prognos antas kapitalplaceringarna minska successivt under prognosperioden, men inte upphöra helt.

Övriga inkomster

Utfallet för övriga inkomster blev 7 miljarder kronor högre 2023 än vad som väntades i budgetpropositionen, se tabell 6.7. Det beror till stor del på att den tillfälliga skatten på flaskhalsintäkter som finansierar elstödet bedöms ha blivit mindre. Den sammantagna effekten är neutral på budgeten, men under posten Övriga inkomster redovisas enbart avräkningen, vilket medför en upprevidering.

Prognosen för övriga inkomster har reviderats ned 2024–2026, varav revideringen 2025 är marginell. Prognosen 2024 har främst reviderats ned för att inkomster från statens aktieinnehav och bidrag från EU väntas bli mindre än tidigare beräknat. Även 2026 beror revideringen delvis på att inkomster från statens aktieinnehav har reviderats ned, men framför allt på att inkomster från statliga pensionsavgifter väntas bli mindre än enligt bedömningen i budgetpropositionen för 2024.

Uppföljning av statens budget för 2022 och 2023

Skatt på arbete

Intäkterna från skatt på arbete har reviderats upp med drygt 47 miljarder kronor 2022 jämfört med vad som beräknades i statens budget för 2022. Detta beror framför allt på att lönesumman har reviderats upp till följd av en starkare utveckling på arbetsmarknaden än väntat. Det är främst intäkter från kommunal inkomstskatt och arbetsgivaravgifter som har reviderats upp till följd av detta, men även den statliga inkomstskatten har reviderats upp något till följd av den uppreviderade lönesumman. Upprevideringen motverkas något av att skiktgränsen för statlig inkomstskatt har höjts till följd av högre KPI-inflation. När skiktgränserna höjs innebär det att färre personer hamnar över gränsen för att betala statlig inkomstskatt, vilket innebär att inkomsterna från statlig inkomstskatt blir lägre. Den kommunala respektive statliga inkomstskatten har reviderats upp med 27 respektive 6 miljarder kronor, medan arbetsgivaravgifterna har reviderats upp med 19 miljarder kronor. Även skattereduktionerna har blivit högre än vad som antogs i statens budget för 2022.

Enligt preliminära utfall blev intäkterna från skatt på arbete drygt 25 miljarder kronor högre 2023 än i prognosen i statens budget för 2023. Även för 2023 beror detta på en uppreviderad lönesumma som framför allt påverkar intäkterna från kommunal inkomstskatt och arbetsgivaravgifter. Beskattningsutfallet för 2022 påverkar även nivån framåt, vilket också har medfört en viss upprevidering av intäkter från kommunal inkomstskatt. Den kommunala respektive statliga inkomstskatten har reviderats upp med knappt 11 respektive drygt 2 miljarder kronor, medan arbetsgivaravgifterna har reviderats upp med 10 miljarder kronor. Även skattereduktionerna har blivit högre än vad som antogs i statens budget för 2023.

Skatt på kapital

Intäkterna från skatt på kapital blev knappt 49 miljarder kronor högre 2022 än vad som beräknades i statens budget för 2022. Upprevideringen för 2022 förklaras av att vinstutvecklingen för företagen var starkare än väntat, vilket har genererat högre intäkter från skatt på företagsvinster. Även intäkterna från hushållens kapitalskatter och kupongskatten är uppreviderade 2022, vilket beror på högre utfall än i prognosen i statens budget för 2022. Vidare beslutade riksdagen den 14 december 2021 att införa en ny riskskatt för kreditinstitut fr.o.m. 2022 (prop. 2021/22:26, bet. 2021/22:SkU11, rskr. 2021/22:101). I riksdagens ordinarie beslut om statens budget för 2022 redovisades intäkterna från riskskatten som skatt på företagsvinster (bet. 2021/22:FiU1, rskr. 2021/22:46). Nu redovisas intäkterna som en egen post (se tabell 6.7).

Enligt preliminära utfall för 2023 blev intäkterna från skatt på kapital knappt 11 miljarder kronor högre än beräkningen i statens budget för 2023. Upprevideringen beror framför allt på att utvecklingen av intäkter från skatt på företagsvinster var starkare än väntat, vilket förklaras av högre vinstutveckling för företagen. Även 2023 har påverkats av att riskskatten har flyttats från företagsvinster till en egen inkomsttitel, vilket delvis motverkar upprevideringen. Intäkterna från hushållens

kapitalskatt, stämpelskatt och kupongskatt är nedreviderade 2023 till följd av lägre utfall än väntat.

Skatt på konsumtion och insatsvaror starkt påverkad av inflation och flaskhalsintäkter

Intäkterna från mervärdesskatt är uppreviderade med 33 miljarder kronor 2022 i förhållande till statens budget för 2022. Den främsta orsaken till detta var inflationen, som visade sig bli högre än vad som väntades i prognosen i statens budget för 2022. Detta gjorde att skattebasen som hushållens konsumtion och bostadsinvesteringar steg snabbare än väntat.

Enligt preliminära utfall för 2023 blev intäkterna från mervärdesskatten 35 miljarder kronor lägre än beräkningarna i statens budget för 2023. Framför allt var det skattebaserna hushållens konsumtion och bostadsinvesteringarna som utvecklades svagare än beräknat. Detta är i sin tur en följd av nedrevideringar av hushållens konsumtion och bostadsinvesteringar i fasta priser, medan prisutvecklingen har reviderats förhållandevis lite för 2023.

Utfallet 2022 för intäkter från skatter på konsumtion och insatsvaror exklusive mervärdesskatt var 5 miljarder kronor högre än beräknat i statens budget för 2022. Efter beräkningarna i statens budget för 2022 beslutade riksdagen om elstöd till hushållen, vilket finansierades genom skatt på flaskhalsintäkter. Denna intäktsökning motverkades något av skattesänkningar på energiskatteområdet.

Enligt preliminära utfall för 2023 blev intäkter från skatter på konsumtion och insatsvaror exklusive mervärdesskatt 19 miljarder kronor högre än vad som beräknades i statens budget för 2023. Den främsta förklaringen till revideringen var skatt på flaskhalsintäkter som finansierade elstöd till företag och hushåll. Dessa elstöd och deras finansiering aviserades i propositioner med förslag om ändringar i statens budget efter att statens budget för 2023 beslutades av riksdagen. Skatt på flaskhalsintäkter uppgick sammantaget till 26 miljarder kronor 2023. Denna intäktsökning motverkades delvis av lägre intäkter från energiskatt på framför allt elektrisk kraft, där förbrukningen blev lägre än beräknat.

Periodiseringar

I förhållande till statens budget för 2022 medförde periodiseringseffekter att statens inkomster blev knappt 9 miljarder kronor högre än väntat. För 2023 medförde periodiseringseffekter att statens inkomster blev knappt 6 miljarder kronor högre än väntat jämfört med budgetpropositionen för 2023. Skillnaden för båda åren är att betrakta som liten.

Övriga inkomster

Jämfört med statens budget för 2022 blev utfallet för övriga inkomster knappt 9 miljarder kronor lägre. Avvikelsen blev dock stor på de underliggande posterna Inkomster av statens verksamhet och Avräkningar m.m. i anslutning till skattesystemet. Inkomster av statens verksamhet blev betydligt större till följd av större utdelningsinkomster från statens aktieinnehav. Även avräkningarna blev betydligt större till följd av de beslutade elstöden till företag och hushåll. Dessa redovisas som skatt på flaskhalsintäkter under skatt på konsumtion men avräknas från statens övriga inkomster. Att övriga inkomster blev mindre än beräknat beror också på att försäljningsinkomsterna blev lägre än det beräkningstekniska antagandet, samt att utbetalningar av bidrag från RRF har senarelagts.

För 2023 blev intäkterna från övriga inkomster knappt 42 miljarder kronor lägre än väntat i budgetpropositionen för 2023. Det beror främst på de beslutade elstöden och avräkningen av skatt på flaskhalsintäkterna. I likhet med 2022 blev även försäljningsinkomsterna lägre än det beräkningstekniska antagandet, och utbetalningar av bidrag från RRF har senarelagts. Inkomsterna på posten Övriga inkomster av statens verksamhet blev dock högre än väntat till följd av att Centrala studiestödsnämndens kreditreserv flyttades från ett räntekonto hos Riksgäldskontoret utanför budgeten till inkomstitel på statens budget.

7 Utgifter

I detta avsnitt redovisas och analyseras utvecklingen av utgifterna inom utgiftsområdena i statens budget och de utgifter som omfattas av utgiftstaket, de s.k. takbegränsade utgifterna.

Sammanfattning

- Utgiftsramarna för de 27 utgiftsområdena i statens budget beräknas uppgå till totalt 1 386 miljarder kronor 2025. Det är 39 miljarder kronor mer än ramarna för 2024 i den av riksdagen ursprungligen beslutade budgeten för 2024. Därefter har dock riksdagen beslutat om ändringar i statens budget för 2024, som tillsammans med förslagen i propositionen Vårändringsbudget för 2024 (prop. 2023/24:99) uppgår till 20 miljarder kronor.
- De takbegränsade utgifterna för 2024 beräknas uppgå till 1 699 miljarder kronor och beräknas öka med 32 miljarder kronor 2025 jämfört med 2024. Ökningen förklaras av den makroekonomiska utvecklingen. Ökningen motverkas något av att tillfälliga åtgärder upphör.
- Utgifterna för ålderspensionssystemet beräknas uppgå till 366 miljarder kronor 2024 och öka med i genomsnitt 14 miljarder kronor per år 2025–2027.
- Nivån på de takbegränsade utgifterna 2024 beräknas motsvara 26,3 procent av BNP. Det är ungefär samma nivå som 2022, men en ökning jämfört med 2023.
- Jämfört med bedömningen i budgetpropositionen för 2024 (prop. 2023/24:1) beräknas de takbegränsade utgifterna bli 12 miljarder kronor lägre både 2025 och 2026. Den främsta orsaken är den förändrade makroekonomiska utvecklingen. Framför allt bedöms inflationen bli lägre, vilket påverkar en stor del av budgetens anslag.
- För 2024 beräknas de takbegränsade utgifterna bli 10 miljarder kronor högre än i den ursprungligen beslutade budgeten för 2024. Det beror främst på förslagen i propositionen Vårändringsbudget för 2024.

7.1 Inledning

Statens budget delas in i 27 utgiftsområden. Utgiftsramarna för utgiftsområdena utgörs av summan av de anvisade medlen för de anslag som ingår i respektive utgiftsområde. Utgifterna, däremot, utgörs av den faktiska förbrukningen av medel. Posten Minskning av anslagsbehållningar redovisar skillnaden mellan anvisade medel och prognosen för faktiskt förbrukade medel. Till budgetens utgifter hör även Riksgäldskontorets nettoutlåning och den kassamässiga korrigeringen (se avsnitt 8). De takbegränsade utgifterna, dvs. de utgifter som omfattas av utgiftstaket, består av utgifterna inom utgiftsområdena 1–25 och 27 samt utgifterna i ålderspensionssystemet vid sidan av statens budget. Utgiftsområde 26 Statsskuldräntor m.m. ingår inte i de takbegränsade utgifterna.

Regeringens beräkningar av utgiftsramarna och de takbegränsade utgifterna baseras på prognosen för den makroekonomiska utvecklingen (se avsnitt 3), volymutvecklingen i transfereringssystemen samt pris- och löneomräkningen av främst förvaltningsanslagen. Vidare har hänsyn tagits till tidigare beslutade och aviserade finanspolitiska regel- eller anslagsförändringar samt förslag och aviseringar i propositionen Vårändringsbudget för 2024. I beräkningarna antas inga ytterligare finanspolitiska åtgärder genomföras under den redovisade prognosperioden. Beräkningarna av de

preliminära utgiftsramarna och takbegränsade utgifterna 2024–2027 ska därmed ses som en konsekvensanalys av tidigare beslutade och aviserade åtgärders samt nu föreslagna och aviserade åtgärders effekter på den medelfristiga budgetutvecklingen.

7.2 Utgiftsramar 2024–2027

Regeringens beräkningar av utgiftsramar och takbegränsade utgifter för 2024–2027 redovisas i tabell 7.1. För 2024 beräknas summan av utgiftsområdenas ramar uppgå till 1 366,6 miljarder kronor. Utgiftsramarna beräknas öka med 19,1 miljarder kronor 2025 jämfört med 2024 och med ytterligare 4,4 miljarder kronor 2026. För 2027 beräknas ramarna minska med 7,6 miljarder kronor.

Förändringen av ramarna för 2024 jämfört med den av riksdagen ursprungligen beslutade budgeten redovisas i avsnitt 7.4. Förändringen av de preliminära utgiftsramarna för 2025 och 2026 redovisas i avsnitt 7.5.

Tabell 7.1 Utgiftsramar

Miljoner kronor

Utgiftsområde	2023 Utfall ¹	2024 Anslag ²	2024 Prognos	2025 Beräknat	2026 Beräknat	2027 Beräknat
1 Rikets styrelse	18 304	19 777	20 120	18 783	19 130	19 373
2 Samhällsekonomi och finansförvaltning	18 919	20 992	20 887	21 593	21 890	22 167
3 Skatt, tull och exekution	13 438	16 971	16 805	14 183	14 410	14 566
4 Rättsväsendet	69 772	77 502	76 770	83 332	89 750	91 435
5 Internationell samverkan	2 179	2 415	2 419	2 237	2 249	2 256
6 Försvar och samhällets krisberedskap	95 987	129 634	127 360	135 895	139 279	137 951
7 Internationellt bistånd	46 511	50 015	50 877	47 364	47 674	47 767
8 Migration	11 999	13 753	12 879	11 903	10 405	10 660
9 Hälsovård, sjukvård och social omsorg	108 833	118 401	116 348	107 162	102 714	99 117
10 Ekonomisk trygghet vid sjukdom och funktionsnedsättning	110 618	117 357	118 232	117 969	118 261	120 028
11 Ekonomisk trygghet vid ålderdom	56 427	60 312	63 747	63 802	59 363	58 802
12 Ekonomisk trygghet för familjer och barn	101 665	106 729	104 789	107 102	110 842	114 238
13 Integration och jämställdhet	4 490	4 090	3 849	4 754	3 597	3 261
14 Arbetsmarknad och arbetsliv	79 842	91 832	90 232	93 843	92 130	90 638
15 Studiestöd	25 335	30 604	28 541	33 677	37 061	38 519
16 Utbildning och universitetsforskning	92 967	100 091	97 803	99 215	98 747	98 545
17 Kultur, medier, trossamfund och fritid	16 691	16 663	16 602	16 650	16 385	16 192
18 Samhällsplanering, bostadsförsörjning och byggande samt konsumentpolitik	5 950	6 088	5 799	2 998	1 618	1 545
19 Regional utveckling	3 706	3 922	3 633	4 088	4 323	3 606
20 Klimat, miljö och natur	17 880	19 485	18 999	15 343	16 201	12 587
21 Energi	4 426	5 604	5 241	5 557	4 762	4 477
22 Kommunikationer	80 407	84 943	83 410	92 831	99 482	100 821
23 Areella näringar, landsbygd och livsmedel	18 602	24 315	22 065	21 475	19 575	19 369
24 Näringsliv	7 640	9 598	10 620	7 656	7 388	7 048
25 Allmänna bidrag till kommuner	157 904	174 280	174 305	168 992	169 768	167 047
26 Statsskuldräntor m.m.	31 626	20 455	21 683	31 455	26 655	23 455
27 Avgiften till Europeiska unionen	43 585	40 760	39 808	55 825	56 432	56 769
Summa utgiftsområden	1 245 704	1 366 588	1 353 822	1 385 687	1 390 093	1 382 239
Minskning av anslagsbehållningar				-4 784	-1 305	-116
Summa utgifter	1 245 704		1 353 822	1 380 903	1 388 787	1 382 123

Utgiftsområde	2023 Utfall ¹	2024 Anslag ²	2024 Prognos	2025 Beräknat	2026 Beräknat	2027 Beräknat
Summa utgifter exkl. statsskuldräntor³	1 214 077	1 332 139	1 349 521	1 362 224	1 358 760	
Ålderspensionssystemet vid sidan av statens budget	360 860		366 500	380 624	391 813	407 426
Takbegränsade utgifter	1 574 937	1 698 639	1 730 145	1 754 037	1 766 186	
Budgeteringsmarginal	90 063		48 361	96 855	111 963	168 814
Utgiftstak⁴	1 665 000	1 747 000	1 827 000	1 866 000	1 935 000	

¹ Anslagen är fördelade till de utgiftsområden som de tillhör i statens budget för 2024.

² Inkluderar Extra ändringsbudget för 2024 – Försvarsmateriel och ekonomiskt stöd till Ukraina (prop. 2023/24:76, bet. 2023/24:FiU33, rskr. 2023/24:144 och 145) och förslag i VÅB24 (prop. 2023/24:99).

³ Summa utgifter exkl. utg.omr. 26 Statsskuldräntor m.m. med tillhörande minskning av anslagsbehållningar för statsskuldräntor.

⁴ Regeringens bedömning av utgiftstak för 2027 i denna proposition (se avsnitt 5.3).

Källa: Egna beräkningar.

7.3 Utvecklingen av de takbegränsade utgifterna över tid

De takbegränsade utgifterna som andel av BNP var höga under 2020 till följd av pandemin (se tabell 7.2). Efter det har utgifterna som andel av BNP sakta minskat i takt med att pandemistöd och åtgärder har fasats ut. Andelen förväntas öka något under 2024, vilket främst förklaras av nya åtgärder i budgetpropositionen för 2024 och propositionen Vårändringsbudget för 2024 samt ökade utgifter till följd av inflationen. Utgifterna som andel av BNP minskar sedan under 2025–2027 bl.a. på grund av att det i beräkningarna antas att inga ytterligare finanspolitiska regel- eller anslagsändringar genomförs under den redovisade prognosperioden.

Tabell 7.2 Utgifter inom budgetens utgiftsområden och takbegränsade utgifter som andel av BNP

Procent av BNP. Utfall 2020–2023, prognos 2024–2027

	2020	2021	2022	2023	2024	2025	2026	2027
Utgifter under utgiftsområden exkl. statsskuldräntor ¹	23,5	22,3	20,4	19,3	20,5	20,0	19,2	18,3
Statsskuldräntor m.m. ¹	0,4	-0,0	0,5	0,5	0,3	0,5	0,4	0,3
Summa utgiftsområden	23,9	22,3	20,9	19,8	20,9	20,4	19,6	18,6
Ålderspensionssystemet vid sidan av statens budget	6,6	6,1	5,9	5,7	5,6	5,6	5,5	5,5
Takbegränsade utgifter²	30,1	28,4	26,3	25,0	26,2	25,6	24,7	23,8

Anm.: Beloppen är avrundade och överensstämmer därför inte alltid med summan.

¹ Inklusive posten Minskning av anslagsbehållningar.

² Utgifter inom budgetens utgiftsområden (exkl. utg.omr. 26 Statsskuldräntor m.m.) och ålderspensionssystemet vid sidan av statens budget.

Källa: Egna beräkningar.

Nedan beskrivs utvecklingen av de takbegränsade utgifterna genom att varje år jämförs med det närmast föregående året. Det innebär att för 2024 anges förändringen av utgifterna i jämförelse med 2023 och för 2025 anges förändringen av utgifterna i jämförelse med 2024 osv. Den årliga förändringen av de takbegränsade utgifterna redovisas i tabell 7.3. I tabellen fördelas förändringen på ett antal faktorer som kommenteras närmare efter tabellen. Fördelningen på de olika faktorerna baseras på egna beräkningar.

De takbegränsade utgifterna beräknas öka med 123,7 miljarder kronor 2024 jämfört med 2023. Som framgår av tabell 7.3 är den viktigaste orsaken till ökningen beslutade, föreslagna och aviserade åtgärder. Den makroekonomiska utvecklingen, som medför att utgifterna stiger för flertalet transfereringsanslag, bidrar också starkt till ökningen för 2024.

De takbegränsade utgifterna beräknas minska kommande år till följd av beslutade, föreslagna och aviserade åtgärder. Anledningen är att tillfälliga åtgärder fasas ut eller avslutas samt att beräkningarna utgår från antagandet att inga nya finanspolitiska åtgärder vidtas för dessa år utöver de som tidigare aviserats eller aviseras i propositionen Vårändringsbudget för 2024.

Både utgifterna som beror på pris- och löneutvecklingen och de som beror på makroekonomiska förändringarna har en lägre ökningstakt kommande år till följd av att inflationen och arbetslösheten förväntas bli lägre.

Tabell 7.3 Förändring av takbegränsade utgifter jämfört med det närmast föregående året

Miljarder kronor

	2023	2024	2025	2026	2027
Takbegränsade utgifter	16,2	123,7	31,5	23,9	12,1
<i>varav beslutade, föreslagna och aviserade åtgärder¹</i>	<i>-27,8</i>	<i>51,7</i>	<i>-34,0</i>	<i>-2,8</i>	<i>-14,6</i>
<i>varav pris- och löneomräkning</i>	<i>6,9</i>	<i>22,0</i>	<i>16,5</i>	<i>12,5</i>	<i>7,1</i>
<i>varav makroekonomiska förändringar</i>	<i>31,9</i>	<i>39,1</i>	<i>27,7</i>	<i>13,1</i>	<i>17,7</i>
<i>varav volymer²</i>	<i>-9,0</i>	<i>1,4</i>	<i>-1,6</i>	<i>-2,8</i>	<i>3,1</i>
<i>varav tekniska justeringar³</i>	<i>-0,1</i>	<i>2,1</i>	<i>-0,1</i>	<i>3,3</i>	<i>0,0</i>
<i>varav övrigt</i>	<i>14,3</i>	<i>7,5</i>	<i>23,0</i>	<i>0,6</i>	<i>-1,2</i>

Anm.: Beloppen är avrundade och överensstämmer därför inte alltid med summan.

¹ Anslagsförändringar som motiverar teknisk justering av utgiftstaket ingår inte. Vidare ingår inte medel som föreslagits i tidigare propositioner med förslag till ändringar i statens budget eller som i VÅB24 föreslås tillföras regelstyrda anslag som påverkas av förändringar i volym och makroekonomiska förutsättningar (i första hand transfereringsanslag).

² Begreppet volym innefattar ett antal olika slags utgiftsförändringar, till följd av bl.a. antal personer i transfereringssystemen, längden på den tid som en person finns i ett transfereringssystem samt förändringar av nivån på styckkostnader i transfereringssystemen som inte direkt kan kopplas till den makroekonomiska utvecklingen.

³ Utgiftsförändringar som motiverar teknisk justering av utgiftstakets nivå.

Källa: Egna beräkningar.

Beslutade, föreslagna och aviserade åtgärder

De takbegränsade utgifternas förväntade utveckling påverkas av tidigare beslut av riksdagen och tidigare aviseringar, samt av förslag och aviseringar i propositionen Vårändringsbudget för 2024. I detta avsnitt redovisas den samlade budgeteffekten på de takbegränsade utgifterna av alla beslutade, föreslagna och aviserade åtgärder, i förhållande till det närmast föregående året. I beskrivningarna ingår därmed även budgeteffekter av tidigare åtgärder som upphör eller minskar i omfattning.

Sammantaget bedöms inte beslutade, föreslagna och aviserade åtgärder medföra någon större förändring av de takbegränsade utgifterna 2024–2027. Det sker dock en ökning 2024 till följd av förstärkningar inom försvaret, en förstärkning av det generella statsbidraget till kommuner och det tillskott till regionerna på 6 miljarder kronor som föreslås i propositionen Vårändringsbudget för 2024. Att utgifterna minskar under 2025–2027 beror i huvudsak på att tidsbegränsade åtgärder, inklusive tillskottet till regionerna 2024, upphör eller minskar i omfattning.

Inom flera utgiftsområden beräknas utgifterna minska 2024–2027 till följd av beslutade, föreslagna och aviserade åtgärder (se tabell 7.4). De största minskningarna finns inom utgiftsområdena 7 Internationellt bistånd, 9 Hälsovård, sjukvård och social omsorg samt 20 Klimat, miljö och natur.

Inom andra utgiftsområden beräknas beslutade, föreslagna och aviserade åtgärder öka utgifterna 2024–2027. De utgiftsområden där utgifterna beräknas öka mest är utgiftsområdena 4 Rättsväsendet, 6 Försvaret och samhällets krisberedskap samt 25 Allmänna bidrag till kommuner.

Efter tabell 7.4 kommenteras utgiftsområdena med störst förändringar under prognos-åren till följd av beslutade, föreslagna och aviserade åtgärder.

Tabell 7.4 Förändringar av takbegränsade utgifter till följd av tidigare beslutade samt nu föreslagna och aviserade åtgärder, jämfört med det närmast föregående året

Miljarder kronor					
Utgiftsområde	2023	2024	2025	2026	2027
1 Rikets styrelse	0,4	0,8	-1,5	-0,1	-0,1
2 Samhällsekonomi och finansförvaltning	-0,1	0,3	-0,1	0,1	-0,3
3 Skatt, tull och exekution	-0,2	3,6	-3,3	-0,1	-0,1
4 Rättsväsendet	5,4	6,4	3,5	4,6	0,1
5 Internationell samverkan	-1,1	-0,1	-0,1	0,0	0,0
6 Försvar och samhällets krisberedskap	13,1	21,0	3,3	-0,3	-3,5
7 Internationellt bistånd	-7,1	-0,6	-5,5	0,9	0,0
8 Migration	1,7	-0,1	-0,1	-0,2	0,1
9 Hälsovård, sjukvård och social omsorg	-8,6	6,4	-10,6	-4,6	-3,6
10 Ekonomisk trygghet vid sjukdom och funktionsnedsättning	-7,2	1,8	-1,6	0,1	1,6
11 Ekonomisk trygghet vid ålderdom	6,0	-0,4	0,6	-0,5	-0,6
12 Ekonomisk trygghet för familjer och barn	0,8	0,3	-2,0	-0,1	0,3
13 Integration och jämställdhet	-1,1	-1,4	0,9	-1,3	-0,2
14 Arbetsmarknad och arbetsliv	-0,7	0,5	-2,1	-0,2	-0,5
15 Studiestöd	-0,7	1,6	1,3	2,6	0,0
16 Utbildning och universitetsforskning	-0,5	2,4	-2,9	-1,6	-1,2
17 Kultur, medier, trossamfund och fritid	-3,6	-0,2	-0,1	-0,3	-0,2
18 Samhällsplanering, bostadsförsörjning och byggande samt konsumentpolitik	-4,0	0,0	-3,1	-1,4	-0,1
19 Regional utveckling	0,2	-0,3	0,2	0,2	-0,7
20 Klimat, miljö och natur	-4,2	-0,1	-4,2	0,8	-3,6
21 Energi	-8,1	0,4	-0,1	-0,8	-0,3
22 Kommunikationer	-0,5	0,5	1,0	3,3	0,2
23 Areella näringar, landsbygd och livsmedel	-0,5	-1,4	-0,4	-1,9	-0,2
24 Näringsliv	-6,5	-2,0	-2,0	-0,3	-0,4
25 Allmänna bidrag till kommuner	1,1	14,3	-5,2	0,3	0,6
27 Avgiften till Europeiska unionen	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0
Summa utgiftsområden	-26,0	53,5	-33,9	-1,0	-12,7
Ålderspensionssystemet vid sidan av statens budget	-1,8	-1,8	-0,1	-1,9	-1,9
Takbegränsade utgifter	-27,8	51,7	-34,0	-2,8	-14,6

Anm.: Beloppen är avrundade och överensstämmer därför inte alltid med summan. Anslagsförändringar som motiverar teknisk justering av utgiftstaket ingår inte, utan dessa redovisas under egen rubrik i tabell 7.3. Vidare ingår inte medel som i VÄB24 eller i tidigare propositioner med förslag till ändringar i statens budget föreslås tillföras anslag till följd av förändringar i volymer eller i makroekonomiska förutsättningar (i första hand transfereringsanslag).

Källa: Egna beräkningar.

Utgifterna inom utgiftsområde 1 Rikets styrelse beräknas öka 2024 till följd av förslag i propositionen Vårändringsbudget för 2024 bl.a. om medel för att riksdagen ska förvärva en fastighet och att Regeringskansliet ska genomföra säkerhetsinsatser i utrikesförvaltningen. Minskningen 2025 beror bl.a. på att utgifterna för 2024 är tillfälligt höga till följd av genomförandet av valet till Europaparlamentet.

Utgifterna inom utgiftsområde 3 Skatt, tull och exekution beräknas öka 2024 huvudsakligen till följd av tidigare beslut om kompensation till personer födda 1957 på grund av justerad åldersgräns för rätt att ta del av förhöjt grundavdrag. Kom-

pensationen betalas ut 2024 och utgifterna beräknas därför minska med samma belopp 2025.

Utgifterna inom utgiftsområde 4 Rättsväsendet beräknas öka under hela prognosperioden. Ökningen beror bl.a. på tidigare beslut om tillskott med anledning av Polismyndighetens tillväxt samt straffrättsliga reformer och en förstärkning av rättskedjan. Förstärkningen har medfört ökade anslag till bl.a. Sveriges Domstolar, Åklagarmyndigheten, Säkerhetspolisen och Kriminalvården. Ett ytterligare tillskott för 2024 till Kriminalvården föreslås i propositionen Vårändringsbudget för 2024.

Utgifterna inom utgiftsområde 6 Försvar och samhällets krisberedskap beräknas öka 2024 och 2025, till följd av tidigare beslut och aviseringar om att gradvis höja den ekonomiska ramen för det militära och civila försvaret inom nuvarande försvarsinriktningsperiod som sträcker sig t.o.m. 2025. Ökningen förklaras dels av förstärkningar av det militära försvaret som beslutades 2022, dels av de tillskott som beslutades under 2023 och inledningen av 2024 för att skänka försvarsmateriel och ekonomiskt stöd till Ukraina och möjliggöra återanskaffning. De tillskott som beslutades 2023, och som syftar till att stärka försvarsförmågan, är som störst 2024 och 2025 för att sedan minska något i omfattning från 2026.

Utgifterna inom utgiftsområde 7 Internationellt bistånd beräknas minska 2023–2025. Minskningen är som störst 2023 och beror framför allt på riksdagens beslut med anledning av budgetpropositionen för 2023 (prop. 2022/23:1) om att biståndsbudgeten ska uppgå till 56 miljarder kronor per år.

Utgifterna inom utgiftsområde 9 Hälsovård, sjukvård och social omsorg minskar alla år under prognosperioden utom 2024. Minskningen 2023 beror i huvudsak på att tillfälliga åtgärder med anledning av pandemin trappades ned eller upphörde. Ökningen av utgifterna 2024 jämfört med 2023 förklaras av det tillskott till regionerna på 6 miljarder kronor som föreslås i propositionen Vårändringsbudget för 2024 för att förbättra de ekonomiska förutsättningarna och undvika uppsägningar i hälso- och sjukvården. I propositionen Vårändringsbudget för 2024 föreslår regeringen också att anslaget 1:5 *Bidrag för läkemedelsförmånerna* höjs för att hantera att kostnaderna för läkemedel inom förmånerna har ökat mer än vad som tidigare har beräknats. De lägre utgifterna för 2025 förklaras främst av att tillskottet till regionerna är tillfälligt 2024, men också av att vissa delar av statens tillfälliga stöd till äldreomsorgen, som inrättades under pandemin, upphör. Minskningen 2026 förklaras av att tillfälliga åtgärder upphör, bl.a. en satsning på förlossningsvården och kvinnors hälsa samt en satsning på ett utökat antal vårdplatser. För 2027 beror de lägre utgifterna bl.a. på att en tillfällig förstärkning av satsningen på psykisk hälsa avslutas.

Utgifterna inom utgiftsområde 10 Ekonomisk trygghet vid sjukdom och funktionsnedsättning minskade 2023 och beräknas minska även 2025. Övriga år under prognosperioden beräknas utgifterna öka. Minskningen 2023 förklaras av att flera av de tillfälliga åtgärderna som infördes med anledning av pandemin, såsom utökad ersättning för höga sjuklönekostnader, ersättning för karensavdrag och ersättning till riskgrupper, upphörde vid utgången av mars 2022. Utgiftsökningen 2024 är främst hänförlig till justeringar av åldersgränserna i pensionssystemet och angränsande trygghetssystem som trädde i kraft 2023 och beräknas få fullt genomslag 2024. Reformen innebär att den övre åldersgränsen för bl.a. sjukersättning och sjukpenning höjs. Utgiftsminskningen 2025 beror på att ersättning för höga sjuklönekostnader avskaffas. Ökningen 2026–2027 beror på att de pensionsrelaterade åldersgränserna knyts till den s.k. riktåldern för pension 2026, vilket innebär att de justeras upp med ytterligare ett år.

Utgifterna inom utgiftsområde 12 Ekonomisk trygghet för familjer och barn beräknas minska 2025 och 2026, men öka övriga år. Ökningen 2024 beror på att den tillfälliga

höjningen av bostadsbidraget till barnfamiljer förstärktes ytterligare vid halvårsskiftet 2023, och att den högre ersättningsnivån beräknas gälla under hela 2024. De minskade utgifterna 2025 förklaras bl.a. av att höjningen av bostadsbidraget upphör vid utgången av 2024. Utgifterna minskar ytterligare 2025–2026 med anledning av att möjligheten att använda lägstanivådagar i föräldraförsäkringen begränsas. Ökningen 2027 beror framför allt på beslut om införande av månadsuppgifter i beräkningen av bostadsbidraget.

Utgifterna inom utgiftsområde 13 Integration och jämställdhet beräknas minska under perioden 2024–2027, med undantag för en ökning 2025. Minskningen beror bl.a. på ett lägre mottagande av vidarebosatta (kvotflyktingar som omplacerats till Sverige). Minskningen är också en följd av tidigare ändringar i utlänningslagen (2005:716) och av att tillfälliga satsningar upphör. Ökningen 2025 förklaras av att förslagen i Utkast till lagrådsremiss Förbättrade levnadsvillkor för utlänningar med tillfälligt skydd (Ju2024/00480) om bl.a. tidigare lagd folkbokföring för personer från Ukraina, medför ökade kostnader för staten för bl.a. ersättning till kommuner och regioner.

Utgifterna inom utgiftsområde 14 Arbetsmarknad och arbetsliv beräknas minska från 2025 och framåt till följd av beslutade och aviserade åtgärder. Den stora minskningen mellan 2024 och 2025 beror främst på att de förhöjda subventionsnivåerna i nystartsjobb minskar till ordinarie nivåer.

Utgifterna inom utgiftsområde 15 Studiestöd beräknas öka fram t.o.m. 2026 till följd av beslutade och aviserade åtgärder. Ökningen följer av en fortsatt upptrappning av omställningsstudiestödet t.o.m. 2026, då stödet har nått den fastställda nivån.

Utgifterna inom utgiftsområde 16 Utbildning och universitetsforskning ökar 2024 och minskar under resten av prognosperioden till följd av beslutade och aviserade åtgärder. Ökningen 2024 beror bl.a. på en tillfällig höjning av kunskapsbidraget, en ökad satsning på speciallärare, samt en läsa, skriva, räkna-satsning i statens budget för 2024. Minskningarna beror bl.a. på en neddragning av statsbidraget för maxtaxa, att satsningar på speciallärare och regionalt yrkesvux upphör, att en tillfälligt utökad satsning av kvalitetshöjande åtgärder i förskolan löper ut samt på att det extra bidraget till European Spallation Source (ESS) löper ut. För 2027 beror minskningen främst på att den tillfälliga höjningen av kunskapsbidraget löper ut.

Utgifterna inom utgiftsområde 18 Samhällsplanering, bostadsförsörjning och byggande samt konsumentpolitik beräknas minska under hela prognosperioden. Det beror på att stöd för energieffektivisering av flerbostadshus samt investeringsstöd för anordnande av hyresbostäder och bostäder för studerande är under avveckling. Beloppen på dessa anslag fördelas mellan åren för att utbetalningar ska genomföras till aktörer som redan har beviljats stöd.

Utgifterna inom utgiftsområde 20 Klimat, miljö och natur minskade 2023 och beräknas minska ytterligare 2025 och 2027 till följd av beslutade och aviserade åtgärder. Minskningen 2023 förklaras främst av att utgifterna för bonus till förvärv av klimatbonusbilar minskade jämfört med 2022 till följd av avvecklingen av styrmedlet fr.o.m. den 8 november 2022. Minskningen 2025 förklaras i huvudsak av tidigare beslut om lägre anslag för klimatinvesteringar i kombination med den slutliga avvecklingen av klimatbonusen samt lägre anslag för skydd av värdefull natur och åtgärder för havs- och vattenmiljö. Den relativt sett mindre ökningen 2026 förklaras av ökade anslag kopplade till driftstöd för avskiljning, infångning och lagring av biogen koldioxid samt ökade klimatpremier tillsammans med minskade anslag för industriklivet. Minskningen 2027 förklaras av tidigare beslut om minskade anslag för klimatinvesteringar, skydd av värdefull natur och åtgärder för havs- och vattenmiljö, samt även av minskad utbetalning av klimatpremier.

Utgifterna inom utgiftsområde 22 Kommunikationer ökar till följd av beslutade och aviserade åtgärder under hela prognosperioden. För 2024 förklaras en stor del av ökningen av tillskott i propositionen Vårändringsbudget för 2024 för åtgärder i samband med återställandet efter skredet på väg E6. Den beräknade ökningen 2025 och 2026 beror främst på att förbrukningstakten av den ekonomiska ramen för statlig transportinfrastruktur, som fastställdes efter förslag i infrastrukturpropositionen (prop. 2020/21:151, bet. 2020/21:TU16, rskr. 2020/21:409), bedöms vara högre för dessa år än de tidigare åren i planperioden.

Utgifterna inom utgiftsområde 23 Areella näringar, landsbygd och livsmedel beräknas minska under hela prognosperioden till följd av beslutade och aviserade åtgärder. Den beräknade utgiftsminskningen förklaras av att två programperioder för EU:s finansieringsprogram överlappar t.o.m. 2025, och den tidigare programperioden avslutas stegvis.

Utgifterna inom utgiftsområde 24 Näringsliv minskade 2023, främst till följd av att tillfälliga åtgärder med anledning av pandemin har minskat i omfattning eller upphört. Åtgärderna innefattar bl.a. stöd vid korttidsarbete, omställningsstöd och omsättningsstöd till enskilda näringsidkare och handelsbolag. Även 2024–2027 påverkas utgifterna av att tillfälliga åtgärder gradvis upphör.

Utgifterna inom utgiftsområde 25 Allmänna bidrag till kommuner ökade 2023 och beräknas öka ytterligare 2024 för att sedan minska 2025. Åren 2026 och 2027 antas vidare utgifterna öka något. Ökningen 2023 är en följd av en upptrappning av den permanenta förstärkning av det generella statsbidraget som skedde 2022. Även 2024 förstärks det generella statsbidraget till kommuner. Att utgifterna väntas minska 2025 är huvudsakligen en följd av att tillfälliga förstärkningar av det generella statsbidraget upphör.

Utgifterna inom ålderspensionssystemet beräknas minska under hela prognosperioden till följd av justerade åldersgränser i pensionssystemet och angränsande trygghetssystem. Reformen innebär att uttaget av allmän inkomstgrundad pension senareläggs.

Pris- och löneomräkning

Pris- och löneomräkningen baseras på utfallsstatistik och avspeglar därför pris- och löneförändringar i samhället med två års eftersläpning. Huvuddelen av de anslag som pris- och löneomräknas utgörs av myndigheternas förvaltningsanslag. Vid omräkningen av dessa används olika index som ska motsvara utvecklingen avseende löner, hyreskostnader och övriga förvaltningskostnader. Omräkningstalen för 2024 och 2025 är fastställda och redovisas i tabell 7.5. Omräkningstalet för löner motsvarar förändringen i ett arbetskostnadsindex för tjänstemän i tillverkningsindustrin, med avdrag för produktivitetens utvecklingen i den privata tjänstesektorn. Omräkningstalet för hyresindex beräknas enligt två olika metoder beroende på om avtalet för fastigheten i fråga kan omförhandlas under det kommande budgetåret eller inte.

Tabell 7.5 Omräkningstal i pris- och löneomräkningen av myndigheternas förvaltningsanslag

Procent	2024	2025
Löneindex	1,09	1,15
<i>varav arbetskostnadsindex</i>	<i>2,93</i>	<i>2,74</i>
<i>varav produktivetsavdrag</i>	<i>-1,84</i>	<i>-1,59</i>
Hyresindex	7,60	4,56
Index för övriga förvaltningskostnader	8,37	8,55

	2024	2025
Högskoleindex	3,50	3,43

Anm.: Omräkningstalet för lokalkostnader används i de fall myndigheter inte har hyresavtal som kan omförhandlas under aktuellt budgetår. För myndigheter med hyresavtal som kan omförhandlas används anslagsspecifika omräkningstal.

Källor: Ekonomistyrningsverket, Statistiska centralbyrån och egna beräkningar.

Utöver myndigheternas förvaltningsanslag omfattar den årliga pris- och löneomräkningen även investeringsanslag inom utgiftsområdena 6 Försvar och samhällets krisberedskap samt 22 Kommunikationer. Den årliga pris- och löneomräkningen av anslag som används för förvaltnings- och investeringsändamål medför att de takbegränsade utgifterna beräknas öka 2024–2027 (se tabell 7.6). Ökningen är som störst 2024 för att sedan successivt minska åren som följer. De stora utgiftsökningarna 2024 och 2025 beror till övervägande del på den höga inflationen.

Tabell 7.6 Förändring av takbegränsade utgifter till följd av pris- och löneomräkning, jämfört med det närmast föregående året

Miljarder kronor

	2023	2024	2025	2026	2027
Takbegränsade utgifter	6,9	22,0	16,5	12,5	7,1
<i>varav förvaltningsanslag</i>	<i>2,6</i>	<i>5,9</i>	<i>8,2</i>	<i>6,4</i>	<i>4,1</i>
<i>varav investeringsanslag</i>	<i>4,4</i>	<i>16,1</i>	<i>8,3</i>	<i>6,1</i>	<i>3,0</i>

Anm.: Beloppen är avrundade och visar resultat av fastställd pris- och löneomräkning för 2023–2025 samt preliminär pris- och löneomräkning för 2026 och 2027.

Källa: Egna beräkningar.

De fyra utgiftsområden där pris- och löneomräkningen leder till de beloppsmässigt största förändringarna är utgiftsområdena 4 Rättsväsendet, 6 Försvar och samhällets krisberedskap, 16 Utbildning och universitetsforskning samt 22 Kommunikationer. För utgiftsområdena 6 Försvar och samhällets krisberedskap respektive 22 Kommunikationer förklaras det av att pris- och löneomräkningen påverkar investeringsanslagen för försvarsmateriel respektive transportinfrastruktur.

Makroekonomiska förändringar

Den makroekonomiska utvecklingen i Sverige och i omvärlden påverkar utgiftsutvecklingen, bl.a. genom att ersättningar till individer och hushåll inom flertalet transfereringssystem i olika grad följer den allmänna pris- och löneutvecklingen. Ökningarna av de takbegränsade utgifterna som kan härledas till den makroekonomiska utvecklingen bedöms bli ca 98 miljarder kronor 2024–2027. I tabell 7.7 redovisas de utgiftsområden som påverkas av den makroekonomiska utvecklingen. De områden som har störst förändringar kommenteras efter tabellen. Den makroekonomiska utvecklingen beskrivs närmare i avsnitt 3.

Tabell 7.7 Förändring av takbegränsade utgifter till följd av den makroekonomiska utvecklingen, jämfört med det närmast föregående året

Miljarder kronor					
Utgiftsområde	2023	2024	2025	2026	2027
2 Samhällsekonomi och finansförvaltning	1,2	1,1	0,5	0,0	0,3
9 Hälsovård, sjukvård och social omsorg	0,3	0,3	0,3	0,1	0,0
10 Ekonomisk trygghet vid sjukdom och funktionsnedsättning	5,0	4,8	2,3	1,0	1,6
11 Ekonomisk trygghet vid ålderdom	3,5	6,8	0,3	-2,1	-0,7
12 Ekonomisk trygghet för familjer och barn	2,9	3,2	1,8	1,3	1,7
13 Integration och jämställdhet	0,2	0,3	0,1	0,0	0,0
14 Arbetsmarknad och arbetsliv	1,1	9,8	5,5	-1,8	-1,1
15 Studiestöd	2,2	2,4	2,1	0,8	0,8
23 Areella näringar, landsbygd och livsmedel	-0,4	1,1	-0,4	-0,5	-0,1
Summa utgiftsområden	16,0	29,8	12,5	-1,1	2,5
Ålderspensionssystemet vid sidan av statens budget	15,8	9,3	15,2	14,2	15,2
Takbegränsade utgifter	31,9	39,1	27,7	13,1	17,7

Anm.: Beloppen är avrundade och överensstämmer därför inte alltid med summan.

Källa: Egna beräkningar.

Utgifterna inom utgiftsområde 2 Samhällsekonomi och finansförvaltning påverkas av den makroekonomiska utvecklingen för att statliga tjänstepensioner är indexerade med prisbasbeloppet. År 2023 ökade utgifterna för de statliga tjänstepensionerna med 10 procent, och de förväntas öka lika mycket 2024. Den förväntade inflationsutvecklingen medför att prisbasbeloppet därefter förväntas öka långsammare och därmed också utgifterna inom utgiftsområdet.

Utgifterna inom utgiftsområde 10 Ekonomisk trygghet vid sjukdom och funktionsnedsättning beräknas öka under hela prognosperioden till följd av den makroekonomiska utvecklingen. Det är huvudsakligen utgifterna för sjuk- och aktivitetsersättning som beräknas öka, vilket främst förklaras av den förväntade utvecklingen av prisbasbeloppet. Därutöver bedöms utgifterna för sjukpenning öka till följd av utvecklingen av timlöner och prisbasbeloppet.

Utgifterna inom utgiftsområde 11 Ekonomisk trygghet vid ålderdom påverkas främst av prisbasbeloppet, men även av inkomstindex. Den allmänna inkomstgrundande pensionen följer utvecklingen av inkomstindex. Ju högre inkomstgrundad pension en individ har, desto lägre grundskydd har den. Samtidigt påverkas framför allt garanti-pensionen av utvecklingen av prisbasbeloppet, vilket ökar utgifterna. Påverkan på de totala utgifterna inom utgiftsområdet beror därför på vilken effekt som dominerar. Utgifterna till följd av den makroekonomiska utvecklingen förväntas öka i början av prognosperioden, för att sedan minska i slutet av perioden. Ökningen fram till 2025 drivs av de förväntade ökningarna av prisbasbeloppet, medan minskningen fr.o.m. 2026 drivs av den förväntade utvecklingen av inkomstindex.

Utgifterna inom utgiftsområde 12 Ekonomisk trygghet för familjer och barn beräknas öka under prognosperioden till följd av den makroekonomiska utvecklingen. Det förklaras huvudsakligen av att utgifterna för föräldraförsäkringen påverkas av timlöneutvecklingen och uppskrivningar av prisbasbeloppet. Även kostnaderna för omvårdnadsbidrag beräknas stiga till följd av förväntade ökningarna av prisbasbeloppet. Utgifterna för pensionsrätt för barnår beräknas öka på grund av stigande timlöner.

Utgifterna inom utgiftsområde 14 Arbetsmarknad och arbetsliv påverkas till stor del av den makroekonomiska utvecklingen, genom antalet personer som är arbetslösa.

Utgifterna följer utvecklingen av arbetslösheten. Det innebär att utgifterna beräknas öka 2024–2025 för att sedan minska i takt med att konjunkturen återhämtar sig 2026–2027.

Utgifterna inom utgiftsområde 15 Studiestöd påverkas främst av förväntade ökningarna av prisbasbeloppet, som innebär att utgifterna för studiemedel beräknas öka.

Utgifterna i ålderspensionssystemet vid sidan av statens budget påverkas av inkomstindex. Utvecklingen av inkomstindex medför att utgifterna för ålderspensionssystemet ökar 2024–2027.

Volymer i transfereringssystemen

Med volymer avses antalet ersättningstagare i transfereringssystemen. I begreppet ingår också förändringar av styckkostnader i transfereringssystemen som varken kan kopplas direkt till den makroekonomiska utvecklingen eller är att betrakta som en åtgärd med budgeteffekter. Exempelvis kan den genomsnittliga styckkostnaden påverkas av att sammansättningen av mottagarna i ett transfereringssystem förändras.

Åren 2024–2027 beräknas de takbegränsade utgifterna vara i princip oförändrade till följd av volymrelaterade förändringar. I tabell 7.8 redovisas utgiftsområden med volymrelaterade utgiftsförändringar. Efter tabellen kommenteras utgiftsområdena med störst förändringar. Utvecklingen av utvalda volymer i transfereringssystemen, uttryckt som antal personer, antal utbetalda timmar eller antal utbetalda dagar, redovisas i tabell 7.9. I de fall utvecklingen av en volym påverkas av politiska beslut redovisas den utgiftsförändring som direkt kan härledas till beslutet i tabell 7.4, medan den utgiftsförändring som kan härledas till resterande del av volymförändringen redovisas i tabell 7.8.

Tabell 7.8 Förändring av takbegränsade utgifter till följd av volymer, jämfört med det närmast föregående året

Miljarder kronor					
Utgiftsområde	2023	2024	2025	2026	2027
2 Samhällsekonomi och finansförvaltning	0,1	0,4	0,0	0,1	0,2
8 Migration	-1,8	-0,2	-1,2	-1,5	0,0
9 Hälsovård, sjukvård och social omsorg	-0,3	-0,1	0,1	-0,1	0,0
10 Ekonomisk trygghet vid sjukdom och funktionsnedsättning	-1,7	1,3	-1,2	-1,0	-1,7
11 Ekonomisk trygghet vid ålderdom	0,6	0,8	-0,8	-1,8	0,8
12 Ekonomisk trygghet för familjer och barn	-3,1	-0,7	2,5	2,6	1,4
13 Integration och jämställdhet	-0,1	0,2	-0,1	0,1	-0,1
14 Arbetsmarknad och arbetsliv	0,4	0,3	-0,1	0,1	-0,1
15 Studiestöd	-2,1	1,2	0,2	-0,1	0,2
22 Kommunikationer	0,1	0,1	0,1	0,1	0,1
23 Areella näringar, landsbygd och livsmedel	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0
24 Näringsliv	-0,5	0,5	0,0	0,0	0,0
Summa utgiftsområden	-8,3	3,8	-0,6	-1,6	0,8
Ålderspensionssystemet vid sidan av statens budget	-0,7	-2,4	-1,0	-1,2	2,3
Takbegränsade utgifter	-9,0	1,4	-1,6	-2,8	3,1

Anm.: Beloppen är avrundade och överensstämmer därför inte alltid med summan.

Källa: Egna beräkningar.

Utgifterna inom utgiftsområde 8 Migration minskade 2023 och förväntas minska ytterligare fram t.o.m. 2026. Minskningen beror bl.a. på att utgifterna för ersättningar och bostadskostnader bedöms minska till följd av ett minskat antal inskrivna i mottag-

ningen. Vidare bedöms utgifterna för dagersättningen bli lägre under åren 2024–2026 då andelen asylsökande och personer med tillfälligt skydd som ansöker om dagersättning bedöms bli lägre. Även styckkostnaden för bl.a. det särskilda bidraget för angelägna behov som inte täcks av dagersättningen, har justerats ned.

Utgifterna inom utgiftsområde 10 Ekonomisk trygghet vid sjukdom och funktionsnedsättning beräknas öka tillfälligt 2024 men minska övriga år. Minskningen beror på att volymerna inom sjukersättningen beräknas minska. Fler individer beräknas lämna ersättningen på grund av att de uppnått dess övre åldersgräns, än vad som beräknas tillkomma på grund av nybeviljanden. Under 2024 beräknas volymerna öka tillfälligt med anledning av högre utbetald ersättning för höga sjuklönekostnader. Under pandemin betalades ersättningen ut månadsvis till arbetsgivarna, medan ersättningen numera betalas ut året efter sjuklönekostnaderna uppstått. Det innebär att 2023 års utgifter endast avser ersättning hänförlig till april–december 2022, medan 2024 års utgifter avser ersättning för helåret 2023.

Utgifterna inom utgiftsområde 11 Ekonomisk trygghet vid ålderdom förväntas öka 2024 till följd av ett ökat antal ålderspensionärer. Antalet ålderspensionärer ökar även 2025 men då överväger effekten av den pågående avvecklingen av änkepensionen som bidrar till minskade utgifter till följd av volym. Avvecklingen av änkepensionen i kombination med att prognosen för effekterna av införandet av en riktålder för pension har reviderats ned förklarar också utgiftsminskningen 2026. Dessa två faktorer minskar utgifterna även 2027, men ett ökat medelbelopp för garantipensionen motverkar minskningen och bidrar sammantaget till en ökning av de volymrelaterade utgifterna under året. Antalet personer (se tabell 7.9) som får del av förmånerna inom utgiftsområdet påverkas också av politiska beslut och den makroekonomiska utvecklingen. För 2025 bidrar även det ökade prisbasbeloppet till fler garantipensionärer. För 2026 och 2027 bidrar beslutet om införandet av en riktålder för pension till färre mottagare av garantipension och bostadstillägg. Även den makroekonomiska utvecklingen påverkar antalet förmånstagare inom utgiftsområdet dessa år genom att inkomstindexet ökar och bidrar till färre garantipensionärer.

Utgifterna inom utgiftsområde 12 Ekonomisk trygghet för familjer och barn minskade 2023 och beräknas fortsätta minska 2024 för att sedan öka åren därefter. De lägre utgifterna 2023 beror på minskat barnafödande och därmed lägre utgifter för flera av utgiftsområdets ersättningar, bl.a. föräldrapenning och barnbidrag. Därtill minskade utgifterna för tillfällig föräldrapenning ytterligare på grund av färre uttagna dagar per barn när pandemin upphörde. Den beräknade minskningen 2024 beror på färre mottagare av barnbidrag och lägre uttag av tillfällig föräldrapenning, som en följd av att antalet barn i befolkningen beräknas fortsätta minska. Att utgifterna beräknas öka under den resterande delen av prognosperioden beror i huvudsak på föräldrapenningen. Till följd av en regeländring 2014 som innebar att den övre åldersgränsen för rätt till föräldrapenning höjdes från att barnet har fyllt 8 år till att barnet har fyllt 12 år tillkommer en årskull per år i systemet 2023–2026, vilket ökar utgifterna över tid. Regeländringen har tidigare inneburit en minskning av utgifterna för föräldrapenning eftersom föräldrar fick längre tid på sig att ta ut föräldrapenningdagarna.

Utgifterna inom ålderspensionssystemet minskar till följd av volymförändringar fram t.o.m. 2026. Det beror på ett minskat antal personer med tilläggspension. För 2027 överväger ökningen av antalet personer med inkomstpension och utgifterna väntas öka.

Tabell 7.9 Volymen inom olika transfereringssystem

Utgiftsområde och volym	Andel kvinnor 2023	Andel män 2023	Utfall 2023	Prognos 2024	Prognos 2025	Prognos 2026	Prognos 2027
8 Asylsökande och skyddsbehövande, genomsnittligt antal inskrivna per dygn	59 %	41 %	56 500	52 300	37 400	26 500	24 700
9 Antal personer med assistansersättning	45 %	55 %	13 300	13 300	13 400	13 400	13 400
9 Antal timmar assistans per vecka per beviljad brukare, genomsnitt	129 tim ¹	134 tim ¹	133	135	136	137	138
10 Antal sjukpenningdagar (netto) ² , miljoner	63 %	37 %	60,1	61,6	62,2	63,0	63,6
10 Antal rehabiliteringspenningdagar (netto) ² , miljoner	65 %	35 %	0,9	0,1	0,1	0,1	0,1
10 Antal personer med sjukersättning ³	58 % ⁴	42 % ⁴	227 000	217 500	206 500	209 700	200 400
10 Antal personer med aktivitetsersättning ³	46 % ⁵	54 % ⁵	33 400	33 700	34 200	34 900	35 800
10 Antal personer med sjuk- och aktivitetsersättning som erhåller bostadstillägg ³	52 % ⁶	48 % ⁶	116 100	117 900	109 100	111 800	108 200
11 Antal personer med garantipension	74 %	26 %	1 056 500	1 160 900	1 224 400	1 159 200	1 087 200
11 Antal personer med bostadstillägg till pensionärer	73 %	27 %	301 100	307 100	311 200	309 700	308 900
12 Antal barnbidrag ⁴	66 %	34 %	1 936 100	1 926 700	1 918 300	1 909 500	1 896 700
12 Antal uttagna föräldrapenningdagar (netto) ² , miljoner	69 %	31 %	46,5	46,7	49,2	51,7	52,4
12 Antal uttagna tillfälliga föräldrapenningdagar (netto) ² , miljoner	56 %	44 %	8,8	8,5	8,4	8,4	8,4
13 Genomsnittligt antal ensamkommande barn och unga 0–19 år som kommunerna får ersättning för ⁵	20 %	80 %	1 200	1 000	700	600	500
13 Genomsnittligt antal nyanlända som kommunerna får schablonersättning för ⁶	51 %	49 %	23 400	17 800	15 300	18 000	17 600
14 Antal deltagare i etableringsinsatser	56 %	44 %	10 300	8 700	8 100	8 900	8 100
15 Antal personer med studiehjälp	49 %	51 %	449 300	463 100	474 700	483 000	486 900
15 Antal personer med studiemedel	60 %	40 %	517 900	535 600	536 000	536 500	537 200
ÅP ⁷ Antal personer med tilläggspension	53 %	47 %	1 728 500	1 648 100	1 567 500	1 486 600	1 405 500
ÅP ⁷ Antal personer med inkomstpension	51 %	49 %	2 019 200	2 057 600	2 116 200	2 155 800	2 213 400

Anm.: Volymuppgifter om antal personer avser årsgenomsnitt och är avrundade till närmaste hundratal om inte annat anges. Arbetslösheten och antal deltagare i arbetsmarknadspolitiska program är nära sammankopplade med den konjunkturella utvecklingen. De redovisas därför inte i denna tabell utan ingår i kategorin makroekonomiska förutsättningar.

¹ Könsfördelningen baseras på genomsnittligt antal timmar per brukare och inte summan.

² Antalet dagar med partiell ersättning är omräknat till hela dagar.

³ Volymuppgifterna avser december.

⁴ Könsfördelningen baseras på mottagarens kön.

⁵ Könsfördelningen är en uppskattning som baseras på ett rullande fyraårigt genomsnitt för kommunmottagna ensamkommande barn och unga.

⁶ Könsfördelningen är en uppskattning som baseras på ett rullande treårigt genomsnitt för kommunmottagna nyanlända.

⁷ Ålderspensionssystemet vid sidan av statens budget.

Källa: Egna beräkningar.

Den samlade volymen inom vissa stöd för ohälsa och arbetsmarknad

Volymerna mäts på olika sätt i olika stödssystem, t.ex. som utbetalda dagar eller som genomsnittligt antal personer som får ersättning. Omräkning till helårsekvivalenter är ett sätt att göra volymerna jämförbara mellan olika transfereringssystem och över tid. En helårsekvivalent motsvarar exempelvis två personer som under ett år är sjuk-skrivna på halvtid eller två personer som har heltidsersättning från arbetslöshetsförsäkringen ett halvår vardera. I tabell 7.10 samlas volymerna i stödssystem kopplade till ohälsa och arbetsmarknad omräknat till helårsekvivalenter.

Tabell 7.10 Helårsekvivalenter inom vissa stödsystem

Tusental, andel av befolkningen 20–64 år i procent. Utfall 2023, prognos 2024–2027

	2023	2024	2025	2026	2027
Sjuk- och rehabiliteringspenning ¹	248	250	252	255	257
Sjuk- och aktivitetsersättning	228	226	217	215	213
Arbetslöshetsersättning	69	87	94	96	96
Arbetsmarknadspolitiska program ^{2, 3, 4}	166	180	192	187	183
Subventionerad anställning ^{2, 3}	33	34	35	35	37
Summa	745	777	791	788	787
Ekonomiskt bistånd	74	75	77	76	73
Summa inkl. ekonomiskt bistånd⁵	820	852	868	864	860
Befolkning 20–64 år	5 950	5 976	6 002	6 029	6 053
Andel av befolkningen	13,8	14,3	14,5	14,3	14,2

Anm.: Beloppen är avrundade och överensstämmer därför inte alltid med summan.

¹ Inklusive sjuklösn som betalas av arbetsgivaren.² I redovisade stöd på arbetsmarknadsområdet ingår inte stöd specifikt riktade till personer med funktionsnedsättning som medför nedsatt arbetsförmåga. Antalet personer med den typen av stöd, t.ex. lönebidrag och offentligt skyddat arbete hos Samhall, är relativt stabilt över tid. Vidare används för arbetsmarknadspolitiska program och subventionerade anställningar statistik över kvarstående sökanden från Arbetsförmedlingen. Eftersom de allra flesta har åtgärden på heltid antas antalet personer vara samma som antalet helårsekvivalenter.³ Introduktionsjobb ingår i posten Subventionerad anställning.⁴ Deltagare i arbetsmarknadspolitiska program som får ersättning i form av rehabiliteringspenning ingår i sjuk- och rehabiliteringspenning.⁵ Summeringen innehåller dubbelräkningar då individer som ingår i andra ersättningsssystem också kan vara berättigade till ekonomiskt bistånd.

Källor: Statistiska centralbyrån och egna beräkningar.

Det samlade nyttjandet av de redovisade stödsystemen beräknas öka 2024 och 2025. Det är främst arbetslöshetsersättning och vissa arbetsmarknadspolitiska program som ökar. Dessa stöd är nära kopplade till arbetsmarknaden, som började försvagas under andra halvåret 2023. Lågkonjunkturen medför en svag efterfrågan på arbetskraft som väntas präglä även 2024 och 2025, då arbetslösheten bedöms öka ytterligare. Samtidigt väntas antalet individer med sjuk- och aktivitetsersättning minska, eftersom fler bedöms uppnå den övre åldersgränsen för rätt till ersättning än som bedöms kunna bli aktuella för ersättning. Minskningen inom sjukersättningen motverkas av att åldersgränserna inom pensionssystemet och angränsande trygghetssystem höjs två gånger under prognosperioden samt av särskilda regler för äldre i sjukersättningen, s.k. trygghetspension. Antalet mottagare av sjuk- och rehabiliteringspenning beräknas öka över tid, i huvudsak i linje med sysselsättningsutvecklingen. Från och med 2025 bedöms det samlade nyttjandet av stöden att plana ut och väntas i stort ligga kvar på den högre nivån. Som andel av befolkningen i åldersgruppen 20–64 år ser utvecklingen ungefär likadan ut som för antalet helårsekvivalenter, även om befolkningsökningen medför att andelen minskar något de sista åren.

Tekniska justeringar

När en utgiftsförändring inte har samma nettoeffekt på den offentliga sektorns utgifter eller finansiella sparande som på de takbegränsade utgifterna kan det motivera en teknisk justering av utgiftstaket. I budgetpropositionen för 2024 finns en mer detaljerad genomgång av bakgrunden till tekniska justeringar (prop. 2023/24:1 Förslag till statens budget, finansplan m.m. avsnitt 4.2). Tekniska justeringar har genomförts vid behov sedan utgiftstaket infördes 1997, och nya nivåer på utgiftstaket till följd av justeringarna föreslås normalt i budgetpropositionen.

De utgiftsförändringar som i tabell 7.3 redovisas i kategorin Tekniska justeringar och som motiverar justeringar av utgiftstakets nivåer är i huvudsak hänförliga till öknings

eller minskningar av anslaget 1:1 *Kommunalekonomisk utjämning* inom utgiftsområde 25 Allmänna bidrag till kommuner i samband med skatteförändringar.

Övriga utgiftsförändringar

Övriga utgiftsförändringar är sådana som inte förklaras av beslut om åtgärder, pris- och löneomräkning, makroekonomiska förändringar eller volymförändringar. Det kan exempelvis vara de utgiftsförändringar som uppstår när medlemsavgiften till EU justeras. Även tidsförskjutningar i olika program eller utbetalningar, exempelvis senarelagda investeringar i transportinfrastrukturen, kategoriseras som övriga utgiftsförändringar.

Vidare ingår den förändring av anslagsbehållningar per år som följer av skillnaden mellan beräknade anslagsnivåer och prognoser för de faktiska utgifterna. Att anvisade medel inte förbrukas fullt ut ett visst år, och att det därför uppstår en anslagsbehållning, kan ha olika förklaringar. Det handlar ofta om faktorer som är svåra att förutse, t.ex. att personal säger upp sig och det är svårt att hitta ersättare, eller att antalet ansökningar blir mindre än förväntat till nya program och utlysningar.

Övriga utgiftsförändringar beräknas medföra att utgifterna ökar alla år fram till 2027, då de minskar (se tabell 7.3). Ökningen för 2024 beror framför allt på utvecklingen inom tre utgiftsområden. Inom utgiftsområde 7 Internationellt bistånd uppgår ökningen till ca 5 miljarder kronor. Ökningen beror dels på en justering till följd av att biståndsbudgeten fr.o.m. 2023 frikopplas från BNI och i stället utgörs av ett fast belopp, dels på att biståndet kan avräknas från andra utgifter, t.ex. delar av utgifterna inom utgiftsområde 8 Migration. Ökningen på utgiftsområde 23 Areella näringar, landsbygd och livsmedel uppgår till ca 4 miljarder kronor, vilket bl.a. beror på en förskjutning av stödutbetalningar från 2023 till 2024 kopplade till åtgärder inom EU:s gemensamma jordbrukspolitikens första pelare. För utgiftsområde 24 Näringsliv uppgår ökningen till ca 5 miljarder kronor, vilket i huvudsak förklaras av senareläggning av kapitalinsatser i statligt ägda bolag som beräknas ske under 2024. Ökningarna motverkas av en minskning på utgiftsområde 22 Kommunikationer om 2 miljarder kronor som beror på prognosrevideringar till följd av senareläggningar i projekt.

Den stora ökningen för 2025 beror framför allt på en förväntad ökning av EU-avgiften om 16 miljarder kronor. Utgifterna inom utgiftsområde 27 Avgiften till Europeiska unionen varierar mellan år i huvudsak med anledning av att EU:s utgifter respektive Sveriges BNI som andel av EU:s medlemsländers sammantagna BNI varierar mellan år. Ökningen 2026 förklaras i huvudsak av att EU:s totala budget minskade 2024 jämfört med tidigare år och sedan beräknas återgå till en nivå i linje med utvecklingstrenden för tidigare år.

7.4 Uppföljning av utgifterna 2024

Utgiftsramarna för 2024 följer dels av riksdagens beslut om statens budget för 2024, dels av de ändringar av ramarna som därefter har beslutats av riksdagen. Därutöver föreslås ytterligare ändringar i propositionen Vårändringsbudget för 2024. I tabell 7.11 redovisas de ursprungligen beslutade utgiftsramarna och de ändringar av ramarna som därefter har beslutats och föreslagits. Sammantaget medför ändringarna ökade utgiftsramar 2024 om 19,9 miljarder kronor. Totalt uppgår de anvisade medlen för 2024 till 1 366,6 miljarder kronor.

Av tabell 7.11 framgår vidare att prognosen för utgifterna inom budgetens utgiftsområden för 2024 beräknas uppgå till 1 353,8 miljarder kronor. Utgifterna inom utgiftsområdena understiger därmed totalt anvisade medel för 2024 med

12,8 miljarder kronor. Utgifterna överstiger dock utgifterna i den ursprungligen beslutade budgeten för 2024 med 18,0 miljarder kronor. De takbegränsade utgifterna i förhållande till utgiftstaket följs upp i avsnitt 5.3.

Tabell 7.11 Utgifter 2024

Miljarder kronor

Utgiftsområde	Utfall 2023 ¹	Urspr. budget 2024 ²	Ändringsbudget 2024 ^{3, 4}	Totalt anvisat 2024 ⁵	Prognos 2024	Differens prognos - urspr. budget 2024	Differens prognos - totalt anvisat 2024
1 Rikets styrelse	18,3	19,1	0,7	19,8	20,1	1,0	0,3
2 Samhällsekonomi och finansförvaltning	18,9	20,9	0,1	21,0	20,9	0,0	-0,1
3 Skatt, tull och exekution	13,4	16,9	0,1	17,0	16,8	0,0	-0,2
4 Rättsväsendet	69,8	76,0	1,5	77,5	76,8	0,7	-0,7
5 Internationell samverkan	2,2	2,3	0,1	2,4	2,4	0,1	0,0
6 Försvar och samhällets krisberedskap	96,0	126,1	3,6	129,6	127,4	1,3	-2,3
7 Internationellt bistånd	46,5	48,6	1,4	50,0	50,9	2,2	0,9
8 Migration	12,0	13,8	-0,1	13,8	12,9	-0,9	-0,9
9 Hälsovård, sjukvård och social omsorg	108,8	110,3	8,1	118,4	116,3	6,1	-2,1
10 Ekonomisk trygghet vid sjukdom och funktionsnedsättning	110,6	116,9	0,4	117,4	118,2	1,3	0,9
11 Ekonomisk trygghet vid ålderdom	56,4	60,3	0,0	60,3	63,7	3,4	3,4
12 Ekonomisk trygghet för familjer och barn	101,7	106,1	0,7	106,7	104,8	-1,3	-1,9
13 Integration och jämställdhet	4,5	4,0	0,1	4,1	3,8	-0,2	-0,2
14 Arbetsmarknad och arbetsliv	79,8	92,1	-0,2	91,8	90,2	-1,8	-1,6
15 Studiestöd	25,3	30,5	0,1	30,6	28,5	-2,0	-2,1
16 Utbildning och universitetsforskning	93,0	99,5	0,6	100,1	97,8	-1,7	-2,3
17 Kultur, medier, trossamfund och fritid	16,7	16,6	0,0	16,7	16,6	0,0	-0,1
18 Samhällsplanering, bostadsförsörjning och byggande samt konsumentpolitik	5,9	6,1	0,0	6,1	5,8	-0,3	-0,3
19 Regional utveckling	3,7	3,9		3,9	3,6	-0,3	-0,3
20 Klimat, miljö och natur	17,9	19,3	0,2	19,5	19,0	-0,3	-0,5
21 Energi	4,4	5,6		5,6	5,2	-0,4	-0,4
22 Kommunikationer	80,4	82,9	2,1	84,9	83,4	0,5	-1,5
23 Areella näringar, landsbygd och livsmedel	18,6	24,0	0,3	24,3	22,1	-1,9	-2,3
24 Näringsliv	7,6	9,6	0,0	9,6	10,6	1,1	1,0
25 Allmänna bidrag till kommuner	157,9	174,3		174,3	174,3	0,0	0,0
26 Statsskuldräntor m.m.	31,6	20,5		20,5	21,7	1,2	1,2
27 Avgiften till Europeiska unionen	43,6	40,8		40,8	39,8	-1,0	-1,0
Summa utgiftsområden	1 245,7	1 346,7	19,9	1 366,6			
Minskning av anslagsbehållningar		-10,9					
Summa utgifter	1 245,7	1 335,8			1 353,8	18,0	-12,8
Summa utgifter exkl. statsskuldräntor	1 214,1	1 315,4			1 332,1	16,7	-14,0
Ålderspensionssystemet vid sidan av statens budget	360,9	372,9			366,5	-6,4	
Takbegränsade utgifter	1 574,9	1 688,4			1 698,6	10,3	
Budgeteringsmarginal	90,1	58,6			48,4	-10,3	
Utgiftstak för staten	1 665	1 747			1 747		

Anm.: Beloppen är avrundade och överensstämmer därför inte alltid med summan.

¹ Anslagen är fördelade till de utgiftsområden som de tillhör i statens budget för 2024.

² Enligt den beslutade budgeten för 2024 (prop. 2023/24:1, bet. 2023/24:FiU1, rskr. 2023/24:47).

³ Där 0,0 anges har ändringsbudget beslutats eller förslag till ändringsbudget lämnats, men beloppet för utgiftsområdet uppgår till totalt mindre än 50 miljoner kronor.

⁴ Inkluderar Extra ändringsbudget för 2024 – Försvarsmateriel och ekonomiskt stöd till Ukraina (prop. 2023/24:76, bet. 2023/24:FiU33, rskr. 2023/24:144 och 145) och förslag i VÄB24.

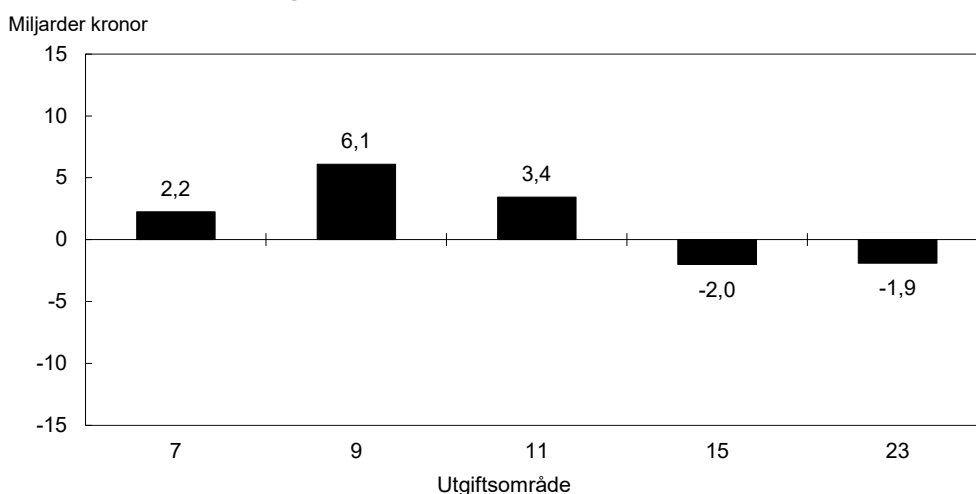
⁵ Avser kolumnerna Urspr. budget 2024 och Ändringsbudget 2024.

Källa: Egna beräkningar.

Större skillnader mellan prognos och ursprungligen anvisade medel

I detta avsnitt presenteras de fem utgiftsområden där skillnaden mellan den aktuella prognosen och ursprungligen anvisade medel för 2024 är som störst (se diagram 7.1). Därefter följer övergripande förklaringar till avvikelserna.

Diagram 7.1 Skillnad mellan utgiftsprognos och ursprungligen anvisade medel för vissa utgiftsområden 2024

Källa: Egna beräkningar.

För utgiftsområde 7 Internationellt bistånd beror ökningen dels på förslag i propositionen Vårändringsbudget för 2024 om att öka anslaget 1:1 *Biståndsverksamhet* för prioriterade biståndsinsatser, dels att ett större anslagssparande bedöms förbrukas under 2024 för insatser riktade till Ukraina.

För utgiftsområde 9 Hälsovård, sjukvård och social omsorg beror ökningen på förslag i propositionen Vårändringsbudget för 2024. Det handlar dels om ett tillskott till regionerna på 6 miljarder kronor för att förbättra de ekonomiska förutsättningarna och undvika uppsägningar i hälso- och sjukvården, dels om medel för att hantera att kostnader för läkemedel inom läkemedelsförmånerna har ökat mer än vad som tidigare har beräknats. Samtidig beräknas utgifterna bli lägre inom vissa områden. Det beror bl.a. på att antalet brukare inom assistansersättningen beräknas bli färre än bedömningen i budgetpropositionen för 2024 och att utnyttjandet av tandvårdsförmåner hittills varit mindre än beräknat.

För utgiftsområde 11 Ekonomisk trygghet vid ålderdom beror upprevideringen på en höjd utgiftsprognos för garantipensionen till följd av att antalet garantipensionärer blivit fler än tidigare prognostiserat.

För utgiftsområde 15 Studiestöd beror nedrevideringen dels på färre studerande under året än vad som tidigare antagits, dels på att prognosen för antalet mottagare av omställningsstudiestödet har reviderats ned.

För utgiftsområde 23 Areella näringar, landsbygd och livsmedel beror nedrevideringen huvudsakligen på att prognosen över antalet inkomna ansökningar för de olika jordbruksstöden har reviderats ned.

7.5 Förändring av utgiftsramar och takbegränsade utgifter 2025 och 2026 sedan budgetpropositionen för 2024

I budgetpropositionen för 2024 lämnade regeringen förslag på preliminära utgiftsramar för 2025 och 2026. I denna proposition görs en reviderad beräkning. Förändringen i förhållande till den tidigare beräkningen redovisas i tabell 7.12. För 2025 är förändringen fördelad på samma förklaringsfaktorer som i avsnitt 7.3.

Tabell 7.12 Förändring av utgiftsramar jämfört med budgetpropositionen för 2024

Miljoner kronor

	Total förändring 2025	varav beslut om åtgärder	varav PLO	varav makro	varav volym	varav övrigt	Total förändring 2026
1 Rikets styrelse	-60		-60				-70
2 Samhällsekonomi och finansförvaltning	-111	2	-23	-157	67		-420
3 Skatt, tull och exekution	-38	6	-44				-68
4 Rättsväsendet	-381		-381				-517
5 Internationell samverkan	-1		-1				-2
6 Försvar och samhällets krisberedskap	-3 376	754	-4 130				-302
7 Internationellt bistånd	-899	-893	-6				-8
8 Migration	-2 040	-542	-31		-1 467		-2 494
9 Hälsovård, sjukvård och social omsorg	-1 724		-21	17	-1 720		-2 733
10 Ekonomisk trygghet vid sjukdom och funktionsnedsättning	825	2	-38	-502	1 363		557
11 Ekonomisk trygghet vid ålderdom	1 332		-2	-730	2 064		-352
12 Ekonomisk trygghet för familjer och barn	-2 046	9		-855	-1 200		-1 836
13 Integration och jämställdhet	1 170	1 232	-2	-25	-35		308
14 Arbetsmarknad och arbetsliv	155	183	-51	174	-151		1 341
15 Studiestöd	-192		-8	-166	-18		-334
16 Utbildning och universitetsforskning	-146		-146				-261
17 Kultur, medier, trossamfund och fritid	-22		-22				-26
18 Samhällsplanering, bostadsförsörjning, byggande samt konsumentpolitik	-7		-7				-10
19 Regional utveckling							
20 Klimat, miljö och natur	29	35	-6				25
21 Energi	-5		-5				-7
22 Kommunikationer	0		0				281
23 Areella näringar, landsbygd och livsmedel	-166		-29	-137			-175
24 Näringsliv	-9		-9				-10
25 Allmänna bidrag till kommuner							
26 Statsskuldräntor m.m.	3 600					3 600	-200
27 Avgiften till Europeiska unionen	3 637					3 637	3 536
Summa utgiftsområden	-476	789	-5 023	-2 381	-1 098	7 237	-3 776
Minskning av anslagsbehållningar	-1 211					-1 211	-1 512
Summa utgifter	-1 686	789	-5 023	-2 381	-1 098	6 027	-5 288
Summa utgifter exklusive statsskuldräntor¹	-5 306	789	-5 023	-2 381	-1 098	2 407	-5 087

	Total förändring 2025	varav beslut om åtgärder	varav PLO	varav makro	varav volym	varav övrigt	Total förändring 2026
Ålderspensionssystemet vid sidan av statsbudgeten	-6 200			-3 439	-2 761		-6 684
Takbegränsade utgifter	-11 506	789	-5 023	-5 820	-3 859	2 407	-11 771

Anm.: Beloppen är avrundade och överensstämmer därför inte alltid med summan.

¹ Summa utgifter exkl. utg.omr. 26 Statsskuld räntor m.m. med tillhörande minskning av anslagsbehållningar för statsskuld räntor.

Källa: Egna beräkningar.

Sammantaget beräknas utgiftsramarna bli 0,5 miljarder kronor lägre 2025 och 3,8 miljarder kronor lägre 2026 än bedömningen i budgetpropositionen.

Utöver förändringen av utgiftsramarna påverkas de takbegränsade utgifterna av att posten Minskning av anslagsbehållningar och utgifterna i ålderspensionssystemet har reviderats. Sammantaget beräknas de takbegränsade utgifterna bli 11,5 miljarder kronor lägre 2025 och 11,8 miljarder kronor lägre 2026 än enligt bedömningen i budgetpropositionen för 2024.

I tabell 7.13 redovisas förändringen fördelad på samma förklaringsfaktorer som i avsnitt 7.3, och raderna i tabellen kommenteras nedan. De lägre utgifterna beror främst på att den makroekonomiska utvecklingen har reviderats. Till exempel bedöms den allmänna prisnivån öka långsammare, vilket medför lägre utgifter i flertalet transfereringssystem samt lägre utgifter för förvaltnings- och investeringsanslag efter reviderad pris- och löneomräkning. Vidare bedöms utgifterna bli lägre till följd av volymförändringar, dvs. att färre personer bedöms få ersättning från vissa transfereringssystem. Samtidigt motverkas utgiftsminskningarna av att nya beslutade, föreslagna och aviserade åtgärder samt övriga utgiftspåverkande förändringar medför högre utgifter.

Tabell 7.13 Förändring av takbegränsade utgifter jämfört med budgetpropositionen för 2024

Miljarder kronor

	2025	2026
Takbegränsade utgifter i budgetpropositionen för 2024	1 741,7	1 765,8
Beslutade, föreslagna och aviserade åtgärder	0,8	3,4
Reviderad pris- och löneomräkning	-5,0	-4,7
Makroekonomiska förändringar	-5,8	-7,5
Volymförändringar	-3,9	-5,0
Tekniska justeringar	0,0	0,0
Minskning av anslagsbehållningar	-1,2	-1,5
Övriga utgiftspåverkande förändringar	3,6	3,5
Total utgiftsförändring	-11,5	-11,8
Takbegränsade utgifter i 2024 års ekonomiska vårproposition	1 730,1	1 754,0

Anm.: Beloppen är avrundade och överensstämmer därför inte alltid med summan.

Källa: Egna beräkningar.

Beslutade, föreslagna och aviserade åtgärder

Jämfört med budgetpropositionen för 2024 bedöms de takbegränsade utgifterna på grund av beslutade, föreslagna och aviserade åtgärder bli 19,9 miljarder kronor högre 2024, 0,8 miljarder kronor högre 2025 och 3,4 miljarder kronor högre 2026. Dessa beslut, förslag och aviseringar sammanfattas per utgiftsområde i tabell 7.14. I propositionen Vårändringsbudget för 2024 lämnar regeringen förslag om ändrade anslagsnivåer för innevarande budgetår och aviserar ändrade anslagsnivåer för 2025–2027. I tabellen redovisas även de åtgärder som har beslutats sedan budget-

propositionen för 2024 med anledning av propositionen Extra ändringsbudget för 2024 – Försvarsmateriel och ekonomiskt stöd till Ukraina (prop. 2023/24:76) med förslag till ändringar i statens budget för 2024 och aviseringar för 2025–2027. Endast större anslagsförändringar respektive anslagsförändringar som påverkar flera år redovisas separat inom varje utgiftsområde.

Tabell 7.14 Beslutade, föreslagna och aviserade åtgärder

Miljoner kronor

	Anslag	2024	2025	2026	2027
1 Rikets styrelse		706			
Tillskott för köp av fastighet	2:3	264			
Teknisk justering till följd av ändrade växelkurser	4:1	106			
Ökade säkerhetsinsatser Regeringskansliet	4:1	180			
Tillskott för utveckling av IT-system för valadministrationen	6:1	67			
Ökade ombudskostnader i investeringstvist	6:2	71			
2 Samhällsekonomi och finansförvaltning		111	2		
Försenat genomförande av EU:s vapendirektiv	1:14	96			
Tidigarelagd folkbokföring för personer med tillfälligt skydd	1:15	5	2		
3 Skatt, tull och exekution		117	6		
Ökat arbete mot den kriminella ekonomin	1:1, 1:2, 1:3	92			
Tidigarelagd folkbokföring för personer med tillfälligt skydd	1:1	20	6		
4 Rättsväsendet		1 474			
Förstärkning av Sveriges Domstolar	1:5	100			
Fortsatt kapacitetsförstärkning av Kriminalvården	1:6	1 380			
5 Internationell samverkan		141			
Tillskott för ökade avgifter till internationella organisationer ²	1:1	141			
6 Försvar och samhällets krisberedskap		3 574	754	3 372	1 605
Stödpaket 14 till Ukraina ¹	1:1, 1:2, 1:3	1 322	375	318	541
Stödpaket 15 till Ukraina ¹	1:1, 1:2, 1:3	1 298	315	2 408	767
Förstärkt förmåga	1:1	900			
Stödpaket 15 till Ukraina	1:2, 1:3, 1:11	318	99	681	332
Natoavgift	1:2	50			
Nya internationella insatser	1:2	55			
Avveckling Minusma	1:2	55			
Finansiering av internationella insatser	1:3	-110			
Finansiering av förstärkt förmåga	1:3	-600			
Finansiering av hantering av historiskt icke-kärntekniskt avfall	1:3	-35	-35	-35	-35
Ersättning till räddningstjänst m.m. för genomförda insatser	2:3	101			
Civilt försvar: Utökade förstärkningsresurser	2:4	100			
7 Internationellt bistånd		1 385	-893		
Finansiering tidigarelagd folkbokföring för personer med tillfälligt skydd	1:1	-82	-893		
Tillskott till biståndsanslaget	1:1	1 425			
8 Migration		-56	-542		
Minskade kostnader på grund av tidigarelagd folkbokföring för personer med tillfälligt skydd	1:2	-56	-542		
9 Hälsovård, sjukvård och social omsorg		8 143			
Ökade kostnader för läkemedelsförmånen	1:5	1 750			
Förstärkning av sektorsbidrag till hälso- och sjukvården	1:6	6 000			
Civilt försvar: Sjukvård under höjd beredskap	1:14	50			
Tillskott för LSU-placeringar, ökad säkerhet och samverkan	4:6	304			

	Anslag	2024	2025	2026	2027
10 Ekonomisk trygghet vid sjukdom och funktionsnedsättning		449	2		
Förstärkning av Försäkringskassans förvaltningsanslag	2:1	440			
Tidigarelagd folkbokföring för personer med tillfälligt skydd	2:1	3	2		
11 Ekonomisk trygghet vid ålderdom		2			
12 Ekonomisk trygghet för familjer och barn		659	9		
Tidigarelagd folkbokföring för personer med tillfälligt skydd	1:2	9	9		
Förlängning av höjt bostadsbidrag	1:8	650			
13 Integration och jämställdhet		71	1 232		
Tidigarelagd folkbokföring för personer med tillfälligt skydd	1:2	71	1 232		
14 Arbetsmarknad och arbetsliv		-227	183		
Tidigarelagd folkbokföring för personer med tillfälligt skydd	1:1, 1:3, 1:14	30	183		
Sommarjobb för ungdomar	1:3	130			
Effektivisering av arbetsmarknadspolitiken	1:3, 1:4	-420			
15 Studiestöd		59			
Fler platser på regionalt yrkesvux	1:2	57			
16 Utbildning och universitetsforskning		630			
Tillskott för insatser inom skolväsendet	1:5	500			
Fler platser på regionalt yrkesvux	1:17	110			
17 Kultur, medier, trossamfund och fritid		17			
18 Samhällsplanering, bostadsförsörjning och byggande samt konsumentpolitik		6			
20 Klimat, miljö och natur		178	35	35	35
Hantering av historiskt icke-kärntekniskt avfall	1:4	35	35	35	35
Förstärkning av Klimatklivet	1:16	100			
22 Kommunikationer		2 068			
Återställandet efter skredet på E6	1:2	1 000			
Täcka ackumulerat underskott i avgiftsutjämningsystemet (GAS)	1:12	1 035			
23 Areella näringar, landsbygd och livsmedel		342			
Ersättningar för utbrott av djursjukdomar ²	1:6	314			
24 Näringsliv		45			
Summa anslagsförändringar		19 894	789	3 407	1 640
Anslagsförändringar som motiverar teknisk justering av utgiftstaket					
Ökning av takbegränsade utgifter exkl. utgiftsförändringar som motiverar teknisk justering av utgiftstaket		19 894	789	3 407	1 640

Anm.: Endast större anslagsförändringar respektive anslagsförändringar med flerårighet redovisas separat inom varje utgiftsområde. Utöver föreslagna och aviserade åtgärder i propositionen VÄB24 inkluderar tabellen även de beslut som följer av fotnot 1 nedan. Beloppen är avrundade och överensstämmer därför inte alltid med summan.

¹ Propositionen Extra ändringsbudget för 2024 – Försvarsmateriel och ekonomiskt stöd till Ukraina (prop. 2023/24:76, bet. 2023/24:FiU33, rskr. 2023/24:144 och 145).

² Förslag i VÄB24 som främst avser regelstyrda transfereringsanslag till följd av ändrade volymer eller makroekonomiska förutsättningar utan att någon ny åtgärd föreslås uppgår till sammanlagt ca 0,5 miljarder kronor.

Källa: Egna beräkningar.

Reviderad pris- och löneomräkning

Revideringar i pris- och löneomräkningen av förvaltnings- och investeringsanslag, bedöms leda till lägre utgifter 2025 och 2026, jämfört med beräkningen i budgetpropositionen för 2024 (se tabell 7.12 och tabell 7.13). Slutliga omräkningstal har fastställts för 2025, och en ny preliminär pris- och löneomräkning har gjorts för 2026 (se tabell 7.5). För 2025 är det främst prisutvecklingen av försvarsmateriel som har nedreviderats, vilket påverkar investeringsanslagen under utgiftsområde 6 Försvar och samhällets krisberedskap. För 2026 är den huvudsakliga förklaringen till nedrevideringen en lägre inflationsprognos.

Makroekonomiska förändringar

Den nya makroekonomiska bedömningen som redovisas i avsnitt 3 i denna proposition beräknas sammantaget medföra lägre utgifter för 2025 och 2026 med 5,8 miljarder kronor respektive 7,5 miljarder kronor jämfört med bedömningen i budgetpropositionen för 2024 (se tabell 7.12 och tabell 7.13).

Utvecklingen av prisbasbeloppet får genomslag på flera ersättningsnivåer inom utgiftsområdena 10 Ekonomisk trygghet vid sjukdom och funktionsnedsättning, 11 Ekonomisk trygghet vid ålderdom och 12 Ekonomisk trygghet för familjer och barn. Detta beror på att flera ersättningar inom dessa områden indexeras med prisbasbeloppet. Nedrevideringar av prisbasbeloppet har medfört att utgifterna inom dessa utgiftsområden 2025 och 2026 har reviderats ned sedan budgetpropositionen för 2024.

Utgifterna för ålderspensionssystemet vid sidan av statens budget följer förändringarna i inkomstindex. Eftersom indexet har reviderats ned för 2025 och 2026 har även utgifterna reviderats ned för 2025 och 2026.

Volymer

Jämfört med budgetpropositionen för 2024 medför volymförändringar att utgifterna beräknas bli 3,9 miljarder kronor lägre 2025 och 5,0 miljarder kronor lägre 2026. Förändringen är ett resultat av att volymerna bedöms bli lägre på flera områden, men det finns också exempel på högre volymer. I tabell 7.15 redovisas de förändringar av volymprognoserna som främst förklarar utgiftsförändringarna.

Tabell 7.15 Volymer inom olika transfereringssystem jämfört med budgetpropositionen för 2024

Utgiftsområde och volym	2025	2026
8 Asylsökande och skyddsbehövande, genomsnittligt antal inskrivna per dygn	-10 100	-14 200
9 Antal personer med assistansersättning	-900	-1 200
10 Antal sjuk- och rehabiliteringspenningdagar (netto), miljoner ¹	0,9	1,2
11 Antal personer med garantipension	18 200	-21 900
ÅP ² Antal personer med inkomstpension	-10 600	-12 900

Anm.: Volymuppgifter om antal personer avser årsgenomsnitt och är avrundade. Endast ett urval av system med större förändringar mot budgetpropositionen för 2024 redovisas i tabellen.

¹ Antalet dagar med partiell ersättning är omräknat till hela dagar.

² Ålderspensionssystemet vid sidan av statens budget.

Källa: Egna beräkningar.

Det genomsnittliga antalet inskrivna asylsökande och skyddsbehövande per dygn bedöms bli lägre än vad som beräknades i budgetpropositionen för 2024, till följd av färre asylsökande och personer från Ukraina med tillfälligt skydd. En stor del av de minskade volymerna beror dock på att volymerna tidigare inte justerats med anledning av det tillskott till Migrationsverkets förvaltningsanslag 2024 och 2025 som föreslogs i budgetpropositionen för 2024.

Antalet personer med assistansersättning bedöms bli lägre 2025 och 2026 än vad som beräknades i budgetpropositionen för 2024. Det beror främst på att ansökningarna inte har ökat lika mycket som tidigare antagits till följd av regeländringar som infördes 2023 om stärkt rätt till personlig assistans.

Antalet utbetalda nettodagar med sjuk- och rehabiliteringspenning bedöms bli fler både 2025 och 2026 än vad som beräknades i budgetpropositionen för 2024. Det förklaras både av att inflödet av nya sjukfall har varit högre än beräknat och av att

sjukfallens varaktighet har varit längre än beräknat sedan budgetpropositionen lämnades.

Antalet personer med garantipension bedöms bli högre 2025 och lägre 2026 än vad som beräknades i budgetpropositionen för 2024. Upprevideringen beror på en höjd prognos för antalet garantipensionärer till följd av att antalet garantipensionärer blivit fler än tidigare prognostiserat. Nedrevideringen görs till följd av en nedrevidering av prisbasbeloppet, vilket leder till färre mottagare av garantipension.

När det gäller antalet personer med inkomstpension har justeringen av åldersgränser i pensionssystemet och angränsande trygghetssystem lett till ett senare uttag av inkomstpension än vad som tidigare beräknats, vilket har resulterat i en nedrevidering. Inkomstpension är en utgift i ålderspensionssystemet.

Minskning av anslagsbehållningar

Anslagsbehållningarna 2025 och 2026 bedöms sammantaget bli större än vad som beräknades i budgetpropositionen för 2024. Det negativa beloppet i tabell 7.13 innebär större anslagsbehållningar eftersom posten är definierad som en minskning (Minskning av anslagsbehållningar). De större behållningarna är en konsekvens av att utgiftsprognoserna för 2025 och 2026 sammantaget har reviderats ned mer än vad anslagsnivåerna har förändrats.

Övriga utgiftsförändringar

Övriga utgiftsförändringar bidrar till att de takbegränsade utgifterna bedöms bli högre 2025 och 2026 jämfört med beräkningen i budgetpropositionen för 2024 (se tabell 7.13). De högre utgifterna förklaras av att den nu överenskomna halvtidsöversynen av EU:s fleråriga budgetramverk innebär en totalt sett större ökning av EU:s utgifter än vad som antogs i budgetpropositionen för 2024, då överenskommelsen ännu inte var klar. Vidare belastar de högre utgifterna nu även åren 2025, 2026 och 2027.

8 Statens budgetsaldo och statsskulden

I detta avsnitt redovisas och analyseras utvecklingen av statens budgetsaldo. Statens budgetsaldo avser skillnaden mellan budgetens inkomster och utgifter. Därefter presenteras beräkningar av statsskuldens utveckling. Slutligen görs en jämförelse mellan denna proposition och budgetpropositionen för 2024 (prop. 2023/24:1) vad gäller utfallet för statens budgetsaldo 2023 och prognosen för statens budgetsaldo 2024. Beräkningarna baseras på antagandet att inga ytterligare regel- eller anslagsändringar, utöver de som föreslås eller aviseras i propositionen Vårändringsbudget för 2024 (prop. 2023/24:99), genomförs under prognosperioden.

Sammanfattning

- Utfallet för statens budget 2023 innebär ett överskott på 19 miljarder kronor eller 0,3 procent av BNP.
- Rensat för Riksbankens amortering av valutalån till Riksgäldskontoret skulle överskottet 2023 i stället ha varit ett underskott om 45 miljarder kronor eller 0,7 procent av BNP.
- Under 2024–2025 beräknas budgetsaldot uppgå till i genomsnitt –31 miljarder kronor per år eller 0,5 procent av BNP. Under denna period bedöms ekonomin vara i lågkonjunktur. År 2026 förväntas budgetsaldot i stället uppvisa ett överskott om 30 miljarder kronor samtidigt som konjunkturen balanseras under året. Budgetsaldot beräknas förstärkas ytterligare under 2027 och uppgå till 82 miljarder kronor eller 1,1 procent av BNP.
- Riksbankens slutamortering av sitt valutalån till Riksgäldskontoret förstärkte budgetsaldot 2023 medan nettoutlåningen till Affärsverket svenska kraftnät (Svenska kraftnät) och till Centrala studiestödsnämndens (CSN) försvagade budgetsaldot. De två senare effekterna förklaras av Svenska kraftnäts utbetalningar av elstöd relaterat till tidigare års inbetalda flaskhalsintäkter samt en engångsvis återföring av CSN:s kreditreserv till inkomsttitel på statens budget. Den sammanlagda effekten på Riksgäldskontorets nettoutlåning blev en förstärkning på 11 miljarder kronor. För 2024–2027 beräknas nettoutlåningen uppgå till i genomsnitt 3 miljarder kronor per år.
- Utvecklingen för budgetsaldot bidrar till att den konsoliderade statsskulden som andel av BNP väntas minska från 15 procent vid utgången av 2023 till 12 procent vid utgången av 2027.
- Jämfört med prognosen i budgetpropositionen för 2024 revideras statens budgetsaldo ned med 4 miljarder kronor för 2023 och ned med 28 miljarder kronor för 2024. Det lägre utfallet 2023 beror i huvudsak på att inkomsterna har reviderats ned något mer än utgifterna. Nedrevideringen 2024 förklaras framför allt av uppjusterade utgifter och ökad nettoutlåning.

8.1 Inledning

Alla inkomster och utgifter samt andra betalningar som påverkar statens lånebehov utgör budgetsaldot. Inkomsterna i statens budget, som redovisas i tabell 8.1 och beskrivs närmare i avsnitt 6, utgörs av statens skatteinkomster och övriga inkomster. Statens skatteintäkter beräknas genom att de skatter som tillfaller Europeiska unionen,

kommunala skatteintäkter samt ålderspensionsavgifter avräknas från de totala skatteintäkterna. Därefter beräknas statens kassamässiga skatteinkomster genom att statens skatteintäkter justeras för periodiseringar. Till statens utgifter hör utgiftsområdena 1–25 och 27, som beskrivs närmare i avsnitt 7 och redovisas som utgifter exklusive statsskuldräntor i tabell 8.1. Dessa poster tillsammans med utgifterna inom utgiftsområde 26 Statsskuldräntor m.m., Riksgäldskontorets nettoutlåning (se tabell 8.2) samt en post för kassamässig korrigerig (se tabell 8.3) utgör de utgifter som påverkar statens budgetsaldo. Budgetsaldot motsvaras av lånebehovet med omvänt tecken.

8.2 Statens budgetsaldo

Utfallet för statens budget 2023 visar på ett överskott på 19 miljarder kronor (se tabell 8.1). Statens budget för 2024 beräknas uppvisa ett underskott på 35 miljarder kronor. Jämfört med utfallet för 2023 är det en försämring av budgetsaldot med 54 miljarder kronor. För 2025 beräknas ett underskott på 27 miljarder kronor medan budgetsaldot för senare prognosår antas uppvisa överskott. Med anledning av Riksbankens beslut att egenfinansiera sin valutareserv har Riksbanken sedan 2021 amorterat på det lån hos Riksgäldskontoret som har finansierat en del av reserven. Det har förstärkt budgetsaldot via Riksgäldskontorets nettoutlåning med ca 60 miljarder kronor per år 2021–2023. Rensat för Riksbankens amorteringar till Riksgäldskontoret skulle budgetsaldot ha uppvisat ett underskott på 45 miljarder kronor 2023.

Tabell 8.1 Statens budgetsaldo

Miljarder kronor. Utfall 2023, prognos 2024–2027

	2023	2024	2025	2026	2027
Inkomster ¹	1 243	1 329	1 351	1 419	1 468
Utgifter m.m.	1 224	1 364	1 378	1 389	1 386
<i>varav utgifter exkl. statsskuldräntor²</i>	<i>1 214</i>	<i>1 332</i>	<i>1 350</i>	<i>1 362</i>	<i>1 359</i>
<i>varav statsskuldräntor m.m.³</i>	<i>32</i>	<i>22</i>	<i>31</i>	<i>27</i>	<i>23</i>
<i>varav Riksgäldskontorets nettoutlåning</i>	<i>-11</i>	<i>10</i>	<i>-3</i>	<i>2</i>	<i>4</i>
<i>varav kassamässig korrigerig</i>	<i>-10</i>	<i>0</i>	<i>0</i>	<i>-2</i>	<i>0</i>
Statens budgetsaldo	19	-35	-27	30	82
Statens budgetsaldo exkl. Riksbankens amorteringar⁴	-45	-35	-27	30	82

¹ Summan av inkomsttyperna 1000–7000 (se avsnitt 6).

² Utgifterna inom utg.omr. 1–25 samt 27, inkl. förändring av anslagsbehållningar (se avsnitt 7).

³ Avser utgifterna inom utg.omr. 26 Statsskuldräntor m.m.

⁴ Utfasningen av Riksgäldskontorets valutalån för Riksbankens räkning har minskat nettoutlåningen 2021–2023 med totalt 182 miljarder kronor (se tabell 8.2).

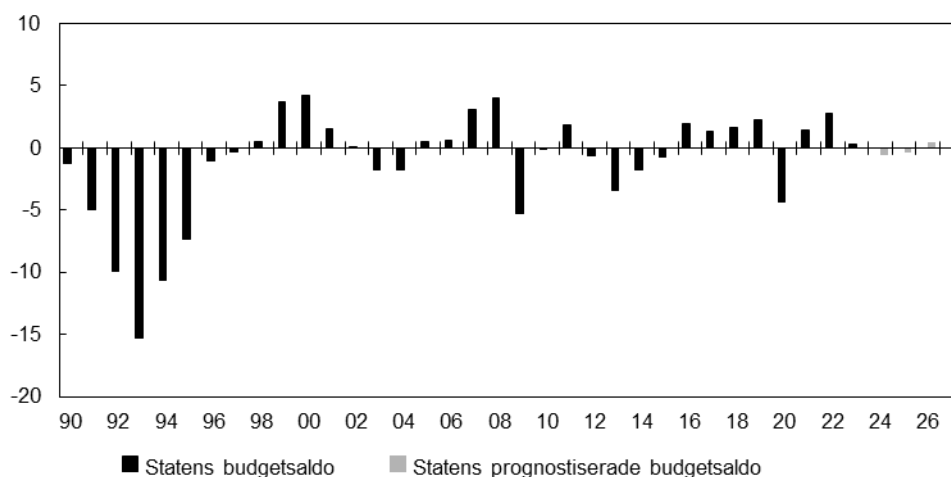
Källor: Ekonomistyrningsverket, Riksgäldskontoret och egna beräkningar.

Överskottet i statens budget 2023 uppgick till 0,3 procent av BNP (se diagram 8.1) och inkluderar en effekt motsvarande 1,0 procent av BNP från Riksbankens slutamortering av sin valutaskuld. Under 2024–2025 beräknas budgetsaldot uppgå till i genomsnitt –31 miljarder kronor per år eller 0,5 procent av BNP (se tabell 8.1 och diagram 8.1). Under denna period bedöms ekonomin vara i lågkonjunktur. År 2026 förväntas budgetsaldot i stället uppvisa ett överskott om 30 miljarder kronor samtidigt som konjunkturen balanseras under året. Budgetsaldot beräknas förstärkas ytterligare under 2027 och uppgå till 82 miljarder kronor och motsvara 1,1 procent av BNP.

Diagram 8.1 Statens budgetsaldo

Utfall 1990–2023, prognos 2024–2027

Procent av BNP

Anm.: Underskotten 2009 (5 procent av BNP eller 176 miljarder kronor) och 2013 (3 procent av BNP eller 131 miljarder kronor) var till stor del en konsekvens av Riksbankens preventiva förstärkningar av valutasalvorna i samband med finanskrisen (100 miljarder kronor) respektive eurokrisen (100 miljarder kronor).

Källor: Ekonomistyrningsverket och egna beräkningar.

Ett flertal faktorer påverkar statsskuldräntorna

År 2023 uppgick utgifterna för statsskuldräntor till 32 miljarder kronor, vilket är 19 miljarder kronor högre än ursprungligt anvisade medel. De högre ränteutgifterna förklaras av ett sämre räntenetto för den del av räntebetalningarna på statsskulden som avser Riksgäldskontorets in- och utlåning till myndigheter m.fl. samt valutakurseffekter till följd av svängningarna i kronkursen. Att emissioner till överkurser har minskat och emissioner till underkurser har ökat har också bidragit till de högre ränteutgifterna. Riksgäldskontorets försämrade räntenetto är en temporär effekt som beror på olika löptider för in- respektive utlåning och stigande räntor. Överkurser är den kompensation som staten initialt får för att under obligationernas löptid betala kupongräntor som överstiger de förväntade marknadsräntorna vid emissionstillfället. Underkurser är den kompensation som staten initialt måste betala för att under obligationernas löptid betala kupongräntor som understiger de förväntade marknadsräntorna vid emissionstillfället.

För 2024 beräknas ränteutgifterna uppgå till 22 miljarder kronor, vilket är en minskning med 10 miljarder kronor jämfört med föregående år. De lägre ränteutgifterna förklaras av en förväntat stabilare och något förstärkt kronkurs jämfört med 2023 samt ett förbättrat, om än fortfarande negativt, räntenetto för in- och utlåning till myndigheter m.fl.

År 2025 beräknas ränteutgifterna öka med 10 miljarder kronor och uppgå till 31 miljarder kronor. Åren 2026 och 2027 uppgår utgifterna till 27 miljarder kronor respektive 23 miljarder kronor. De högre ränteutgifterna 2025–2027 beror på att fler obligationer har omsatts till det högre ränteläget som har varit sedan 2022. Att utgifterna under dessa år minskar något över tid beror på en förväntan om gradvis minskade överkurser vid emissioner.

I en kostnadsmässig redovisning, där in- och utbetalningar fördelas över lånens löptider, speglar räntekostnaderna bättre statsskuldens storlek och marknadsränteläget. Det medför oftast att räntekostnadernas profil är jämnare än i den utgiftsmässiga beräkningen. De kostnadsmässiga räntorna uppgår till i genomsnitt 17 miljarder kronor per år under perioden 2023–2027.

Riksgäldskontorets nettoutlåning påverkas av Riksbankens amorteringar och flaskhalsintäkter

Riksgäldskontorets nettoutlåning är en post på budgetens utgiftssida som vid sidan om anslagsfinansierade utgifter påverkar budgetsaldot. Riksgäldskontoret lånar ut till, och ansvarar för inlåning från, bl.a. myndigheter samt vissa bolag med statligt ägande och fonder. Nettoutlåningen speglar den totala nettoförändringen av all in- och utlåning under en viss period. Ökad nettoutlåning kan därmed bero på ökad utlåning eller minskad inlåning under en given period. En större nettoutlåning medför ett större lånebehov samtidigt som statsskulden blir högre.

Nettoutlåningen omfattar både löpande statlig verksamhet, såsom in- och utbetalningar av studielån, och tillfälliga poster som ofta beslutas med kort varsel och som därför kan vara svåra att förutse. De tillfälliga posterna medför att nettoutlåningen kan variera kraftigt mellan år.

Den största posten avser lån till Riksbanken avseende dess förstärkta valutareserv som togs upp i samband med finanskrisen 2009 och eurokrisen 2013. Under 2023 amorterade Riksbanken återstoden av dessa lån och övergick till en helt egenfinansierad valutareserv. Amorteringarna minskade nettoutlåningen 2023 med 64 miljarder kronor (se tabell 8.2). Sammantaget uppgick nettoutlåningen år 2023 till -11 miljarder kronor, i huvudsak beroende på Riksbankens amortering och motverkande effekter av nettoutlåningen till Svenska kraftnät och CSN.

Tabell 8.2 Riksgäldskontorets nettoutlåning

Miljarder kronor. Utfall 2023, prognos 2024–2027

	2023	2024	2025	2026	2027
Premiepensionsmedel	-1	1	0	0	0
Centrala studiestödsnämnden, studielån	21	14	14	14	14
Investeringslån till myndigheter	5	3	3	3	3
Myndigheternas räntekonton	8	-2	0	0	0
Stabilitetsfonden	-1	-2	-1	-1	-1
Resolutionsreserven	-6	-7	-6	-2	-6
Insättningsgarantin	-11	11	0	0	0
Kärnavfallsfonden	0	1	0	0	0
Trafikverket, infrastrukturlån	6	2	1	-1	-1
Lån till Riksbanken ¹	-61	1	0	0	0
AB Svensk Exportkredit	0	0	0	0	0
Affärsverket svenska kraftnät	37	-12	-16	-14	-8
Exportkreditnämnden	-2	-1	-1	-1	-1
EU-kommissionens betalningar, netto	1	2	-1	0	0
Övrigt	-6	-1	4	4	4
Summa nettoutlåning	-11	10	-3	2	4

¹ År 2023 tog Riksgäldskontoret upp lån på 2 miljarder kronor med anledning av Riksbankens utlåning till IMF, i enlighet med 6 kap. 4 § lagen (2022:1568) om Sveriges riksbank. Övrig påverkan på nettoutlåningen till Riksbanken beror på Riksbankens amortering av valutaskulden, som uppgick till -64 miljarder kronor 2023.

Källor: Ekonomistyrningsverket, Riksgäldskontoret och egna beräkningar.

Nettoutlåningen till Svenska kraftnät förklaras i huvudsak av inflödet av flaskhalsintäkter och utbetalningar av elstöd. Flaskhalsintäkter uppkommer som ett resultat av överföringsbegränsningar, och därmed prisskillnader, mellan elområden. Underskott på elproduktion i södra Sverige och elkrisen i Europa har lett till ökade elkostnader för hushåll och företag samt stora prisskillnader mellan elområden. Detta har resulterat i ett större inflöde av flaskhalsintäkter än vad Svenska kraftnät kan investera i närtid. Avgifterna tillfaller Svenska kraftnät och redovisas löpande som en långfristig skuld till

elkonsumenterna i affärsverkets balansräkning. Hur medlen kan disponeras är reglerat i artikel 19 i Europaparlamentets och rådets förordning (EU) 2019/943 av den 5 juni 2019 om den inre marknaden för el (elmarknadsförordningen), som föreskriver att medlen främst ska användas för att reducera de begränsningar som de orsakas av, bl.a. genom nätinvesteringar. Svenska kraftnät balanserar medlen tills det är möjligt att använda dem på det vis som elmarknadsförordningen föreskriver.

Den 6 oktober 2022 antogs rådets förordning (EU) 2022/1854 om en krisintervention för att komma till rätta med de höga energipriserna, vilken bl.a. medför en temporär komplettering av det ordinarie regelverket om hur flaskhalsintäkter kan disponeras. Förordningen möjliggjorde för medlemsstaterna att t.o.m. den 31 december 2023 även använda flaskhalsintäkter till att finansiera stöd som mildrar effekterna av de höga elpriserna för elslutkunderna. Den temporära regeln låg till grund för finansieringen av de svenska elstöden. Utbetalningar av elstöd förklarar varför nettoutlåningen till Svenska kraftnät var positiv och uppgick till 37 miljarder kronor 2023. Under 2024–2027 beräknas nettot av inflödet av flaskhalsintäkter och utflödet via bl.a. reducerad transmissionsnätstariff och nätinvesteringar minska nettoutlåningen med i genomsnitt 13 miljarder kronor årligen. Prognosen för nettoutlåningen till Svenska kraftnät är dock mycket osäker.

Den relativt höga nettoutlåningen till CSN 2023 förklaras av att CSN:s kreditreserv återförs till inkomstitel på statens budget. Sedan den 1 januari 2023 gäller en ny modell för beräkning av räntan på studielån (prop. 2022/23:1 utg.omr. 15 avsnitt 1 och 3.10.8, bet. 2022/23:UbU2, rskr. 2022/23:101). En del av genomförandet av den nya modellen är att de medel som under perioden 2014–2022 förts till ett konto i Riksgäldskontoret, för finansiering av konstaterade förluster på studielån inklusive ränta, i stället ska levereras in till inkomstitel på statens budget. Dessa medel uppgår till 10,7 miljarder kronor. Som en konsekvens ökade nettoutlåningen till CSN med motsvarande belopp 2023. Återföringen har därmed ingen nettopåverkan på budgetsaldot.

Nettoutlåningen avseende insättningsgarantin 2023 och 2024 om –11 miljarder kronor respektive 11 miljarder kronor speglar obligationsförfall under 2023 som ännu inte hade omplacerats vid årsskiftet och i stället antas omplaceras i statsobligationer under 2024.

Kassamässig korrigerig

För att budgetsaldot ska överensstämma med skillnaden mellan in- och utbetalningar på statens centralkonto i Riksbanken görs en kassamässig korrigerig. Detta behövs vid en tidsförskjutning mellan redovisning och betalning (alternativt redovisning och överföring av medel till räntekonton) samt vid transaktioner över statens centralkonto som inte har sin motsvarighet på anslag eller inkomstitlar och omvänt. Utfallet av den kassamässiga korrigeringen räknas fram som en restpost.

Tabell 8.3 Kassamässig korrigerig

Miljarder kronor. Utfall 2023, prognos 2024–2027

	2023	2024	2025	2026	2027
Tillstånd 900 MHz m.m. Post- och telestyrelsen	-2	0	0	-2	0
Lokalradioavgifter	0	0	0	0	0
Post- och telestyrelsen, frekvensutrymme	0	0	0	0	0
Post- och telestyrelsen, 5G-licenser	0	0	0	0	0
EU-avgiftsbetalningar	0	0	0	0	0
Trafikverket	-7	0	0	0	0
Försvarsmakten	2	0	0	0	0

	2023	2024	2025	2026	2027
Elstöd till företag	-2	0	0	0	0
Räntor på statsskulden	0	0	0	0	0
Övrigt	-2	0	0	0	0
Summa kassamässig korrigering	-10	0	0	-2	0

Källor: Ekonomistyrningsverket och egna beräkningar.

För 2023 har bl.a. skillnader mellan redovisning och överföring av medel till Trafikverkets och Försvarmaktens räntekonton gett upphov till kassamässiga korrigeringar. Därutöver bedöms inbetalningar till statskassan med anledning av Post- och telestyrelsens auktioner och lokalradioavgifter ge upphov till kassamässiga korrigeringar under hela prognosperioden.

8.3 Statsskulden

Statens lånebehov – vilket motsvaras av budgetsaldot med omvänt tecken – uppgick till –19 miljarder kronor 2023, och den okonsoliderade statsskulden minskade med 65 miljarder kronor (se tabell 8.4). Anledningen till att statsskuldens utveckling inte helt följer lånebehovet är posten som avser skulddispositioner m.m. och som påverkar statsskulden men inte budgetsaldot. Skulddispositionerna visar förändringen jämfört med det föregående året och består bl.a. av valutakurseffekter, upplupen inflationskompensation och förändring av Riksgäldskontorets förvaltningstillgångar.

Valutakurseffekterna utgörs av förändringen av utestående obligationer i utländsk valuta till följd av aktuell valutakurs jämfört med valutakursen vid upplåningstillfället. Upplupen inflationskompensation är förändringen av inflationskompensation avseende utestående reala statsobligationer jämfört med upplåningstillfället. En realobligation är en obligation med eller utan fast real ränta och med ersättning för inflation. Det innebär att den eventuella årliga räntan respektive det belopp som betalas tillbaka på förfallodagen räknas upp med inflationen. Förvaltningstillgångarna består av medel som tillfälligt placeras på penningmarknaden till dess att de används för att betala utgifter i statsbudgeten eller obligationer som löper ut.

År 2023 var skulddispositionerna negativa som en följd av negativa affärsdagsjusteringar, minskade förvaltningstillgångar och positiva valutakurseffekter, även om dessa effekter delvis motverkades av upplupen inflationskompensation som en följd av den höga inflationen under året. Under 2024 väntas skulddispositionerna bli positiva beroende på motsvarande positiva affärsdagsjusteringar och en inflationskompensation som alltjämt beräknas vara positiv, men lägre än 2023, eftersom inflationen väntas minska. Dessa effekter motverkas i viss mån av fortsatt minskade förvaltningstillgångar.

Affärsdagsjusteringarna 2023 om –25 miljarder kronor och motsvarande justeringar 2024 om 25 miljarder kronor är en konsekvens av en obligation som förfaller i januari 2024 men där affärsdagen på förfallet är i december 2023. Det gör att statsskulden – som mäts på affärsdag – vid slutet av 2023 tillfälligt är lägre tills likviddagen inträffat i januari 2024. Riksgäldskontoret utvärderar för närvarande en metod för en mer rättvisande bild av statsskulden med interimskonton i statsskulden på motsvarande belopp och med motsatt tecken som affärsdagsjusteringen.

Tabell 8.4 Statsskuldens förändring

Miljarder kronor. Utfall 2023, prognos 2024–2027

	2023	2024	2025	2026	2027
Okonsoliderad statsskuld vid ingången av året	1 093	1 028	1 082	1 100	1 064
Förändring av okonsoliderad statsskuld	-65	54	18	-36	-88
varav lånebehov ¹	-19	35	27	-30	-82
varav skulddispositioner m.m.	-46	19	-9	-6	-6
Okonsoliderad statsskuld vid årets slut²	1 028	1 082	1 100	1 064	976
Eliminering av myndigheters innehav av statspapper	58	64	65	66	67
Förändring av konsoliderad statsskuld	-61	48	17	-37	-89
Konsoliderad statsskuld vid årets slut³	970	1 018	1 035	998	909
Konsoliderad statsskuld, procent av BNP³	15	16	15	14	12

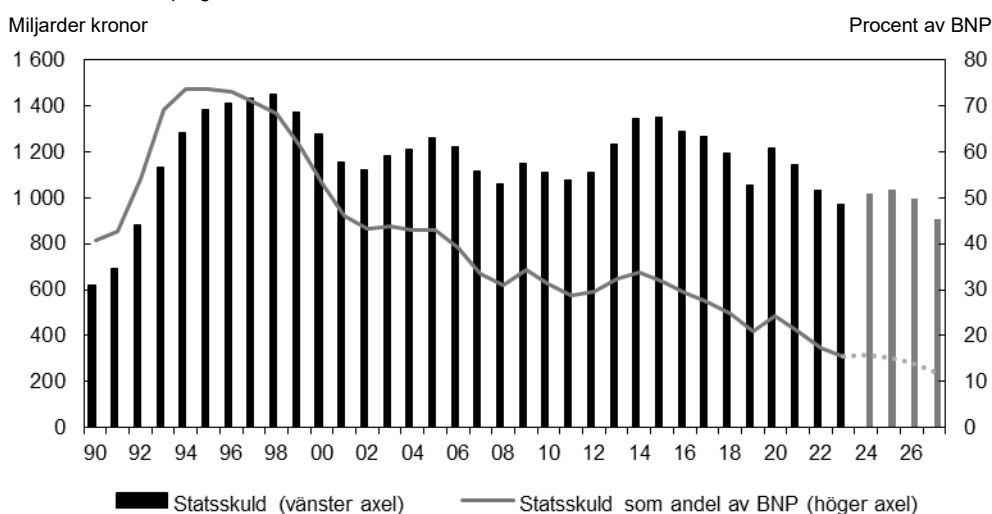
¹ Motsvarar statens budgetsaldo med omvänt tecken.² I den okonsoliderade statsskulden ingår statliga myndigheters innehav av statspapper.³ I den konsoliderade statsskulden har statliga myndigheters innehav av statspapper räknats bort.

Källor: Ekonomistyrningsverket, Riksgäldskontoret och egna beräkningar.

Statsskulden som andel av BNP har trendmässigt minskat sedan 1990-talet (se diagram 8.2). Den beräknade utvecklingen för budgetsaldot bidrar till att den konsoliderade statsskulden som andel av BNP väntas minska från 15 procent av BNP vid utgången av 2023 till 12 procent av BNP vid utgången av 2027. År 2024 och 2025 väntas statsskulden tillfälligt öka i nominella termer på grund av ett positivt lånebehov. Statsskulden som andel av BNP minskar dock återigen redan 2025.

Diagram 8.2 Statsskuldens utveckling

Utfall 1990–2023, prognos 2024–2027

Anm.: I diagrammet redovisas den okonsoliderade statsskulden t.o.m. 2001. För åren därefter redovisas den konsoliderade statsskulden.

Källor: Ekonomistyrningsverket och egna beräkningar.

8.4 Uppföljning av statens budgetsaldo

Utfallet för budgetsaldot 2023 blev 4 miljarder kronor lägre än vad som beräknades i budgetpropositionen för 2024. Prognosen för budgetsaldot 2024 är nedreviderad med 28 miljarder kronor (se tabell 8.5). Det lägre utfallet 2023 beror i huvudsak på att inkomsterna blev 38 miljarder kronor lägre än beräknat samtidigt som utgifter m.m. reviderats ned något mindre, med 34 miljarder kronor. Nedrevideringen av utgifter m.m. fördelar sig förhållandevis jämnt mellan utgifter, Riksgäldskontorets nettoutlåning och kassamässig korrigerings. Det nedreviderade budgetsaldot för 2024

förklaras av uppjusterade utgifter och ökad nettoutlåning motsvarande sammanlagt 33 miljarder kronor, samtidigt som inkomstsidan enbart reviderats upp med 5 miljarder kronor.

Tabell 8.5 Uppföljning av statens budgetsaldo 2023 och 2024

Miljarder kronor

	Utfall 2023	Prognos 2024	BP24 2023	BP24 2024	Jmf. med BP24 2023	Jmf. med BP24 2024
Inkomster ¹	1 243	1 329	1 281	1 324	-38	5
Utgifter m.m.	1 224	1 364	1 258	1 331	-34	33
<i>varav utgifter exkl. statsskuldräntor²</i>	<i>1 214</i>	<i>1 332</i>	<i>1 227</i>	<i>1 315</i>	<i>-13</i>	<i>17</i>
<i>varav statsskuldräntor m.m.³</i>	<i>32</i>	<i>22</i>	<i>30</i>	<i>20</i>	<i>1</i>	<i>1</i>
<i>varav Riksgäldskontorets nettoutlåning</i>	<i>-11</i>	<i>10</i>	<i>0</i>	<i>-5</i>	<i>-11</i>	<i>15</i>
<i>varav kassamässig korrigerig</i>	<i>-10</i>	<i>0</i>	<i>0</i>	<i>0</i>	<i>-11</i>	<i>0</i>
Statens budgetsaldo	19	-35	23	-7	-4	-28

¹ Summan av inkomsttyperna 1000–7000.

² Utgifterna inom utg.omr. 1–25 samt 27, inkl. förändring av anslagsbehållningar.

³ Avser utgifterna inom utg.omr. 26 Statsskuldräntor m.m.

Källor: Ekonomistyrningsverket, Riksgäldskontoret och egna beräkningar.

9 Den offentliga sektorns finanser

I detta avsnitt redovisas prognoser för den offentliga sektorns finanser, däribland finansiellt sparande, finansiell nettoförmögenhet och skuldtutveckling. Redovisningen görs såväl för den totala konsoliderade offentliga sektorn som för delsektorerna staten, ålderspensionssystemet och kommunsektorn. Att den offentliga sektorn är konsoliderad innebär att transfereringar mellan de olika delsektorerna räknas av.

Avsnittet innehåller även en jämförelse mellan olika bedömares prognoser för det finansiella respektive det strukturella sparandet. Tabeller med prognosens innehåll i detalj redovisas i bilaga 1.

Sammanfattning

- De offentliga finanserna väntas redovisa ett underskott t.o.m. 2025. Den offentliga sektorns sparande väntas tyngas av att skatteintäkterna utvecklas jämförelsevis långsamt medan utgifterna fortsatt blir höga till följd av eftersläpande effekter av de senaste årens höga inflation.
- Från och med 2025 väntas en gradvis förstärkning av det finansiella sparandet. Det beror på att endast aviserad eller beslutad finanspolitik inkluderas i prognoserna. Samtidigt bedöms skatteintäkterna stärkas och utgiftsutvecklingen dämpas när inflationen sjunker och konjunkturen stärks.
- Det strukturella sparandet bedöms vara ca $-0,2$ procent av potentiell BNP 2024 vilket innebär en avvikelse från överskottsmålet. Därefter väntas det strukturella sparandet stärkas 2025–2027.
- Det finansiella sparandet väntas bli negativt i staten 2024 och 2025 och under hela prognosperioden för kommunsektorn. Ålderspensionssystemet bedöms redovisa ett överskott under hela prognosperioden.
- Till följd av underskottet i de offentliga finanserna väntas den offentliga sektorns konsoliderade bruttoskuld som andel av BNP öka något 2024. Därefter väntas bruttoskulden som andel av BNP minska då prognoserna baseras på antagandet om att inkludera endast aviserad eller beslutad finanspolitik.

9.1 Inledning

Redovisningen av den offentliga sektorns finanser följer generellt principerna i nationalräkenskaperna (NR). I EU bygger NR på den s.k. ENS 2010-manualen som är en del av Europaparlamentets och rådets förordning (EU) nr 549/2013 av den 21 maj 2013 om det europeiska national- och regionalräkenskapssystemet i Europeiska unionen. Skatter och statsbidrag redovisas dock enligt den ordning som gällde innan ENS 2010-manualen infördes. Därmed överensstämmer redovisningen av skatter och statsbidrag i detta avsnitt bättre med redovisningen i statens budget och den kommunala redovisningen än med NR:s redovisningsprinciper. Det finansiella sparandet för den offentliga sektorn och dess delsektorer påverkas inte av denna avvikelse. Redovisningen av inkomster och utgifter för den konsoliderade offentliga sektorn påverkas inte heller.

I samband med att NR fr.o.m. 2014 gick över till ENS 2010, ändrades benämningarna på flera sektorer i NR. I regeringens ekonomiska propositioner används dock de äldre men vedertagna benämningarna offentlig sektor (som i NR numera benämns offentlig

förvaltning), stat (statlig förvaltning), ålderspensionssystem (sociala trygghetsfonder) och kommunsektor (kommunal förvaltning).

Regeringens prognoser för de offentliga finansernas utveckling baseras på prognosen för den makroekonomiska utvecklingen i avsnitt 3. Prognosen för de offentliga finanserna inkluderar åtgärder som föreslås eller aviseras i propositionen Vårändringsbudget för 2024 (prop. 2023/24:99) samt tidigare beslutade och aviserade åtgärder och dessas effekter på budgetutvecklingen. Bortom budgetåret baseras prognosen på antagandet att inga ytterligare finanspolitiska regel- eller anslagsändringar genomförs under prognosperioden. Det är viktigt att framhålla att det fortfarande finns en stor osäkerhet i prognoserna som är kopplad till inflationens utveckling. Beräkningarna är baserade på publicerad statistik t.o.m. den 14 mars 2024, utfall i enlighet med publicerad statistik den 28 mars 2024.

9.2 Den offentliga sektorns finanser

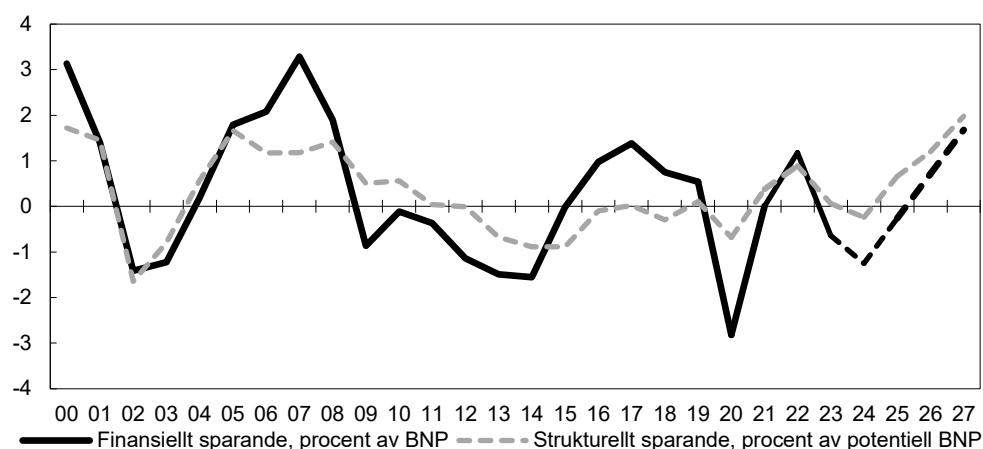
Snabbt växande utgifter försvagar det finansiella sparandet

Efter en snabb återhämtning i ekonomin efter pandemin, som medförde att den offentliga sektorns inkomster från skatter snabbt ökade, blev utvecklingen 2023 betydligt svagare. Den lågkonjunktur som ekonomin gick in i ledde till en svagare utveckling av skatteinkomsterna. Dessutom tyngdes finanserna av att utgifterna i framför allt kommunsektorn snabbt ökade till följd av den höga inflationen. Utvecklingen mildrades dock något av att tillfälliga stödåtgärder som hade införts med anledning av pandemin upphörde. Sammantaget vändes överskottet i de offentliga finanserna till ett underskott 2023 (se diagram 9.1).

Den förväntat fortsatt svaga ekonomiska utvecklingen bidrar till att den offentliga sektorns finanser bedöms försvagas ytterligare 2024. Skatteintäkterna väntas utvecklas jämförelsevis långsamt, inte minst för att viktiga skattebaser som hushållens konsumtion och bostadsinvesteringar minskar. Den långsamma utvecklingen av skatteintäkterna motverkas till viss del av att lönesumman och kapitalvinsterna växer i normal takt. Till detta kommer dock att utgifterna bedöms växa snabbt i förhållande till 2023, vilket till stor del beror på eftersläpande effekter av tidigare års höga inflation. Det är framför allt statens utgifter som prognostiseras öka kraftigt, medan kommunsektorns utgifter bedöms öka i en något långsammare takt än föregående år.

Diagram 9.1 Den offentliga sektorns finansiella och strukturella sparande

Procent av BNP resp. potentiell BNP. Utfall för det finansiella sparandet 2000–2023, prognos 2024–2027

Anm.: För det strukturella sparandet utgör hela perioden en bedömning och utfall saknas.

Källor: Statistiska centralbyrån och egna beräkningar.

Sammantaget väntas utgifterna öka snabbt mellan 2023 och 2024. Detta trots att de medel som återfördes från Affärsverket svenska kraftnät (Svenska kraftnät) till elkonsumenterna, medförde att den offentliga sektorns inkomster och utgifter var tillfälligt förhöjda 2022 och 2023. Enligt riktlinjer från EU:s statistikkontor Eurostat ska medlen klassificeras som en skattebetalning till staten från Svenska kraftnät och samtidigt bokföras som en transferering till elkonsumenterna vid den tidpunkt som besluten om elstöd fattades.

Från och med 2025 väntas en förstärkning i de offentliga finanserna. Förstärkningen beror på att skatteintäkterna bedöms växa snabbare samtidigt som utgiftsökningen dämpas när inflationen sjunker och konjunkturen stärks. Att prognosen baseras på principen att enbart beslutade och aviserade åtgärder inkluderas medför i sig att de offentliga finanserna förstärks fr.o.m. 2025 (se tabell 9.1).

Tabell 9.1 Den konsoliderade offentliga sektorns finanser

Miljarder kronor om inte annat anges. Utfall 2023, prognos 2024–2027

	2023	2024	2025	2026	2027
Inkomster	2 949	3 048	3 179	3 333	3 498
Procent av BNP	46,8	47,0	47,1	46,9	47,1
Skatter och avgifter	2 558	2 633	2 754	2 897	3 042
Kapitalinkomster	87	99	103	104	105
Övriga inkomster	303	317	322	332	350
Utgifter	2 989	3 129	3 197	3 282	3 373
Procent av BNP	47,5	48,2	47,3	46,2	45,5
Utgifter exkl. räntor	2 931	3 070	3 147	3 231	3 322
Räntor ¹	58	59	50	51	51
Finansiellt sparande	-40	-81	-18	51	125
Procent av BNP	-0,6	-1,2	-0,3	0,7	1,7
Strukturellt sparande					
Procent av potentiell BNP	0,1	-0,2	0,7	1,2	2,0

Anm.: Prognoserna är baserade på publicerad statistik t.o.m. 2024-03-14, utfall i enlighet med publicerad statistik 2024-03-28. Beloppen är avrundade och summerar därför inte alltid med totalen.

¹ Inklusive utgifter för kapitalavkastning på pensionsskulden.

Källor: Statistiska centralbyrån och egna beräkningar.

Det strukturella sparandet försvagas 2024

Det strukturella sparandet är en skattning av vad det finansiella sparandet skulle vara om det inte påverkades av konjunkturen eller av händelser som ger upphov till engångseffekter, t.ex. en större tillfällig inbetalning som stärker sparandet ett enskilt år. Eftersom det strukturella sparandet inte påverkas av konjunkturen framgår den direkta effekten av den aktiva finanspolitiken tydligare på det strukturella sparandet än på det finansiella sparandet.

Det strukturella sparandet bedöms 2024 uppvisa underskott, bl.a. på grund av att utgifterna väntas bli höga beroende på eftersläpande effekter av inflationen (se tabell 9.2). Ett strukturellt sparande på $-0,2$ procent av potentiell BNP bedöms utgöra en tydlig avvikelse från överskottsmålet. Samtidigt är detta välmotiverat utifrån det ekonomiska läget, bl.a. i regionerna (se även uppföljningen av överskottsmålet i avsnitt 5.1). Det strukturella sparandet bedöms successivt förstärkas t.o.m. 2027. Förstärkningen är en följd av den automatiska budgetförstärkningen, dvs. att en stor del av de offentliga utgifterna är nominellt oförändrade medan skatteintäkterna normalt sett ökar i takt med BNP. Regeringens prognosprincip är att inkludera endast aviserad eller beslutad finanspolitik. Eftersom de aktiva finanspolitiska åtgärderna är i stort sett oförändrade t.o.m. 2027 stärks sparandet automatiskt 2025–2027.

Skillnaden mellan det finansiella sparandet och det strukturella sparandet är summan av de automatiska stabilisatorerna och skattebasernas sammansättning samt engångseffekter (om posterna 2–4 i tabell 9.2 subtraheras från post 1 fås post 5). En automatisk stabilisator är ett regelsystem som innebär att den samlade efterfrågan i ekonomin automatiskt dämpas vid en hög tillväxt och hålls uppe vid en låg tillväxt. Exempelvis minskar hushållens disponibla inkomster i mindre utsträckning än den ekonomiska aktiviteten generellt i en lågkonjunktur, eftersom skatteintäkterna minskar som andel av BNP medan ersättningarna för exempelvis arbetslöshet ökar. På så sätt stabiliseras efterfrågan automatiskt i ekonomin. De automatiska stabilisatorerna räknas av vid bedömningen av det strukturella sparandet, eftersom de varierar med konjunkturen. Det prognostiserade BNP-gapet (post 7 i tabellen) medför att de automatiska stabilisatorerna (post 2) bedöms ge en negativ påverkan på det finansiella sparandet 2024 och 2025.

Tabell 9.2 Finansiellt och strukturellt sparande

Procent av BNP om inte annat anges

	2023	2024	2025	2026	2027
1 Finansiellt sparande	-0,6	-1,2	-0,3	0,7	1,7
2 Automatiska stabilisatorer	0,3	-0,6	-0,7	-0,3	-0,2
3 Skattebasernas sammansättning	-1,0	-0,4	-0,2	-0,2	-0,1
4 Engångseffekter	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0
5 Strukturellt sparande, procent av potentiell BNP	0,1	-0,2	0,7	1,2	2,0
6 BNP-gap, procent av potentiell BNP	-1,2	-2,3	-1,4	-0,3	0,0
7 BNP-gap i trendpriser, procent av potentiell BNP	0,8	-1,1	-1,4	-0,7	-0,4

Anm.: Beloppen är avrundade och summerar därför inte alltid till totalen.

Källa: Egna beräkningar.

Konjunkturen påverkar även den offentliga sektorns finansiella sparande genom skattebasernas sammansättning, som bedöms bidra negativt till det finansiella sparandet under hela prognosperioden. Denna effekt räknas också bort från det strukturella sparandet (post 3). För 2023–2027 bedöms det inte finnas någon engångseffekt som påverkar det finansiella sparandet (post 4).

Vid beräkningarna av det strukturella sparandet används BNP-gapet som indikator för konjunkturutvecklingen i ekonomin, dvs. skillnaden mellan faktisk och potentiell BNP i procent av potentiell BNP. Regeringen har valt att justera priset genom att använda trendpriser vid bedömningen av potentiell BNP i löpande pris (se BNP-gap med respektive metod i posterna 6 och 7 i tabellen). Denna justering jämnar ut utvecklingen av det strukturella sparandet över tid. Utan denna justering skulle förändringarna av det strukturella sparandet vara kraftigare mellan enskilda år, till följd av den höga inflationen (se Finansdepartementets rapport Metod för beräkning av strukturellt sparande i offentlig sektor april 2024 på regeringen.se).

Finanspolitikens inriktning bedöms vara något expansiv 2024

I detta avsnitt redovisas en analys av förändringen av det finansiella och strukturella sparandet. Analysen ger en övergripande indikation på hur finanspolitiken väntas påverka den allmänna efterfrågan i ekonomin de närmaste åren. Analyser av detta slag är dock osäkra, och i avsnittet förutsätts alla finanspolitiska åtgärder få samma effekt på efterfrågan. I praktiken kan dock två finansiellt sett lika kostsamma åtgärder påverka efterfrågan på olika sätt.

Förändringen av det finansiella sparandet utgör ett övergripande mått på finanspolitikens effekt på efterfrågan. Mellan 2023 och 2024 väntas det finansiella sparandet försvagas, för att därefter stärkas. Den samlade förändringen av det finansiella

sparandet fångar dock upp de offentliga finansernas totala effekter på efterfrågan, inklusive de s.k. automatiska stabilisatorerna, och inte enbart effekten av finanspolitiska beslut. För att komma närmare effekten på efterfrågan av finanspolitikens utformning används därför ofta förändringen av det strukturella sparandet som en indikator.

I tabell 9.3 redovisas den årliga förändringen av det strukturella och det finansiella sparandet. Skillnaden mellan utvecklingen av det finansiella sparandet och förändringen av det strukturella sparandet utgörs av nettoeffekten av de automatiska stabilisatorerna, dvs. konjunkturlägets effekter på sparandet, och skattebasernas sammansättning samt engångseffekter (posterna 8–10 i tabellen). År 2024 bedöms resursutnyttjandet i ekonomin minska (post 17 i tabellen), vilket försvagar det finansiella sparandet genom de automatiska stabilisatorerna (post 8 i tabellen). Skattebasernas sammansättning bedöms dock bli mer gynnsam för det finansiella sparandet 2024 (post 9 i tabellen).

Den årliga förändringen av det strukturella sparandet (post 11 i tabell 9.3) kan i sin tur fördelas på ett antal andra komponenter (posterna 12–16). En av dessa komponenter är hur den aktiva finanspolitiken förändras från år till år. Den aktiva finanspolitiken ger ett negativt bidrag till det strukturella sparandet 2024 (post 12). I tabell 9.4 redovisas den samlade budgeteffekten av aktiva finanspolitiska åtgärder i förhållande till föregående år, dvs. de sammanräknade inkomsterna och utgifterna för alla åtgärder som beslutats av riksdagen samt föreslås eller aviseras i denna proposition eller i propositionen Vårändringsbudget för 2024.

Utvecklingen i kommunsektorn, dvs. kommuner och regioner, liksom i ålderspensionssystemet bidrar till att det strukturella sparandet förstärks 2024 (posterna 14 och 15 i tabell 9.3). Utvecklingen av det strukturella sparandet förklaras också av att nettointäkterna från kapital (post 13) bidrar något positivt 2024.

Om förändringen av det strukturella sparandet är nära noll indikerar det att finanspolitiken, utöver effekten av de automatiska stabilisatorerna, har en neutral effekt på resursutnyttjandet i ekonomin det aktuella året. Om det strukturella sparandet i stället ökar eller minskar indikerar det att finanspolitiken har en åtstramande respektive expansiv effekt på resursutnyttjandet. För 2024 väntas det strukturella sparandet minska med 0,3 procent av potentiell BNP (post 11), vilket indikerar att finanspolitikens inriktning är något expansiv (se även avsnitt 5.1 om finanspolitikens stabiliseringspolitiska effekt).

Tabell 9.3 Förändring av det strukturella sparandet

Procent av BNP resp. potentiell BNP

	2024	2025	2026	2027
7 Förändring av finansiellt sparande	-0,6	1,0	1,0	1,0
8 Förändring av automatiska stabilisatorer	-0,9	-0,1	0,4	0,1
9 Förändring av skattebasernas sammansättning	0,6	0,2	0,0	0,0
10 Förändring av engångseffekter	0,0	0,0	0,0	0,0
11 Förändring av strukturellt sparande, procent av potentiell BNP	-0,3	0,9	0,5	0,8
12 varav aktiv finanspolitik	-0,8	0,5	0,1	0,2
13 varav kapitalnetto	0,1	0,2	0,0	0,0
14 varav kommunsektorns finanser	0,1	0,2	0,0	0,0
15 varav ålderspensionssystemets finanser	0,2	0,0	0,1	0,0
16 varav övrigt	0,1	0,0	0,4	0,6
17 BNP-gap, förändring i procentenheter	-1,1	0,9	1,1	0,3

	2024	2025	2026	2027
18 BNP-gap i trendpriser, förändring i procentenheter	-1,9	-0,3	0,8	0,3

Amn.: Beloppen är avrundade och summerar därför inte alltid till totalen. Posterna 7–10 redovisas som andel av BNP, posterna 11–16 redovisas som andel av potentiell BNP.

Källa: Egna beräkningar.

Posten Övrigt innehåller bl.a. effekten av en underliggande automatisk budgetförstärkning. Utan att nya aktiva finanspolitiska beslut fattas ökar normalt skatteintäkterna i ungefär samma takt som BNP i löpande priser, medan de statliga utgifterna ökar något långsammare. Anledningen till att utgifterna ökar långsammare än BNP är att många transfereringar och andra anslag inte automatiskt räknas upp i takt med att ekonomin växer. Anslagen till de statliga myndigheterna kompenseras inte heller fullt ut för att lönerna ökar, eftersom en viss produktivitetsökning förutsätts i pris- och löneomräkningssystemet. Utan nya aktiva beslut förstärks därför normalt de offentliga finanserna. Den automatiska budgetförstärkningen tenderar att vara mycket varierande vid kraftiga konjunktursvängningar. Även inkomstförändringar som inte bedöms bero på konjunkturen ingår i posten. Till följd av dessa orsaker uppskattas posten Övrigt vara lägre 2024 och 2025. För 2026 och 2027 bedöms posten vara i paritet med genomsnittet för perioden före pandemin 2010–2019 på ca 0,4 procent av potentiell BNP.

Tabell 9.4 Samlade budgeteffekter av tidigare beslut och nu aktuella förslag och aviseringar i förhållande till det närmast föregående året

Offentliga sektorns finansiella sparande. Miljarder kronor om inte annat anges

	2023	2024	2025	2026	2027
Förändring av takbegränsade utgifter ¹	-27,8	51,7	-34,0	-2,8	-14,6
Justering för olika redovisningsprinciper i statens budget och nationalräkenskaperna	-2,4	0,8	0,4	-3,3	0,0
<i>varav kapitaltillskott till bolag med statligt ägande</i>	<i>0,0</i>	<i>0,0</i>	<i>0,0</i>	<i>0,0</i>	<i>0,0</i>
<i>varav lånefinansierade infrastrukturinvesteringar²</i>	<i>-2,7</i>	<i>-0,1</i>	<i>0,4</i>	<i>-2,7</i>	<i>0,0</i>
Summa utgiftsförändringar³	-30,2	52,4	-33,6	-6,2	-14,6
Skatter, brutto ^{4, 5}	20,7	1,2	1,0	1,0	0,1
Indirekta effekter av skatter ⁵	-1,6	-1,2	-0,9	0,0	0,0
Övriga inkomstreformer	2,4	-1,9	-1,6	-0,1	0,0
Summa inkomstförändringar, netto^{3, 6}	21,5	-1,9	-1,5	0,9	0,1
Utgifts- och inkomstförändringar, effekt på offentliga sektorns finansiella sparande³	51,8	-54,3	32,1	7,1	14,7
Procent av BNP	0,8	-0,8	0,5	0,1	0,2

¹ Avsnitt 7.3 innehåller en mer detaljerad genomgång av utvecklingen av de takbegränsade utgifterna. I tabell 7.4 redovisas budgeteffekterna per utgiftsområde.

² Posten visar förändringen av nettopplåningen för väg- och järnvägsobjekt. Nettopplåning utgör skillnaden mellan nyupplåning och amortering.

³ För utgiftssidan innebär minustecken anslagsminskningar eller att temporära program upphör eller minskar i omfattning. För inkomstsidan innebär minustecken att skatteinkomsterna minskar. För den sammanlagda budgeteffekten av åtgärder på utgifts- och inkomstsidan innebär minustecken att de offentliga finanserna försvagas jämfört med det närmast föregående året.

⁴ Se tabell 6.1. Förändrad kommunal utdebitering ingår i tabell 6.1 men ska inte ingå i tabell 9.4 eftersom den visar budgeteffekter av tidigare riksdagsbeslut och förslag från regeringen.

⁵ För åtgärder på skatteområdet beskriver bruttoeffekten den statistiskt beräknade förändringen i intäkterna från den skatt som regeländringen avser. En indirekt effekt kan uppkomma om regeländringen påverkar andra skattebaser eller konsumentprisindex (om konsumentprisindex påverkas består den indirekta effekten bl.a. av att utgiftsnivån i olika offentliga transfereringssystem påverkas via prisbasbeloppet).

⁶ Exklusive indirekta effekter på inkomstsidan till följd av åtgärder på utgiftssidan.

Källa: Egna beräkningar.

Budgeteffekter av nya åtgärder sedan budgetpropositionen för 2024

Nedan följer en översiktlig redovisning av budgeteffekterna för de offentliga finanserna av nya finanspolitiska åtgärder i förhållande till budgetpropositionen för 2024 (prop. 2023/24:1). Utgångspunkten för redovisningen är att beslutade, föreslagna och aviserade ökning och minskningar av anslag fullt ut motsvaras av en förändring av den faktiska förbrukningen av utgifter på anslagen. Nivån på den offentliga sektorns inkomster och utgifter påverkas även av andra förändringar, som i detta sammanhang inte definieras som nya förslag. Exempel på sådana förändringar är variationer i volymer i rättighetsbaserade transfereringssystem eller förändrade makroekonomiska förutsättningar.

Sedan budgetpropositionen för 2024 har riksdagen beslutat om åtgärder efter förslag från regeringen i propositionen Extra ändringsbudget för 2024 – Försvarsmateriel och ekonomiskt stöd till Ukraina (prop. 2023/24:76, bet. 2023/24:FiU33, rskr. 2023/24:144–145). Vidare lämnar regeringen förslag och aviseringar med ekonomiska konsekvenser i propositionen Vårändringsbudget för 2024. I tabell 9.5 ingår de förslag i propositionen som avser nya åtgärder och finansiering. Dessa medför höjda anslagsnivåer om ca 16,8 miljarder kronor. I tabellen ingår inte medel som föreslås tillföras regelstyrda anslag som påverkas av förändringar av volym och makroekonomiska förutsättningar (i första hand transfereringsanslag) utan att någon ny reform föreslås (se vidare tabell 7.14). Dessa medför höjda anslagsnivåer om ca 0,5 miljarder kronor.

I tabell 9.5 redovisas de samlade budgeteffekterna på den offentliga sektorns finansiella sparande av beslut, förslag och aviseringar sedan budgetpropositionen för 2024. Det rör sig om ändringar i statens budget för 2024, och sammantaget beräknas det finansiella sparandet 2024 försvagas med ca 19,4 miljarder kronor. Som framgår av tabellen beräknas vissa av åtgärderna ha ekonomiska konsekvenser även efter budgetåret. För 2025–2027 innebär dessa att det finansiella sparandet försvagas med mellan 0,8 och 3,4 miljarder kronor per år. Budgeteffekter redovisas även i förhållande till föregående år för att stödja analysen av finanspolitiken (se tabell 9.4).

Tabell 9.5 Budgeteffekter av föreslagna och aviserade åtgärder sedan budgetpropositionen för 2024

Offentliga sektorns finansiella sparande. Miljarder kronor om inte annat anges

	2024	2025	2026	2027
Förändring av takbegränsade utgifter ¹	19,4	0,8	3,4	1,6
Justering för olika redovisningsprinciper i statens budget och nationalräkenskaperna	0,0	0,0	0,0	0,0
Summa utgiftsförändringar	19,4	0,8	3,4	1,6
Skatter, netto	0,0	0,0	0,0	0,0
Övriga inkomstreformer	0,0	0,0	0,0	0,0
Summa inkomstförändringar, netto	0,0	0,0	0,0	0,0
Förändring finansiellt sparande offentlig sektor	-19,4	-0,8	-3,4	-1,6
Procent av BNP	-0,3	0,0	0,0	0,0

¹ Se avsnitt 7.5 och tabell 7.14 för en mer detaljerad genomgång per utgiftsområde av de förslag som påverkar budgetens utgiftssida. I tabell 9.5 ingår inte de budgeteffekter i tabell 7.14 om sammanlagt 0,5 miljarder kronor 2024 som avser regelstyrda anslag och som följer av förändringar av volym och makroekonomiska förutsättningar.

Källa: Egna beräkningar.

9.3 Statens finanser

I detta avsnitt redovisas statens finanser enligt NR. Prognoserna utgår från de prognoser för statens budgetsaldo som redovisas i avsnitt 8. Skillnaden mellan de båda

redovisningarna består främst i att statens budgetsaldo visar statens lånebehov med omvänt tecken och därmed dess påverkan på statsskulden. Statens finansiella sparande visar i stället förändringen av statens finansiella förmögenhet, exklusive effekten av värdeförändringar.

Från budgetsaldo till statens finansiella sparande

I tabell 9.6 framgår att det förekommer väsentliga skillnader mellan statens budgetsaldo enligt budgetredovisningen och det finansiella sparandet enligt NR. Det finansiella sparandet påverkas inte av försäljningar eller köp av finansiella tillgångar, t.ex. aktier, eller ökad utlåning eftersom sådana transaktioner inte förändrar den finansiella förmögenheten. Däremot påverkas budgetsaldot och statsskulden av sådana transaktioner.

Förutom denna skillnad avviker det finansiella sparandet också i flera andra avseenden från budgetsaldot. Bland annat redovisas budgetsaldot kassamässigt, medan det finansiella sparandet redovisas enligt NR:s principer som innebär en periodiserad redovisning. Denna skillnad påverkar framför allt redovisningen av skatteinkomster och ränteutgifter.

Tabell 9.6 Statens budgetsaldo och finansiella sparande

Miljarder kronor. Utfall 2023, prognos 2024–2027

	2023	2024	2025	2026	2027
Budgetsaldo	19	-35	-27	30	82
Till finansiellt sparande					
Periodisering av skatter	10	-8	4	11	19
Räntor, periodisering, kursvinster/-förluster	4	-5	10	5	6
Köp och försäljning av aktier, extra utdelningar m.m. ¹	-3	-6	-5	-5	-5
Övriga finansiella transaktioner m.m.	-34	-13	-2	-4	3
Finansiellt sparande	-4	-67	-20	37	106

Anm.: Beloppen är avrundade och summerar därför inte alltid till totalen.

¹ Inkluderar justeringar avseende Riksbankens inlevererade överskott.

Källor: Statistiska centralbyrån och egna beräkningar.

Budgetsaldot enligt statsbudgetredovisningen var högre än det finansiella sparandet 2023 enligt NR. Det förklaras huvudsakligen av faktorer under posten Övriga finansiella transaktioner m.m., som minskar det finansiella sparandet i förhållande till budgetsaldot. Den största skillnaden beror på Riksbankens beslut att egenfinansiera sin valutareserv, vilket innebär att Riksgäldskontoret kan amortera på de lån som har upptagits för Riksbankens räkning. Eftersom Riksbanken klassificeras som en del av näringslivet i NR minskar den offentliga sektorns upplåning. Detta stärker budgetsaldot, men är neutralt för det finansiella sparandet. Däremot försvagades budgetsaldot av de flaskhalsintäkter som tillfallit Svenska kraftnät och som skuldförts som förutbetalda avgifter och placerats på konto i Riksgäldskontoret. Detta gäller även de avgifter som ska återbetalas till elkonsumenterna. Eftersom flödena redovisas kassamässigt belastar de saldot först när de betalas ut, vilket görs fr.o.m. 2023. Vid beräkningen av det finansiella sparandet redovisas bruttoflödena de år som beslut om utbetalningar fattas. Sett över två år blir nettoeffekten av utbetalningarna neutral i de båda redovisningarna.

Skattebetalningar samt ränteperiodiseringar beräknas ha blivit lägre enligt budgetredovisningen. Extrautdelningar från Telia medförde att budgetsaldot i stället förstärktes i förhållande till det finansiella sparandet.

Förväntade utbetalningar av medel från Faciliteten för återhämtning och resiliens (RRF), avseende tidigare år, medför 2024 att budgetsaldot förstärks i förhållande till det finansiella sparandet. I budgetredovisningen redovisas dessa betalningar kassamässigt när de uppstår, medan flödena periodiseras över flera år i NR. Detta medför att posten Övriga finansiella transaktioner m.m. är negativ, vilket förklarar en stor del av skillnaden mellan budgetsaldot och det finansiella sparandet 2024. Även skatte- och ränteperiodiseringar samt försäljning av aktier väntas stärka budgetsaldot i förhållande till det finansiella sparandet.

Skillnaden mellan budgetredovisningen och NR:s redovisning är mindre 2025 och 2026 då posterna i tabell 9.6 i stor utsträckning tar ut varandra. År 2027 antas bl.a. kapitalplaceringarna på skattekotot minska, vilket medför att saldot enligt budgetredovisningen blir lägre än det finansiella sparandet.

Statens finansiella sparande försvagas tillfälligt för att sedan stärkas mot slutet av perioden

Statens finansiella sparande försvagades mellan 2022 och 2023 (se tabell 9.7). Till stor del beror detta på att utdelningar från bolag med statligt ägande minskade 2023, efter att dessa utdelningar ökat kraftigt 2022 till följd av tillfälliga händelser. Vidare bidrog konjunktturnedgången i ekonomin till försvagningen, främst beroende på en svag utveckling av inkomsterna från produktskatter samt skatt på kapital. Dock dämpades försvagningen av att flera tillfälliga stödåtgärder som införts med anledning av pandemin upphörde.

De flaskhalsintäkter som bruttoredo visas bidrog till att hålla uppe statens inkomster och utgifter, dessa är dock i stort sett neutrala för det finansiella sparandet. En mindre förstärkning bedöms dock ha kommit av att även myndigheter omfattas av elstöden.

Statens finanser bedöms tyngas av konjunktturnedgången även 2024. Det är framför allt inkomster från produktskatter som väntas fortsätta att växa i långsam takt. Dessutom väntas föregående års höga inflation, som slår igenom fullt ut först med några års eftersläpning, medföra att utgifterna fortsätter att öka i snabb takt. Även de åtgärder som genomförts inom försvarsområdet bidrar till ökningen.

Det finansiella sparandet i staten väntas förstärkas 2025 och framåt. Det beror på att endast den finanspolitik som beslutats, föreslagits eller aviserats fram t.o.m. propositionen Vårändringsbudget för 2024 är inkluderad i prognosen. Det beror också på att den ekonomiska aktiviteten väntas öka efter några års lågkonjunktur. Staten väntas dock redovisa ett underskott även 2025.

Tabell 9.7 Statens inkomster och utgifter

Miljarder kronor om inte annat anges. Utfall 2023, prognos 2024–2027

	2023	2024	2025	2026	2027
Inkomster	1 541	1 574	1 640	1 717	1 800
Procent av BNP	24,5	24,2	24,3	24,2	24,3
Skatter och avgifter	1 330	1 353	1 415	1 491	1 566
Kapitalinkomster	29	27	33	31	30
Övriga inkomster	182	193	192	195	204
Utgifter	1 545	1 640	1 660	1 680	1 694
Procent av BNP	24,5	25,3	24,6	23,7	22,8
Utgifter exkl. räntor	1 512	1 608	1 635	1 653	1 668
Procent av BNP	24,0	24,8	24,2	23,3	22,5
Ränteutgifter ¹	33	32	26	27	26
Finansiellt sparande	-4	-67	-20	37	106

	2023	2024	2025	2026	2027
Procent av BNP	-0,1	-1,0	-0,3	0,5	1,4

Anm.: Prognoserna är baserade på publicerad statistik t.o.m. 2024-03-14, utfall i enlighet med publicerad statistik 2024-03-28. Beloppen är avrundade och summerar därför inte alltid till totalen.

¹ Inklusive utgifter för kapitalavkastning på pensionsskulden.

Källor: Statistiska centralbyrån och egna beräkningar.

9.4 Ålderspensionssystemets finanser

Det finansiella sparandet i ålderspensionssystemet bedöms uppgå till 0,5 procent av BNP 2024, vilket är en förstärkning från 0,2 procent av BNP 2023. Nästa år väntas sparandet fortsatt att stärkas, och i genomsnitt uppgå till 0,6 procent av BNP perioden 2025–2027 (se tabell 9.8).

I ålderspensionssystemet väntas ett negativt avgiftsnetto fram t.o.m. 2025, dvs. avgiftsinkomsterna väntas vara lägre än pensionsutbetalningarna. Avgiftsnettot bedöms stärkas avsevärt 2024, främst på grund av att utgifterna ökar i långsammare takt till följd av utvecklingen i inkomstindex. Direktavkastningen på AP-fondernas tillgångar i form av ränteintäkter och utdelningar bedöms fortsatt bli högre än det negativa avgiftsnettot, vilket medför att det finansiella sparandet i ålderspensionssystemet väntas öka successivt under prognosperioden.

Tabell 9.8 Ålderspensionssystemets inkomster och utgifter

Miljarder kronor om inte annat anges. Utfall 2023, prognos 2024–2027

	2023	2024	2025	2026	2027
Avgifter	341	358	373	391	409
Pensioner	358	362	376	387	402
Avgiftsnetto	-17	-4	-3	4	6
Räntor, utdelningar	38	45	47	48	49
Förvaltningsutgifter m.m.	-6	-6	-6	-7	-7
Finansiellt sparande	14	35	37	45	48
Procent av BNP	0,2	0,5	0,6	0,6	0,7

Anm.: Prognoserna är baserade på publicerad statistik t.o.m. 2024-03-14, utfall i enlighet med publicerad statistik 2024-03-28. Beloppen är avrundade och summerar därför inte alltid till totalen.

Källor: Statistiska centralbyrån och egna beräkningar.

Utgifterna i ålderspensionssystemet väntas öka de närmaste åren till följd av att pensionärerna väntas bli fler och pensionerna i genomsnitt bli högre. År 2024–2027 väntas pensionsutbetalningarna öka med i genomsnitt 3,3 procent per år. Avgiftsinkomsterna, som är starkt kopplade till lönesumman i ekonomin (summan av utbetalda löner inklusive företagareinkomster), väntas öka i snabbare takt än pensionsutbetalningarna, i genomsnitt med 4,6 procent per år. De avgiftsinkomster som finansierar systemet är ålderspensionsavgiften från arbetsgivare och egenföretagare samt den allmänna pensionsavgiften (se tabell 9.9).

Det finansiella sparandet i ålderspensionssystemet väntas förstärkas under prognosåren med anledning av den s.k. riktåldersreformen, som bl.a. innebär att den lägsta åldern som ger rätt till allmän inkomstgrundad pension höjs 2020, 2023 och 2026 (prop. 2018/19:133, bet. 2019/20:SfU5, rskr. 2019/20:10; prop. 2018/19:91, bet. 2018/19:AU12, rskr. 2018/19:276; prop. 2021/22:181, bet. 2021/22:SfU25, rskr. 2021/22:331). För 2023 medförde de justerade åldersgränserna att den lägsta åldern för att ta ut inkomstgrundad ålderspension ändrades till 63 år, att åldersgränserna för grundskyddet och angränsande trygghetssystem ändrades från 65 till 66 år och att åldern för arbetstagarens rätt att kvarstå i anställning enligt lagen (1982:80) om anställningsskydd, den s.k. las-åldern, ändrades från 68 till 69 år. Även

vissa åldersgränser i skatte- och socialavgiftssystemet följdjusterades 2023 och kommer att följdjuseras 2026. År 2026 knyts flera av de ändrade åldersgränserna till riktåldern för pension, som då beräknas vara 67 år.

Tabell 9.9 Ålderspensionssystemets avgiftsinkomster

Miljarder kronor. Utfall 2023, prognos 2024–2027

	2023	2024	2025	2026	2027
Allmän pensionsavgift	152	159	167	176	184
Ålderspensionsavgift, arbetsgivare	158	166	174	183	191
Ålderspensionsavgift, egenföretagare	3	3	3	3	3
Statlig ålderspensionsavgift	27	28	28	28	29
Avgiftsinkomster	341	358	373	391	409

Anm.: Prognoserna är baserade på publicerad statistik t.o.m. 2024-03-14, utfall i enlighet med publicerad statistik 2024-03-28. Beloppen är avrundade och stämmer därför inte alltid överens med summan.

Källor: Statistiska centralbyrån och egna beräkningar.

Alla inkomstpensioner och tilläggs pensioner som erhålls efter 66 års ålder är följsamhetsindexerade. Följsamhetsindexering innebär att inkomst- och tilläggs pensionerna varje år räknas om med utvecklingen av inkomstindex eller ett balansindex, minus en förskotts ränta på 1,6 procent. I ett läge när ålderspensionssystemets finanser är i balans bygger följsamhetsindexeringen på förändringen av inkomstindex. Om ålderspensionssystemets skulder överstiger systemets tillgångar aktiveras balanseringen och indexeringen bygger i stället på ett balansindex. Balanseringen är ett sätt att säkerställa att systemets utgifter över tid inte överstiger dess inkomster. Balanstalet beräknas överstiga 1,0 under prognosperioden. Pensioner och pensionsrätter antas därmed indexeras med inkomstindex.

9.5 Kommunsektorns finanser

Kommunsektorns finanser regleras av balanskravet och kravet på en god ekonomisk hushållning i kommunallagen (2017:725). Enligt balanskravet får kommuners och regioners resultat som huvudregel inte vara negativt. Balanskravet anger en minimnivå, men för att uppnå god ekonomisk hushållning behöver resultatet i regel vara högre (se avsnitt 5.4). Skillnaden mellan resultatet och det finansiella sparandet förklaras till största delen av att investeringar, men inte avskrivningar, ingår som utgifter i det finansiella sparandet. I resultatet ingår inte investeringar, men däremot avskrivningar. Det kan även finnas periodiseringsskillnader för olika inkomster och utgifter mellan det finansiella sparandet och resultatet.

I regeringens prognos för kommunsektorns finanser antas utgifterna på sikt utvecklas på ett sätt som är förenligt med balanskravet. På några års sikt antas i normalfallet kommunsektorn som helhet även redovisa ett resultat som bedöms vara i linje med en god ekonomisk hushållning. Vidare antas den genomsnittliga kommunalskattesatsen vara oförändrad. Prognosen grundar sig även på ett antagande om oförändrad politik på statlig nivå, utöver tidigare beslutade och nu föreslagna samt aviserade förändringar av statsbidragen. Därigenom blir skatteunderlagets tillväxt viktig för utvecklingen av kommunsektorns inkomster i prognosen. Eftersom kommunsektorn i normalfallet antas redovisa ett resultat i linje med balanskravet och god ekonomisk hushållning på några års sikt blir utvecklingen av skatteunderlaget vanligtvis styrande för prognosen för utgifterna.

Svagare resultat och finansiellt sparande i kommunsektorn 2023

Efter flera år med starka kommunala finanser redovisade kommunsektorn ett svagare resultat och finansiellt sparande under 2023. Sektorn redovisade 2023 ett preliminärt

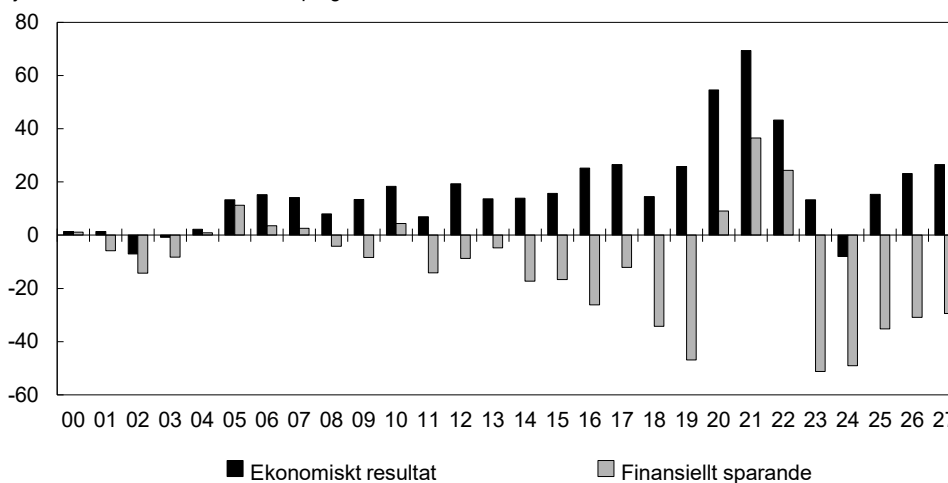
resultat efter finansiella poster om 13 miljarder kronor, vilket var en minskning från föregående år med ungefär 30 miljarder kronor. Resultatet var även lägre än genomsnittet för 2000–2022 (se diagram 9.2).

Det försämrade resultatet 2023 beror främst på ökade verksamhets- och pensionskostnader till följd av den höga inflationen. Kommunernas resultat efter finansiella poster 2023 var 25 miljarder kronor, och regionernas motsvarande resultat var –12 miljarder kronor. Det svagare resultatet i regionerna förklaras bl.a. av att regionerna drabbas hårdare av de ökade pensionskostnaderna då fler höglönlade arbetar i regionerna.

Enligt NR var kommunsektorns utgifter större än inkomsterna 2023, och sektorns finansiella sparande uppgick till –52 miljarder kronor. Det finansiella sparandet minskade därmed betydligt jämfört med 2022 och blev negativt för första gången sedan 2019.

Diagram 9.2 Finansiellt sparande och ekonomiskt resultat i kommunsektorn

Miljarder kronor. Utfall 2000–2023, prognos 2024–2027

Anm.: Prognoseerna baserade på publicerad statistik t.o.m. 2024-03-14, utfall i enlighet med publicerad statistik 2024-03-28.

Källor: Statistiska centralbyrån och egna beräkningar.

Underskott i kommunsektorn väntas 2024

Den höga inflationen har medfört ett högt kostnadstryck i kommuner och regioner under 2023, då kostnaderna för både verksamhet och avtalspensioner har ökat kraftigt. Särskilt pensionskostnaderna bidrar till att kostnaderna bedöms fortsätta att öka 2024. Detta bidrar till ett ansträngt ekonomiskt läge, i synnerhet i regionerna som drabbats hårdast av de ökade pensionskostnaderna.

Utfall från NR för 2023 visar att kommunsektorn, trots stigande kostnader, har prioriterat verksamhet framför resultat då både konsumtion och investeringar ökade under 2023. Det bedöms fortsätta även under 2024 då kommunsektorn väntas prioritera att upprätthålla konsumtionen och undvika tillfälliga neddragningar i verksamheten. Ett antal kommuner och regioner bedöms därför besluta att använda medel från resultatutjämningsreserverna för att stärka resultatet, eller hänvisa till synnerliga skäl för att avvika från balanskravet under 2024. Såväl resultat som balanskravsresultat väntas därför bli negativt i sektorn som helhet 2024. När inflationen sjunker och konjunkturen återhämtar sig bedöms också kommunsektorns finanser stärkas. Resultatet väntas därför stärkas under 2025 för att i slutet av prognosperioden gå mot en nivå som är förenlig med god ekonomisk hushållning.

Det finansiella sparandet väntas vara negativt under hela prognosperioden 2024–2027 (se tabell 9.10), men successivt förstärkas. I slutet av prognosperioden väntas inkomsterna och utgifterna växa ungefär i samma takt, vilket medför mindre variationer i det finansiella sparandet.

Tabell 9.10 Kommunsektorns finanser

Miljarder kronor om inte annat anges. Utfall 2023, prognos 2024–2027

	2023	2024	2025	2026	2027
Totala inkomster	1 412	1 483	1 518	1 572	1 629
Utveckling i procent	4,1	5,0	2,4	3,5	3,7
Skatter	892	929	972	1 021	1 073
Kommunal fastighetsavgift	22	21	22	23	24
Statsbidrag exkl. kompensation för mervärdesskatt	262	285	271	265	257
<i>varav generella bidrag</i>	<i>152</i>	<i>168</i>	<i>163</i>	<i>164</i>	<i>161</i>
<i>varav riktade bidrag</i>	<i>110</i>	<i>117</i>	<i>107</i>	<i>100</i>	<i>95</i>
Kapitalinkomster	21	27	24	25	27
Övriga inkomster ¹	215	220	229	239	250
<i>varav kompensation för mervärdesskatt</i>	<i>88</i>	<i>91</i>	<i>94</i>	<i>97</i>	<i>100</i>
Totala utgifter	1 464	1 532	1 553	1 602	1 659
Utveckling i procent	9,9	4,7	1,4	3,2	3,5
Konsumtion	1 190	1 248	1 260	1 304	1 350
Investeringar	152	157	163	166	172
Transfereringar	99	105	111	114	116
Övriga utgifter ²	22	22	19	19	20
Finansiellt sparande	-51	-49	-35	-31	-29
Procent av BNP	-0,8	-0,8	-0,5	-0,4	-0,4
Resultat efter finansiella poster	13	-8	15	23	26
Procent av skatter och generella statsbidrag	1,3	-0,7	1,3	2,0	2,1

Anm.: Prognoserna är baserade på publicerad statistik t.o.m. 2024-03-14, utfall i enlighet med publicerad statistik 2024-03-28. Beloppen är avrundade och summerar därför inte alltid till totalen.

¹ Kommunsektorns kompensation för mervärdesskatt är inkluderad i övriga inkomster men inte i statsbidragen.

² Inkluderar nettoköp av fastigheter. Eftersom försäljningen vanligtvis överstiger köp är denna nettopost negativ, vilket minskar de redovisade utgifterna med några miljarder kronor per år.

Källor: Statistiska centralbyrån och egna beräkningar.

Statsbidragstillskott stödjer kommunsektorns inkomster 2024

Kommunsektorns inkomster består framför allt av intäkter från skatt på arbete och statsbidrag. Till följd av den svagare konjunkturen bedöms utvecklingstakten för lönesumman i ekonomin under 2024 understiga den genomsnittliga tillväxttakten för de senaste tio åren. Det innebär att det kommunala skatteunderlaget och de kommunala skatteinkomsterna väntas utvecklas något svagare än den genomsnittliga utvecklingen de senaste tio åren. I takt med att konjunkturen stärks väntas skatteinkomsterna åter växa i något snabbare takt 2025–2027.

Vid förändringar av skattelagstiftningen som påverkar det kommunala skatteunderlaget neutraliseras i regel effekterna av förändringarna genom att nivån på de generella statsbidragen höjs eller sänks (s.k. skattereglering). I den nuvarande prognosen minskar de kommunala skatteinkomsterna exempelvis på grund av en förstärkning av det förhöjda grundavdraget avseende 2024 samt en senareläggning av åldersgränsen för det förhöjda grundavdraget avseende 2026. De kommunala skatteinkomsterna väntas till följd av detta minska med ca två miljarder kronor 2024 och ytterligare ca tre miljarder kronor 2026. För att regeländringen ska vara neutral för

kommunsektorns finanser justeras de generella statsbidragen med motsvarande belopp.

Kommuner och regioner får bidrag från staten i form av dels generella, dels riktade statsbidrag. De generella statsbidragen ökar 2024 till följd av förslaget i budgetpropositionen för 2024 om att höja de generella statsbidragen med 10 miljarder kronor fr.o.m. 2024. De riktade statsbidragen som finansieras från ett flertal olika utgiftsområden bedöms också öka 2024 till följd av förslagen i propositionen Vårändringsbudget för 2024 om att skjuta till ytterligare sex miljarder kronor till regionerna samt en halv miljard till kommunerna för insatser inom skolväsendet. Detta bidrar till att de totala statsbidragen ökar 2024, för att därefter minska övriga prognosår. Minskningen beror på att tillfälliga stöd avvecklas, i kombination med prognosantagandet om att enbart inkludera nu beslutade eller aviserade statsbidragsändringar.

Kommunsektorns utgifter bedöms öka i långsammare takt när inflationen sjunker

Av kommunsektorns totala utgifter utgör kommunal konsumtion den största delen, dvs. välfärdstjänster inom främst vård, skola och omsorg. Kommunerna och regionerna har därutöver huvudsakligen utgifter för investeringar och transfereringar, t.ex. ekonomiskt bistånd.

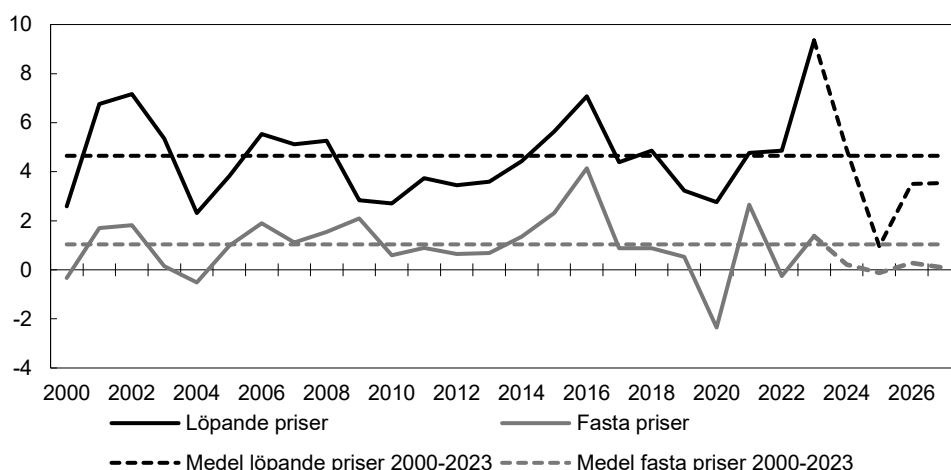
Kommunal konsumtion väntas växa långsammare framöver

Den kommunala konsumtionen fördelas mellan ett antal verksamhetsområden. Störst andel av konsumtionsutgifterna går till hälso- och sjukvård. Därefter följer utgifter för utbildning och omsorg. Den demografiska utvecklingen har stor betydelse för behovet av resurser inom olika välfärdstjänster. Om exempelvis antalet elever ökar behöver skolorna anställa fler lärare för att inte lärartätheten ska minska. Befolkningstillväxten väntas gradvis avta 2024–2027 och bli lägre än genomsnittet sedan 2010. Detta förklaras främst av att ökningen av antalet barn väntas avta framöver. Samtidigt väntas antalet äldre fortsätta att öka snabbare än befolkningen i stort 2024–2027.

Kommunala konsumtionsutgifter i fasta priser väntas utvecklas svagt 2024, trots att konsumtionsutgifterna i löpande priser väntas öka i ungefär genomsnittlig takt. Det är en följd av att kostnaderna ökar i snabbare takt än normalt även 2024, då bl.a. pensionskostnaderna bedöms öka ytterligare till följd av eftersläpande effekter av den höga inflationen. Det bidrar till att dämpa konsumtionsutvecklingen i fasta priser. Pensionskostnaderna väntas minska 2025 till följd av att inflationen har sjunkit. Det bidrar till att förbättra de ekonomiska förutsättningarna i kommunsektorn. Kommunsektorns resultat bedöms därför förbättras under 2025, men konsumtionen väntas dock fortsatt utvecklas svagt. Därefter väntas konsumtionen tillta något (se diagram 9.3).

Diagram 9.3 Kommunala konsumtionsutgifter

Årlig procentuell förändring. Utfall 2000–2023, prognos 2024–2027

Anm.: Kommunal konsumtion i fasta priser mäts till största delen med s.k. volymindex. Dessa påverkas främst av demografiska faktorer och är inte nödvändigtvis detsamma som hur mycket resurser kommunsektorn lägger på verksamheten.

Källor: Statistiska centralbyrån och egna beräkningar.

I kommunsektorns finansiella sparande och resultat ingår konsumtionsutgifterna i löpande priser. Prisutvecklingen har därmed stor betydelse för hur kommunal konsumtion utvecklas. Prisutvecklingen styrs vanligtvis främst av löneutvecklingen i sektorn. För perioden 2024–2027 väntas lönekostnaden per arbetad timme öka med i genomsnitt 2,6 procent per år. Den lägre ökningstakten av lönekostnaden per timme förklaras av att de sociala avgifterna minskar tydligt när kostnaderna för pensionsavsättningar faller, framför allt 2024 som en följd av att inflationen väntas sjunka i år. Prisutvecklingen av kommunal konsumtion påverkas även i hög utsträckning av andra prisökningar och konsumtionsutgifterna i löpande priser väntas öka med i genomsnitt 3,2 procent per år under samma period (se diagram 9.3).

Utgifter för investeringar, räntor och transfereringar bedöms öka i måttlig takt framöver

Investeringsutgifterna har ökat kraftigt 2022 och 2023, vilket till viss del förklaras av den höga inflationen. Samtidigt har många kommuner en växande äldre befolkning, vilket medför större behov inom sjukvården och äldreomsorgen. Äldre byggnader och infrastruktur behöver dessutom renoveras eller bytas ut. De kommunala investeringsutgifterna bedöms därför fortsätta öka de närmsta åren, men ökningstakten väntas bli lägre än genomsnittet under 2000-talet.

Den höga investeringsnivån bidrar till att kommunsektorns skulder, där kommunerna står för den största andelen, bedöms öka då investeringarna till en viss del lånefinansieras. Investeringar som utförs av kommunala bolag, som enligt NR:s redovisning inte ingår i kommunsektorn, ökar till viss del också kommunsektorns skuldsättning. Det sker genom att kommunsektorn tar upp lån som vidareutlånas till dessa bolag. Ränteutgifterna, som har stigit det senaste året, antas fortsätta stiga under 2024, innan de minskar något.

Cirka 8 procent av kommunsektorns utgifter består av transfereringar till staten, företag och hushåll. Denna andel har varit relativt oförändrad under 2000-talet och bedöms även fortsatt vara det. Transfereringarna till hushållen i form av ekonomiskt bistånd utgör omkring 1 procent av kommunsektorns utgifter.

9.6 Den offentliga sektorns finansiella förmögenhet

Den offentliga sektorns nettoförmögenhet består av fasta produktionstillgångar och finansiella tillgångar, med avdrag för skulder. I detta avsnitt redovisas den finansiella förmögenheten, medan de reala tillgångarna finns redovisade i bilaga 1.

Den offentliga sektorns finansiella nettoförmögenhet är positiv, eftersom ålderspensionssystemets tillgångar i AP-fonderna överstiger de negativa ställningsvärden som staten och kommunsektorn tillsammans redovisar (se tabell 9.11). Den totala skulden inkluderar statens och kommunsektorns åtaganden för de förmånsbestämda tjänstepensionerna som intjänats fr.o.m. 1998. De totala skulderna för de fonderade avgiftsbestämda tjänstepensionerna ingår, i likhet med premiepensionssystemet, inte i den offentliga sektorn, utan redovisas i försäkringssektorn.

Den offentliga sektorns finansiella nettoförmögenhet var oförändrad som andel av BNP mellan 2022 och 2023. Innevarande år väntas nettoförmögenheten i stället minska som andel av BNP, då tillgångarna i ålderspensionssystemet väntas utvecklas svagt samtidigt som kommunsektorns skulder bedöms öka i snabbare takt. Den finansiella förmögenheten antas växa snabbare än BNP fram till 2027.

Tabell 9.11 Den offentliga sektorns finansiella nettoförmögenhet

Procent av BNP. Utfall 2023, prognos 2024–2027

	2023	2024	2025	2026	2027
Staten	1,4	1,6	1,8	2,8	4,6
Ålderspensionssystemet	31,4	30,8	30,1	29,1	28,3
Kommunsektorn	-3,0	-3,4	-3,5	-3,5	-3,5
Offentlig sektor	29,8	29,0	28,4	28,5	29,5
Förändring	0,0	-0,8	-0,6	0,0	1,0
<i>varav bidrag till förändringen</i>					
<i>varav finansiellt sparande</i>	-0,6	-1,2	-0,3	0,7	1,7
<i>varav värdeförändringar m.m.</i>	2,2	1,4	0,8	0,7	0,5
<i>varav nominell BNP-förändring</i>	-1,5	-0,9	-1,1	-1,4	-1,2

Anm.: Prognoserna är baserade på publicerad statistik t.o.m. 2024-03-14, utfall i enlighet med publicerad statistik 2024-03-28. Beloppen är avrundade och summerar därför inte alltid till totalen.

Källor: Statistiska centralbyrån och egna beräkningar.

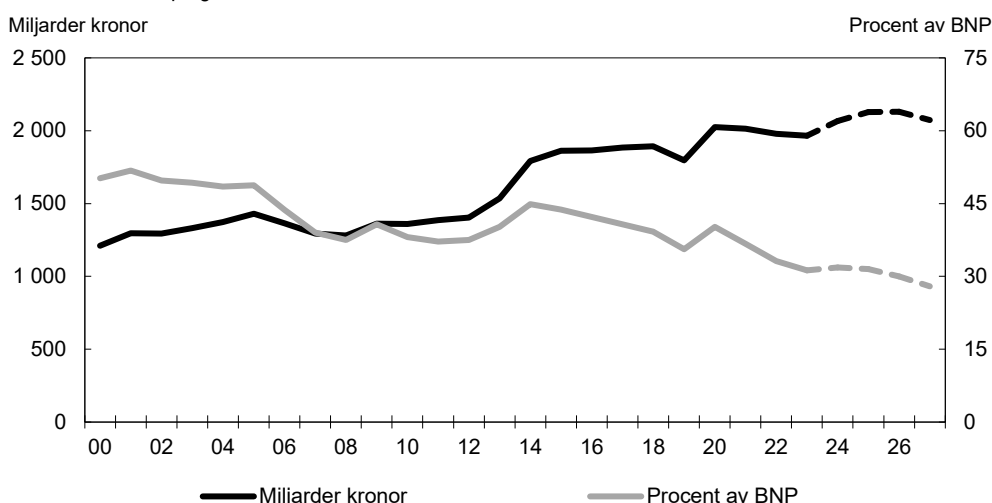
Den offentliga sektorns konsoliderade bruttoskuld väntas vara fortsatt stabil

Den offentliga sektorns konsoliderade bruttoskuld, den s.k. Maastrichtskulden, definieras av EU-regler och är det skuldbegrepp som används vid bedömningen av medlemsstaternas offentliga finanser inom ramen för stabilitets- och tillväxtpakten. För Sverige innebär definitionen att skulden består av den konsoliderade statsskulden samt kommunsektorns och ålderspensionssystemets skulder på kapitalmarknaden, med avdrag för AP-fondernas innehav av statsobligationer.

Inför att Sverige den 1 januari 1995 blev medlem i EU uppgick den konsoliderade bruttoskulden till närmare 70 procent av BNP (skuldkvoten). Sedan dess har skulden minskat kraftigt som andel av BNP och uppgick vid utgången av 2023 till ca 31 procent av BNP (se diagram 9.4).

Diagram 9.4 Den offentliga sektorns konsoliderade bruttoskuld

Utfall 2000–2023, prognos 2024–2027

Källor: Statistiska centralbyrån och egna beräkningar.

Utvecklingen av den offentliga sektorns konsoliderade bruttoskuld beror dels på det finansiella sparandet (som kan fördelas på primärt sparande och ränteutgifter), dels på faktorer som inte är kopplade till det finansiella sparandet. Det kan handla om periodiseringar och s.k. stock-flödesförändringar, som bl.a. utgörs av finansiella transaktioner. Exempel på stock-flödesfaktorer är köp och försäljning av finansiella tillgångar.

Den offentliga sektorns bruttoskuld minskade snabbt som andel av BNP 2020–2023 (se diagram 9.4). Det kan till stor del förklaras av Riksbankens beslut att amortera på sina valutalån, vilket i sin tur innebar att Riksgäldskontorets årliga lånebehov minskade med drygt 1 procent av BNP 2021–2023. De flaskhalsintäkter som betalats in till Svenska kraftnät 2021, och som är bokförda som långfristiga förutbetalda avgifter samt placerade på konto i Riksgäldskontoret, minskar lånebehovet och därmed även statskulden. I NR redovisas dock denna behållning på Riksgäldskontorets konto som en skuld. Nivån på den offentliga sektorns konsoliderade bruttoskuld, enligt Maastricht-definitionen, påverkas därför inte av flaskhalsintäkterna.

Bruttoskulden väntas fortsätta att växa i linje med BNP-tillväxten både 2024 och 2025 (se tabell 9.12). Därefter medför utvecklingen av den beslutade finanspolitiken att skuldkvoten minskar fram t.o.m. 2027.

Tabell 9.12 Den offentliga sektorns konsoliderade bruttoskuld och bidrag till förändringen

Procent av BNP om inte annat anges. Utfall 2023, prognos 2024–2027

	2023	2024	2025	2026	2027
Miljarder kronor	1 966	2 067	2 128	2 130	2 074
Procent av BNP	31,2	31,8	31,5	30,0	28,0
Förändring	-1,9	0,6	-0,3	-1,5	-2,0
Bidrag till förändringen					
Primärt finansiellt sparande	-0,1	0,5	-0,3	-1,3	-2,2
Ränteutgifter	0,7	0,7	0,6	0,5	0,5
Stock-flöde	-0,8	0,3	0,6	0,7	0,9
<i>varav periodisering av räntor och skatter</i>	<i>0,2</i>	<i>-0,1</i>	<i>0,1</i>	<i>0,2</i>	<i>0,3</i>
<i>varav försäljning av aktier m.m.</i>	<i>0,0</i>	<i>-0,1</i>	<i>-0,1</i>	<i>-0,1</i>	<i>-0,1</i>
<i>varav övrigt</i>	<i>-1,0</i>	<i>0,5</i>	<i>0,7</i>	<i>0,7</i>	<i>0,7</i>

	2023	2024	2025	2026	2027
Nominell BNP-förändring	-1,7	-0,9	-1,2	-1,6	-1,3

Anm.: Prognoserna är baserade på publicerad statistik t.o.m. 2024-03-14, utfall i enlighet med publicerad statistik 2024-03-28. Beloppen är avrundade och summerar därför inte alltid till totalen.

Källor: Statistiska centralbyrån och egna beräkningar.

9.7 Finansiellt sparande enligt olika bedömare

I detta avsnitt redovisas en jämförelse mellan de senaste prognoserna för det finansiella och strukturella sparandet gjorda av regeringen i denna proposition, Konjunkturinstitutet (KI), Ekonomistyrningsverket (ESV), Riksbanken och Europeiska kommissionen. Vid en jämförelse av de olika bedömningarna är det viktigt att beakta att de har gjorts vid olika tidpunkter och kan bygga på olika antaganden om den framtida politiken. Exempelvis gör KI prognoser på aktiv finanspolitik för åren efter budgetåret medan ESV endast inkluderar beslutade och aviserade åtgärder, vilket kan försvåra prognosjämförelser.

Prognosjämförelse avseende det finansiella sparandet

KI:s bedömning av den offentliga sektorns finansiella sparande för 2024 är förhållandevis överensstämmande med regeringens (se tabell 9.13). Myndigheten inkluderar dock ett antagande om en kapitalöverföring till Riksbanken på 44 miljarder kronor motsvarande 0,7 procent av BNP. Exkluderas denna transferering har KI i stället en mer optimistisk syn på utvecklingen av de offentliga finanserna för innevarande år. Skillnaden förklaras bl.a. av att myndigheten bedömer att utgifterna i såväl stat som kommunsektor utvecklas svagare än vad regeringen gör. Detta kan i sin tur delvis förklaras av att KI inte fullt ut har kunnat beakta de åtgärder som aviserats i propositionen Vårändringsbudget för 2024. År 2025 medför KI:s antagande om aktiv finanspolitik att det finansiella sparandet i staten, och därmed i hela den offentliga sektorn, väntas försvagas i förhållande till regeringens bedömning.

ESV prognostiserar ett svagare finansiellt sparande än regeringen för innevarande år, trots att inte heller ESV har kunnat beakta åtgärderna i propositionen Vårändringsbudget för 2024. Till stor del förklaras skillnaden av att myndigheten har en försiktigare bedömning av hur intäkter från framför allt skatt på kapital utvecklas. ESV bedömer vidare att statens utgifter för konsumtion och investeringar ökar snabbare 2024 än vad regeringen gör. Prognosskillnaden för det finansiella sparandet är i stort sett densamma för 2025, vilket förklaras av samma faktorer som för 2024.

Kommissionens bedömningar gjordes tidigare än övriga prognoser och bygger på väsentligt annorlunda information än inhemska bedömningar. Exempelvis har endast åtgärder som beslutats eller aviserats t.o.m. budgetpropositionen för 2024 kunnat beaktas. Detta medför att en jämförelse inte är helt rättvisande.

Tabell 9.13 Bedömningar av finansiellt sparande

Procent av BNP

	2024	2025	2026	2027
Regeringen	-1,2	-0,3	0,7	1,7
KI inkl. åtgärder ¹	-1,3	0,7	0,1	0,4
ESV	-1,4	-0,6	0,4	1,1
Riksbanken	-1,1	-0,7	-0,5	–
Europeiska kommissionen	-0,7	-0,6	–	–

Anm.: Publiceringsdatum är för regeringen 2024-04-15, Konjunkturinstitutet (KI) 2024-03-26, Ekonomistyrningsverket (ESV) 2024-03-21, Riksbanken 2024-03-27 och Europeiska kommissionen 2023-11-15.

¹ KI räknar med åtgärder på 40, 5 resp. 55 miljarder kronor 2025–2027 utöver vad som aviserats fram till beräkningarna i denna proposition.

Källor: Konjunkturinstitutet, Ekonomistyrningsverket, Riksbanken, Europeiska kommissionen och egna beräkningar.

Prognosjämförelse avseende det strukturella sparandet

I tabell 9.14 redovisas olika bedömares prognoser för den offentliga sektorns strukturella sparande. Vid en jämförelse mellan regeringens och andra bedömares prognoser för det strukturella sparandet finns det i vissa avseenden andra skillnader än vid en jämförelse mellan prognoserna för det finansiella sparandet. Regeringens och andra bedömares prognoser för det strukturella sparandet kan, utöver skillnader i prognoserna för det finansiella sparandet, bero på skillnader i bedömningen av ekonomins potentiella BNP-nivå och i beräkningsmetoder. En skillnad som framför allt kan få effekt på beräkningarna enskilda år är att regeringen, till skillnad från övriga bedömare, vid bedömningen av potentiell BNP i löpande priser även justerar för eventuella konjunktoreffekter av prisnivån i ekonomin. Övriga bedömare justerar inte för denna priskomponent. Till följd av den förväntat lägre inflationen har betydelsen av hur priskomponenten behandlas minskat. Detta indikeras t.ex. av att skillnaden mellan ESV:s och KI:s prognoser för 2024 är större än vad skillnaden är mellan respektive myndighets och regeringens prognos.

Vid en jämförelse mellan KI:s och regeringens beräkningar av det strukturella sparandet, är det till stor del skillnaden av hur priskomponenten behandlas som medför att skillnaden är större för innevarande år än vad som kan ses vid beräkningarna av det finansiella sparandet. Utöver detta förklaras det högre strukturella sparandet i KI:s prognos av att myndigheten inte fullt ut har kunnat beakta de åtgärder som aviserats i propositionen Vårändringsbudget för 2024. För 2025 är förhållandet det omvända, vilket främst förklaras av myndighetens antagande om ofinansierade åtgärder. I övrigt är det en annorlunda bedömning av potentiella variabler som förklarar skillnaden.

Skillnaden mellan ESV:s och regeringens prognoser för det strukturella sparandet 2024 är i stort sett densamma som vid en jämförelse av det finansiella sparandet. Bedömningarna för 2025 skiljer sig dock åt i större utsträckning, vilket kan förklaras av ESV:s antagande om ett mindre BNP-gap.

I förhållande till Europeiska kommissionen är skillnaden mellan prognoserna för det strukturella sparandet för 2024 annorlunda än vad som kan ses för det finansiella sparandet. Detta kan bero dels på olika bedömningar av ekonomins potentiella BNP-nivå, dels på skillnader i beräkningsmetoder.

Tabell 9.14 Bedömningar av strukturellt sparande

Procent av potentiell BNP

	2024	2025	2026	2027
Regeringen	-0,2	0,7	1,2	2,0
KI inkl. åtgärder ¹	0,6	-0,2	0,3	0,3
ESV	-0,4	-0,1	0,4	1,1
Europeiska kommissionen	0,8	0,9		

Anm.: Publiceringsdatum är för regeringen 2024-04-15, Konjunkturinstitutet (KI) 2024-03-26, Ekonomistyrningsverket (ESV) 2024-03-20 och Europeiska kommissionen 2023-11-15.

¹ KI räknar med åtgärder på 40, 5 resp. 55 miljarder kronor 2025–2027 utöver vad som aviserats fram till beräkningarna i denna proposition.

Källor: Konjunkturinstitutet, Ekonomistyrningsverket, Riksbanken, Europeiska kommissionen och egna beräkningar.

9.8 Uppföljning av offentliga sektorns finanser

Finansiellt sparande jämfört med budgetpropositionen för 2024

Den offentliga sektorn redovisade 2023 ett underskott på ca 40 miljarder kronor eller 0,6 procent av BNP (se tabell 9.15). Detta är ca 30 miljarder kronor lägre än vad som prognostiserades i budgetpropositionen för 2024. Detta beror bl.a. på att utgifterna i kommunsektorn underskattades.

Innevarande år prognostiseras inkomsterna från skatt på arbete och kapital växa snabbare än i föregående bedömning. Samtidigt väntas fortsatta kostnadsökningar i kommunsektorn och i staten medföra att utgifterna ökar snabbare än inkomsterna. Netto beräknas därför det finansiella sparandet bli lägre än vad som antogs i budgetpropositionen.

För de efterföljande åren förväntas inkomsterna från skatt på arbete och även kapital fortsätta växa snabbare i förhållande till föregående prognos. Samtidigt bedöms utgifterna i framför allt kommunsektorn även fortsättningsvis bli högre än i föregående bedömning. Sammantaget medför detta att det finansiella sparandet har reviderats upp i mindre utsträckning mot slutet av prognosperioden.

Tabell 9.15 Offentliga sektorns inkomster och utgifter. Aktuell prognos och förändringar jämfört med budgetpropositionen för 2024

Miljarder kronor om inte annat anges. Utfall 2023, prognos 2024–2026

	2023	2024	2025	2026
Finansiellt sparande i budgetpropositionen för 2024	-12	-44	-29	40
Procent av BNP	-0,2	-0,7	-0,4	0,6
Förändringar				
Inkomster	-2	17	25	30
Skatter	-14	8	18	27
<i>varav staten</i>	-13	0	5	14
<i>varav ålderspensionssystemet</i>	-2	1	2	1
<i>varav kommunsektorn</i>	2	8	12	13
Övriga inkomster	13	8	7	3
Utgifter	26	53	14	19
Kommunal konsumtion	17	23	17	19
Ålderspensioner	2	-6	-5	-5
Ränteutgifter ¹	12	9	1	1
Övriga primära utgifter	-5	27	2	4
Finansiellt sparande	-28	-37	12	11
Procent av BNP	-0,4	-0,6	0,2	0,2
Staten	-5	-34	6	8
Ålderspensionssystemet	-4	8	8	7
Kommunsektorn	-20	-11	-2	-4
Finansiellt sparande i 2024 års ekonomiska vårproposition	-40	-81	-18	51
Procent av BNP	-0,6	-1,2	-0,3	0,7

Anm.: Prognoserna är baserade på publicerad statistik t.o.m. 2024-03-14, utfall i enlighet med publicerad statistik 2024-03-28. Beloppen är avrundade och stämmer därför inte alltid överens med totalen.

¹ Inklusiv utgifter för kapitalavkastning på pensionsskulden.

Källor: Statistiska centralbyrån och egna beräkningar.

Konsoliderad bruttoskuld och den finansiella nettoförmögenheten jämfört med budgetpropositionen för 2024

Utfallet för den finansiella nettoförmögenheten 2023 blev något högre än vad som prognostiserades i budgetpropositionen för 2024 (se tabell 9.16). Dock är avvikelserna brutto större för värdet på både tillgångsstockar och skulder, som överskattades i föregående prognos.

Bland skuldstockarna blev de delar som ingår i Maastrichtskulden 2023 högre än prognosen i budgetpropositionen. Framför allt ökade skulderna i kommunsektorn snabbare än förväntat. För kommande år bedöms upplåningen öka ytterligare i förhållande till föregående prognos till följd av underskottet i det finansiella sparandet.

Tabell 9.16 Offentliga sektorns finansiella nettoförmögenhet. Aktuell prognos och förändringar jämfört med budgetpropositionen för 2024

Miljarder kronor om inte annat anges. Utfall 2023, prognos 2024–2026

	2023	2024	2025	2026
Budgetpropositionen för 2024				
Finansiell nettoförmögenhet	1 866	1 932	1 980	2 067
Procent av BNP	30,0	30,1	29,4	29,2
Maastrichtskulden	1 881	1 940	2 006	2 023
Procent av BNP	30,3	30,2	29,8	28,6
Förändringar				
Finansiell nettoförmögenhet	12	-47	-60	-46
Konsoliderad skuld	85	127	122	107
2024 års ekonomiska vårproposition				
Finansiell nettoförmögenhet	1 878	1 885	1 920	2 022
Procent av BNP	29,8	29,0	28,4	28,5
Maastrichtskulden	1 966	2 067	2 128	2 130
Procent av BNP	31,2	31,8	31,5	30,0

Anm.: Prognoserna är baserade på publicerad statistik t.o.m. 2024-03-14, utfall i enlighet med publicerad statistik 2024-03-28. Beloppen är avrundade och summerar därför inte alltid till totalen.

Källor: Statistiska centralbyrån och egna beräkningar.

Kommunsektorns finanser jämfört med budgetpropositionen för 2024

Enligt NR-utfallet för 2023 var kommunsektorns finansiella sparande 20 miljarder kronor lägre än i prognosen i budgetpropositionen för 2024 (se tabell 9.17). Utfallet för kommunsektorns resultat var fyra miljarder kronor högre än i prognosen i budgetpropositionen för 2024.

I prognosen för 2024 har både inkomsterna och utgifterna reviderats upp, men utgifterna har reviderats upp något mer. Inkomsterna har reviderats upp till följd av högre skatteinkomster och statsbidrag. Revideringen av utgifterna beror på högre utgifter för konsumtion och investeringar, vilket förklaras av att dessa blev högre än väntat under 2023 samt att pensionskostnaderna bedöms bli högre 2024 än i prognosen i budgetpropositionen för 2024. Det innebär att det finansiella sparandet och resultatet har reviderats ned för 2024 jämfört med prognosen i budgetpropositionen för 2024.

Även för 2025 och 2026 har inkomsterna reviderats upp. Det förklaras främst av att skatteinkomsterna har reviderats upp till följd av att lönesumman väntas utvecklas i något snabbare takt än i den tidigare prognosen. Även de kommunala utgifterna har reviderats upp 2025 och 2026, i något större utsträckning än inkomsterna. Det beror

på att utgifterna för både konsumtion och investeringar har reviderats upp då inkomsterna väntas bli högre. Det medför att det finansiella sparandet och det ekonomiska resultatet är något lägre även för dessa år än i prognosen i budgetpropositionen för 2024.

Tabell 9.17 Kommunsektorns finanser. Förändringar jämfört med budgetpropositionen för 2024

Miljarder kronor. Utfall för 2023, prognos för 2024–2026

	2023	2024	2025	2026
Totala inkomster	9	21	15	14
Skatter	0	8	13	13
Statsbidrag, exkl. mervärdesskatt	-3	5	1	0
Övriga inkomster	11	8	2	1
Totala utgifter	29	32	17	18
Konsumtion	17	23	17	19
Investeringar	13	16	18	19
Övriga utgifter	-1	-7	-17	-20
Finansiellt sparande	-20	-11	-2	-4
Resultat	4	-6	-5	0

Anm.: Prognoserna är baserade på publicerad statistik t.o.m. 2024-03-14, utfall i enlighet med publicerad statistik 2024-03-28. Beloppen är avrundade och summerar därför inte alltid till totalen.

Källor: Statistiska centralbyrån och egna beräkningar.

9.9 Sveriges återhämtningsplan inom ramen för faciliteten för återhämtning och resiliens

Europeiska faciliteten för återhämtning och resiliens

Vid Europeiska rådet i juli 2020 träffades en överenskommelse mellan Europeiska unionens stats- och regeringschefer om att inrätta en facilitet för återhämtning och resiliens (RRF). Den ska finansiera reformer och investeringar i syfte att stödja medlemsstaterna, som påverkats negativt av pandemin. Överenskommelsen är en del i uppgörelsen om unionens långtidsbudget. Faciliteten är en del av återhämtningsinstrumentet Next Generation EU. Av återhämtningsinstrumentets totala omslutning om 750 miljarder euro anslås knappt 673 miljarder euro (lån och bidrag i 2018 års priser) till att finansiera RRF. Europaparlamentet och rådets förordning (EU) 2021/241 av den 12 februari 2021 om inrättande av faciliteten för återhämtning och resiliens (RRF-förordningen) trädde i kraft den 19 februari 2021.

Syftet med RRF är att stödja medlemsstaterna i sina genomföranden av reformer och investeringar inom prioriterade områden: områden som har identifierats inom unionens ekonomisk-politiska samarbetsprocesser och som främjar medlemsstatens tillväxtpotential, sysselsättningskapande förmåga och ekonomiska och sociala motståndskraft och som bidrar till den gröna och digitala omställningen. Faciliteten ska även bidra till att modernisera EU:s ekonomier och till att stärka en hållbar återhämtning i unionen i linje med unionens prioriteringar. Medlemsstaterna ansöker om medel från RRF genom att lämna in nationella återhämtningsplaner.

Rysslands fullskaliga invasion av Ukraina hade stor påverkan på EU:s ekonomi. I mars 2022 enades Europeiska unionens stats- och regeringschefer om att fasa ut EU:s beroende av import av gas, olja och kol från Ryssland. Den 18 maj 2022 lämnade Europeiska kommissionen förslag om Repower-EU-planen, som ska stärka EU:s motståndskraft i energisystemet och stödja omställningen till ren energi. Repower-EU-planen ska i huvudsak genomföras inom ramen för RRF. Den 1 mars 2023 trädde

Europaparlamentets och rådets förordning om ändring av RRF-förordningen¹ i kraft, med bestämmelser om Repower-EU-kapitel i planer för återhämtning och resiliens. Förordningen möjliggör för medlemsstaterna att ansöka om ytterligare medel för åtgärder som snabbar på den gröna omställningen och minskar beroendet av ryska fossila bränslen.

Medlemsstaterna ansöker om medel genom att till sina befintliga återhämtningsplaner lägga till ett Repower-EU-kapitel med en redogörelse för de åtgärder som finansiellt stöd söks för. Finansieringen utgörs av tillgängliga lån inom ramen för RRF (ca 225 miljarder euro), icke återbetalningspliktigt ekonomiskt stöd (ca 20 miljarder euro) och frivilliga överföringar från brexitjusteringsreserven (ca 5,4 miljarder euro). Under 2023 ändrade majoriteten av EU:s medlemsstater sina återhämtningsplaner genom att bl.a. lämna in ett Repower-EU-kapitel.

Sveriges återhämtningsplan

Europeiska unionens råd antog genomförandebeslutet för Sveriges återhämtningsplan den 4 maj 2022. Den 24 augusti 2023 lämnade Sverige in en ändrad återhämtningsplan som rådet godkände den 9 november 2023. Återhämtningsplanen utökades då med ett Repower-EU-kapitel och vissa ändringar gjordes för att beakta att det högsta icke återbetalningspliktiga ekonomiska stödet från RRF uppdaterades i juni 2022 utifrån den faktiska förändringen i BNP under 2020–2021.

Återhämtningsplanen består av 14 investeringar och 16 reformer fördelade på följande fokusområden:

- Grön återhämtning
- Utbildning och omställning
- Utbyggnad av bredband och digitalisering av offentlig förvaltning
- Bättre förutsättningar för att möta den demografiska utmaningen och säkerställa integriteten i det finansiella systemet
- Investeringar för tillväxt och bostadsbyggande
- Repower-EU-kapitel

Det totala ekonomiska bidraget från RRF som är tillgängligt för Sverige är 3,45 miljarder euro, varav 198 miljoner euro är Sveriges tilldelning från Repower-EU och 66 miljoner euro en överföring från brexitjusteringsreserven. Sverige söker stöd för hela det ekonomiska bidraget.

¹ Europaparlamentets och rådets förordning (EU) 2023/435 av den 27 februari 2023 om ändring av förordning (EU) 2021/241 vad gäller REPowerEU-kapitel i planer för återhämtning och resiliens och om ändring av förordningarna (EU) nr 1303/2013, (EU) 2021/1060 och (EU) 2021/1755 samt direktiv 2003/87/EG.

10 Bedömning av finanspolitikens långsiktiga hållbarhet

I detta avsnitt redovisar regeringen sin bedömning av om finanspolitiken är långsiktigt hållbar. Bedömningen görs utifrån en framskrivning av makroekonomin och de offentliga finanserna på lång sikt, givet antaganden om bl.a. demografiska förändringar, sysselsättning och tillväxt. Syftet är att i god tid uppfatta om finanspolitiken inte är hållbar så att åtgärder för att återställa hållbarheten kan vidtas så tidigt som möjligt.

Sammanfattning

- Regeringen bedömer att finanspolitiken är långsiktigt hållbar. I de långsiktiga framskrivningarna utvecklas den offentliga sektorns bruttoskuld och den finansiella nettoställningen på ett stabilt sätt.
- De offentliga finanserna påverkas i hög utsträckning av demografiska trender. Den demografiska utvecklingen med en åldrande befolkning gör att behoven av framför allt vård och omsorg väntas öka de kommande åren. Det innebär att personalförsörjningen i delar av de kommunala verksamheterna kommer att vara en utmaning framöver.

10.1 Vad avses med att finanspolitiken är hållbar?

Bedömningen av om finanspolitiken är hållbar eller inte bygger på en framskrivning av den offentliga sektorns inkomster och utgifter långt fram i tiden. Om finanspolitiken är hållbar kan de regler som styr de offentliga inkomsterna och utgifterna förbli oförändrade på lång sikt utan att det resulterar i växande underskott och en alltför hög offentlig skuldsättning. Syftet med analysen i detta avsnitt är att bedöma under vilka förutsättningar dagens regelverk för de offentliga inkomsterna och utgifterna är hållbara, och under vilka de är ohållbara, dvs. måste ändras.

Framskrivningen bygger på att finanspolitiken är oförändrad i termer av skatteregler och offentliga utgifter, med undantag för antagandet att den offentliga sektorns åtagande följer den demografiska utvecklingen. Framskrivningen bortser därmed från att finanspolitiken ständigt anpassas för att klara kvantitativa mål och restriktioner som t.ex. överskottsålet och utgiftstaket.

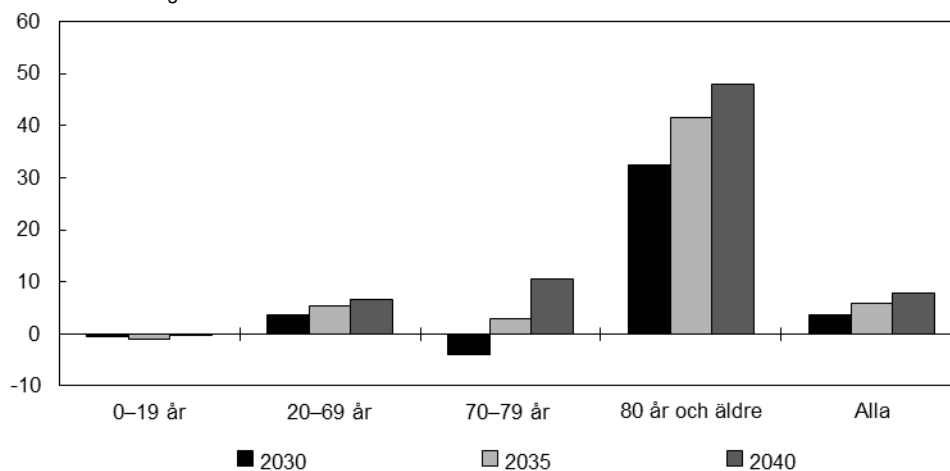
10.2 Långsiktiga utmaningar för finanspolitiken

I slutet av 2023 uppgick Sveriges befolkning till drygt 10,5 miljoner personer. Enligt Statistiska centralbyråns (SCB) befolkningsframskrivning från april 2023 väntas det i slutet av 2040 finnas omkring 825 000 fler personer i Sverige, vilket är en ökning med knappt 8 procent (se diagram 10.1). Ökningen av personer som är 70 år eller äldre är nästan lika stor som ökningen av antalet personer i yrkesverksam ålder (20–69 år). Dessa åldersgrupper bedöms öka med omkring 400 000 respektive 430 000 personer. Antalet personer som är 80 år eller äldre väntas öka med närmare 300 000 personer under samma period, eller med nästan 50 procent, vilket procentuellt sett är en betydligt större ökning än för övriga grupper. Antalet barn och ungdomar (0–19 år) väntas däremot minska något fram till 2040. Det bör noteras att personer som har flytt från

Ukraina och fått uppehållstillstånd enligt det s.k. massflyktsdirektivet² i regel inte förs in i befolkningsregistret och därmed ingår de inte i befolkningsframskrivningen.

Diagram 10.1 Befolkningsförändringar jämfört med 2023

Procentuell förändring

Källa: Statistiska centralbyrån.

10.3 Ett scenario för utvecklingen på lång sikt

Den framskrivning av de offentliga inkomsterna och utgifterna som presenteras här sträcker sig t.o.m. 2120 och tar sin utgångspunkt i SCB:s befolkningsframskrivning från april 2023.

För de skattefinansierade verksamheterna antas det att standarden, uttryckt som resursinsats per brukare, är oförändrad. Exempelvis beräknas en 90-åring i framtiden få lika många sjukvårds- och omsorgstimmar samt tillgång till lika stora lokalytor, övriga hjälpmedel m.m. som en 90-åring i dag. Vidare antas ersättningsgraden, dvs. ersättningen per ersättningsberättigad, i alla transfereringssystem förutom pensionsystemet öka i takt med genomsnittsinkomsten. För pensionssystemet görs en särskild framskrivning baserad på dess regler. Denna framskrivning inkluderar effekten av de ändrade åldersgränserna i pensionssystemet och angränsande trygghetssystem samt skatte- och socialavgiftssystemet som beslutades av riksdagen i maj 2022 (prop. 2021/22:121, bet. 2021/22:SfU25, rskr. 2021/22:331). De beslutade förändringarna innebär att den lägsta åldern för ålderspension och garantipension höjdes med ett år 2023, och kommer att höjas med ytterligare ett år 2026. Dessutom innebär de beslutade förändringarna att flera åldersgränser i pensionssystemet och angränsande trygghetssystem samt skatte- och socialavgiftssystemet knyts till riktåldern för pension fr.o.m. 2026. Riktåldern kommer att höjas i takt med den förväntade återstående livslängden vid 65 års ålder. Bortsett från de ändrade åldersgränserna antas dagens skatteregler vara oförändrade.

I fokus för framskrivningen ligger det offentliga åtagandet i sin helhet, och den offentliga sektorn (staten, ålderspensionssystemet och kommunsektorn) betraktas samlat. Osäkerheten i framskrivningen är stor, och den ska inte ses som en prognos för den mest sannolika utvecklingen, utan som en konsekvensanalys som syftar till att beskriva effekten på de offentliga finanserna givet de antaganden som görs.

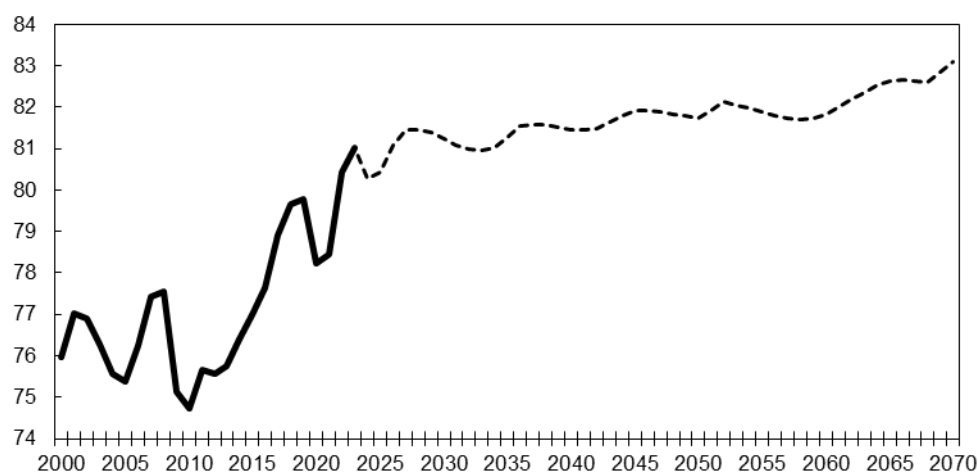
² Rådets direktiv 2001/55/EG av den 20 juli 2001 om miniminormer för att ge tillfälligt skydd vid massiv tillströmning av fördrivna personer och om åtgärder för att främja en balans mellan medlemsstaternas insatser för att ta emot dessa personer och bära följderna av detta.

Sysselsättningsgraden i yrkesverksam ålder fortsätter att öka

Sysselsättningsgraden definierat som andelen sysselsatta i befolkningen i åldrarna 20–69 år har ökat tydligt sedan 2010. I framskrivningarna antas arbetskraftsdeltagande, arbetslöshet och medelarbetstid vara oförändrade för kvinnor och män i olika åldersgrupper och med olika ursprung, med undantag för justeringar till följd av ovan nämnda pensionsreform och en trendmässigt minskande andel sjuka utanför arbetskraften. Den sistnämnda trenden bedöms öka arbetskraftsdeltagandet i åldersgruppen 55–64 år. Även sysselsättningsgraden i åldersgruppen 60–69 år bedöms öka på sikt till följd av reformen av pensionssystemet. Ökningen av sysselsättningsgraden väntas dock till viss del motverkas av att både andelen utrikes födda och andelen äldre i befolkningen i yrkesverksam ålder väntas öka till följd av demografiska faktorer. Då detta är två grupper som i genomsnitt har en lägre sysselsättningsgrad än den yrkesverksamma befolkningen som helhet väntas sysselsättningsgraden minska, allt annat lika. Sammantaget bedöms dock sysselsättningsgraden i yrkesverksam ålder fortsätta att öka på lång sikt (se diagram 10.2).

Diagram 10.2 Sysselsättningsgrad

Procent av befolkningen 20–69 år

Källor: Statistiska centralbyrån och egna beräkningar.

Behovet av välfärdstjänster ökar när befolkningen växer och åldras

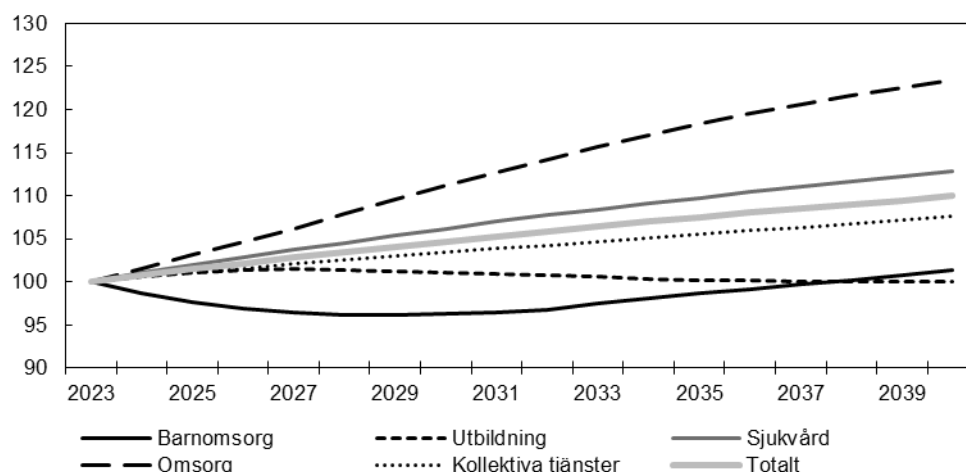
Nyttjandet av den offentliga konsumtionen, t.ex. vård, skola och omsorg varierar under livet. I början av livet används mycket resurser för förskola, skola och annan utbildning. Bland unga vuxna sjunker vanligen de offentliga utgifterna, och mot slutet av livet ökar utgifterna snabbt, främst för sjukvård och äldreomsorg. En åldrande befolkning medför att behovet av omsorg om äldre och funktionshindrade bedöms öka med drygt 10 procent mellan 2023 och 2030 (se diagram 10.3). Mellan 2030 och 2040 väntas en ytterligare ökning på omkring 12 procent. Behovet av barnomsorgstjänster och utbildning väntas däremot i det närmaste bli oförändrat 2040 jämfört med 2023. Det beror på att antalet barn och unga väntas minska något fram till 2030 för att sedan endast öka svagt. Efterfrågan på offentliga tjänster som inte konsumeras individuellt, t.ex. rättsväsende, offentlig administration och försvar, antas öka i takt med att befolkningen som helhet växer och bedöms vara omkring 7,5 procent högre 2040 än 2023. Om utbudet av välfärdstjänster ska upprätthållas på dagens nivå innebär de demografiska förändringarna att den skattefinansierade produktionen av dessa tjänster sammantaget behöver öka med omkring 10 procent t.o.m. 2040. Det är en ökning med i genomsnitt omkring 0,6 procent per år. Det kan jämföras med den genomsnittliga faktiska tillväxttakten 2000–2023, då produktionen i genomsnitt ökade med drygt en

procent per år. Under denna period ökade utbudet av välfärdstjänster betydligt snabbare än vad som motiverades av den demografiska utvecklingen.

När den offentliga sektorn växer behöver även antalet sysselsatta i sektorn öka. Om antalet anställda i offentlig sektor ska öka i takt med antalet personer som nyttjar de skattefinansierade tjänsterna ökar personalbehovet med omkring 10 000 personer per år t.o.m. 2040, eller med närmare 155 000 personer mellan 2023 och 2040. Personalbehovet är större i kommunsektorn än i staten, framför allt inom omsorgen om äldre och funktionshindrade men även inom sjukvården.

Diagram 10.3 Behovet av skattefinansierade välfärdstjänster vid oförändrade användarmönster

Index, 2023 = 100

Källa: Egna beräkningar.

Trots att behoven fortsätter öka utvecklas den offentliga sektorns sparande och skuld på ett hållbart sätt

Den demografiska utvecklingen innebär att den offentliga konsumtionen bedöms vara mer eller mindre oförändrad som andel av BNP mellan 2027 och 2040 (se tabell 10.1). Utgifterna för omsorg om äldre och funktionshindrade samt för sjukvård väntas öka något snabbare än BNP, medan utgifterna för skola och barnomsorg väntas öka något långsammare än BNP. Det primära finansiella sparandet som andel av BNP bedöms endast öka marginellt under denna period (se diagram 10.4). Efter 2027 ökar de primära utgifterna något som andel av BNP till både 2040 och 2060. De offentliga investeringsutgifterna väntas däremot öka något långsammare än BNP i löpande priser mellan 2027 och 2040, en utveckling som även väntas fortsätta åren efter. En förklaring till det är att priset på offentliga investeringsvaror bedöms öka långsammare än prisnivån generellt i ekonomin. De offentliga transfereringarna väntas initialt falla från en relativt hög nivå 2023, för att på lång sikt öka något snabbare än BNP.

De viktigaste skatteunderlagen styrs i stor utsträckning av utvecklingen på arbetsmarknaden. Den stigande sysselsättningsgraden medför att de primära inkomsterna ökar marginellt som andel av BNP mellan 2023 och 2027. Därefter utvecklas de i något snabbare takt än BNP.

Tabell 10.1 Primära offentliga utgifter och inkomster vid oförändrat beteende

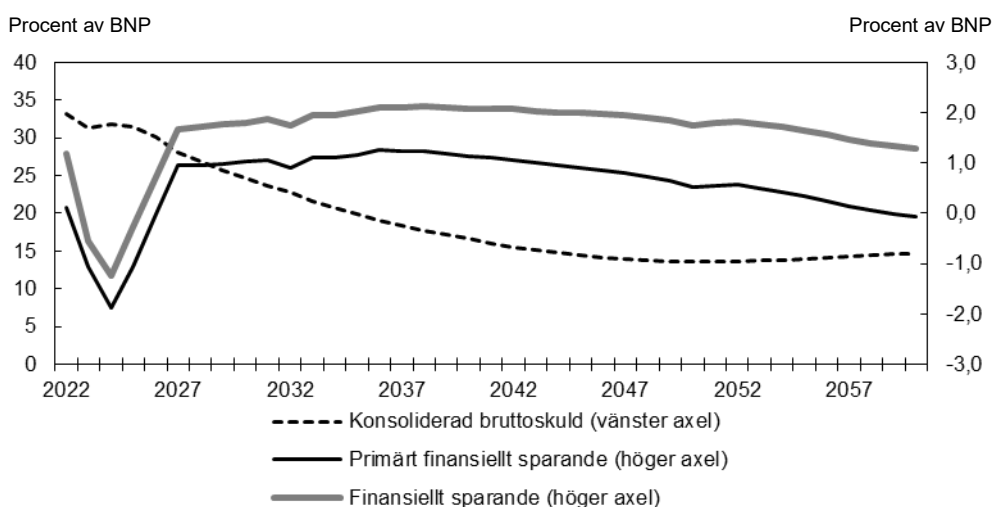
Procent av BNP

	2023	2027	2040	2060
Primära utgifter	46,5	44,7	45,2	46,5
Offentlig konsumtion	25,7	24,9	24,8	25,0
Investeringar	4,9	5,1	4,8	4,7
Transfereringar	15,8	14,7	15,6	16,9
varav till hushållen	12,2	11,5	12,4	13,7
Primära inkomster	45,4	45,7	46,3	46,5

Anm.: Utfall 2023, prognos 2027 och framskrivning 2040 och 2060.

Källor: Statistiska centralbyrån och egna beräkningar.

Efter en inledande försämring förbättras det primära finansiella sparandet påtagligt till 2027 för att sedan öka något som andel av BNP under en tioårsperiod (se diagram 10.4). Skälet till att sparandet förbättras påtagligt mellan 2025 och 2027, och når en nivå som ligger tydligt över överskottsmalet, är att bedömningen under dessa år baseras på en prognos där de offentliga utgifterna endast beaktar beslutade och aviserade förändringar av skatteregler, och inte anpassas till demografin. De små förändringar av sparandet som sker kring 2035 och 2050 drivs av att riktåldern för åldersgränserna i pensionssystemet och angränsande trygghetssystem samt skatte- och socialavgiftssystemet då väntas höjas med ett år. Det gör att fler personer blir sysselsatta, samtidigt som utgifterna för ålderspensioner minskar.

Diagram 10.4 Den offentliga sektorns finansiella sparande och den konsoliderade bruttoskulden

Källor: Statistiska centralbyrån och egna beräkningar.

Eftersom den offentliga sektorns finansiella ställning är positiv, dvs. de finansiella fordringarna är större än skulderna, är det finansiella sparandet större än det primära finansiella sparandet och ligger tydligt över dagens nivå på överskottsmalet samtliga år fr.o.m. 2026. Den höga nivån på sparandet bidrar till att den konsoliderade bruttoskulden minskar från drygt 31 procent av BNP 2023 till knappt 25 procent av BNP 2030. Efter 2030 fortsätter skuldkvoten att minska som andel av BNP fram till omkring 2050 för att sedan öka svagt åren därefter.

För att sammanfatta hållbarhetsanalysen används två indikatorer, S1 och S2, som visar hur stor permanent förändring av det offentliga sparandet som krävs för att den offentliga skulden ska utvecklas på ett önskvärt sätt. Europeiska kommissionen

definierar S1 som den permanenta ändring av det finansiella sparandet som behöver göras ett år, här 2025, för att den offentliga sektorns konsoliderade bruttoskuld (den s.k. Maastrichtskulden) ska motsvara 60 procent av BNP (skuldkvotens maximala storlek enligt stabilitets- och tillväxtpakten) 2070. Eftersom bruttoskulden bedöms motsvara drygt 30 procent av BNP 2024 finns det en säkerhetsmarginal till en skuldnivå om 60 procent, och således är S1 negativ. Indikatorn S2 visar hur mycket det offentliga sparandet permanent måste förändras 2025 för att den offentliga finansiella nettoställningen ska stabiliseras som andel av BNP på mycket lång sikt.

S1 bedöms uppgå till $-1,2$ procent av BNP. Det relativt stora negativa S1-värdet visar att dagens omfattning av det offentliga åtagandet med stor sannolikhet kan upprätthållas på lång sikt utan att bruttoskulden överskrider stabilitets- och tillväxtpaktens gränsvärde. Om i stället en beräkning sker av den sammanlagda sparandjustering som krävs 2025 för att skuldkvoten ska motsvara 35 procent av BNP 2040, dvs. en skuldkvot i linje med det s.k. skuldankaret över en kortare tidshorisont, är indikatorvärdet $-1,6$.

Värdet av indikatorn S2 är 1,6. Det är lägre än 2, vilket Europeiska kommissionen anger som övre gränsvärde för en låg risk för en ohållbar utveckling. Strikt tolkat betyder det dock att det finansiella sparandet behöver förstärkas permanent med 1,6 procent av BNP 2025 för att nettoskulden ska vara stabil på en mycket lång tidshorisont, mer än hundra års sikt. Det innebär att S2 indikerar att det primära offentliga sparandet måste förstärkas med drygt 100 miljarder kronor för att finanspolitiken ska vara hållbar även enligt detta bedömnings sätt. S2-indikatorn har dock i nuläget ett svagt policyvärde då indikatorvärdet i sin helhet beror på primära underskott som uppkommer långt fram i tiden, efter 2110, medan bidragen till indikatorn av den initiala förmögenhetsställningen och utvecklingen under de närmaste omkring 90 åren är små.

Värdet på indikatorerna har förändrats sedan föregående bedömning

I 2023 års ekonomiska vårproposition (prop. 2022/23:100) uppgick S1-indikatorn till $-1,0$, beräknad på samma sätt som i denna proposition, och S2 till 0,2. Ett skäl till att S1-indikatorn bedöms ha förstärkts något, dvs. nu har ett mer negativt värde, är att den konsoliderade bruttoskulden i utgångsåret är något lägre som andel av BNP än i den tidigare framskrivningen.

Värdet på S2 indikerar dock att det offentliga sparandet behöver förstärkas mer än i den tidigare beräkningen. Det beror på att bidraget till S2 av det antagna primära saldot efter framskrivningsperiodens slut nu är betydligt större, medan bidragen till S2 från den finansiella ställningen i utgångsläget och från de beräknade primära saldona under åren 2025–2120 är mer eller mindre oförändrade.

Andra bedömningar av finanspolitikens hållbarhet

Både Konjunkturinstitutet och Europeiska kommissionen publicerar liknande bedömningar av den svenska finanspolitikens långsiktiga hållbarhet (se Hållbarhetsrapport 2024 för de offentliga finanserna, Konjunkturinstitutet, februari 2024, respektive Fiscal Sustainability Report 2022, European Economy, april 2023).

I Konjunkturinstitutets långsiktiga framskrivning av dagens offentliga utgifter tillsammans med nuvarande skatteregler stiger det finansiella sparandet till över en procent av BNP i början av 2030-talet och är positivt de kommande 25 åren. Den offentliga nettoställningen ökar och Maastrichtskulden minskar. Det innebär att Konjunkturinstitutet bedömer att de offentliga finanserna är långsiktigt hållbara.

Europeiska kommissionen bedömer att Sverige är en av fem medlemsstater där risken för en ohållbar offentligfinansiell utveckling är låg både på kort, medellång och lång sikt. Sammanfattande hållbarhetsindikatorer redovisas i tabell 10.2.

Tabell 10.2 Hållbarhetsindikatorer för Sverige

Procent av BNP

	S1	S2
Regeringen	-1,2	1,6
Konjunkturinstitutet (februari 2024)		1,0
Europeiska kommissionen (april 2023)	-1,8	0,8

Källor: Konjunkturinstitutet, Europeiska kommissionen och egna beräkningar.

10.4 Finanspolitiken bedöms vara hållbar

Sammantaget bedöms finanspolitiken vara långsiktigt hållbar. Den offentliga sektorns finansiella ställning är stark, både i en historisk och i en internationell jämförelse. I de långsiktiga framskrivningarna utvecklas den offentliga sektorns bruttoskuld och den finansiella nettoställningen på ett stabilt sätt. S1-indikatorn är $-1,2$ procent, vilket indikerar att risken för en ohållbar skuldutveckling är låg. Även S2-indikatorn har ett värde som inte indikerar en ohållbar utveckling och som ligger under det värde som Europeiska kommissionen anger som gränsvärde för en låg risk för en ohållbar utveckling. Indikatorvärdet beror därtill i huvudsak på en osäker beräknad utveckling som ligger mycket långt fram i tiden.

Bilaga 1

Tabellsamling makroekonomisk utveckling och offentliga finanser

Innehållsförteckning

1	Den makroekonomiska utvecklingen.....	2
2	Den offentliga sektorns finanser.....	9

I denna bilaga specificeras prognoserna för den makroekonomiska utvecklingen och den offentliga sektorns finanser. Dessa prognoser beskrivs i avsnitt 3 och 9. Prognosen är baserad på de regelverk för skatter och transfereringar och de anslagsnivåer som har beslutats av riksdagen och som har föreslagits eller aviserats av regeringen.

1 Den makroekonomiska utvecklingen

Tabell 1.1 Internationella variabler

Procentuell förändring om inte annat anges. Utfall 2018–2023, prognos 2024–2027

	2018	2019	2020	2021	2022	2023	2024	2025	2026	2027
BNP, euroområdet	1,8	1,6	-6,1	5,9	3,4	0,5	0,6	1,4	1,5	1,4
BNP, USA	3,0	2,5	-2,2	5,8	1,9	2,5	2,4	1,6	1,9	2,0
BNP, Kina	6,8	5,9	2,2	8,4	3,0	5,2	4,9	4,6	4,4	4,4
BNP i världen, PPP-vägd ¹	3,6	2,8	-2,8	6,3	3,5	3,1	3,1	3,0	3,1	3,1
BNP i världen, KIX-vägd ²	2,5	2,1	-3,9	5,8	2,8	1,4	1,5	1,9	2,0	2,1
Inflation, euroområdet ³	1,8	1,2	0,3	2,6	8,4	5,4	2,6	2,0	2,0	2,0
Inflation, USA ⁴	2,4	1,8	1,2	4,7	8,0	4,1	2,6	2,3	2,3	2,3
Dagslåneränta, euroområdet ⁵	-0,4	-0,5	-0,5	-0,6	0,0	3,2	3,7	2,6	2,1	2,1
Styrränta, USA ⁶	1,9	2,3	0,5	0,3	1,8	5,2	5,3	4,0	2,8	2,5
Råoljpris ⁷	71,0	64,3	41,8	70,7	100,8	82,5	80,1	75,3	72,5	70,8

Anm.: Baserad på publicerad statistik t.o.m. 2024-03-05.

¹ BNP sammanviktad med köpkraftsjusterade (PPP) BNP-vikter enligt Internationella valutafonden.

² BNP sammanviktad med KIX-vikter, ett mått på respektive lands betydelse för svensk utrikeshandel. De senaste beräknade viktorna används för 2024 och därefter skrivs de fram med trenden från de föregående fem åren.

³ Harmoniserat konsumentprisindex (HIKP).

⁴ Konsumentprisindex (KPI).

⁵ Procent, årsgenomsnitt. Avser estr, dvs. den referensränta som ska återspegla kostnader mellan banker i euroområdet för osäkrade lån från en bankdag till nästa.

⁶ Procent, årsgenomsnitt. Federal funds ränta.

⁷ Brent, US-dollar per fat. Prognos avser 10-dagars genomsnitt för terminspriseringen 2024-03-01.

Källor: Macrobond och egna beräkningar.

Tabell 1.2 Finansiella variabler

Procent, årsgenomsnitt, om inte annat anges. Utfall 2018–2023, prognos 2024–2027

	2018	2019	2020	2021	2022	2023	2024	2025	2026	2027
Styrränta	-0,50	-0,25	0,00	0,00	0,75	3,46	3,85	2,71	2,25	2,25
Statsobligationsränta 10 år	0,7	0,1	0,0	0,3	1,5	2,5	2,5	2,6	2,6	2,6
Statsobligationsränta 5 år	0,1	-0,4	-0,3	0,0	1,6	2,6	2,5	2,5	2,5	2,5
Växelkurs, kronindex KIX ¹	117,6	122,1	118,5	114,3	121,1	127,5	123,6	121,7	120,3	119,3
Växelkurs SEK per EUR	10,3	10,6	10,5	10,1	10,6	11,5	11,1	10,9	10,7	10,5
Växelkurs SEK per USD	8,7	9,5	9,2	8,6	10,1	10,6	10,2	9,8	9,5	9,2

Anm.: Baserad på publicerad statistik t.o.m. 2024-03-05.

¹ 18 november 1992 = 100.

Källor: Riksbanken, Macrobond och egna beräkningar.

Tabell 1.3 Försörjningsbalans, fasta priser

Procentuell förändring i fasta priser om inte annat anges. Utfall 2018–2023, prognos 2024–2027

	2022 ¹	2018	2019	2020	2021	2022	2023	2024	2025	2026	2027
BNP	5 972	2,0	2,0	-2,2	6,1	2,7	-0,2	0,7	2,5	3,2	2,4
Hushållens konsumtion	2 622	1,8	0,7	-3,2	6,3	2,3	-2,5	1,2	3,2	4,1	3,4
Offentlig konsumtion	1 485	0,8	0,3	-1,8	3,3	-0,1	1,5	0,7	0,1	0,4	-0,3
<i>varav stat</i>	398	0,6	-0,5	-0,1	5,1	0,2	1,8	2,0	0,6	0,7	-1,2
<i>varav kommunsektor²</i>	1 088	0,9	0,5	-2,4	2,6	-0,3	1,4	0,2	-0,1	0,3	0,1
Fasta bruttoinvesteringar	1 620	1,4	-0,3	1,7	7,1	6,2	-1,5	-1,3	2,7	4,0	2,9
<i>varav i näringslivet</i>	1 342	0,5	-0,9	1,5	9,0	7,7	-2,5	-2,7	1,7	4,8	4,0
<i>– bostadsinvesteringar</i>	317	-6,4	-6,5	1,6	11,5	4,8	-22,2	-12,9	5,8	8,0	8,5
<i>varav i offentliga myndigheter</i>	269	6,2	2,2	2,0	-1,0	-1,6	4,6	5,5	6,8	0,7	-1,9
<i>– stat</i>	149	1,4	3,7	16,3	-0,7	0,7	3,3	9,1	11,2	2,6	-3,4
<i>– kommunsektor</i>	120	10,9	0,9	-10,9	-1,3	-4,4	6,2	1,1	1,1	-2,0	0,5
Lagerinvesteringar ³	81	0,3	-0,1	-0,7	0,4	1,1	-1,3	-0,1	0,0	0,0	0,0
Export	3 157	4,2	6,0	-5,5	11,1	6,5	3,3	1,9	2,5	3,8	3,7
Import ⁴	2 993	3,8	2,1	-6,0	11,6	9,6	-0,9	1,2	2,1	3,7	3,6
Nettoexport ⁵	163	0,3	1,8	0,0	0,3	-1,0	2,2	0,5	0,4	0,3	0,3
BNP per invånare⁶	0,6	0,8	1,0	-2,9	5,5	2,0	-0,8	0,1	2,0	2,7	2,0

Anm.: Baserad på publicerad statistik t.o.m. 2024-03-05. Med begreppet kommunsektor avses det som i nationalräkenskaperna (NR) benämns kommunala myndigheter. Kommunsektorn innefattar både kommuner och regioner.

¹ Löpande priser, miljarder kronor. År 2022 är referensår för prognosen för försörjningsbalansen i fasta priser.

² Konsumtionsvolymen i kommunsektorn mäts till största delen med s.k. volymindex vilka främst påverkas av demografiska faktorer och inte nödvändigtvis är detsamma som hur mycket resurser kommunsektorn lägger på verksamheten.

³ Bidrag till BNP-tillväxten, förändring i procent av BNP föregående år.

⁴ I summering av BNP utgör importen en avdragspost.

⁵ Export minus import, uttryckt som bidrag till BNP-tillväxt (procentenheter).

⁶ BNP per person i totala befolkningen.

Källor: Statistiska centralbyrån och egna beräkningar.

Tabell 1.4 Försörjningsbalans, fasta priser, kalenderkorrigerad

Procentuell förändring i fasta priser om inte annat anges. Utfall 2018–2023, prognos 2024–2027

	2022 ¹	2018	2019	2020	2021	2022	2023	2024	2025	2026	2027
BNP	5 972	2,1	2,0	-2,4	6,0	2,7	0,0	0,7	2,8	3,0	2,2
Hushållens konsumtion	2 622	1,9	0,7	-3,3	6,3	2,3	-2,5	1,2	3,3	4,1	3,3
Offentlig konsumtion	1 485	1,0	0,3	-2,1	3,1	-0,2	1,9	0,7	0,5	0,0	-0,6
<i>varav stat</i>	398	0,8	-0,5	-0,4	4,9	0,2	2,1	2,0	0,9	0,4	-1,5
<i>varav kommunsektor²</i>	1 088	1,1	0,6	-2,8	2,4	-0,2	1,8	0,3	0,3	-0,2	-0,3
Fasta bruttoinvesteringar	1 620	1,5	-0,3	1,4	6,9	6,2	-1,2	-1,3	3,0	3,7	2,6
<i>varav i näringslivet</i>	1 342	0,6	-0,9	1,1	8,8	7,8	-2,2	-2,7	2,1	4,4	3,6
<i>– bostadsinvesteringar</i>	317	-6,4	-6,5	1,6	11,5	4,8	-22,2	-12,9	5,8	8,0	8,5
<i>varav i offentliga myndigheter</i>	269	6,1	2,2	2,1	-1,0	-1,6	4,5	5,5	6,8	0,8	-1,8
<i>– stat</i>	149	1,4	3,7	16,3	-0,8	0,7	3,3	9,1	11,2	2,6	-3,4
<i>– kommunsektor</i>	120	10,8	0,9	-10,8	-1,2	-4,4	6,0	1,1	1,0	-1,8	0,7
Lagerinvesteringar ³	81	0,3	-0,1	-0,7	0,4	1,1	-1,3	-0,1	0,0	0,0	0,0
Export	3 157	4,4	6,0	-5,9	10,9	6,5	3,7	1,9	2,9	3,4	3,3
Import ⁴	2 993	4,0	2,1	-6,4	11,4	9,6	-0,6	1,2	2,4	3,3	3,2
Nettoexport ⁵	163	0,0	1,3	0,2	0,5	-1,7	2,2	0,5	0,4	0,2	0,2

Anm.: Baserad på publicerad statistik t.o.m. 2024-03-05. Med begreppet kommunsektor avses det som i nationalräkenskaperna (NR) benämns kommunala myndigheter. Kommunsektorn innefattar både kommuner och regioner.

¹ Löpande priser, miljarder kronor. Beloppen är inte kalenderkorrigerade. År 2022 är referensår för prognosen för försörjningsbalansen i fasta priser.

² Konsumtionsvolymen i kommunsektorn mäts till största delen med s.k. volymindex vilka främst påverkas av demografiska faktorer och inte nödvändigtvis är detsamma som hur mycket resurser kommunsektorn lägger på verksamheten.

³ Bidrag till BNP-tillväxten, förändring i procent av BNP föregående år.

⁴ I summering av BNP utgör importen en avdragspost.

⁵ Export minus import, uttryckt som bidrag till BNP-tillväxt (procentenheter).

Källor: Statistiska centralbyrån och egna beräkningar.

Tabell 1.5 Försörjningsbalans, löpande priser

Procentuell förändring i löpande priser om inte annat anges. Utfall 2018–2023, prognos 2024–2027

	2022 ¹	2018	2019	2020	2021	2022	2023	2024	2025	2026	2027
BNP	5 972	4,4	4,6	-0,2	8,9	8,8	5,4	3,1	4,0	5,2	4,5
Hushållens konsumtion	2 622	4,3	2,8	-2,3	8,3	9,3	3,6	3,4	5,0	6,2	5,5
Offentlig konsumtion	1 485	4,5	3,4	2,4	5,6	5,5	8,8	4,8	1,8	3,7	3,1
<i>varav stat</i>	398	3,7	3,7	1,5	8,2	7,5	7,4	4,6	4,3	4,2	2,1
<i>varav kommunsektor</i>	1 088	4,9	3,2	2,8	4,8	4,9	9,4	4,9	1,0	3,5	3,5
Fasta bruttoinvesteringar	1 620	4,6	1,4	2,7	11,0	15,4	3,6	0,2	4,2	5,5	4,4
<i>varav i näringslivet</i>	1 342	3,5	0,7	2,7	12,4	16,5	2,5	-1,3	3,2	6,4	5,5
<i>– bostadsinvesteringar</i>	317	-4,4	-5,8	5,1	16,4	9,3	-21,4	-12,4	9,4	11,7	12,2
<i>varav i offentliga myndigheter</i>	269	10,2	4,4	2,0	4,8	10,0	9,6	7,7	9,8	3,6	1,1
<i>– stat</i>	149	5,1	5,4	16,0	5,3	11,9	8,1	11,3	14,0	5,3	-0,8
<i>– kommunsektor</i>	120	15,1	3,6	-10,8	4,2	7,7	11,4	3,3	4,3	1,2	3,8
Export	3 157	9,0	9,5	-8,5	15,5	23,7	7,6	2,7	3,5	4,8	4,7
Import ²	2 993	10,1	5,0	-10,0	15,5	30,7	4,3	1,9	3,3	5,0	4,9
BNI	6 247	4,6	5,6	0,4	9,5	9,3	4,8	2,5	4,0	4,7	3,8
Bytesbalans, procent av BNP³		2,6	5,3	6,0	7,1	5,5	6,7	6,6	6,5	6,0	5,3

Anm.: Baserad på publicerad statistik t.o.m. 2024-03-05. Med begreppet kommunsektor avses det som i nationalräkenskaperna (NR) benämns kommunala myndigheter. Kommunsektorn innefattar både kommuner och regioner.

¹ Miljarder kronor.

² I summering av BNP utgör importen en avdragspost.

³ Baserat på statistik från NR.

Källor: Statistiska centralbyrån och egna beräkningar.

Tabell 1.6 Hushållens ekonomi

Procentuell förändring för hushållens inkomster. Andel av disponibel inkomst för hushållens sparande. Utfall 2018–2023, prognos 2024–2027

	2022 ¹	2018	2019	2020	2021	2022	2023	2024	2025	2026	2027
Hushållens inkomster											
Real disponibel inkomst ²		2,1	2,2	-0,3	4,0	0,1	-1,5	0,3	2,4	1,3	1,6
Prisindex ³		2,5	2,1	0,8	1,8	6,8	6,3	2,1	1,7	2,0	2,0
Nominell disponibel inkomst	2 777	4,6	4,3	0,5	5,9	6,9	4,8	2,5	4,1	3,3	3,7
Lönsumma ⁴	2 280	4,9	4,0	0,8	5,9	6,5	5,5	4,0	4,6	5,0	4,6
Övriga faktorinkomster ⁵	200	8,4	3,6	-8,5	-5,2	12,0	12,4	5,0	4,5	4,1	3,9
Räntor och utdelningar, netto ⁶	216	-0,7	0,2	-0,9	2,4	-0,1	-0,7	-0,7	0,6	0,2	0,3
Offentliga transfereringar	761	2,8	2,4	5,5	2,1	5,8	1,0	3,3	3,1	1,5	2,6
<i>varav pensioner</i>	418	2,6	3,0	3,8	1,9	5,6	6,2	3,2	3,4	1,5	3,4
<i>varav sjukdom</i>	115	-0,1	-1,2	2,0	0,1	4,2	6,0	4,8	1,6	1,2	1,8
<i>varav arbetsmarknad</i>	34	-4,8	0,2	41,7	-0,6	-21,6	3,1	18,5	4,9	-3,7	-2,7
<i>varav familjer och barn</i>	83	8,6	2,7	2,3	0,9	-0,4	-0,8	2,0	3,5	4,5	3,0
<i>varav studier</i>	19	11,9	11,3	10,3	5,0	-6,0	4,0	10,5	2,3	0,4	1,5
<i>varav övrigt</i>	94	4,2	5,0	9,1	6,5	38,1	-28,5	-7,3	2,6	1,4	1,2
Privata transfereringar ⁷	189	5,1	1,2	4,9	10,1	4,9	3,0	1,2	3,3	2,2	3,4
Skatter och avgifter	-871	1,4	0,7	1,1	6,8	3,7	1,2	4,7	5,4	6,1	5,4
Hushållens sparande⁸											
Nettosparande, exklusive sparande i avtalspensioner	155	5,7	7,0	9,7	7,6	5,6	6,6	5,8	5,0	2,3	0,6
Nettosparande i avtalspensioner (inklusive pps ⁹)	237	9,3	10,1	8,8	9,3	8,5	9,1	9,5	9,5	9,7	9,8
Totalt nettosparande ¹⁰	392	13,7	15,6	17,0	15,5	13,0	14,4	14,0	13,3	11,0	9,5
Finansiellt sparande	237	10,7	13,2	14,1	12,1	8,5	11,7	11,5	10,7	8,0	6,3

Anm.: Baserad på publicerad statistik t.o.m. 2024-03-14. Skillnaden mellan begreppen nettosparande och finansiellt sparande är framför allt att kapitalförslitning på hushållens kapitalstock utgör en avdragspost vid beräkningen av nettosparandet, medan investeringsutgifter är en avdragspost vid beräkning av det finansiella sparandet. Om nettoinvesteringar överstiger kapitalförslitningen blir det finansiella sparandet lägre än nettosparandet.

¹ Löpande priser, miljarder kronor.

² Hushållens reala disponibla inkomst beräknas genom att den nominella inkomsten korrigeras för prisförändringar enligt implicitprisindex för hushållens konsumtionsutgifter.

³ Implicitprisindex för hushållens konsumtionsutgifter.

⁴ Totala lönesumman för arbetsgivare i Sverige och i utlandet till svenska hushåll.

⁵ Består bl.a. av egenföretagares inkomster.

⁶ Vid räntor och utdelningar anges nettobidraget i procentuell volymförändring.

⁷ Består främst av utbetalda privatfonderade avtalspensioner.

⁸ Procentuell andel av disponibel inkomst.

⁹ Premiepensionssparande.

¹⁰ Total sparkvot = nettosparande inklusive sparande i avtalspensioner (inklusive premiepensionssparande) / (disponibel inkomst + nettosparande i avtalspensioner [inklusive premiepensionssparande]).

Källor: Statistiska centralbyrån och egna beräkningar.

Tabell 1.7 Produktivitet och arbetsmarknad

Procentuell förändring om inte annat anges. Utfall 2018–2023, prognos 2024–2027

	2023 ¹	2018	2019	2020	2021	2022	2023	2024	2025	2026	2027
Produktivitet ²	634	0,2	2,3	1,0	3,9	0,3	-1,5	0,6	1,8	1,8	1,3
<i>i näringslivet²</i>	<i>711</i>	<i>0,5</i>	<i>2,5</i>	<i>2,7</i>	<i>4,4</i>	<i>-0,1</i>	<i>-1,8</i>	<i>0,6</i>	<i>2,3</i>	<i>2,2</i>	<i>1,3</i>
<i>i offentlig sektor²</i>	<i>451</i>	<i>-0,7</i>	<i>1,1</i>	<i>-3,2</i>	<i>1,8</i>	<i>0,3</i>	<i>-0,6</i>	<i>0,5</i>	<i>-0,2</i>	<i>-0,5</i>	<i>0,0</i>
Arbetade timmar ³	8 385	1,9	-0,2	-3,8	2,3	2,3	1,8	-0,1	0,9	1,2	0,9
<i>varav näringslivet³</i>	<i>5 946</i>	<i>2,0</i>	<i>0,1</i>	<i>-4,9</i>	<i>2,8</i>	<i>3,1</i>	<i>1,9</i>	<i>-0,2</i>	<i>0,9</i>	<i>1,5</i>	<i>1,5</i>
<i>varav offentlig sektor³</i>	<i>2 271</i>	<i>1,7</i>	<i>-0,8</i>	<i>-1,1</i>	<i>0,9</i>	<i>0,4</i>	<i>1,7</i>	<i>0,3</i>	<i>0,8</i>	<i>0,5</i>	<i>-0,7</i>
Medelarbetstid ⁴	1 591	0,4	-0,9	-2,2	1,6	-0,7	0,4	0,3	0,2	-0,1	0,0
Sysselsatta, 15–74 år	5 270	1,5	0,7	-1,6	0,7	3,1	1,4	-0,4	0,7	1,3	0,9
<i>Kvinnor</i>	<i>2 498</i>	<i>1,5</i>	<i>0,3</i>	<i>-2,3</i>	<i>0,5</i>	<i>3,1</i>	<i>2,1</i>	<i>-0,3</i>	<i>0,7</i>		
<i>Män</i>	<i>2 772</i>	<i>1,5</i>	<i>1,0</i>	<i>-1,0</i>	<i>0,8</i>	<i>3,0</i>	<i>0,8</i>	<i>-0,4</i>	<i>0,7</i>		
Sysselsatta, näringslivet ⁵	3 632	1,9	0,5	-1,8	1,1	3,5	1,7	-0,6	0,7	1,6	1,5
Sysselsatta, offentlig sektor ⁵	1 507	0,9	0,7	-0,2	1,0	1,0	1,1	0,3	0,6	0,5	-0,7
<i>varav stat⁶</i>	<i>287</i>	<i>1,4</i>	<i>1,3</i>	<i>1,6</i>	<i>2,1</i>	<i>1,4</i>	<i>2,9</i>	<i>1,2</i>	<i>0,7</i>	<i>0,2</i>	<i>-2,8</i>
<i>varav kommunsektor⁶</i>	<i>1 220</i>	<i>0,8</i>	<i>0,6</i>	<i>-0,6</i>	<i>0,8</i>	<i>0,9</i>	<i>0,7</i>	<i>0,1</i>	<i>0,6</i>	<i>0,6</i>	<i>-0,2</i>
Sysselsättningsgrad 15–74 år ⁶		68,1	68,1	66,8	67,1	68,8	69,4	68,9	69,0	69,6	69,8
<i>Kvinnor⁶</i>		<i>65,9</i>	<i>65,7</i>	<i>64,0</i>	<i>64,2</i>	<i>65,9</i>	<i>67,0</i>	<i>66,5</i>	<i>66,7</i>		
<i>Män⁶</i>		<i>70,3</i>	<i>70,5</i>	<i>69,5</i>	<i>69,9</i>	<i>71,6</i>	<i>71,8</i>	<i>71,1</i>	<i>71,2</i>		
Sysselsättningsgrad 20–64 år ⁶		82,0	81,7	80,2	80,4	82,0	82,6	82,1	82,2	82,8	83,0
Arbetslösa, 15–74 år	440	-3,8	8,1	23,5	5,7	-14,5	4,4	8,4	1,4	-5,7	-2,6
Arbetslöshet, 15–74 år ⁷		6,5	6,9	8,5	8,9	7,5	7,7	8,3	8,4	7,8	7,6
<i>Kvinnor⁷</i>		<i>6,4</i>	<i>7,1</i>	<i>8,5</i>	<i>9,2</i>	<i>7,9</i>	<i>7,9</i>	<i>8,5</i>	<i>8,5</i>		
<i>Män⁷</i>		<i>6,5</i>	<i>6,7</i>	<i>8,5</i>	<i>8,6</i>	<i>7,1</i>	<i>7,5</i>	<i>8,2</i>	<i>8,3</i>		
Arbetskraft, 15–74 år	5 710	1,1	1,1	0,1	1,1	1,5	1,6	0,3	0,8	0,7	0,6
<i>Kvinnor</i>	<i>2 713</i>	<i>1,3</i>	<i>1,0</i>	<i>-0,7</i>	<i>1,2</i>	<i>1,7</i>	<i>2,0</i>	<i>0,3</i>	<i>0,8</i>		
<i>Män</i>	<i>2 997</i>	<i>1,0</i>	<i>1,2</i>	<i>0,9</i>	<i>1,0</i>	<i>1,3</i>	<i>1,2</i>	<i>0,3</i>	<i>0,8</i>		
Arbetskraftsdeltagande, 15–74 år ⁸		72,8	73,2	73,0	73,6	74,4	75,2	75,2	75,3	75,5	75,6
<i>Kvinnor⁸</i>		<i>70,4</i>	<i>70,7</i>	<i>70,0</i>	<i>70,7</i>	<i>71,6</i>	<i>72,8</i>	<i>72,7</i>	<i>72,9</i>		
<i>Män⁸</i>		<i>75,2</i>	<i>75,5</i>	<i>75,9</i>	<i>76,5</i>	<i>77,1</i>	<i>77,6</i>	<i>77,4</i>	<i>77,6</i>		
Befolkning, total ⁹	10 552	1,2	1,0	0,7	0,6	0,7	0,6	0,6	0,5	0,5	0,5
Befolkning, 15–74 år ⁹	7 589	0,8	0,6	0,3	0,2	0,5	0,5	0,4	0,5	0,5	0,5
<i>Kvinnor⁹</i>	<i>3 729</i>	<i>0,7</i>	<i>0,6</i>	<i>0,3</i>	<i>0,2</i>	<i>0,4</i>	<i>0,4</i>	<i>0,4</i>	<i>0,5</i>		
<i>Män⁹</i>	<i>3 862</i>	<i>0,8</i>	<i>0,7</i>	<i>0,4</i>	<i>0,2</i>	<i>0,5</i>	<i>0,5</i>	<i>0,5</i>	<i>0,6</i>		

Anm.: Baserad på publicerad statistik t.o.m. 2024-03-05.

¹ Nivå, avser tusental om inte annat anges.² Produktivitet mätt som förädlingsvärde till baspris per arbetad timme, kalenderkorrigerat.³ Enligt nationalräkenskaperna (NR). Nivå avser miljoner timmar, kalenderkorrigerat.⁴ Avser antal arbetade timmar per år enligt NR (kalenderkorrigerat) dividerat med årsmedeltal för antal sysselsatta enligt arbetskraftsundersökningarna (AKU).⁵ Sysselsättning enligt NR. Näringslivet och offentlig sektor summerar inte till totalt antal sysselsatta enligt AKU. Med begreppet kommunsektor avses det som i NR benämns kommunala myndigheter. Kommunsektorn innefattar både kommuner och regioner.⁶ Sysselsatta som andel av befolkningen i den aktuella åldersgruppen.⁷ Arbetslösa som andel av arbetskraften i den aktuella åldersgruppen.⁸ Arbetskraften som andel av befolkningen i den aktuella åldersgruppen.⁹ Utfall för 2023 är ett beräknat årsmedelvärde.

Källor: Statistiska centralbyrån och egna beräkningar.

Tabell 1.8 Potentiella variabler och resursutnyttjande

Procentuell förändring om inte annat anges

	2022 ¹	2018	2019	2020	2021	2022	2023	2024	2025	2026	2027
Potentiell BNP ²	5 917 ³	2,2	2,3	2,2	2,2	2,1	1,9	1,9	1,9	1,9	1,9
Potentiell produktivitet	713 ⁴	1,3	1,4	1,4	1,3	1,1	1,0	0,9	1,0	1,2	1,3
Potentiellt arbetade timmar	8 301 ⁵	0,9	0,9	0,8	0,9	1,0	0,9	0,9	0,8	0,7	0,6
Potentiell sysselsättning	5 209 ⁶	1,2	1,1	1,1	1,1	1,1	0,9	0,8	0,7	0,6	0,5
Jämviktsarbetslöshet ⁷		7,4	7,4	7,4	7,4	7,4	7,4	7,4	7,5	7,5	7,6
Potentiell BNP i löpande pris ⁸	5 924 ⁹	4,5	5,0	5,6	5,9	6,0	5,5	5,1	4,4	4,4	4,2
BNP-gap ¹⁰		1,4	1,1	-3,5	0,1	0,7	-1,2	-2,3	-1,4	-0,3	0,0
Produktivitetsgap ¹⁰		-1,0	-0,2	-0,1	2,2	1,5	-1,2	-1,4	-0,6	0,0	0,0
Timgap ¹⁰		2,4	1,3	-3,4	-2,1	-0,8	0,1	-0,9	-0,8	-0,3	0,0
Sysselsättningsgap ¹⁰		1,4	0,9	-1,8	-2,1	-0,2	0,2	-1,0	-1,0	-0,3	0,0

Anm.: Fasta priser, referensår 2022, kalenderkorrigerade värden, om inte annat anges. Med potentiell avses den nivå på respektive variabel som skulle uppnås vid ett balanserat konjunkturläge. Potentiella variabler går inte att observera utan bedöms utifrån statistiska modeller och indikatorer.

¹ Nivå.

² Potentiell BNP till marknadspris.

³ Avser miljarder kronor.

⁴ Avser förädlingsvärde till marknadspris per timme.

⁵ Avser miljoner timmar.

⁶ Avser tusental.

⁷ Andel av potentiell arbetskraft.

⁸ Beräknad som potentiell BNP till marknadspris (fasta priser, referensår 2022, ej kalenderkorrigerade värden) multiplicerad med en filtrerad BNP-deflator, som är ett filtrerat prisindex för producerade varor och tjänster. För en närmare beskrivning av metoden för att beräkna potentiell BNP se Finansdepartementets rapport Metod för beräkning av potentiella variabler november 2022 på regeringen.se.

⁹ Avser miljarder kronor.

¹⁰ Skillnaden mellan den faktiska och potentiella nivån i respektive variabel i procent av den potentiella nivån.

Källor: Statistiska centralbyrån och egna beräkningar.

Tabell 1.9 Löner och priser

Procentuell förändring om inte annat anges. Utfall 2018–2023, prognos 2024–2027

	2022 ¹	2018	2019	2020	2021	2022	2023	2024	2025	2026	2027
Lönsumma ²	2 280	4,9	4,0	0,8	5,9	6,5	5,5	4,0	4,6	5,0	4,6
Timlön enligt NR ³		2,7	3,9	4,7	2,9	3,9	3,3	4,0	3,6	3,7	3,7
Timlön enligt KL ⁴		2,6	2,6	2,1	2,6	2,7	3,8	3,7	3,6	3,7	3,7
Reallön ⁵		0,6	0,8	1,6	0,5	-5,6	-4,9	0,6	2,9	2,1	1,6
KPI ⁶		2,0	1,8	0,5	2,2	8,4	8,5	3,1	0,8	1,6	2,1
KPIF ⁷		2,1	1,7	0,5	2,4	7,7	6,0	2,1	1,7	2,0	2,0
KPIF exkl. energi		1,4	1,6	1,3	1,4	5,9	7,5	2,7	2,0	2,0	2,0
KPI-KS ⁸		1,9	1,7	0,5	2,2	8,7	8,6	3,1	0,8	1,6	2,1
HIKP ⁹		2,0	1,7	0,7	2,7	8,1	5,9	2,1	1,5	1,9	1,9
BNP-deflator		2,4	2,5	2,0	2,6	6,0	5,6	2,4	1,5	1,9	2,0
Prisbasbelopp ¹⁰		45,5	46,5	47,3	47,6	48,3	52,5	57,3	59,0	59,2	60,2

Anm.: Baserad på publicerad statistik t.o.m. 2024-03-05.

¹ Nivå, avser miljarder kronor.

² Totala lönesumman för arbetsgivare i Sverige och i utlandet till svenska hushåll.

³ Nominell löneutveckling enligt nationalräkenskaperna (NR), kalenderkorrigerad. Timlönen enligt NR mäts som lönesumman dividerat med anställdas arbetade timmar.

⁴ Nominell löneutveckling enligt konjunkturlönestatistiken (KL). År 2023 avser prognos.

⁵ Reallön beräknas som timlön enligt KL korrigerad för prisförändringar enligt konsumentprisindex.

⁶ Konsumentprisindex.

⁷ KPI med fast ränta.

⁸ KPI med konstanta skatter.

⁹ Harmoniserat index för konsumentpriser.

¹⁰ Tusental kronor.

Källor: Medlingsinstitutet, Statistiska centralbyrån och egna beräkningar.

2 Den offentliga sektorns finanser

Tabell 2.10 Den konsoliderade offentliga sektorns finanser

Miljarder kronor om inte annat anges. Utfall 2018–2023, prognos 2024–2027

	2018	2019	2020	2021	2022	2023	2024	2025	2026	2027
Inkomster	2 388	2 454	2 429	2 644	2 872	2 949	3 048	3 179	3 333	3 498
Procent av BNP	49,5	48,6	48,2	48,2	48,1	46,8	47,0	47,1	46,9	47,1
Skatter och avgifter	2 107	2 156	2 132	2 329	2 486	2 558	2 633	2 754	2 897	3 042
Procent av BNP	43,6	42,7	42,3	42,5	41,6	40,6	40,6	40,8	40,8	41,0
Kapitalinkomster	72	74	66	65	105	87	99	103	104	105
Övriga inkomster ¹	208	223	230	250	280	303	317	322	332	350
Utgifter	2 352	2 427	2 571	2 644	2 801	2 989	3 129	3 197	3 282	3 373
Procent av BNP	48,7	48,1	51,0	48,2	46,9	47,5	48,2	47,3	46,2	45,5
Transfereringar och subventioner	829	850	968	962	987	1 002	1 041	1 060	1 066	1 097
Hushållen	652	669	707	721	764	772	797	822	835	857
Näringslivet m.m. ²	97	100	168	145	130	135	151	131	123	130
Utlandet	80	81	93	97	94	95	94	107	108	110
Konsumtion	1 258	1 300	1 332	1 407	1 485	1 617	1 695	1 726	1 790	1 846
Investeringar m.m. ³	233	246	246	251	286	311	333	361	374	378
Ränteutgifter ⁴	30	29	24	23	42	58	59	50	51	51
Finansiellt sparande	36	27	-142	0	71	-40	-81	-18	51	125
Procent av BNP	0,8	0,5	-2,8	0,0	1,2	-0,6	-1,2	-0,3	0,7	1,7
Staten	64	68	-143	-36	26	-4	-67	-20	37	106
Ålderspensionssystemet	7	6	-8	0	21	14	35	37	45	48
Kommunsektorn	-34	-47	9	37	24	-51	-49	-35	-31	-29
Strukturellt sparande, procent av potentiell BNP	-0,3	0,1	-0,7	0,4	0,9	0,1	-0,2	0,7	1,2	2,0
Finansiell ställning										
Konsoliderad bruttoskuld	1 892	1 797	2 024	2 013	1 980	1 966	2 067	2 128	2 130	2 074
Procent av BNP	39,2	35,6	40,2	36,7	33,2	31,2	31,8	31,5	30,0	28,0
Nettoställning	1 132	1 402	1 385	1 841	1 780	1 878	1 885	1 920	2 022	2 187
Procent av BNP	23,4	27,8	27,5	33,6	29,8	29,8	29,0	28,4	28,5	29,5

Anm.: Beräkningarna är baserade på publicerad statistik t.o.m. 2024-03-14, utfall i enlighet med publicerad statistik 2024-03-28.

¹ Utgörs av bl.a. tillräknade inkomster som bruttoförs i NR, t.ex. kapitalförslitningen av investeringar.

² Inklusiva övriga ofördelade utgifter.

³ Investeringarna inkluderar även köp av mark och fastigheter, netto.

⁴ Inklusiva utgifter för kapitalavkastning på pensionsskulden.

Källor: Statistiska centralbyrån och egna beräkningar.

Tabell 2.11 Statens finanser

Miljarder kronor om inte annat anges. Utfall 2018–2023, prognos 2024–2027

	2018	2019	2020	2021	2022	2023	2024	2025	2026	2027
Inkomster	1 261	1 289	1 251	1 405	1 535	1 541	1 574	1 640	1 717	1 800
Skatter och avgifter	1 106	1 123	1 076	1 225	1 311	1 330	1 353	1 415	1 491	1 566
Kapitalinkomster	25	26	30	25	51	29	27	33	31	30
Övriga inkomster ¹	130	140	145	155	173	182	193	192	195	204
Utgifter	1 197	1 221	1 394	1 441	1 510	1 545	1 640	1 660	1 680	1 694
Transfereringar privat sektor ²	446	452	550	534	545	549	580	578	570	582
Bidrag till kommunsektorn	277	278	336	363	357	350	377	365	361	356
Ålderspensionsavgifter	24	23	26	27	27	27	28	28	28	29
Konsumtion	321	333	338	366	394	423	442	461	481	491
Investeringar m.m. ³	105	114	127	136	156	162	182	203	213	211
Ränteutgifter ⁴	24	21	16	15	30	33	32	26	27	26
Finansiellt sparande	64	68	-143	-36	26	-4	-67	-20	37	106
Procent av BNP	1,3	1,3	-2,8	-0,7	0,4	-0,1	-1,0	-0,3	0,5	1,4
Budgetsaldo	80	112	-221	78	164	19	-35	-27	30	82
Procent av BNP	1,7	2,2	-4,4	1,4	2,7	0,3	-0,5	-0,4	0,4	1,1
Statsskuld (okonsoliderad)	1 262	1 113	1 280	1 204	1 093	1 028	1 082	1 100	1 064	976
Procent av BNP	26,1	22,0	25,4	21,9	18,3	16,3	16,7	16,3	15,0	13,2
Statsskuld (konsoliderad)	1 197	1 054	1 218	1 145	1 031	970	1 018	1 035	998	909
Procent av BNP	24,8	20,9	24,2	20,9	17,3	15,4	15,7	15,3	14,0	12,3

Anm.: Beräkningarna är baserade på publicerad statistik t.o.m. 2024-03-14, utfall i enlighet med publicerad statistik 2024-03-28.

¹ Utgörs av bl.a. tillräknade inkomster som bruttoförs i NR, t.ex. kapitalförslitningen av investeringar.² Inklusive övriga ofördelade utgifter.³ Investeringarna inkluderar även köp av mark och fastigheter, netto.⁴ Inklusive utgifter för kapitalavkastning på pensionsskulden.

Källor: Statistiska centralbyrån och egna beräkningar.

Tabell 2.12 Ålderspensionssystemets finanser

Miljarder kronor om inte annat anges. Utfall 2018–2023, prognos 2024–2027

	2018	2019	2020	2021	2022	2023	2024	2025	2026	2027
Inkomster	318	328	326	339	375	383	408	425	445	464
Socialförsäkringsavgifter	257	267	270	277	302	314	330	345	363	380
Statliga ålderspensionsavgifter m.m.	24	23	26	27	27	27	28	28	28	29
Räntor, utdelningar m.m.	37	39	30	35	46	42	50	53	54	56
Utgifter	311	322	334	340	354	369	373	388	400	416
Pensioner m.m.	306	317	329	335	349	363	367	381	393	409
Övriga utgifter ¹	5	5	5	5	5	6	6	6	7	7
Finansiellt sparande	7	6	-8	0	21	14	35	37	45	48
Procent av BNP	0,1	0,1	-0,2	0,0	0,3	0,2	0,5	0,6	0,6	0,7

Anm.: Beräkningarna är baserade på publicerad statistik t.o.m. 2024-03-14, utfall i enlighet med publicerad statistik 2024-03-28.

¹ Inklusive utgifter för kapitalavkastning på pensionsskulden.

Källor: Statistiska centralbyrån och egna beräkningar.

Tabell 2.13 Kommunsektorns finanser

Miljarder kronor om inte annat anges. Utfall 2018–2023, prognos 2024–2027

	2018	2019	2020	2021	2022	2023	2024	2025	2026	2027
Inkomster	1 119	1 147	1 224	1 300	1 356	1 412	1 483	1 518	1 572	1 629
Skatter	726	748	766	806	853	892	929	972	1 021	1 073
Kommunal fastighetsavgift	18	19	19	21	21	22	21	22	23	24
Statsbidrag	206	205	260	286	275	262	285	271	265	257
Skatter och statsbidrag, procent av BNP	19,7	19,2	20,7	20,3	19,2	18,7	19,0	18,7	18,4	18,2
Kapitalinkomster	12	12	10	8	11	21	27	24	25	27
Övriga inkomster	157	164	169	178	196	215	220	229	239	250
<i>varav kompensation för moms</i>	<i>72</i>	<i>74</i>	<i>76</i>	<i>77</i>	<i>83</i>	<i>88</i>	<i>91</i>	<i>94</i>	<i>97</i>	<i>100</i>
Utgifter	1 153	1 194	1 215	1 263	1 332	1 464	1 532	1 553	1 602	1 659
Transfereringar till hushåll	44	47	49	49	50	46	53	56	57	59
Övriga transfereringar	40	43	50	54	53	53	52	55	56	58
Konsumtion	933	964	990	1 037	1 088	1 190	1 248	1 260	1 304	1 350
Investeringar ¹	128	132	119	115	130	149	152	158	161	167
Ränteutgifter ²	7	8	7	7	11	25	27	24	24	25
Finansiellt sparande	-34	-47	9	37	24	-51	-49	-35	-31	-29
Procent av BNP	-0,7	-0,9	0,2	0,7	0,4	-0,8	-0,8	-0,5	-0,4	-0,4
Ekonomiskt resultat	15	26	55	69	43	13	-8	15	23	26

Anm.: Beräkningarna är baserade på publicerad statistik t.o.m. 2024-03-14, utfall i enlighet med publicerad statistik 2024-03-28.

¹ Investeringarna inkluderar även köp av fastigheter, netto.² Inklusive utgifter för kapitalavkastning på pensionsskulden.

Källor: Statistiska centralbyrån och egna beräkningar.

Tabell 2.14 Strukturellt sparande

Procent av potentiell BNP om inte annat anges. Utfall 2018–2023, prognos 2024–2027 för finansiellt sparande

	2018	2019	2020	2021	2022	2023	2024	2025	2026	2027	
Finansiellt sparande, miljarder kronor		36	27	-142	0	71	-40	-81	-18	51	125
Finansiellt sparande, procent av BNP		0,8	0,5	-2,8	0,0	1,2	-0,6	-1,2	-0,3	0,7	1,7
Justering för BNP-gap		-0,7	-0,5	2,2	0,9	-0,4	-0,3	0,5	0,7	0,3	0,2
Justering för arbetslöshetsgap		-0,1	0,0	0,1	0,1	0,0	0,0	0,1	0,1	0,0	0,0
Justering för skattebasernas sammansättning		-0,3	0,1	-0,2	-0,6	0,1	1,0	0,4	0,2	0,2	0,1
Justering för engångseffekter		0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0
Strukturellt sparande		-0,3	0,1	-0,7	0,4	0,9	0,1	-0,2	0,7	1,2	2,0
BNP-gap ¹		1,4	1,1	-3,5	0,1	0,7	-1,2	-2,3	-1,4	-0,3	0,0
BNP-gap i trendpriser		1,4	1,0	-4,5	-1,9	0,8	0,8	-1,1	-1,4	-0,7	-0,4

Anm.: Beräkningarna är baserade på publicerad statistik t.o.m. 2024-03-14, utfall i enlighet med publicerad statistik 2024-03-28.

¹ Skillnaden mellan faktisk och potentiell BNP i procent av potentiell BNP.

Källor: Statistiska centralbyrån och egna beräkningar.

Tabell 2.15 Den offentliga sektorns okonsoliderade tillgångar och skulder samt nettoförmögenhet, 2022

	Miljarder kronor	Procent av BNP
Tillgångar	11 416	191,2
Finansiella tillgångar	5 407	90,6
<i>varav aktier</i>	2 763	46,3
Kapitalstock	6 009	100,6
<i>varav mark</i>	1 184	19,8
Skulder	3 627	60,7
<i>varav Maastrichtskuld¹</i>	1 980	33,2
<i>varav pensionsskuld</i>	557	9,3
<i>varav övrigt</i>	1 090	18,3
Nettoförmögenhet	7 789	130,4
Staten	2 278	38,1
Ålderspensionssystemet	1 849	31,0
Kommunsektorn	3 664	61,4
Finansiell nettoförmögenhet	1 780	29,8
Statens nettoförmögenhet inkl. löneskatt på kommunsektorns pensionsskuld²	2 369	39,7

Anm.: Utfall i enlighet med publicerad statistik t.o.m. 2024-03-28.

¹ Maastrichtskulden är redovisad konsoliderad i denna tabell. Posten Övrigt inkluderar konsolideringsfaktor mellan staten, ålderspensionssystemet och kommunsektorn samt skillnader mellan marknadsvärdet och den nominellt värderade Maastrichtskulden.

² Statens nettoförmögenhet redovisad med löneskatt på kommunsektorns pensionsskuld är i enlighet med redovisningen i årsredovisningen för staten.

Källor: Statistiska centralbyrån och egna beräkningar.

Bilaga 2

Fördelningspolitisk redogörelse

Innehållsförteckning

1	Inledning.....	3
2	Inkomstfördelningens utveckling	4
2.1	Utvecklingen de senaste 20 åren	4
2.2	Inkomstfördelningen 2022–2024.....	9
3	Ekonomisk utsatthet och graden av självförsörjning	12
3.1	Ekonomisk utsatthet.....	12
3.2	Andelen självförsörjande.....	14
4	Pensionärernas ekonomiska situation	19
5	Effekter av regeringens politik	26
5.1	Ekonomiska drivkrafter till arbete	26
5.2	Fördelningseffekter av regeringens reformer.....	30
	Tabell- och diagrambilaga.....	33

Årets fördelningspolitiska redogörelse består av fem avsnitt. Efter en inledning följer i avsnitt 2 en redovisning av inkomstfördelningens utveckling sedan början av 2000-talet. Avsnitt 3 fokuserar på den del av befolkningen som lever i ekonomisk utsatthet. Avsnittet innehåller också en analys av ett nytt mått på graden av självförsörjning i befolkningen. I avsnitt 4 redogörs för pensionärernas ekonomiska situation. I avsnitt 5 analyseras avslutningsvis fördelningseffekterna av de reformer som har genomförts under innevarande mandatperiod och hur reformerna påverkar drivkrafterna till arbete.

Sammanfattning

- Den senaste tioårsperioden har den ekonomiska standarden utvecklats relativt jämnt i större delen av inkomstfördelningen. Toppinkomsttagarna har dock haft den starkaste inkomstillväxten. Den samlade inkomstspridningen, mätt med Gini-koefficienten, har därför ökat under perioden.
- Efter många år med låg inflation och reala inkomstökningar över hela inkomstfördelningen gick svensk ekonomi 2022 in i en fas med hög inflation. För första gången sedan 1990-talskrisen sjönk medianinkomsttagarens reala ekonomiska standard jämfört med föregående år. Den reala medianinkomsten sjönk med 3,2 procent 2022, och hamnade därmed ungefär på 2019 års nivå.
- Inkomststatistik för 2023 finns ännu inte tillgänglig, men den reala ekonomiska standarden förväntas ha sjunkit över större delen av inkomstfördelningen även detta år. År 2024 faller inflationen tillbaka, vilket skapar förutsättningar för svagt stigande reala inkomster.
- År 2022 levde knappt 5 procent av befolkningen i ett hushåll där den disponibla inkomsten inte räckte till en tänkt nödvändig baskonsumtion. Andelen har minskat gradvis sedan början av 2000-talet. För ungefär hälften av de som observeras leva i ekonomisk utsatthet ett givet år är utsattheten av mer långvarig karaktär.
- De flesta i åldersgruppen 20–64 år arbetar eller har annan egen inkomst i sådan omfattning att de kan betraktas som självförsörjande. En ökad sysselsättningsgrad har bidragit till att andelen självförsörjande har ökat i stort sett kontinuerligt de senaste tio åren, från 68 procent 2013 till 74 procent 2022. Andelen självförsörjande är högre bland män än bland kvinnor och högre bland inrikes födda än bland utrikes födda.
- Pensionärer har i genomsnitt drygt 10 procent lägre ekonomisk standard än befolkningen som helhet, och detta förhållande har inte ändrats nämnvärt de senaste 10 åren. Det finns dock stora skillnader inom pensionärskollektivet. Generellt gäller att ensamstående och äldre pensionärer har en lägre ekonomisk standard än yngre och sammanboende pensionärer.
- Drivkrafterna till arbete har stärkts under mandatperioden. Det ekonomiska utbytet av att arbeta mer för de som redan arbetar har ökat, liksom det ekonomiska utbytet av att gå från arbetslöshet till arbete.
- Regeringens åtgärder inom skatte- och transfereringssystemen under mandatperioden har haft en tydlig låginkomstprofil. Reformerna väntas därmed bidra till minskad inkomstspridning.
- Regeringens satsningar på individuella välfärdstjänster, som t.ex. skola och hälso- och sjukvård, bedöms tillföra ekonomiska resurser i alla inkomstgrupper. Effekten bedöms dock vara störst i den nedre delen av inkomstfördelningen.

1 Inledning

På uppdrag av riksdagen lämnar regeringen sedan 1994 en fördelningspolitisk redogörelse. I redogörelsen analyseras bl.a. inkomstfördelningen i ett historiskt perspektiv och i vilken utsträckning den förda politiken bidrar till att utjämna levnadsvillkoren i Sverige.

Data

Analyserna i redogörelsen grundar sig i huvudsak på Sveriges officiella inkomstfördelningsstatistik. Datamaterial, modeller, metoder, begrepp och definitioner beskrivs närmare i Finansdepartementets rapport Teknisk bilaga till Fördelningspolitisk redogörelse april 2024 på regeringen.se.

Begreppet ekonomisk standard

Analyserna i denna redogörelse baseras i huvudsak på det inkomstbegrepp som vanligtvis används i fördelningsanalyser och som brukar benämnas ekonomisk standard. Inkomstbegreppet har hushållet som inkomstenhet och individen som analysenhet. Det betyder för det första att alla hushållsmedlemmars disponibla inkomster summeras. Den disponibla inkomsten består av inkomst från arbete, kapital och näringsverksamhet samt transfereringar, med avdrag för direkt skatt. För det andra beaktas hushållets försörjningsbörda och de stordriftsfördelar som uppstår när flera individer delar på fasta kostnader. Detta görs genom att hushållets totala disponibla inkomst justeras utifrån hushållets storlek och sammansättning och fördelas lika mellan hushållets medlemmar.

I Sveriges officiella inkomststatistik räknas realiserade vinster och förluster från kapital med när individers disponibla inkomst beräknas. Värdeökningar som ackumulerats under många år kan därför komma att registreras som en stor kapitalinkomst under ett enskilt år. Av bl.a. den anledningen bortser vissa forskare och statistikproducenter från kapitalvinster. I de fördelningspolitiska redogörelserna inkluderas dock realiserade vinster från kapital i den disponibla inkomsten om inte annat framgår.

Kvinnors och mäns individuella inkomster

Ur ett jämställdhetsperspektiv kan det, i stället för det hushållsbaserade inkomstbegreppet ekonomisk standard, vara mer relevant att studera vilka resurser individen direkt förfogar över. Hur kvinnors och mäns individuella disponibla inkomster har utvecklats redovisas utförligt varje år i en bilaga till budgetpropositionen.¹

Offentliga välfärdstjänster

En stor del av den offentliga sektorns omfördelning sker i form av subventionerade välfärdstjänster, som t.ex. skola och hälso- och sjukvård. Värdet av dessa tjänster ingår dock inte i den disponibla inkomsten. I den analys av fördelningseffekterna av regeringens politik som avslutar denna redogörelse analyseras, som ett komplement till den traditionella fördelningsanalysen, fördelningseffekterna av regeringens välfärdssatsningar hittills under mandatperioden.

¹ Se t.ex. prop. 2023/24:1 Förslag till statens budget, finansplan m.m. bilaga 3.

2 Inkomstfördelningens utveckling

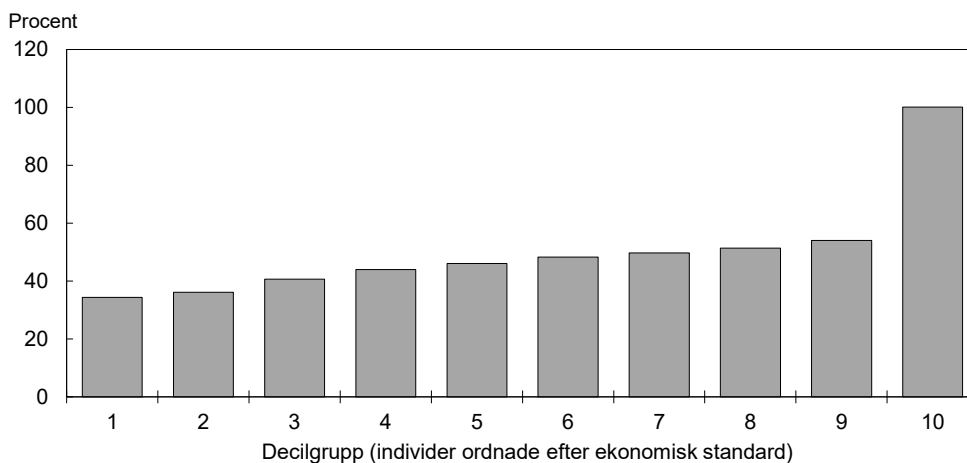
I avsnitt 2.1 analyseras inkomstfördelningens utveckling över tid. Analyserna är bakåtblickande och baseras på den officiella svenska inkomststatistiken, som för närvarande sträcker sig t.o.m. inkomståret 2022. Avsnitt 2.2 fokuserar på utvecklingen de allra senaste åren. Avsnittet inleds med en redovisning av hur hushållens inkomster utvecklades höginflationsåret 2022. Avsnittet avslutas med en analys av den förväntade utvecklingen 2023 och 2024.

2.1 Utvecklingen de senaste 20 åren

Ökade realinkomster och ökad inkomstspridning

De senaste 20 åren har den reala ekonomiska standarden ökat i alla inkomstskikt. Det framgår om alla individer i befolkningen ordnas efter ekonomisk standard och därefter delas in i tio lika stora inkomstgrupper, s.k. decilgrupper (se diagram 2.1). Inkomsttillväxten har dock inte fördelats jämnt över olika inkomstgrupper. För den översta decilgruppen fördubblades den genomsnittliga ekonomiska standarden mellan 2003 och 2022. Medianinkomsttagarens ekonomiska standard ökade med närmare 50 procent, medan den genomsnittliga ekonomiska standarden i den lägsta decilgruppen ökade med ca 35 procent.

Diagram 2.1 Real förändring av genomsnittlig ekonomisk standard 2003–2022

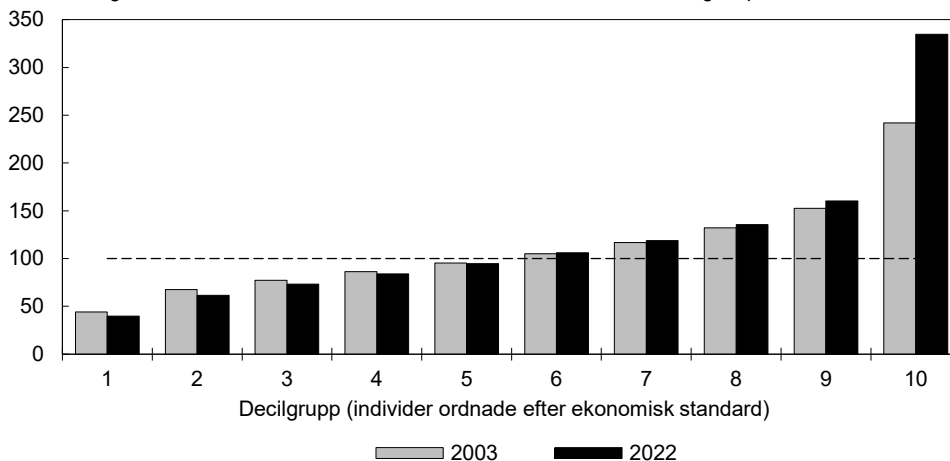
Anm.: Till decilgrupp 1 hör den tiondel av befolkningen som har lägst ekonomisk standard och till decilgrupp 10 hör den tiondel som har högst ekonomisk standard. När inkomstutvecklingen studeras över tid är det av vikt att justera för effekter av en allmänt stigande prisnivå som inte bidrar till ökat välbstånd. Ett sätt att göra detta på är att mäta inkomsterna vid olika tidpunkter med prisnivån vid en tidpunkt. Ett mått i fasta priser har då skapats som mäter utvecklingen i reala termer. I diagrammet har alla inkomster beräknats i 2022 års prisnivå enligt konsumentprisindex (KPI).

Källor: Statistiska centralbyrån (HEK och TRIF) och egna beräkningar.

Den ojämna inkomsttillväxten har lett till ökad inkomstspridning. Det relativa avståndet mellan den översta delen och mitten av fördelningen har ökat, liksom det relativa avståndet mellan mitten och den nedersta delen av fördelningen (se diagram 2.2). År 2022 hade personer i den översta tiondelen av inkomstfördelningen (decilgrupp 10) i genomsnitt 3,3 gånger högre ekonomisk standard än medianinkomsttagaren och drygt åtta gånger högre standard än personer i den nedersta tiondelen av fördelningen (decilgrupp 1). Personer i den nedersta tiondelen hade i genomsnitt ca 40 procent av medianinkomsttagarens ekonomiska standard.

Diagram 2.2 Olika inkomstgruppers relativa ekonomiska standard

Genomsnittlig ekonomisk standard i förhållande till medianinkomsten i befolkningen, procent

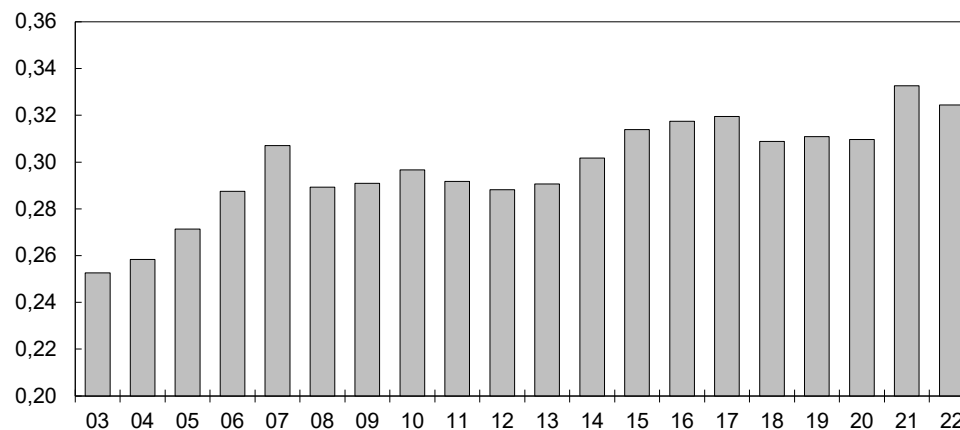

Källor: Statistiska centralbyrån (HEK och TRIF) och egna beräkningar.

Gini-koefficienten är det vanligaste sammanfattande måttet på spridningen i inkomstfördelningen.² Vid maximal ekonomisk jämlikhet (alla har samma ekonomiska standard) antar koefficienten värdet 0. Vid maximal ojämlikhet (en person har alla inkomster) antar koefficienten värdet 1. De relativa förskjutningarna av den ekonomiska standarden i diagram 2.2 fick till följd att Gini-koefficienten ökade mellan 2003 och 2022, från 0,253 till 0,324 (se diagram 2.3). Det innebär att inkomstspridningen, mätt på detta sätt, ökade med närmare 30 procent.

Diagram 2.3 Inkomstspridning mätt med Gini-koefficienten

Gini-enheter

Källor: Statistiska centralbyrån (HEK och TRIF) och egna beräkningar.

Att inkomsttillväxten varierar mellan inkomstskikt beror till stor del på att inkomster-
nas sammansättning ser olika ut i olika delar av fördelningen och på att olika
inkomstslag utvecklas i olika takt. Toppinkomsternas starka utveckling de senaste
20 åren förklaras av att kapitalinkomsterna, som är starkt koncentrerade till toppen av
inkomstfördelningen, har ökat betydligt snabbare än andra inkomstslag.³ Den svagare
inkomsttillväxten i den nedre av fördelningen kan delvis förklaras av transfererings-
inkomsternas uppräknig. Olika sociala ersättningar är vanligare i den nedre delen av
fördelningen. Dessa transfereringar är vanligtvis kopplade till prisutvecklingen, eller

² Måttet beskrivs utförligare i Teknisk bilaga till Fördelningspolitisk redogörelse april 2024 på regeringen.se.

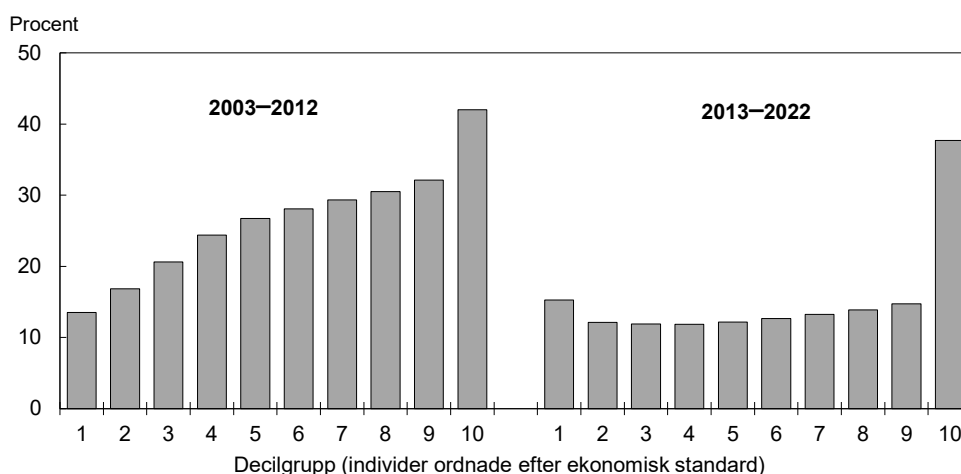
³ Kapitalinkomsternas ökning har analyserats utförligt flera tidigare fördelningspolitiska redogörelser (se t.ex. prop. 2021/22:100 bilaga 2) och i avsnitt 3.2.1 och 3.2.2 i Långtidsutredningen 2019 (SOU 2019:65). En viktig orsak bakom ökningen är t.ex. den kraftiga prisuppgången för olika tillgångsslag (bostadsrättslägenheter, småhus och finansiella tillgångar) som ägt rum de senaste årtiondena. En annan orsak är regeländringar under 2000-talet som har gjort det mer förmånligt för ägare till fåmansbolag att omvandla arbetsinkomster till utdelningsinkomster.

bestämda i fasta belopp. Ersättningsnivåerna justeras ibland också diskretionärt. Över tid har därför merparten av transfereringarna ökat snabbare än den allmänna prisnivån, men långsammare än lönerna för förvärvsarbete längre upp i inkomstfördelningen.⁴

Jämnare inkomstutveckling den senaste tioårsperioden, men toppinkomsterna fortsätter att öka mest

Det positiva sambandet mellan inkomsternas tillväxttakt och positionen i inkomstfördelningen i diagram 2.1 uppkom under den första hälften av perioden (2003–2012). Som framgår av diagram 2.4 ser inkomsttillväxtprofilen annorlunda ut under den senaste tioårsperioden (2013–2022). I större delen av fördelningen har inkomsterna utvecklats i ungefär samma takt, men ökningstakten har i genomsnitt varit lägre än under föregående tioårsperiod. Den översta tiondelen har dock fortsatt haft en starkare inkomsttillväxt än övriga inkomstkikt. Gini-koefficienten har därför fortsatt att öka, från 0,291 till 0,324, mellan 2013 och 2022.

Diagram 2.4 Real förändring av genomsnittlig ekonomisk standard 2003–2012 respektive 2013–2022

Källor: Statistiska centralbyrån (HEK och TRIF) och egna beräkningar.

Flera faktorer har bidragit till den jämnare tillväxtprofilen i decilgrupp 1–9 de senaste tio åren. En orsak är att sysselsättningsgraden ökade på bred front åren efter finanskrisen. Det bidrog till att lyfta den genomsnittliga inkomsten i de lägre inkomstkikten. En annan orsak är att reformer inom skatte- och transfereringssystemen har haft en utpräglad låginkomstprofil i stort sett varje år mellan 2013 och 2022.⁵

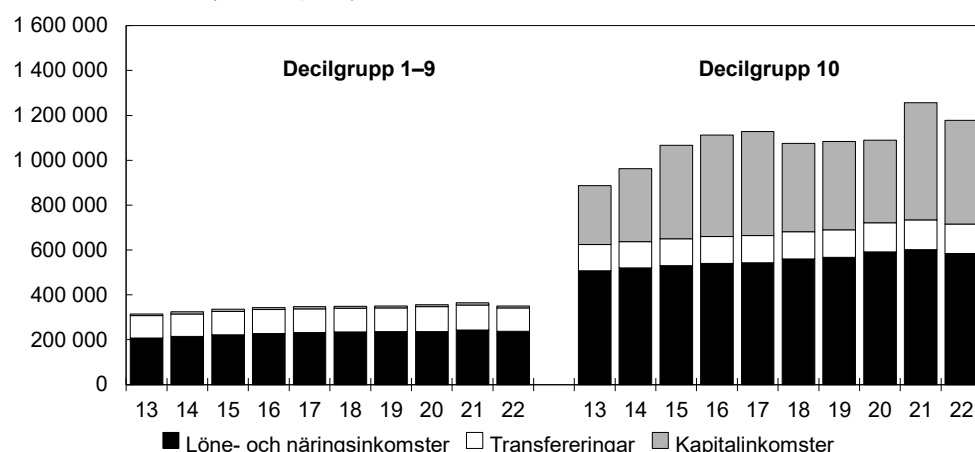
Toppinkomsternas starka tillväxt i förhållande till övriga inkomstkikt den senaste tioårsperioden beror, liksom under föregående tioårsperiod, på att hushållens kapitalinkomster har ökat i snabbare takt än övriga inkomstslag. År 2013–2022 ökade den genomsnittliga bruttoinkomsten i den översta tiondelen av fördelningen med drygt 30 procent (se diagram 2.5). Mer än två tredjedelar av ökningen kan tillskrivas ökade kapitalinkomster, vilka ökade med 76 procent under perioden. I denna del av fördelningen har kapitalinkomstandelen, dvs. kapitalinkomsternas andel av totala bruttoinkomster, därför ökat kraftigt de senaste tio åren, från 30 till ca 40 procent.

⁴ Skillnaderna i inkomsttillväxt mellan olika inkomstkikt förstärktes dessutom av jobbskatteavdraget som infördes och byggdes ut 2006–2010. I 2017 års fördelningspolitiska redogörelse (prop. 2016/17:100 bilaga 2) visades även att demografiska förändringar, bl.a. en ökad andel ensamhushåll och en ökad andel utrikes födda i befolkningen, har bidragit något till det ökade avståndet mellan mitten och den nedre delen av fördelningen.

⁵ Reformerna som har stärkt inkomsterna i den nedre delen av fördelningen 2013–2022 inkluderar bl.a. sänkt skatt och höjt grundskydd för pensionärer, höjd ersättning i arbetslöshetsförsäkringen, höjd sjuk- och aktivitetsersättning och förstärkt bostadsbidrag för barnfamiljer.

Diagram 2.5 Bruttoinkomstens sammansättning i olika delar av inkomstfördelningen

Medelinkomst i kronor (2022 års priser) för individer som är 20 år eller äldre

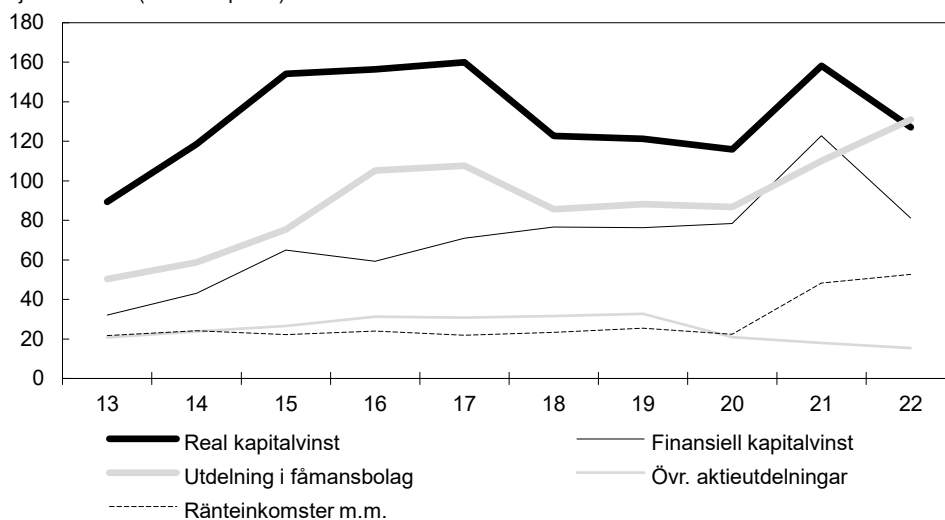

Källor: Statistiska centralbyrån (STAR) och egna beräkningar.

Kapitalinkomster kan delas upp i ett antal olika komponenter. Kapitalvinster består av vinster som uppstår vid försäljning av bostäder eller finansiella tillgångar. Övriga kapitalinkomster består av olika typer av ränte- och utdelningsinkomster. År 2013–2022 ökade den översta tiondelens totala kapitalinkomster från 214 miljarder kronor till 407 miljarder kronor (uttryckt i 2022 års priser).⁶ Sett över hela perioden är det främst ökade utdelningar i fåmansbolag och ökade realiserade kapitalvinster från försäljningar av finansiella tillgångar som förklarar uppgången (se diagram 2.6). Hushållens totala kapitalinkomster minskade med 11 procent 2022. De realiserade kapitalvinsterna sjönk med ca 25 procent till följd av en svag utveckling på bostads- och aktiemarknaden. Utdelningarna i fåmansbolag ökade däremot med ca 20 procent, vilket innebär att de 2022 var det största enskilda kapitalinkomstslaget.

Diagram 2.6 Hushållens samlade kapitalinkomster

Miljarder kronor (2022 års priser)

Anm.: Ränteinkomster m.m. inkluderar bl.a. bankränta, schablonintäkt på investeringssparkonto och intäkt från uthyrning av privatbostad.

Källor: Statistiska centralbyrån (STAR) och egna beräkningar.

⁶ De samlade kapitalinkomsternas koncentration till toppen av inkomstfördelningen har ökat den senaste tioårsperioden. År 2013 tillföll ca 81 procent av de samlade kapitalinkomsterna den översta decilgruppen. År 2022 hade denna andel ökat till ca 87 procent.

Analysen av inkomstutvecklingen i detta avsnitt avser årliga tvärsnitt. Detta betyder att det inte nödvändigtvis är samma individer som befinner sig i den översta decilgruppen vid olika tidpunkter. I 2018 års fördelningspolitiska redogörelse (prop. 2017/18:100 bilaga 2) visades att det finns en stor rörlighet i den absoluta toppen av inkomstfördelningen. De mer tillfälliga toppinkomsttagarna utgör ungefär två tredjedelar av toppprocenten ett givet år, och de återfinns i olika delar av inkomstfördelningen åren strax före och strax efter det år de observeras tillhöra toppprocenten. En klar majoritet tillhör dock varje år den övre halvan av inkomstfördelningen. För många av dessa förklaras den tillfälliga inkomstökningen av att de har haft höga kapitalvinster det aktuella året (t.ex. pensionärer som säljer sina boenden och realiserar värdeökningar som ackumulerats under många år).

Den ekonomiska standarden varierar mellan olika befolkningsgrupper, men inkomstrelationerna har varit relativt stabila över tid

Hittills i detta avsnitt har inkomstfördelningen beskrivits i termer av inkomstrelationer mellan olika inkomstgrupper. Ett annat sätt att analysera inkomstfördelningen är att studera inkomstrelationer mellan olika befolkningsgrupper när individer grupperas efter andra karaktäristika än inkomstnivån, t.ex. efter ålder, hushållssammansättning eller vistelsetid i Sverige. För att beskriva inkomstnivån för en viss grupp används medianvärdet för ekonomisk standard inom gruppen. På detta sätt skapas en representativ individ för varje grupp.

Den ekonomiska standarden beror bl.a. på var i livsrytmen individer befinner sig (se diagram 2.7). Den ekonomiska standarden ökar med stigande ålder fram till pensioneringen. År 2022 hade åldersgruppen 55–64 år nästan 30 procent högre ekonomisk standard än befolkningen som helhet. Den högre ekonomiska standarden för denna grupp förklaras till stor del av att de sedan länge är etablerade på arbetsmarknaden och att många har fått ett minskat försörjningsansvar i och med att barnen har vuxit upp och flyttat hemifrån. Därefter sjunker standarden med stigande ålder. Åldersgruppen 65 år och äldre, där många är ålderspensionärer, hade 2022 drygt 10 procent lägre ekonomisk standard än befolkningen som helhet.⁷

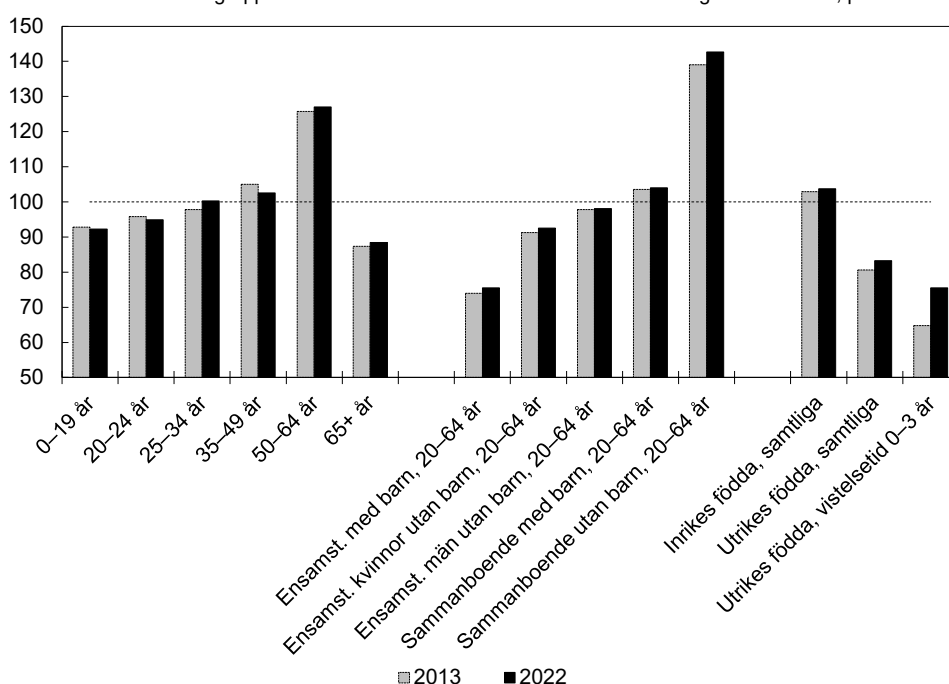
Stordriftsfördelar och hur många som ska försörjas på familjens inkomster får också ett tydligt genomslag på den ekonomiska standarden. Sammanboende i förvärvsaktiv ålder har i genomsnitt högre ekonomisk standard än ensamstående, och hushåll utan barn har i genomsnitt högre ekonomisk standard än hushåll med barn. Lägst standard har ensamstående med barn. År 2022 hade dessa ca 50 procent av standarden för sammanboende utan barn. Bland de ensamstående har kvinnor lägre ekonomisk standard än män. Denna skillnad förklaras bl.a. av att kvinnor i genomsnitt förvärvsarbetar i lägre utsträckning än män, och att kvinnor är överrepresenterade i yrken och befattningar med lägre löner.

Utrikes födda har lägre ekonomisk standard än inrikes födda. Det allmänna mönstret är att ju kortare vistelsetiden är för en person som har invandrat till Sverige, desto längre ned i inkomstfördelningen återfinns personen. Den primära anledningen är att de som har bott en kort tid i Sverige har en lägre sysselsättningsgrad än de som bott i landet en längre tid. Utrikes födda som har bott i Sverige längre än 20 år har ca 10 procent lägre ekonomisk standard än inrikes födda. Utrikes födda med 0–3 års vistelsetid har ca 30 procent lägre ekonomisk standard än inrikes födda.

⁷ Det finns dock betydande skillnader i ekonomisk standard bland de äldre. Medianen för ekonomisk standard i åldersgruppen 65–74 år var 2022 ca 5 procent högre än medianinkomsten för befolkningen som helhet. Äldre pensionärer (75 år och äldre) har i genomsnitt lägre pensioner, och därmed lägre ekonomisk standard, än yngre pensionärer. För denna grupp var medianinkomsten drygt 20 procent lägre än medianinkomsten för befolkningen som helhet. Se vidare avsnitt 4 nedan för en fördjupad redovisning av pensionärernas ekonomiska situation.

Diagram 2.7 Relativ ekonomisk standard för olika grupper i befolkningen

Medianinkomst för olika grupper i förhållande till medianinkomsten för befolkningen som helhet, procent

Källor: Statistiska centralbyrån (TRIF) och egna beräkningar.

Den senaste tioårsperioden, 2013–2022, ökade den reala ekonomiska standarden för medianinkomsttagaren i befolkningen med ca 10 procent. En del grupper har dock haft en starkare inkomstillväxt än andra, vilket har lett till vissa förskjutningar mellan olika gruppers relativa ekonomiska standard. Inkomstrelationerna mellan individer i olika åldersgrupper och familjekonstellationer var relativt stabila under perioden. Mest iögonfallande i diagram 2.7 är utvecklingen för utrikes födda med kort vistelsetid i Sverige. För denna grupp ökade den ekonomiska standarden med närmare 30 procent. Det innebär att standarden för gruppen i förhållande till standarden för befolkningen som helhet ökade från 65 till 76 procent. Utvecklingen kan främst kopplas till en ökning av sysselsättningsgraden i gruppen utrikes födda 20–64 år med kort vistelsetid i Sverige, från 52 procent 2013 till 65 procent 2022.

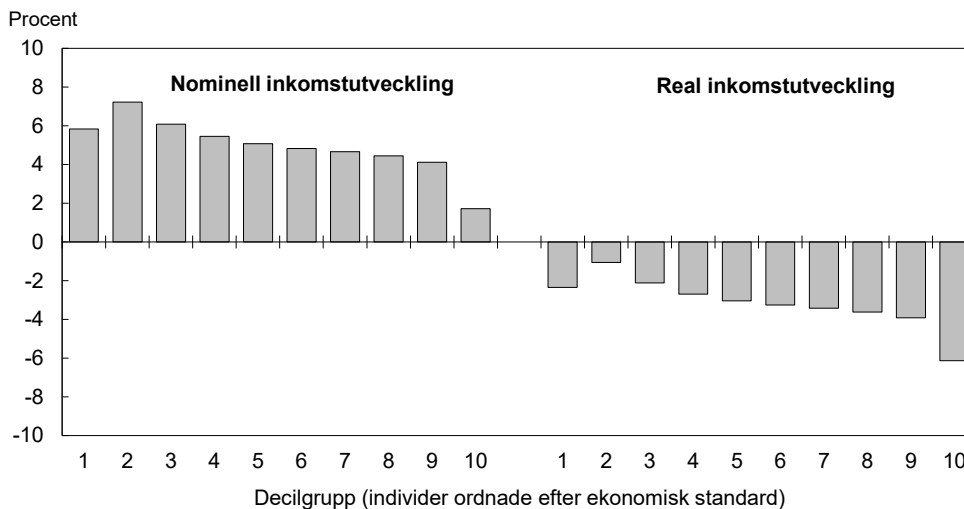
2.2 Inkomstfördelningen 2022–2024**Den reala ekonomiska standarden sjönk 2022**

Efter många år med låg inflation och reala inkomstökningar över hela inkomstfördelningen gick svensk ekonomi 2022 in i en fas med hög inflation. År 2022 var inflationen i genomsnitt 8,4 procent mätt med konsumentprisindex (KPI). Det nya ekonomiska läget hade en betydande effekt på hushållens reala inkomster 2022. Timlönerna ökade t.ex. med i genomsnitt 2,7 procent i löpande priser, vilket innebar att reallönen i genomsnitt sjönk med över 5 procent.

I nominella termer, dvs. när inkomster mäts i löpande priser, ökade medianinkomsttagarens ekonomiska standard med ca 5 procent 2022 (se diagram 2.8). De nominella inkomsterna ökade i samtliga inkomstskikt. Ökningen var svagast i toppen av fördelningen, vilket förklaras av sjunkande kapitalvinster till följd av fallande bostadspriser och en svag utveckling på aktiemarknaden 2022. Den relativt sett starkare nominella inkomstillväxten i den nedre delen av fördelningen förklaras huvudsakligen av ett antal reformer som trädde i kraft under året. Dessa reformer hade en utpräglad låginkomstprofil. Bland annat stärktes inkomsterna för personer med sjuk- eller

aktivitetsersättning. Dessutom ökade garantipensionen och bostadstillägget för pensionärer.

Diagram 2.8 Nominell respektive real inkomstutveckling 2022

Källor: Statistiska centralbyrån (TRIF) och egna beräkningar.

När inkomstutvecklingen justeras för den kraftigt ökade allmänna prisnivån 2022, dvs. när inkomster mäts i fasta priser, förändras bilden markant. För första gången sedan 1990-talskrisen sjönk medianinkomsttagarens reala ekonomiska standard jämfört med föregående år. Den reala medianinkomsten sjönk med 3,2 procent, och hamnade därmed ungefär på 2019 års nivå. Som framgår av diagram 2.8 sjönk den reala ekonomiska standarden i samtliga inkomstskikt, men förändringen var väsentligt mindre negativ i den nedre delen av fördelningen än i den övre.⁸

Inkomstprofilen i diagram 2.8 innebär att den samlade inkomstspridningen, mätt med Gini-koefficienten, föll tillbaka 2022 jämfört med toppnivån 2021 (se diagram 2.3 ovan). Nedgången var relativt stor i förhållande till den förändring av Gini-koefficienten som vanligtvis registreras från ett år till ett annat, men inte tillräckligt stor för att helt radera ut den kraftiga uppgången mellan 2020 och 2021.

Realinkomsterna bedöms ha utvecklats svagt även 2023, men 2024 förväntas en viss återhämtning

Den offentliga inkomststatistiken baseras på uppgifter från Skatteverkets beslut om slutlig skatt. Data för inkomståret 2023 kommer därför att finnas tillgängliga först i början av 2025, medan data för inkomståret 2024 kommer att publiceras 2026. För att redan nu få en bild av vilka effekter det ekonomiska läget kan tänkas få på individers inkomster och inkomstfördelningen 2023 och 2024 görs i detta avsnitt en framåtblickande analys med hjälp av mikrosimuleringsmodellen Fasit.⁹ Modellberäkningarna baseras på regeringens makroekonomiska prognos för 2023 och 2024.

De nominella disponibla inkomsterna bedöms ha ökat snabbare 2023 än 2022. Flera faktorer bidrog till denna utveckling, bl.a. högre löneökningar än föregående år och betydande uppskrivningar av ersättningsnivåerna i vissa transfereringssystem. Det senare gäller t.ex. för ekonomiskt bistånd, garantipension och studiemedel, där

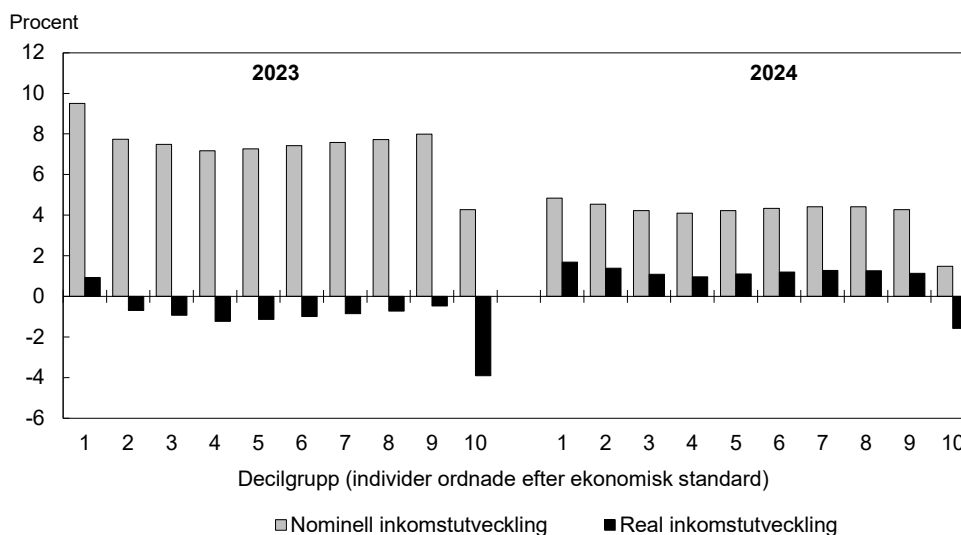
⁸ I beräkningarna justeras nominell disponibel inkomst med KPI för att ge den reala utvecklingen. KPI baseras på en konsumtionskorg som avspeglar hela befolkningens konsumtion. I verkligheten skiljer sig dock konsumtionskorgarna mellan olika grupper i samhället, och priserna på olika produktgrupper utvecklas olika starkt. Beräkningarna beaktas således inte att olika hushåll påverkas på olika sätt av inflationen beroende på hur konsumtionskorgen ser ut i det specifika hushållet.

⁹ Modellen beskrivs närmare i Teknisk bilaga till Fördelningspolitisk redogörelse april 2024 på [regeringen.se](https://www.regeringen.se).

ersättningsnivån är kopplad till prisutvecklingen föregående år. Även regeringens reformer, t.ex. stödåtgärder för att kompensera hushållen för höga elpriser, bidrog till inkomstillväxten. Vidare ledde den höga inflationen 2022 till sänkt inkomstskatt 2023, eftersom skiktgränsen för uttag av statlig skatt justerades upp med 10,7 procent (förändringen av KPI mellan juni 2021 och juni 2022 plus 2 procentenheter). Personer med relativt höga inkomster fick därför en betydande skattesänkning 2023. Grundavdraget och jobbskatteavdraget påverkades också, via indexering av prisbasbeloppet, vilket gav lägre skatt även för lägre inkomster. Dessutom ökade ränteavdragen till följd av ett högre ränteläge, vilket bidrog till att minska hushållens skattebetalningar och dämpa effekten av de högre räntorna på hushållens ekonomi.

Indexeringen av transfereringsinkomster och fördelningsprofilen för regeringens reformer gör att de nominella inkomsterna väntas ha ökat mest i den nedre delen av inkomstfördelningen (se diagram 2.9). Höjningen av skiktgränsen för uttag av statlig skatt och ökade ränteavdrag gör att inkomstillväxten väntas ha blivit något högre i den övre delen av fördelningen än i mitten. I den absoluta toppen förväntas dock den nominella inkomsten ha utvecklats svagare än i andra inkomstskikt mellan 2022 och 2023 till följd av fortsatt sjunkande realiserade kapitalvinster.

Diagram 2.9 Föväntad inkomstutveckling 2023 respektive 2024

Källor: Statistiska centralbyrån (STAR) och egna beräkningar.

När inkomstutvecklingen justeras för inflationen på 8,5 procent framgår att de reala inkomsterna förväntas ha fortsatt att sjunka över större delen av inkomstfördelningen även 2023. Den reala medianinkomsten förväntas ha sjunkit med ytterligare ca 1 procent, vilket gör att den hamnar ungefär på 2018 års nivå. I den översta tiondelen väntas den reala ekonomiska standarden ha sjunkit med ca 4 procent. Inkomstprofilen i diagram 2.9 innebär att inkomstfördelningen jämnas ut och att Gini-koefficienten därför kan förväntas ha fortsatt att sjunka även 2023.

Hushållens nominella inkomster bedöms öka i långsammare takt 2024 än 2023. En anledning är det försvagade konjunkturläget 2024. En annan orsak är att inkomsterna 2023 förstärktes med närmare 28 miljarder kronor av de tillfälliga elstöd som betalades ut till hushållen. Något motsvarande stöd förväntas inte komma hushållen till del 2024. Samtidigt ger inflationen vika både i Sverige och i omvärlden. År 2024 bedöms inflationen i Sverige uppgå till 3,1 procent, vilket skapar förutsättningar för stigande reala inkomster i större delen av inkomstfördelningen. En fortsatt svag utveckling av kapitalinkomsterna gör dock att toppinkomsttagarnas reala inkomster väntas utvecklas negativt även 2024. Därmed förväntas även Gini-koefficienten sjunka något.

3 Ekonomisk utsatthet och graden av självförsörjning

Hur ekonomisk utsatthet ska definieras och vad det betyder i dagens samhälle är en omdebatterad fråga, som bl.a. handlar om huruvida ekonomisk utsatthet ska ses som något absolut eller som något relativt. I avsnitt 3.1. används både ett absolut och ett relativt mått. Vidare görs analysen både utifrån tvärsnittsdata och longitudinella data, vilket gör det möjligt att urskilja andelen som lever i kortvarig respektive mer varaktig ekonomisk utsatthet. I avsnitt 3.2 analyseras graden av självförsörjning bland personer i förvärvsaktiv ålder.

3.1 Ekonomisk utsatthet

Ekonomisk utsatthet kan mätas på olika sätt

Det finns olika sätt att mäta ekonomisk utsatthet. I detta avsnitt används i huvudsak två olika mått: låg inkomststandard och låg relativ ekonomisk standard. Inkomststandard är ett s.k. absolut mått på om hushållets inkomster räcker för att betala nödvändiga omkostnader som t.ex. mat, boende, hemförsäkring och barnomsorg. Vid beräkningen av inkomststandard sätts hushållets disponibla inkomst i relation till en schablonberäknad baskonsumtion. Schablonbeloppet tar hänsyn till hushållets sammansättning, och beloppet för boendekostnad varierar mellan olika typer av kommuner. Låg inkomststandard innebär att inkomsterna inte räcker för att betala omkostnaderna, dvs. den disponibla inkomsten är lägre än baskonsumtionen.

I länder med hög levnadsstandard är det också vanligt att använda relativa mått för att beskriva människors ekonomiska situation. En vanlig ansats är att betrakta dem vars ekonomiska standard ligger under en relativ låginkomstgräns som individer med låg ekonomisk standard. Låg relativ ekonomisk standard definieras då i relation till omgivningen, och låginkomstgränsen flyttas upp när inkomsterna i samhället ökar. Nedan beräknas denna låginkomstgräns som 60 procent av medianinkomsten.

Knappt 5 procent av befolkningen har låg inkomststandard

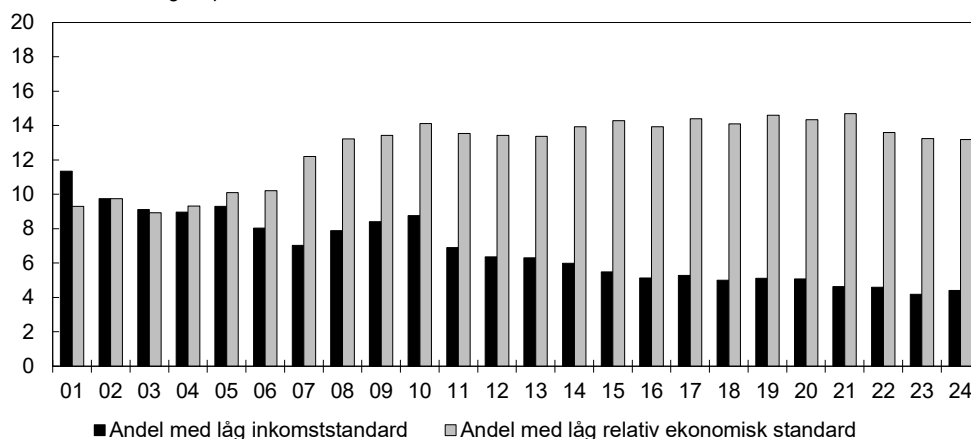
År 2022 hade 4,6 procent av befolkningen, eller ca 470 000 personer, låg inkomststandard (se diagram 3.1). Andelen med låg inkomststandard har, med undantag för en kortvarig uppgång i anslutning till finanskrisen 2008–2010, minskat i stort sett kontinuerligt sedan början av 2000-talet. Minskningen beror på att de reala inkomsterna gradvis har ökat även för dem med förhållandevis låga inkomster och att inkomsterna har ökat snabbare än levnadsomkostnaderna. Den nedåtgående trenden bröts tillfälligt 2022, då realinkomsterna minskade för stora delar av befolkningen. De reala inkomsterna förväntas därefter öka något i det lägsta inkomstskiktet 2023 och 2024, och andelen med låg inkomststandard väntas därför åter fortsätta att minska.

Bilden av hur många som är ekonomiskt utsatta och av utvecklingen över tid ser annorlunda ut med en relativ låginkomstgräns. Den senaste tioårsperioden (2013–2022) har inkomsterna i den nedre delen av inkomstfördelningen utvecklats i ungefär samma takt som medianinkomsten, och andelen med låg relativ ekonomisk standard har därmed legat på en stabil nivå runt 14–15 procent. År 2022 sjönk den reala medianinkomsten, och därmed den relativa låginkomstgränsen, mer än inkomsterna i den nedre delen av fördelningen. Andelen med låg relativ ekonomisk standard minskade därför från 14,7 till 13,6 procent. Eftersom inkomsterna i de lägre inkomstskikten förväntas ha utvecklats bättre än medianinkomsten även 2023 väntas

andelen med inkomster under 60 procent av medianinkomsten fortsätta minska och hamna på den lägsta nivån sedan 2007.

Diagram 3.1 Andel med låg inkomststandard respektive låg relativ ekonomisk standard

Andel av befolkningen, procent

Anm.: För 2003–2022 är beräkningarna baserade på utfallsdata. För 2023 och 2024 är beräkningarna baserade på framskrivna inkomstdata.

Källor: Statistiska centralbyrån (HEK och TRIF) och egna beräkningar.

I 2023 års fördelningspolitiska redogörelse (prop. 2022/23:100 bilaga 2) visades att det är svårt att identifiera en enskild orsak till att vissa individer har låg inkomststandard eller låg relativ ekonomisk standard. Orsaken förefaller i stället ofta vara en kombination av olika förhållanden: en låg egen inkomst, försörjningsansvar för barn, avsaknad av en partner eller en partner med låg inkomst. Bland personer i förvärvsaktiv ålder är risken för ekonomisk utsatthet betydande om ingen hushållsmedlem arbetar heltid. Detta gäller oavsett vilket mått som används, låg inkomststandard eller låg relativ ekonomisk standard. Utrikes födda, i synnerhet personer med kort vistelse-tid i Sverige, har lägre sysselsättningsgrad och högre arbetslöshet än inrikes födda. De löper därmed en större risk för ekonomisk utsatthet än inrikes födda. Ensamstående, framför allt kvinnor med barn, är en grupp där andelen ekonomiskt utsatta är relativt stor med de båda måtten, särskilt jämfört med grupperna sammanboende med barn eller utan barn.

Ungefär hälften av dem med låg inkomststandard är varaktigt ekonomiskt utsatta

En del individer har tillfälligt låga inkomster under kortare perioder till följd av t.ex. studier, arbetslöshet eller sjukdom. För andra är låga inkomster ett mer permanent tillstånd. I detta avsnitt redovisas hur stor andel av befolkningen som kan betraktas som varaktigt ekonomiskt utsatta enligt det absoluta och det relativa synsättet. Varaktigt ekonomiskt utsatt avser här de som klassificeras som ekonomiskt utsatta under referensåret samt under minst två av de tre föregående åren.¹⁰

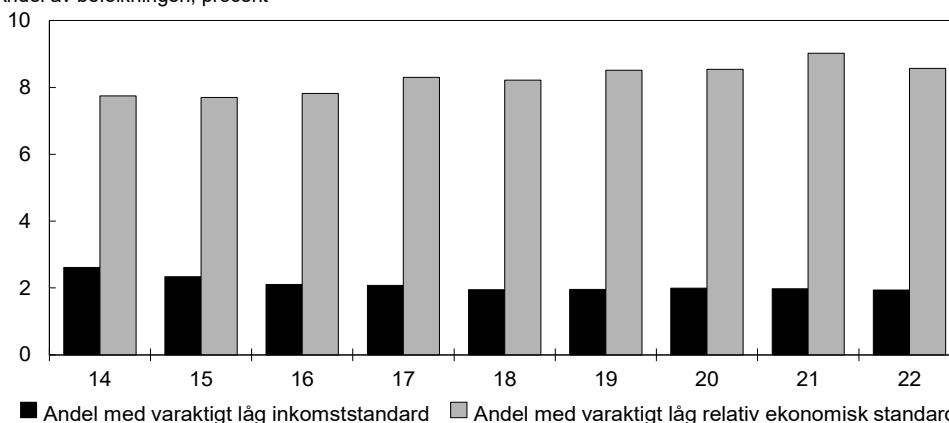
Skillnaderna mellan det absoluta och det relativa måttet på ekonomisk utsatthet kvarstår när perspektivet skiftar från ett enskilt år till varaktigt ekonomiskt utsatthet. Med det absoluta måttet låg inkomststandard är det avsevärt färre individer som betraktas som varaktigt ekonomiskt utsatta än med måttet låg relativ ekonomisk standard. Måtten ger också olika svar på frågan hur utvecklingen över tid har sett ut. Med måttet låg inkomststandard minskade andelen varaktigt ekonomiskt utsatta

¹⁰ Varaktigt ekonomiskt utsatthet kan definieras på många olika sätt. Den definition som används i detta avsnitt är densamma som Statistiska centralbyrån använder.

mellan 2014 och 2022, från 2,6 till 1,9 procent (se diagram 3.2). Av de 4,6 procent som hade låg inkomststandard 2022 var det således mindre än hälften som också hade haft det under flera av de föregående åren. Med måttet låg relativ ekonomisk standard ökade i stället andelen varaktigt ekonomiskt utsatta under samma period, från 7,7 procent till 8,6 procent. Det innebär att närmare två tredjedelar av de 13,6 procent som hade låg relativ ekonomisk standard 2022 också hade haft inkomster under den relativa låginkomstgränsen under flera av de föregående åren.

Diagram 3.2 Andel med varaktigt låg inkomststandard respektive varaktigt låg relativ ekonomisk standard

Andel av befolkningen, procent

Anm.: Till skillnad från analyserna i övriga avsnitt i redogörelsen, där individernas och hushållens inkomster observeras ett enskilt år, följs här inkomsterna under en fyraårsperiod. Denna flerårsanalys har, till följd av databegränsningar, ett senare startår än övriga tidsserier i redogörelsen.

Källor: Statistiska centralbyrån (TRIF) och egna beräkningar.

3.2 Andelen självförsörjande

Att Sverige har en hög andel individer som arbetar och är självförsörjande är en förutsättning för en gemensamt finansierad välfärd. Fler i arbete betyder att fler bidrar till det ekonomiska välståndet. Det betyder också att inkomstspridningen i samhället kan minska. Med egen försörjning ökar människors frihet och möjligheter att forma sina egna liv. Ett samhälle där alla bidrar efter förmåga ökar legitimiteten för den offentligt finansierade välfärden och bidrar till en starkare samhällsgemenskap.

Det är viktigt att det finns statistiska underlag som ger en tillfredsställande beskrivning av såväl sysselsättning som av individers möjligheter att försörja sig. Det officiella måttet på sysselsättning mäter om individer är sysselsatta minst en timme under en referensvecka, utan att beakta inkomstnivå. Sysselsättningen ger därmed ingen heltäckande bild av hur många som arbetar i sådan omfattning att de kan anses vara fast förankrade på arbetsmarknaden.

Mot denna bakgrund har regeringen tagit fram ett självförsörjningsmått. Måttet ska användas som ett komplement till dagens sysselsättningsmått och följas över tid. Självförsörjningsmålet ska mäta andelen individer i förvärsaktiv ålder (20–64 år) som har egen försörjning, främst genom arbete. Måttet blir därmed i allt väsentligt ett mått på etablering på arbetsmarknaden. Självförsörjningsmålet blir särskilt relevant för analyser av grupper som står långt från arbetsmarknaden.

Självförsörjningsmålet visar andelen individer som har egen försörjning över en viss inkomstnivå

Självförsörjningsmålet avser att mäta hur stor andel av individerna i förvärsaktiv ålder (20–64 år) som under ett år arbetar, alternativt erhåller annan egen inkomst, i

sådan omfattning att de antas vara självförsörjande. Som självförsörjningsgrundande inkomst räknas individens bruttolön och inkomst av aktiv näringsverksamhet, inkomst från kapital och vissa arbetsrelaterade transfereringar.¹¹ Som självförsörjningsgrundande inkomst räknas även inkomstrelaterad pension, eftersom det är att betrakta som uppskjuten lön. Med vissa arbetsrelaterade transfereringar avses här t.ex. ersättning för sjukskrivning och inkomstbaserad föräldrapenning förutsatt att bruttolönen eller inkomsten av aktiv näringsverksamhet under året är större än noll. I detta fall antas frånvaron från arbetsmarknaden vara av mer kortvarig karaktär, dvs. individen antas ha ett arbete att komma tillbaka till.¹²

Inkomstgränsen för självförsörjning har satts till tre inkomstbasbelopp, vilket 2024 motsvarar en årsinkomst på 228 600 kronor, eller 19 050 kronor per månad. För en person som har en arbetsinkomst på 19 050 kronor per månad innebär det en inkomst efter skatt på ca 15 800 kronor per månad. Genom att knyta inkomstnivån till inkomstbasbeloppet ges självförsörjningsmålet en koppling till antalet arbetade timmar och inkomstutvecklingen. Tre inkomstbasbelopp motsvarar en inkomstnivå där de flesta arbetar minst halvtid i genomsnitt under året och därmed kan anses vara etablerade på arbetsmarknaden. Inkomstnivån ligger över nivån för ekonomiskt bistånd för ett ensamhushåll, men något under den inkomst som en individ behöver för att täcka skäliga levnadskostnader enligt Konsumentverkets beräkningar.¹³ I princip alla individer som har fyllt 20 år och arbetar heltid med kollektivavtalade löner kommer att klassificeras som självförsörjande.¹⁴

Individer med en självförsörjningsgrundande inkomst som understiger tre inkomstbasbelopp under ett år klassificeras som ej självförsörjande. Heltidsstuderande med en självförsörjningsgrundande inkomst som understiger tre inkomstbasbelopp ingår dock inte i kategorin ej självförsörjande, utan de utgör en egen kategori.

Andelen självförsörjande har ökat

År 2022 bestod åldersgruppen 20–64 år av ungefär 5,8 miljoner individer. De flesta, drygt 74 procent, arbetade eller hade annan egen inkomst i sådan omfattning att de var självförsörjande (se tabell 3.1). Runt 20 procent var inte självförsörjande, och resterande 5 procent var heltidsstuderande. Andelen självförsörjande män var högre än andelen självförsörjande kvinnor.

Tabell 3.1 Självförsörjningsstatus 2022

Procent och antal

	Andel kvinnor, procent	Andel män, procent	Samtliga, procent	Samtliga, antal
Självförsörjande	71,0	77,8	74,5	4 290 000
Ej självförsörjande	22,4	17,9	20,1	1 160 000
Heltidsstuderande	6,6	4,3	5,4	310 000

Anm.: Beräkningarna avser individer 20–64 år som är bosatta i Sverige hela året. År 2022 motsvarade gränsen för självförsörjning på tre inkomstbasbelopp en inkomst på 213 000 kronor. Kategorin Heltidsstuderande utgörs av personer som uppbär studiemedel för heltidsstudier minst 20 veckor per år och som inte är självförsörjande.

Källor: Statistiska centralbyrån (STAR) och egna beräkningar.

¹¹ I bruttolönen ingår statliga anställningssubventioner, då dessa inte särredovisas i statistiken.

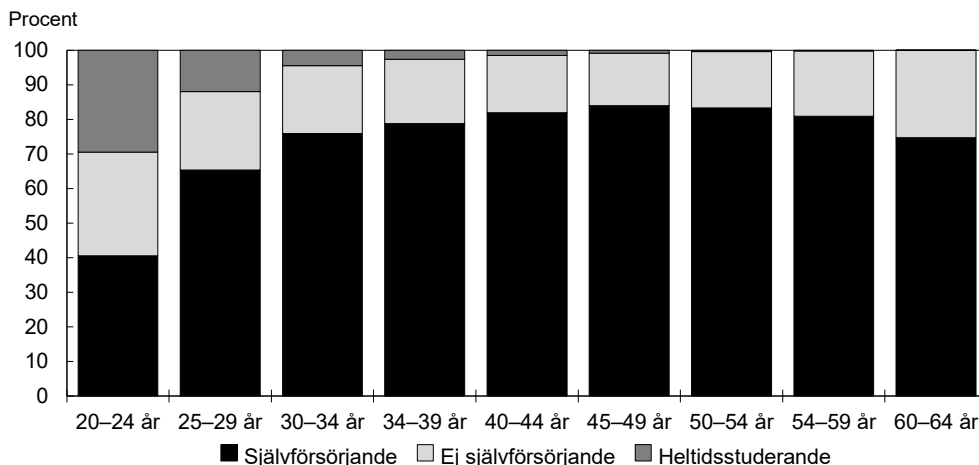
¹² Individer som enbart uppbär föräldrapenning eller sjukpenning under ett år antas ha en längre frånvaro från förvärsarbete, varför föräldrapenning eller sjukpenning i dessa fall inte räknas som självförsörjningsgrundande inkomst.

¹³ Konsumentverkets beräkningar av skäliga levnadskostnader för 2024 visar att ett ensamhushålls inkomster behöver uppgå till 17 172 kr/månad efter skatt för att täcka skäliga levnadskostnader.

¹⁴ Det är fullt möjligt att leva på en inkomst som är lägre än självförsörjningsinkomsten. T.ex. ligger nivån för ekonomiskt bistånd lägre. Målet för självförsörjning är dock främst menat att användas som ett mått på etablering på arbetsmarknaden. Vid en inkomstnivå på tre inkomstbasbelopp bedöms individer mellan 20 och 64 år vara så pass etablerade på arbetsmarknaden alternativt ha så pass hög annan egen (likvärdig) inkomst att de kan klassificeras som självförsörjande.

På ett övergripande plan följer andelen självförsörjande ett tydligt livscykelmönster (se diagram 3.3). Bland unga (20–29 år) är andelen självförsörjande låg. Det är en period i livet då många studerar och ännu inte har etablerat sig på arbetsmarknaden. Andelen självförsörjande ökar med stigande ålder och uppgick 2022 som högst till 84 procent bland individer i åldern 45–49 år.

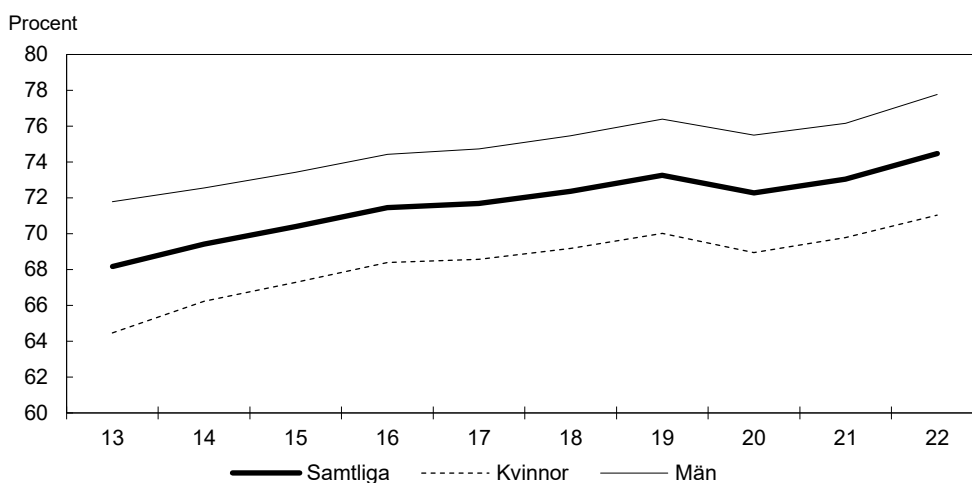
Diagram 3.3 Andel självförsörjande, ej självförsörjande respektive heltidsstuderande 2022, efter ålder

Källor: Statistiska centralbyrån (STAR) och egna beräkningar.

Andelen självförsörjande har, med undantag för en kortvarig nedgång 2020 i samband med utbrottet av covid-19, ökat kontinuerligt de senaste tio åren (se diagram 3.4). Ökningen har varit något snabbare bland män än bland kvinnor. Flera faktorer ligger bakom ökningen. En delförklaring är att sysselsättningsgraden i åldersgruppen 20–64 år ökade mellan 2013 och 2022, och det hade i sin tur en positiv effekt på andelen självförsörjande. Ökningen var särskilt påtaglig bland utrikes födda, i synnerhet bland utrikes födda män. Mellan 2013 och 2022 ökade sysselsättningsgraden från 59 till 66 procent för individer födda utanför Europa och från 73 till 82 procent för individer födda i Europa. En annan förklaring till att andelen självförsörjande har ökat är att deltidarbete bland kvinnor minskade mellan 2013 och 2022. Det har bidragit till att fler kvinnor har hamnat över inkomstgränsen för att klassificeras som självförsörjande.

Diagram 3.4 Andel självförsörjande

Anm.: Beräkningarna avser individer 20–64 år.

Källor: Statistiska centralbyrån (STAR) och egna beräkningar.

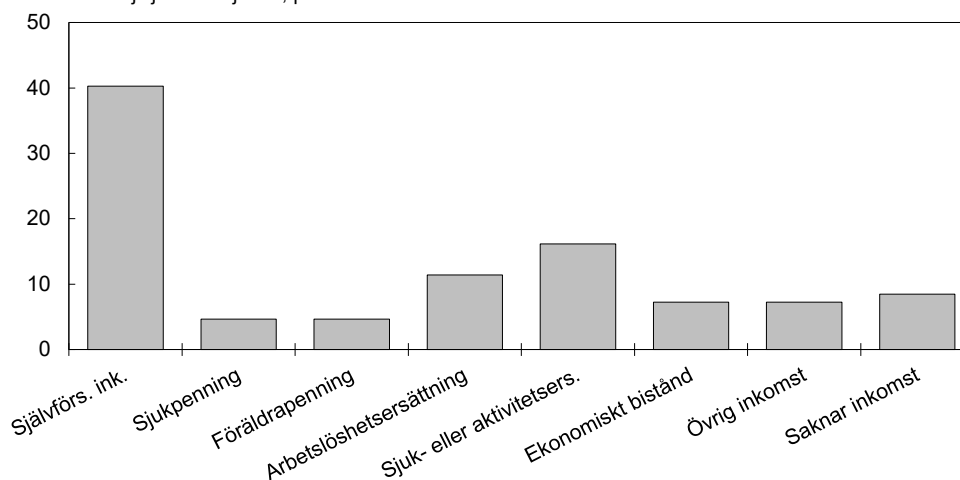
Ej självförsörjande är en heterogen grupp

År 2022 var knappt 1,2 miljoner individer (20 procent) i åldern 20–64 år ej självförsörjande. Det är en heterogen grupp, och individers förutsättningar att bli självförsörjande varierar. En del saknar eller har låg självförsörjningsgrundande inkomst under kortare perioder till följd av t.ex. arbetslöshet eller tillfällig sjukdom. För andra handlar det om ett mer permanent tillstånd, som kan vara av både frivillig och ofrivillig karaktär. Exempelvis bedöms den som har beviljats sjukersättning stadigvarande ha nedsatt arbetsförmåga i förvärsarbeten på hela arbetsmarknaden.

Genom att dela in individerna i grupper efter huvudsaklig inkomstkälla ges en överblick över orsakerna till att individer inte är självförsörjande (se diagram 3.5). Runt 40 procent av de individer som 2022 klassificerades som ej självförsörjande hade sin huvudsakliga inkomst från de inkomstslag som räknas som självförsörjningsgrundande inkomst (löneinkomst, inkomst från kapital m.m.).¹⁵ Bland dessa var en majoritet yngre än 40 år, och unga 20–24 år var särskilt överrepresenterade. Över hälften av individerna som inte var självförsörjande hade någon form av ekonomiskt stöd som huvudsaklig inkomstkälla. Den största gruppen var individer med sjuk- eller aktivitetsersättning. Äldre individer (50–64 år) var tydligt överrepresenterade i denna grupp. En annan stor grupp var arbetslösa som hade någon form av arbetslöshetsersättning som huvudsaklig inkomst. Omkring 8 procent av de som klassificerades som ej självförsörjande saknade helt inkomster. Den övervägande delen av denna grupp, ca 70 procent, var utrikes födda.¹⁶

Diagram 3.5 Individer klassificerade som ej självförsörjande grupperade efter huvudsaklig inkomstkälla 2022

Andel av alla ej självförsörjande, procent

Anm.: Med huvudsaklig inkomstkälla avses det inkomstslag som står för den största delen av en individs inkomster. I Övrig inkomst ingår bl.a. barnbidrag, underhållsstöd, pension och olika bostadsersättningar. Könsuppdelad statistik finns i redogörelsens diagrambilaga (se diagram a.1).

Källor: Statistiska centralbyrån (STAR) och egna beräkningar.

Mer än var tredje utrikes född är inte självförsörjande

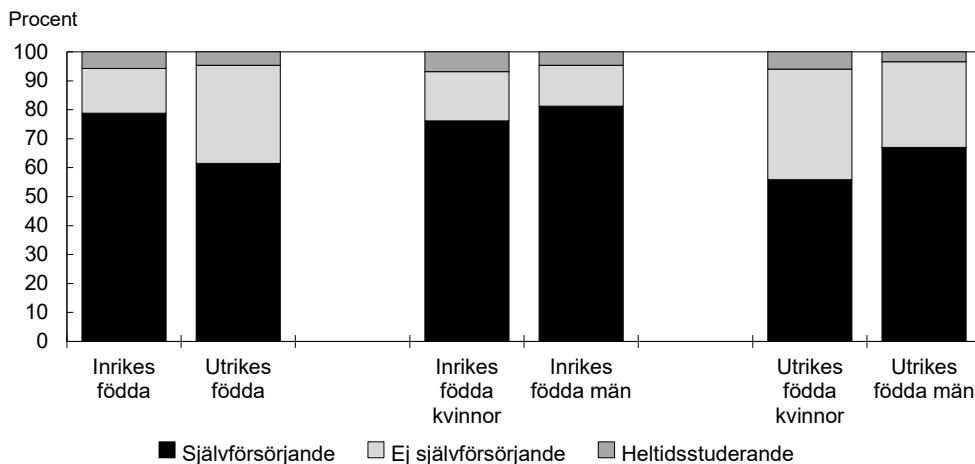
En grupp som har svårare att etablera sig på arbetsmarknaden än andra grupper, och som är tydligt överrepresenterade bland ej självförsörjande, är utrikes födda kvinnor och män. År 2022 var ca 34 procent, eller knappt 500 000 av samtliga ca 1,4 miljoner utrikes födda i förvärsaktiv ålder 20–64 år, inte självförsörjande (se diagram 3.6). Bland inrikes födda var andelen som inte var självförsörjande avsevärt lägre,

¹⁵ För de flesta handlade det om inkomst från arbete. Endast en liten andel hade inkomst från kapital som huvudsaklig inkomst.

¹⁶ I denna grupp finns sannolikt individer som är folkbokförda i Sverige, men som i praktiken har lämnat landet.

ca 16 procent. Utrikes födda kvinnor är i högre grad än utrikes födda män inte självförsörjande.

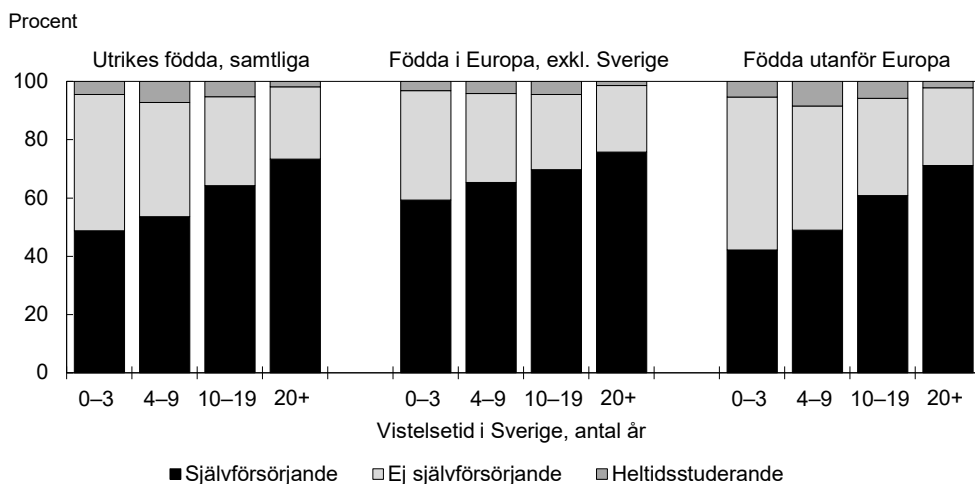
Diagram 3.6 Självförsörjningsstatus bland inrikes respektive utrikes födda 2022

Källor: Statistiska centralbyrån (STAR) och egna beräkningar.

Utrikes födda är en heterogen grupp. Gruppen rymmer allt ifrån arbetskraftsinvandrare från våra nordiska grannländer, med en sysselsättningsgrad i linje med inrikes födda, till flyktingar med betydligt lägre sysselsättningsgrad. Andelen självförsörjande varierar därför mycket mellan olika grupper av utrikes födda. Exempelvis har de som har bott en kort tid i Sverige en väsentligt lägre sysselsättningsgrad, och därmed också en lägre andel självförsörjande, än de som har bott i landet en längre tid (se diagram 3.7). Individer födda utanför Europa har en lägre andel självförsörjande än individer födda i Europa. Skillnaden i andelen självförsörjande jämfört med inrikes födda minskar med antal år i Sverige, men skillnaden är inte helt utjämnad efter en vistelsetid på 20 år. I gruppen utrikes födda med en vistelsetid i Sverige som överstiger 20 år var det 2022 ca 25 procent som inte var självförsörjande, vilket var ca 9 procentenheter fler än bland inrikes födda. Bland dessa var andelen något högre för individer födda utanför Europa (27 procent) än för individer födda i Europa (23 procent).

Diagram 3.7 Självförsörjningsstatus bland utrikes födda 2022, efter födelseregion och antal år i Sverige

Anm.: Könsuppdelad statistik finns i redogörelsens diagrambilaga (se diagram a.2 och diagram a.3).

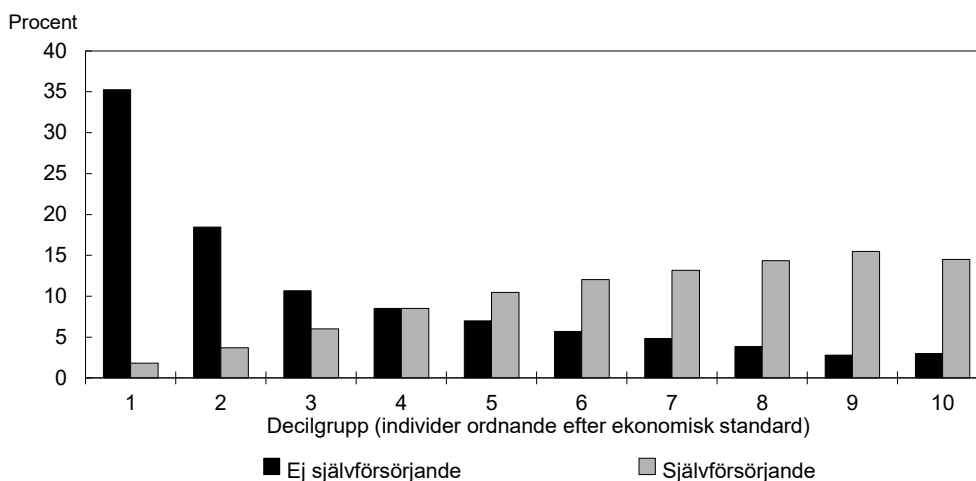
Källor: Statistiska centralbyrån (STAR) och egna beräkningar.

Självförsörjningsmättet är inte ett mått på ekonomisk standard

Det bör slutligen understrykas att måttet på självförsörjning inte har en direkt koppling till individers levnadsstandard. I den inkomst som ligger till grund för självförsörjningsmättet ingår bara individens egna inkomster från arbete, kapital och vissa arbetsrelaterade transfereringar. Det bredare inkomstbegreppet ekonomisk standard baseras på hushållets samlade inkomster. Det inkluderar en eventuell partners inkomster och alla sorters transfereringsinkomster. Dessutom beaktas stordriftsfördelar och hur många som ska försörjas på familjens inkomster.

I diagram 3.8 har individer i åldersgruppen 20–64 år som betraktas som ej självförsörjande sorterats till den inkomstgrupp de tillhör med inkomstbegreppet ekonomisk standard. Skillnaden mellan inkomstbegreppen gör att individer som inte betraktas som självförsörjande kan ha en förhållandevis hög ekonomisk standard. Så är t.ex. fallet om individen själv har låg självförsörjningsgrundande inkomst, men en sammanboende partner har höga inkomster. Ungefär 20 procent av gruppen ej självförsörjande hade 2022 en ekonomisk standard som placerade dem i den övre halvan av inkomstfördelningen. Merparten av gruppen ej självförsörjande befann sig dock i någon av de två nedersta inkomstgrupperna.

Diagram 3.8 Självförsörjande och ej självförsörjande 2022, fördelade över inkomstgrupper

Källor: Statistiska centralbyrån (STAR) och egna beräkningar.

Omvänt är personer som betraktas som självförsörjande tydligt överrepresenterade i den övre delen av inkomstfördelningen. Endast en mindre del, ca 5 procent, återfanns 2022 i någon av de två lägsta inkomstgrupperna. Till gruppen som kan ha låg ekonomisk standard trots att de är självförsörjande hör t.ex. ensamstående föräldrar med låg inkomst och hög försörjningsbörda.

4 Pensionärernas ekonomiska situation

Pensionärer är en heterogen grupp. Vissa är i behov av samhällets grundskydd, medan andra har en ekonomisk standard som ligger långt över genomsnittet för hela befolkningen. Denna variation beror på skillnader i flera faktorer. En stor del förklaras av skillnader i arbetsinkomstens storlek under de förvärvsaktiva åren. Att arbeta heltid i många år bidrar till en högre ekonomisk standard senare i livet, liksom att ha haft en högre månadslön. Tjänstepensionen, som är en viktig inkomstkälla för många pensionärer, varierar i omfattning inom pensionärskollektivet. Det gäller även kapital-

inkomsterna. Hushållets sammansättning och de inkomster som en eventuell partner bidrar med har också stor betydelse för den enskildes ekonomiska standard.

Detta avsnitt belyser pensionärernas ekonomiska situation. Begreppet pensionär var tidigare tydligt förknippat med pensionsåldern, som i det gamla ATP-systemet var 65 år. Det faktum att det inte längre finns en fast pensionsålder, och att fler och fler kombinerar pension och yrkesarbete, innebär att definitionen av vem som är pensionär inte längre är lika självklar. Pensionär är något individer kan vara samtidigt som de fortsätter att arbeta. I dag kan allmän pension tas ut från 63 år. Med pensionärer avses i detta avsnitt personer som tagit ut allmän pension (helt eller delvis) eller erhållit äldreförsörjningsstöd.

Fler kombinerar pension och arbete

Pensionärer som kombinerar pension med arbete brukar kallas jobbonärer. Mellan 2003 och 2022 fördubblades antalet jobbonärer, från 280 000 till 590 000 personer (se tabell 4.1). Ökningen var som kraftigast under åren 2003–2010. Under dessa år ökade jobbonärernas andel av det totala antalet pensionärer från 19 till 27 procent. Sedan 2010 har antalet jobbonärer ökat i ungefär samma takt som det totala antalet pensionärer.

Tabell 4.1 Jobbonärer respektive pensionärer som inte arbetar, 63 år och äldre

Antal personer och andel av totala antalet pensionärer (procent)

	Antal 2003	Andel 2003	Antal 2010	Andel 2010	Antal 2022	Andel 2022
Jobbonärer	280 000	19	450 000	27	590 000	27
Pensionärer som inte arbetar	1 220 000	81	1 240 000	73	1 560 000	73
Pensionärer totalt	1 500 000	100	1 690 000	100	2 150 000	100

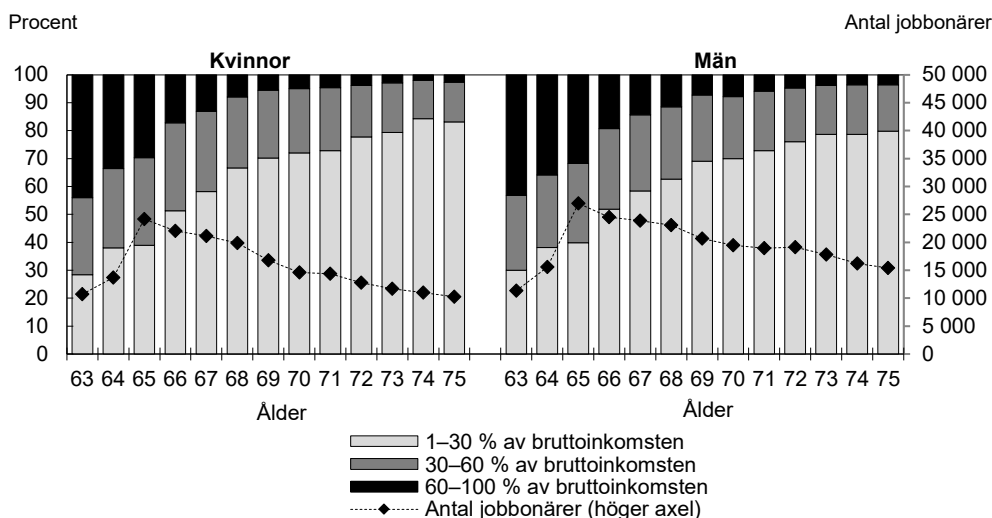
Anm.: Höjningen av lägsta ålder för uttag av allmän ålderspension 2020 och 2023 gör att den potentiella populationen av pensionärer förändras över tid. För jämförbarhet över tid studeras populationen 63 år och äldre för åren 2003, 2010 och 2022.

Källor: Statistiska centralbyrån (STAR) och egna beräkningar.

De flesta pensionärer som fortsätter arbeta tar ut hel inkomstpension. Bland 63-åringarna var det 2022 drygt 90 procent av jobbonärerna som tog ut hel pension. För personer 65 år eller äldre ökar andelen som tar ut hel inkomstpension ytterligare och vid 68 års ålder har nästan alla pensionärer som fortsätter arbeta hel inkomstpension.

De flesta jobbonärer arbetar relativt lite. I diagram 4.1 har 2022 års jobbonärer delats in i tre olika grupper efter arbetsinkomstens andel av den totala bruttoinkomsten. För de yngre jobbonärerna utgör arbetsinkomsten ofta en relativt stor del av bruttoinkomsten. Betydelsen av arbetsinkomsten avtar dock med stigande ålder. Vid 66 års ålder är arbetsinkomsten det dominerande inkomstslaget för ca 20 procent av jobbonärerna. Bland 70-åringarna är motsvarande andel knappt 5 procent.

I alla åldrar är det fler män än kvinnor som är jobbonärer. Män fortsätter också i högre grad än kvinnor att arbeta längre upp i åldrarna. Andelen män bland jobbonärerna ökar därför med stigande ålder. År 2022 utgjordes gruppen 75-åriga jobbonärer av ca 60 procent män och 40 procent kvinnor.

Diagram 4.1 Arbetsinkomstens betydelse för jobbonärernas bruttoinkomst 2022

Anm.: Kapitalinkomster har exkluderats från bruttoinkomsten i detta diagram.

Källor: Statistiska centralbyrån (STAR) och egna beräkningar.

Ökningen av antalet personer som kombinerar pension med arbete kan förklaras av flera olika faktorer. En viktig del är pensionärernas hälsa. Dagens äldre har en påtagligt bättre hälsa än tidigare generationer. Innovationer har lett till ett skifte från fysiskt tunga arbeten till mer automatiserade produktionsprocesser med större inslag av mekaniska hjälpmedel. Samtidigt har utbildningsnivån hos de äldre höjts och en mindre andel av de äldre arbetar i dag med fysiskt tunga arbeten.

Utöver de förändringar som skett på arbetsmarknaden har det sedan 2003 även gjorts förändringar i skattesystemet som gör det mer lönsamt för äldre att arbeta, oavsett om de börjat ta ut pension eller inte. Ett förhöjt jobbskatteavdrag har införts för äldre. Det har också blivit billigare att anställa äldre genom lägre sociala avgifter. Från och med det år arbetstagaren är 66 år vid årets ingång betalar arbetsgivaren endast ålderspensionsavgiften och slipper betala andra sociala avgifter.

Högre pensioner, men också ökade arbets- och kapitalinkomster

Mellan 2003 och 2022 ökade pensionärernas genomsnittliga bruttoinkomst, uttryckt i fasta priser, med ca 55 procent (se diagram 4.2). En rad olika faktorer har bidragit till denna utveckling. En viktig förklaring finns i den kontinuerliga förändringen av pensionärskollektivets sammansättning över tid. Yngre pensionärer som tillkommer har i genomsnitt högre pensionsinkomster än äldre pensionärer som lämnar pensionärskollektivet.¹⁷ Det gäller inte minst tjänstepensionen. Fler personer får i dag tjänstepension än i början av 2000-talet. Nya avtal ger större avsättning till tjänstepensioner och den starka reallöneutvecklingen har inneburit att ersättningen från tjänstepensionen har ökat.

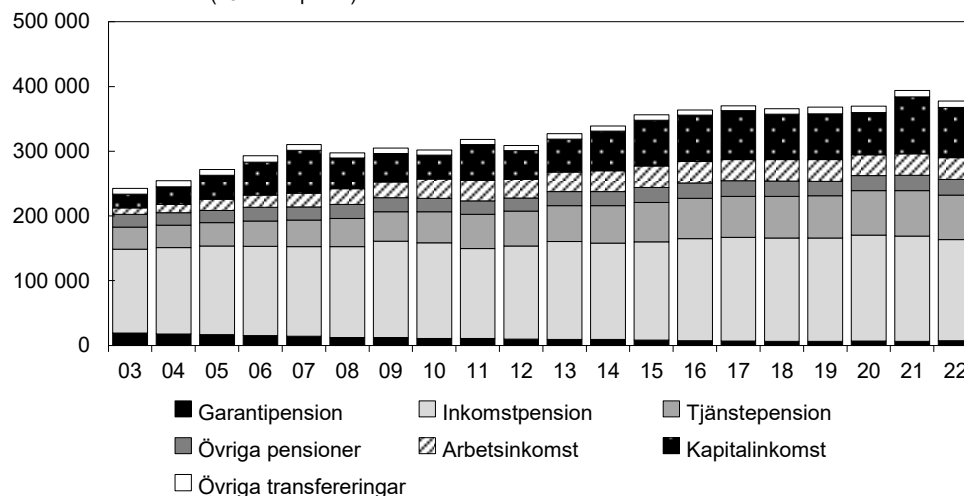
Att fler kombinerar arbete och pension påverkar också pensionärernas inkomster. Arbetsinkomster har därmed kommit att utgöra en allt större andel av pensionärernas samlade inkomster. Även kapitalinkomsterna har spelat en viktig roll för pensionärernas inkomstutveckling. Kapital ackumuleras i regel med stigande ålder, och för de som tar med sig kapitaltillgångar från de förvärvsaktiva åren fortsätter dessa ofta att växa

¹⁷ Effekten är tydligast för kvinnor, där det ökade arbetskraftsdeltagandet sedan 1970-talet är en viktig förklaring till utvecklingen. Det innebär att fler kvinnor i de yngre pensionärgenerationerna har arbetat och tjänat ihop till inkomstpension, medan många av de äldre generationernas kvinnor helt eller delvis försörjs av pensionssystemets grundskydd.

under tiden som pensionär. Pensionärer har därför i många fall större kapitaltillgångar, och därmed högre kapitalinkomster, än den förvärvsaktiva delen av befolkningen.

Diagram 4.2 Pensionärernas genomsnittliga bruttoinkomst, uppdelad på olika inkomstslag

Medelinkomst i kronor (2022 års priser)

Anm.: Könsuppdelad statistik finns i redogörelsens diagrambilaga (se diagram a.4).

Källor: Statistiska centralbyrån (STAR) och egna beräkningar.

Förutom ökade inkomster har även förändringar i skattesystemet haft en positiv effekt på pensionärernas ekonomiska situation. Sänkta skatter för pensionärer har, både genom det förhöjda grundavdraget och det förhöjda jobbskatteavdraget, bidragit till att pensionärernas individuella disponibla inkomst i genomsnitt har ökat mer än bruttoinkomsten.

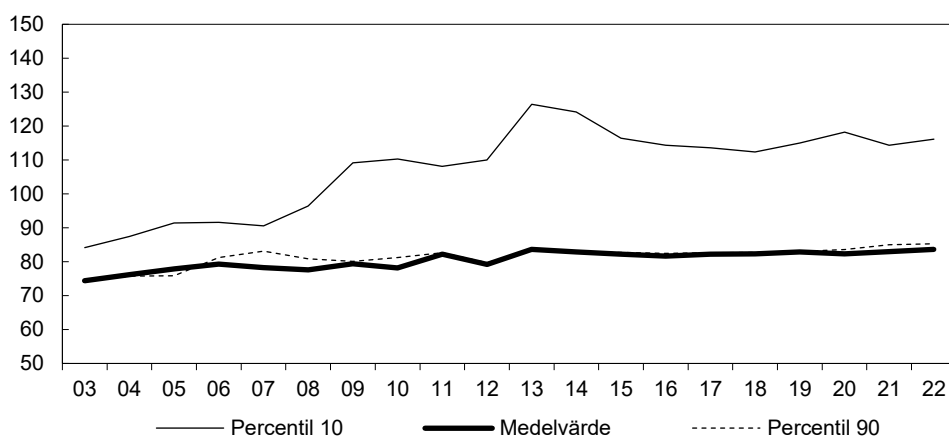
Den senaste tjugårsperioden har pensionärskollektivet haft en bättre inkomstutveckling än övriga i befolkningen

Pensionärer har i genomsnitt lägre individuell disponibel inkomst än övriga i den vuxna befolkningen (20 år och äldre). De senaste 20 åren har dock den disponibla inkomsten ökat snabbare för pensionärer än för den övriga befolkningen. För pensionärer var ökningen närmare 70 procent, medan ökningen för den övriga befolkningen låg på ca 50 procent. Mellan 2003 och 2022 ökade därför pensionärernas genomsnittliga disponibla inkomst som andel av genomsnittet för övriga i befolkningen från 74 till 84 procent (se diagram 4.3). Förskjutningen av relativinkomster inträffade i huvudsak under den första hälften av perioden (2003–2012). Den senaste tioårsperioden har den genomsnittliga disponibla inkomsten ökat i ungefär samma takt för pensionärer som för övriga i befolkningen.

I diagram 4.3 har pensionärer respektive övriga ordnats i två separata fördelningar efter storleken på den disponibla inkomsten. Den tionde percentilen avser den inkomst som avgränsar de 10 procent som har lägst inkomst i respektive fördelning. Den mest påtagliga förändringen av relativinkomster mellan pensionärer och övriga har skett bland personer med låga inkomster. År 2003 hade en pensionär med låga inkomster (tionde percentilen) 84 procent av inkomsten för en låginkomsttagare (tionde percentilen) bland övriga i befolkningen. År 2022 hade pensionären med låga inkomster i stället 16 procent högre disponibel inkomst än låginkomsttagaren i den övriga befolkningen.

Diagram 4.3 Pensionärernas relativa inkomstutveckling

Disponibel inkomst för pensionärer i relation till disponibel inkomst för den övriga befolkningen, procent

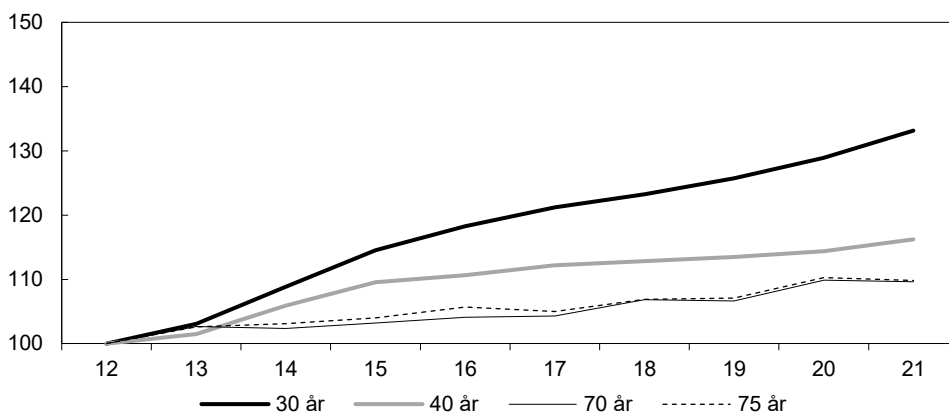

Källor: Statistiska centralbyrån (STAR) och egna beräkningar.

En viktig förklaring till pensionärernas inkomstutveckling är, som nämnts ovan, den kontinuerliga förändringen i pensionärsgruppens sammansättning. Äldre pensionärer ersätts successivt av yngre med högre pensionsinkomster. För de som redan har gått i pension har inkomstutvecklingen däremot varit svagare i förhållande till den övriga befolkningen. En illustration av detta ges i diagram 4.4. Här har inkomsterna för olika åldersgrupper följts under tio år (2012–2021). De två första grupperna består av personer som var 30 respektive 40 år vid periodens början. Den tredje och fjärde gruppen består av personer som var 70 respektive 75 år och pensionärer vid periodens början. För de båda pensionärsgруппerna ökade den disponibla inkomsten med i genomsnitt knappt 10 procent under perioden, medan grupperna i förvärsaktiv ålder, i synnerhet 30-åringarna, hade en snabbare inkomstutveckling.¹⁸ Att inkomster för personer som redan har gått i pension utvecklas svagare än för personer i förvärsaktiv ålder är en konsekvens av hur pensionerna indexeras. Inkomstpensionen räknas upp i takt med de pensionsgrundande inkomsterna i befolkningen minus den s.k. förskottsrentan¹⁹, vilket till sin konstruktion är lägre än löneutvecklingen, medan garantipensioner följer den allmänna prisutvecklingen.

Diagram 4.4 Utvecklingen av disponibel inkomst för olika åldersgrupper

Index 2012 = 100

Källor: Statistiska centralbyrån (STAR) och egna beräkningar.

¹⁸ När beräkningen av genomsnittlig disponibel inkomst görs för samtliga pensionärer, dvs. när sammansättningen av pensionärskollektivet förändras år efter år, ökade den genomsnittliga disponibla inkomsten med 30 procent mellan 2012 och 2021.

¹⁹ Inkomstpension och tilläggspension räknas upp genom s.k. följksamhetsindexering. Detta innebär att de normalt räknas upp i takt med den genomsnittliga pensionsgrundande inkomsten minus den s.k. förskottsrentan på 1,6 procentenheter.

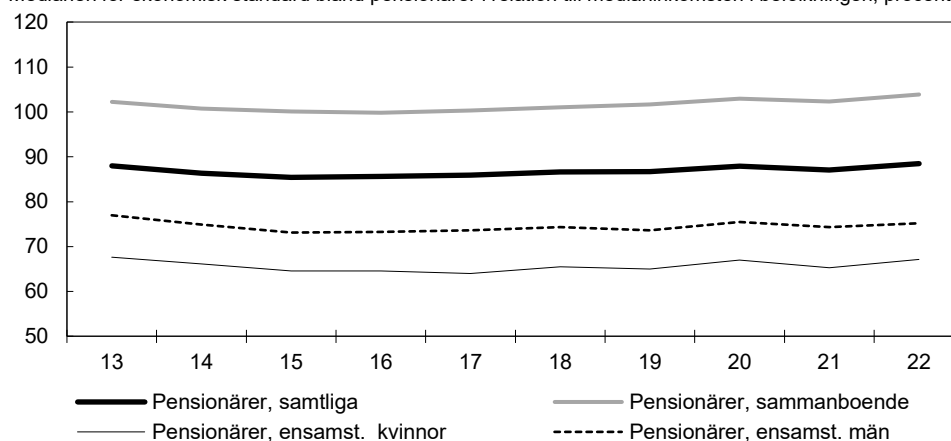
Betydande skillnader i ekonomisk standard mellan olika pensionärshushåll

Hittills i avsnittet har redovisningen av inkomster fokuserat på individernas individuella inkomster. I detta delavsnitt används det bredare inkomstbegreppet ekonomisk standard, där hushållets samlade inkomster, stordriftsfördelar och hur många som ska försörjas på familjens inkomster har betydelse för levnadsstandarden.

Pensionärer har i genomsnitt även lägre ekonomisk standard än befolkningen som helhet. År 2022 hade medianinkomsttagaren i pensionärskollektivet 12 procent lägre ekonomisk standard än medianinkomsttagaren i befolkningen (se diagram 4.5). Den senaste tioårsperioden har medianpensionärens ekonomiska standard ökat med ca 10 procent. Det är ungefär samma ökning som för medianinkomsttagaren i den totala befolkningen. Därmed har pensionärernas relativa ekonomiska standard i förhållande till befolkningen som helhet varit i stort sett konstant de senaste tio åren.

Diagram 4.5 Pensionärernas relativa ekonomiska standard

Medianen för ekonomisk standard bland pensionärer i relation till medianinkomsten i befolkningen, procent

Källor: Statistiska centralbyrån (STAR) och egna beräkningar.

Sammanboende pensionärer har i genomsnitt något högre ekonomisk standard än befolkningen som helhet, och drygt 40 procent högre ekonomisk standard än ensamstående pensionärer. Ensamstående kvinnor har i genomsnitt ca 10 procent lägre ekonomisk standard än ensamstående män. Pensionssystemet är utformat så att pensionen främst ska spegla tidigare arbetsinkomster. Eftersom det finns skillnader mellan kvinnor och män under arbetslivet kommer det också att finnas skillnader mellan kvinnor och män när de har gått i pension. Det finns även demografiska skäl till att kvinnor har lägre pensioner än män. Kvinnor lever i genomsnitt längre än män och pensionerna är generellt sett lägre för äldre pensionärer. Skillnaden i ekonomisk standard förstärks också av att fler män än kvinnor är jobbonärer (diagram 4.1 ovan) och av att män i genomsnitt har högre kapitalinkomster än kvinnor.

Äldre pensionärer har i genomsnitt lägre ekonomisk standard än yngre pensionärer. Det finns flera orsaker till att den ekonomiska standarden sjunker med stigande ålder. Den ekonomiska tillväxten har inneburit att äldre generationer har haft lägre inkomster i reala termer, och därmed ett reellt lägre pensionsintjänande, än yngre generationer. Dessutom betalas inkomstpensionen ut med ett förskott som innebär att pensionen blir högre den första tiden som pensionär. Detta sker dock på bekostnad av att den årliga indexeringen blir lägre. Vidare väljer många att ta ut tjänstepensionen de första åren som pensionär i stället för livsvarigt. Därutöver ökar andelen ensamstående med stigande ålder. Ensamstående pensionärer har ofta lägre ekonomisk standard än sammanboende.

År 2022 levde 4,6 procent av samtliga i befolkningen i ett hushåll där den disponibla inkomsten inte räckte till en tänkt nödvändig baskonsumtion (se diagram 3.1 ovan). Andelen är lägre för pensionärer än för befolkningen i stort. Exempelvis var det 2022 mindre än 1 procent av de sammanboende i åldersgruppen 65 år och äldre som hade låg inkomststandard. Bland ensamstående äldre var andelen runt 2 procent.²⁰ En förklaring till att pensionärer är underrepresenterade bland personer med låg inkomststandard är att grundskyddet för pensionärer ligger på en nivå som gör att få pensionärer befinner sig i den allra nedersta delen av inkomstfördelningen. Nästan alla pensionärer har därför inkomster som räcker till för att betala nödvändiga omkostnader.

Mer arbete före pensionen har för många en begränsad effekt på den disponibla inkomsten som pensionär

Pensionssystemet bygger på livsinkomstprincipen där den inkomstgrundade pensionen baseras på inkomsterna under hela arbetslivet. Tanken är att pensionärer i genomsnitt ska få tillbaka lika mycket som har betalats in i avgifter. Så blir det också om man uppnår förväntad medellivslängd. Lever man längre får man ut mer och lever man kortare får man ut mindre. Att pensionen därigenom speglar de inkomster som pensionärer har haft under arbetslivet ger incitament att arbeta under den yrkesaktiva delen av livet.

Ett pensionssystem som enbart bygger på livsinkomstprincipen ger dock ingen eller låg pension för personer som har arbetat lite eller inte alls. Därför finns ett skyddsnet inom ramen för pensionssystemet som tillhandahåller en grundläggande inkomstrygghet för alla pensionärer. Det innebär dock att drivkrafterna till arbete försvagas. Därför är det viktigt att grundskyddet utformas så att pensionssystemet som helhet ändå uppmuntrar till arbete under den yrkesverksamma delen av livet.

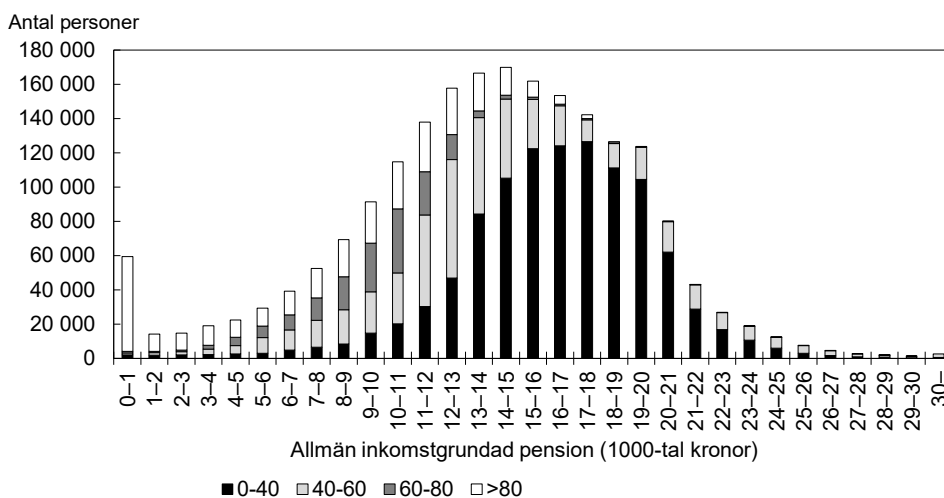
Ett sätt att analysera drivkrafterna till arbete i pensionssystemet är att studera i vilken utsträckning den disponibla inkomsten för dagens pensionärer skulle ha ökat om de hade haft högre arbetsinkomster under de yrkesverksamma åren och därmed fått en högre inkomstgrundad pension. Marginaleffekten, som den har beräknats i detta avsnitt, anger hur stor andel av en ökad inkomstgrundad pension som faller bort i form av ökad skatt, avtrappning av garantipension, inkomstpensionstillägg och bostadstillägg. Av diagram 4.6 framgår marginaleffekterna vid olika nivåer av den allmänna inkomstgrundade pensionen. Närmare 80 procent av pensionärerna har en allmän inkomstgrundad pension i intervallet 10 000–22 000 kronor per månad. I den nedre delen av detta intervall, 10 000–15 000, är det relativt många som har en marginaleffekt högre än 60 procent. Det innebär att för en pensionär som hade tjänat in ytterligare 100 kronor i allmän inkomstgrundad pension under arbetslivet skulle den disponibla inkomsten som pensionär ha ökat med mindre än 40 kronor. De flesta med en allmän inkomstgrundad pension över 15 000 kronor per månad har en marginaleffekt som är lägre än 40 procent.

Pensionärer med ingen eller låg inkomstgrundad pension har ofta marginaleffekter omkring 100 procent. Det beror främst på att garantipensionen räknas av krona för krona mot en ökad inkomstgrundad pension. Bland personer med medelhög inkomstgrundad pension är det främst avtrappningen av bostadstillägget och inkomstpensionstillägget som skapar de höga marginaleffekterna. De flesta som har marginaleffekter över 80 procent har bostadstillägg. Personer med en marginaleffekt i intervallet 60–80 procent har oftast garantipension, men inte bostadstillägg. Individer med marginaleffekter i intervallet 20–40 procent har sällan garantipension eller bostads-

²⁰ Källa: Statistiska centralbyrån.

tillägg, utan i huvudsak inkomstgrundad allmän pension och tjänstepension. Marginaleffekterna uppkommer då i huvudsak genom skattesystemet.

Diagram 4.6 Marginala effekter för pensionärer 2022

Anm.: Könsuppdelad statistik finns i redogörelsens diagrambilaga (se diagram a.5 och diagram a.6).

Källor: Statistiska centralbyrån (STAR) och egna beräkningar.

Den sammantagna effekten av pensionssystemet, grundskyddet och skattesystemet innebär att drivkrafterna till arbete i ett pensionsperspektiv är svaga för personer med låga eller medelhöga inkomster. Mer arbete under yrkeslivet ger i dessa grupper små eller inga effekter på inkomsten som pensionär. De höga marginaleffekterna innebär att det s.k. respektavståndet, dvs. inkomstskillnaden mellan en pensionär som har arbetat under hela yrkeslivet med låga eller medelhöga inkomster och en pensionär som inte arbetat alls, blir litet. För personer med höga inkomster finns det dock goda incitament till arbete både i det allmänna pensionssystemet och i tjänstepensionen. Med det förhöjda jobbskatteavdraget för äldre finns dessutom mycket goda incitament att förlänga arbetslivet, och därmed förbättra sin pension ytterligare.

5 Effekter av regeringens politik

Avsnittet är uppdelat i två delar. Avsnitt 5.1 redogör för hur drivkrafterna till arbete har utvecklats under innevarande mandatperiod. I avsnitt 5.2 analyseras fördelnings-effekterna av de reformer som regeringen har genomfört.

5.1 Ekonomiska drivkrafter till arbete

Stärkta ekonomiska drivkrafter för personer som arbetar

För personer som har ett arbete mäts ofta de ekonomiska drivkrafterna till ett ökat arbetsutbud med den s.k. marginaleffekten. Marginaleffekten definieras som den del av en marginell inkomstökning som faller bort till följd av ökade skatter och avgifter samt minskade bidrag. Ju högre marginaleffekten är desto mindre blir nettobehållningen av en extra arbetsinsats.

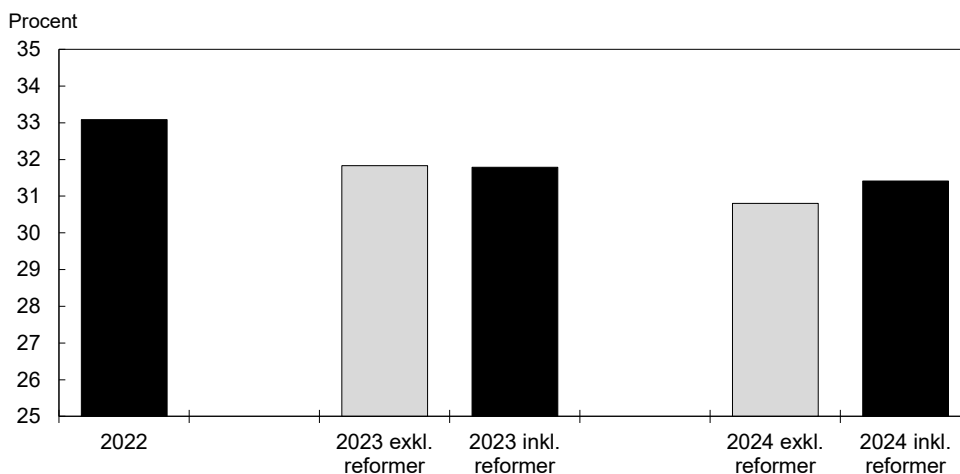
Den genomsnittliga marginaleffektens utveckling över tid bestäms inte bara av ändrade regler i skatte- och transfereringssystemen. Den påverkas även av den ekonomiska utvecklingen. Exempelvis leder stigande sysselsättning till att antalet personer med inkomstprövade bidrag minskar, vilket i sin tur sänker den genom-

snittliga margineffekten. Om ökade inkomster leder till att fler betalar statlig inkomstskatt tenderar i stället den genomsnittliga margineffekten att öka.

Den genomsnittliga margineffekten har minskat med ca 7 procentenheter de senaste 20 åren, och uppgick 2022 till ca 33 procent (se tabell a.1 i redogörelsens tabellbilaga).²¹ Minskningen kan främst kopplas till de förändringar i skattesystemet som genomfördes 2006–2014, t.ex. införandet av jobbskatteavdraget 2007 samt förstärkningarna av detta 2008–2010 och 2014. Mellan 2014 och 2022 låg den genomsnittliga margineffekten på en relativt stabil nivå, mellan 32 och 34 procent, med små upp- eller nedgångar under enskilda år.

Inkomstdata för 2023 och 2024 finns ännu inte tillgängliga. Modellberäkningar baserade på regeringens makroprognos för 2023 och 2024 visar dock att den genomsnittliga margineffekten förväntas sjunka 2023 och 2024 (se diagram 5.1). Den höga inflationen 2022 fick till följd att den automatiska uppräknings brytpunkten för statlig inkomstskatt blev ovanligt stor 2023. Antalet personer som betalar statlig inkomstskatt minskade därför 2023, vilket i sin tur förväntas ha lett till en lägre genomsnittlig margineffekt. Regeringens reformer 2023 bedöms däremot inte ha haft någon inverkan på den genomsnittliga margineffekten. Margineffekten väntas sjunka ytterligare 2024, bl.a. till följd av regeringens förstärkning av jobbskatteavdraget. Den pausade uppräknings skiktgränsen för statlig inkomstskatt gör dock att antalet personer som betalar statlig inkomstskatt ökar 2024. Den förväntade minskningen av den genomsnittliga margineffekten 2024 skulle således ha blivit ännu större utan denna reform.

Diagram 5.1 Genomsnittlig margineffekt

Anm.: Utfall 2022, framskrivna inkomstdata 2023 och 2024. De reformer som har beaktats finns redovisade i redogörelsens tabellbilaga (se tabell a.2).

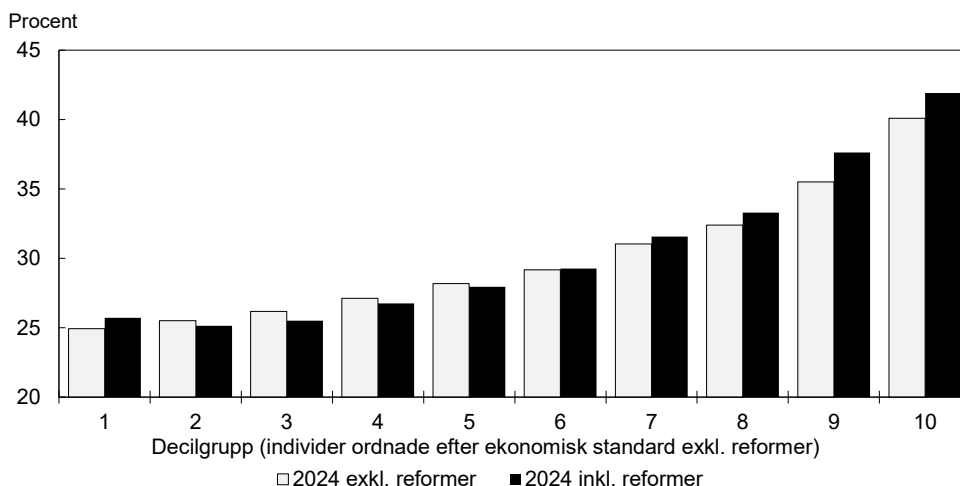
Källor: Statistiska centralbyrån (STAR) och egna beräkningar.

Sammantaget bedöms regeringens reformer 2023 och 2024 bidra till att den genomsnittliga margineffekten blir ca 0,6 procentenheter högre 2024 än vad den skulle ha blivit utan reformerna. Reformeffekten varierar dock väsentligt mellan olika inkomstgrupper (se diagram 5.2). För individer i den övre halvan av inkomstfördelningen dominerar effekten av att skiktgränsen för statlig inkomstskatt inte räknas upp 2024. Det innebär att den genomsnittliga margineffekten förväntas öka i detta inkomstskikt till följd av regeringens reformer. För individer i decilgrupp 2–5, där relativt få

²¹ Beräkningarna har gjorts med hjälp av mikrosimuleringsmodellen Fasit. För varje individ ökas löneinkomsten med 1 000 kronor per år. För sammanboende hålls den andra personens inkomst oförändrad. Därefter beräknas hur mycket hushållets disponibla inkomst förändras efter att skatter och transfereringar justerats till följd av löneökningen. De margineffekter som redovisas har beräknats för individer 20–64 år som inte har invandrat eller utvandrat under analysåret. I beräkningen av margineffekterna inkluderas inte heller personer som saknar löneinkomster eller personer som har företagarinkomst.

berörs av statlig inkomstskatt, dominerar i stället effekten av det förstärkta jobbskatteavdraget. I detta inkomstskikt, där många har en jämförelsevis svag förankring på arbetsmarknaden, väntas reformerna stärka de ekonomiska drivkrafterna till arbete. Allra längst ned i fördelningen, i decilgrupp 1, bidrar det förlängda och förstärkta tillfälliga tillägget till bostadsbidraget till en ökning av den genomsnittliga marginal-effekten.

Diagram 5.2 Genomsnittlig margineffekt i olika inkomstgrupper 2024, med och utan regeringens reformer under mandatperioden

Källor: Statistiska centralbyrån (STAR) och egna beräkningar.

Mer lönsamt att arbeta jämfört med att vara arbetslös

Det ekonomiska utbytet av att arbeta i förhållande till att vara arbetslös brukar ofta mätas med den s.k. ersättningsgraden. Ersättningsgraden beräknas i detta avsnitt som kvoten mellan hushållets disponibla inkomst när individen är arbetslös hela året och hushållets disponibla inkomst när individen arbetar heltid hela året.²² Ju lägre ersättningsgrad desto mer lönsamt är det att gå från arbetslöshet till arbete. På motsvarande sätt är det mer kostsamt att gå från arbete till arbetslöshet om ersättningsgraden är låg än om den är hög.

Den genomsnittliga ersättningsgraden vid arbetslöshet har sjunkit över tid, från ca 79 procent 2006 till omkring 74 procent 2022 (se tabell a.1 i redogörelsens tabellbilaga).²³ En orsak till nedgången är att ersättningen vid arbetslöshet inte har justerats upp i takt med löneutvecklingen. En annan orsak är den successiva utbyggnaden av jobbskatteavdraget, som har bidragit till att öka skillnaden i disponibel inkomst vid arbete respektive arbetslöshet. Nedgången bröts dock 2020 då ersättningsnivåerna i arbetslöshetsförsäkringen tillfälligt höjdes i samband med utbrottet av covid-19.

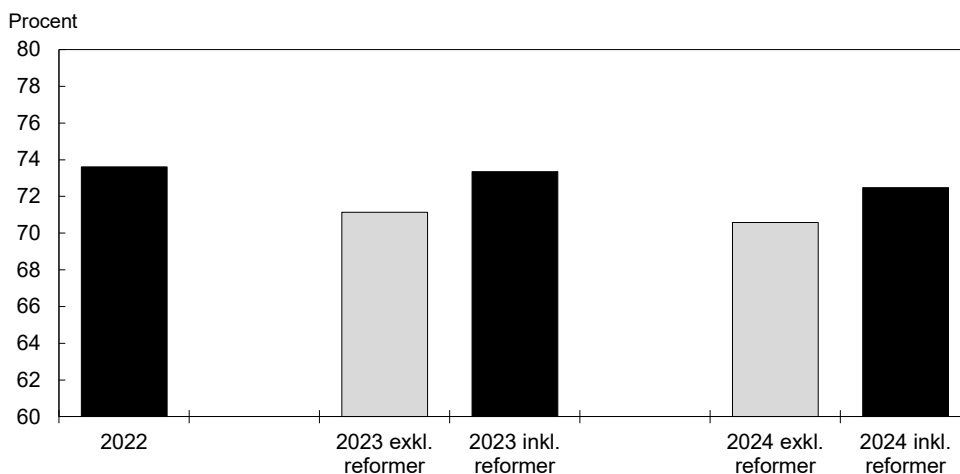
Modellsimuleringar med framskrivna inkomstdata visar att den genomsnittliga ersättningsgraden vid arbetslöshet förväntas sjunka 2023 och 2024 (se diagram 5.3). En förklaring till detta är att taket i arbetslöshetsförsäkringen ligger kvar på samma

²² Den ersättning som individer får vid arbetslöshet kan omfatta allt från inkomstrelaterad ersättning från arbetslöshetsförsäkringen till behovsprövade ersättningar på hushållsnivå. Utöver ersättning från de offentliga systemen har många som är etablerade på arbetsmarknaden också rätt till kompletterande ersättningar via det kollektivavtal som gäller på arbetsplatsen och från inkomstförsäkringar som ingår i medlemsavgiften till de flesta fackförbund. Dessa ersättningar beaktas i beräkningarna. Vid beräkning av ersättningsgraden för en sammanboende person ingår partners inkomst i hushållsinkomsten. Partners inkomst antas vara densamma oavsett om analysindividen själv arbetar eller är arbetslös. Beräkningsmetoden beskrivs närmare i Finansdepartementets rapport Teknisk bilaga till Fördelningspolitisk redogörelse april 2024 på regeringen.se.

²³ Beräkning av ersättningsgrader har gjorts med mikrosimuleringsmoden Fasit för individer 20–64 år som har varit sysselsatta eller arbetssökande och som inte har invandrat eller utvandrat under analysåret. Ersättningsgrader har inte beräknats för personer med företagarinkomst. Beräkningar har gjorts för 2006 och för 2017–2024 (för 2007–2016 saknas för närvarande beräkningsunderlag).

nivå som 2022 samtidigt som lönerna i genomsnitt har fortsatt att öka. År 2024 väntas nedgången bli särskilt tydlig, då även förstärkningen av jobbskatteavdraget bidrar till att sänka den genomsnittliga ersättningsgraden.

Diagram 5.3 Genomsnittlig ersättningsgrad vid arbetslöshet

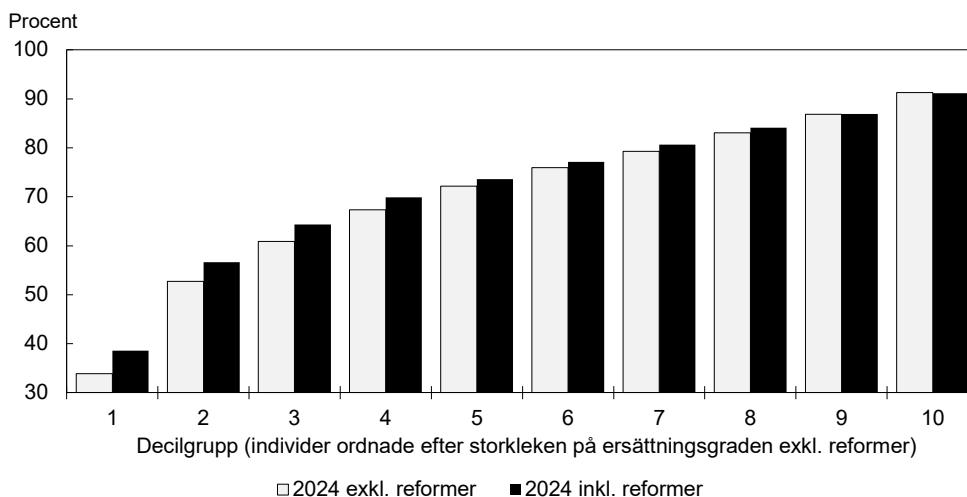

Anm.: Utfall 2022, framskrivna inkomstdata 2023 och 2024. De reformer som beaktas finns redovisade i redogörelsens tabellbilaga (se tabell a.2).

Källor: Statistiska centralbyrån (STAR) och egna beräkningar.

Av diagram 5.3 framgår att regeringens reformer 2023 och 2024 bedöms ha bidragit till att den genomsnittliga ersättningsgraden blir ca 2 procentenheter högre 2024 än vad den skulle ha blivit utan reformerna. Denna försvagning av drivkrafterna till arbete kan främst kopplas till beslutet att bibehålla de tillfälligt höjda ersättningsnivåer i arbetslöshetsförsäkringen som infördes 2020. Vid en återgång till 2019 års ersättningsnivåer skulle den genomsnittliga ersättningsgraden 2024 ha varit ca 2,3 procentenheter lägre. Reformerna bedöms främst bidra till att försvaga drivkrafterna för personer med låg ersättningsgrad, dvs. personer för vilka de ekonomiska drivkrafterna till arbete kan antas vara jämförelsevis starka (se diagram 5.4).

Diagram 5.4 Genomsnittlig ersättningsgrad vid arbetslöshet 2024, med och utan regeringens reformer under mandatperioden

Anm.: Till decilgrupp 1 hör den tiondel av urvalsindividerna som har lägst ersättningsgrad och till decilgrupp 10 hör den tiondel som har högst ersättningsgrad. Att ersättningsgraden definieras utifrån hushållets disponibla inkomst innebär att det kan finnas betydande avvikelser mellan ersättningsgraden och den kompensationsgrad som exempelvis gäller för personer som är berättigade till inkomstbaserad ersättning från arbetslöshetsförsäkringen. En person som får ersättning med 80 procent av den egna lönen före skatt kan ha en ersättningsgrad som är väsentligt högre än 80 procent om personen t.ex. har stora kapitalinkomster eller om personen har en partner med hög inkomst.

Källor: Statistiska centralbyrån (STAR) och egna beräkningar.

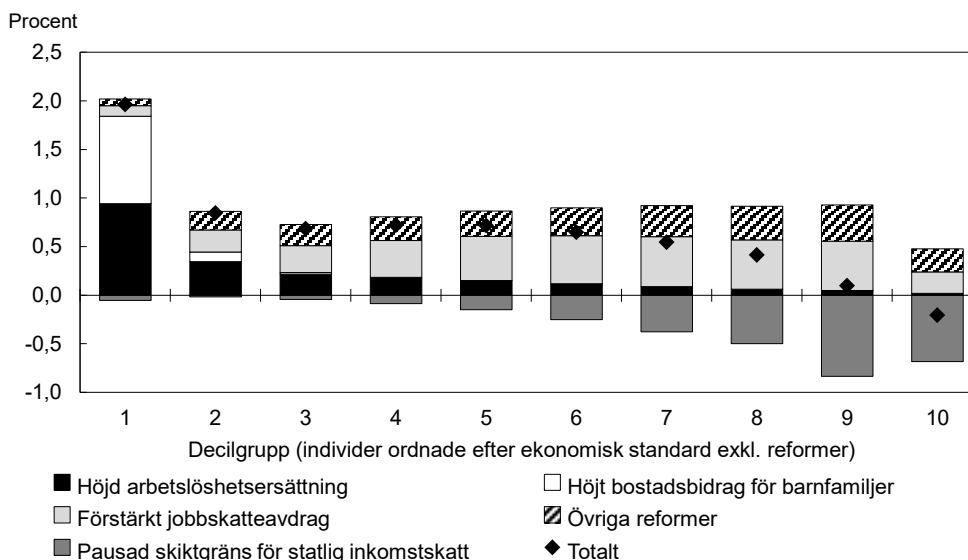
5.2 Fördelningseffekter av regeringens reformer

Inledningsvis redovisas hur regeringens reformer i skatte- och transfereringssystemen hittills under mandatperioden bedöms påverka individers ekonomiska standard, inkomstspridningen och andelen ekonomiskt utsatta. I en separat analys beaktas därefter vissa reformer som avser indirekta skatter och sänkningen av reduktionsplikten. Dessa har ingen direkt effekt på den disponibla inkomsten, men de påverkar individernas ekonomi genom att köpkraften förändras. Regeringen har under mandatperioden även genomfört satsningar på individuella välfärdstjänster. De ingår inte heller i den disponibla inkomsten, men de har betydelse för hushållens välbefinnande. För att ge en mer fullständig bild av reformernas fördelningseffekter analyseras därför i den avslutande delen hur välfärdssatsningarna fördelar sig på olika inkomstgrupper.

Reformer som påverkar ekonomisk standard har en tydligt utjämnande fördelningsprofil

Hushållens disponibla inkomster beräknas öka med ca 12 miljarder kronor 2024 till följd av regeringens åtgärder hittills under mandatperioden.²⁴ Den ekonomiska standarden i befolkningen bedöms i genomsnitt öka med 0,4 procent till följd av reformerna. Reformerna har olika fördelningsprofil, men sammantaget bedöms de ha en tydlig utjämnande profil (se diagram 5.5). Den ekonomiska standarden väntas, procentuellt sett, öka mest i den nedre delen av inkomstfördelningen och allra mest för den tiondel av befolkningen som har lägst ekonomisk standard. De reformer som bidrar mest till låginkomstprofilen är den höjda arbetslöshetsersättningen och det höjda bostadsbidraget för barnfamiljer. Förstärkningen av jobbskatteavdraget har däremot störst effekt på inkomsterna för personer i mitten av inkomstfördelningen. Den lägre reformeffekten i de översta inkomstgrupperna härrör från den pausade uträkningen av skiktgränsen för statlig inkomstskatt.

Diagram 5.5 Genomsnittlig effekt på ekonomisk standard i olika inkomstgrupper till följd av regeringens reformer under mandatperioden

Anm.: I diagrammet har individer ordnats efter den ekonomiska standard de skulle ha haft 2024 utan reformerna. De reformer som har beaktats finns redovisade i redogörelsens tabellbilaga (se tabell a.2).

Källor: Statistiska centralbyrån (STAR) och egna beräkningar.

²⁴ Beräkningarna har gjorts med mikrosimuleringsmodellen Fasit. Effekterna beräknas genom att individers förväntade ekonomiska standard 2024, simulerad utifrån 2024 års regelverk, jämförs med hur standarden skulle ha sett ut 2024 utan reformerna. Reformerna av mer tillfällig karaktär, som påverkade inkomsterna 2023 men inte 2024, omfattas därför inte av analysen. Det gäller t.ex. de elstöd som betalades ut under 2023. Beräkningarna är statistiska i den meningen att de inte beaktar eventuella beteendeförändringar som kan uppkomma till följd av förslagen.

Regeringens reformer bedöms bidra till en svag minskning av den samlade inkomstspridningen mätt med Gini-koefficienten (se tabell 5.1). Andelen med en ekonomisk standard under 60 procent av medianinkomsten och andelen med låg inkomststandard bedöms också minska något.

Tabell 5.1 Effekt på Gini-koefficienten och andelen ekonomiskt utsatta till följd av regeringens reformer

Andelar i procent och förändring av andelar i procentenheter

	2024 exkl. reformer	2024 inkl. reformer	Reformeffekt
Gini-koefficienten	0,315	0,313	-0,002
Andel med låg inkomststandard	4,6	4,4	-0,2
Andel under 60 procent av medianinkomsten	13,3	13,2	-0,1

Anm.: Se avsnitt 3.1 ovan för en närmare beskrivning av mättet låg inkomststandard.

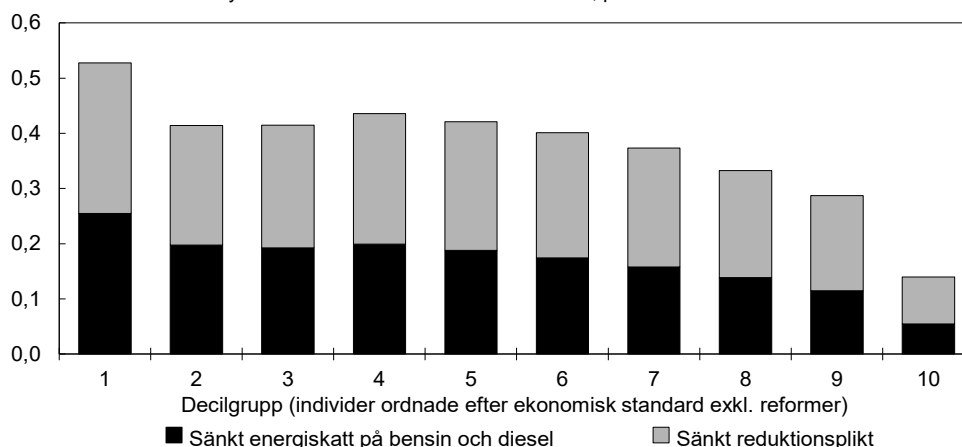
Källor: Statistiska centralbyrån (STAR) och egna beräkningar.

Förändrade indirekta skatter och sänkt reduktionsplikt har störst betydelse för individer i de lägre inkomstskikten

Regeringen har under mandatperioden även genomfört vissa förändringar av den indirekta beskattningen och andra åtgärder som inte påverkar hushållens ekonomiska standard. De påverkar dock individers ekonomi genom att inkomsternas köpkraft förändras. I diagram 5.6 redovisas fördelningseffekterna av sänkt energiskatt på bensin och diesel samt sänkt reduktionsplikt.²⁵ Reformerna förväntas leda till lägre drivmedelspriser, vilket därmed påverkar individernas konsumtionsmöjligheter.²⁶ I beräkningarna antas att förändringarna övervältras på priserna fullt ut, och att hushållens konsumtionsutrymme därmed ökar med 9 miljarder kronor. Konsumtionsutrymmet bedöms öka i alla inkomstgrupper, men reformerna har störst betydelse för individer i de lägre inkomstskikten. För individer i den nedersta tiondelen av inkomstfördelningen bedöms köpkraften, uttryckt som andel av den ekonomiska standarden, öka med i genomsnitt 0,3 procent.

Diagram 5.6 Genomsnittligt förändrat konsumtionsutrymme i olika inkomstgrupper till följd av ändrad indirekt beskattning

Förändrat konsumtionsutrymme som andel av ekonomisk standard, procent

Anm.: I diagrammet har individer ordnats efter den ekonomiska standard de skulle ha haft 2024 utan reformerna.

Källor: Statistiska centralbyrån (STAR) och egna beräkningar.

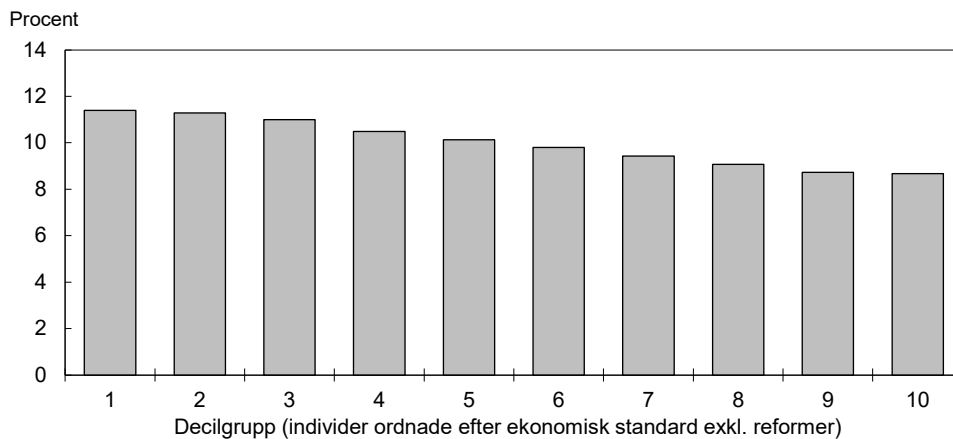
²⁵ Kostnaden för att uppfylla reduktionsplikten beräknas ligga omkring 13 öre per liter, exklusive mervärdesskatt, för varje procentenhet reduktionsplikt (prop. 2023/24:28). I beräkningarna antas att priset för konsumenterna, vilket är ett mycket osäkert antagande.

²⁶ I beräkningarna antas att hushållen inte förändrar sina konsumtionsmönster till följd av prisförändringarna. Vid lägre priser minskar då den del av den disponibla inkomsten som behöver reserveras för att betala för den aktuella varan eller tjänsten, vilket ökar konsumtionsutrymmet.

Välfärdssatsningar tillför mest ekonomiska resurser till personer i den nedre delen av inkomstfördelningen

Utöver de reformer som påverkar den disponibla inkomsten och köpkraften påverkas individers levnadsvillkor av reformer avseende individuella välfärdstjänster som vård, skola och omsorg. De satsningar som har genomförts under innevarande mandatperiod beräknas öka de individuella välfärdstjänsternas omfattning med 35 miljarder kronor 2024.²⁷ Välfärdssatsningarna bedöms tillföra ekonomiska resurser i alla inkomstgrupper, men de bedöms i högre grad tillfalla individer i den nedre än i den övre delen av inkomstfördelningen (se diagram 5.7).²⁸ Det är en konsekvens av att behovet och konsumtionen av välfärdstjänster är störst för barn och unga samt för de äldsta i befolkningen. Dessa grupper är överrepresenterade i den nedre delen av fördelningen.

Diagram 5.7 Andel av välfärdssatsningar under mandatperioden som tillfaller olika inkomstgrupper

Källor: Statistiska centralbyrån (STAR) och egna beräkningar.

²⁷ Den totala omfattningen av välfärdssatsningarna, uppdelat på olika områden, redovisas i redogörelsens tabellbilaga (se tabell a.3).

²⁸ Värdet av välfärdstjänsterna räknas samman på hushållsnivå och fördelas lika på varje medlem i hushållet. För en mer utförlig beskrivning av beräkningsmetoden, se Finansdepartementets rapport Teknisk bilaga till Fördelningspolitisk redogörelse april 2024 på regeringen.se.

Tabell- och diagrambilaga

Tabell a.1 Fördelningspolitiska nyckeltal

	2003	2006	2009	2010	2011	2012	2013	2014
Gini inkl. kapitalvinster ¹	0,253	0,287	0,291	0,297	0,292	0,288	0,291	0,302
Gini exkl. kapitalvinster ¹	0,230	0,245	0,267	0,265	0,263	0,264	0,264	0,269
Inkomstandel för översta procenten (procent) ¹	5,1	7,6	6,4	7,0	6,8	6,5	6,7	7,3
Inkomstandel för översta tiondelen (procent) ¹	21,6	25,0	23,9	24,6	24,3	23,9	24,2	25,2
Låg ekonomisk standard, relativ 60 (procent) ¹	8,9	10,2	13,4	14,1	13,5	13,4	13,4	13,9
Låg inkomststandard (procent) ¹	9,1	8,0	8,4	8,8	6,9	6,4	6,3	6,0
Mycket låg materiell standard (procent) ²	-	-	-	-	-	-	-	-
Andel individer med ek. bistånd (procent) ³	5,9	4,3	4,5	4,6	4,4	4,2	4,2	4,2
Marginaleffekt (procent) ^{4, 5}	39,9	39,4	33,3	32,8	33,6	33,4	33,7	32,7
Ersättningsgrad exkl. kompletterade ersättningar (procent)								
Arbetslöshet ⁶	-	74,2	-	-	-	-	-	-
Sjukpenning ⁴	83,0	86,7	81,2	80,2	80,1	80,0	80,7	80,0
Ersättningsgrad inkl. kompletterade ersättningar (procent)								
Arbetslöshet	-	79,1	-	-	-	-	-	-
Sjukpenning	-	-	-	-	-	-	-	-
	2015	2016	2017	2018	2019	2020	2021	2022
Gini inkl. kapitalvinster ¹	0,314	0,317	0,320	0,309	0,311	0,310	0,333	0,324
Gini exkl. kapitalvinster ¹	0,272	0,276	0,277	0,271	0,275	0,275	0,285	0,288
Inkomstandel för översta procenten (procent) ¹	8,2	9,0	9,0	8,6	8,6	8,4	10,4	10,0
Inkomstandel för översta tiondelen (procent) ¹	26,5	27,1	27,1	26,1	26,1	26,0	28,3	27,7
Låg ekonomisk standard, relativ 60 (procent) ¹	14,3	13,9	14,4	14,1	14,6	14,3	14,7	13,6
Låg inkomststandard (procent) ¹	5,5	5,1	5,3	5,0	5,1	5,1	4,6	4,6
Mycket låg materiell standard (procent) ²	1,1	0,7	1,0	1,4	1,5	2,0	1,4	2,3
Andel individer med ek. bistånd (procent) ³	4,2	4,1	4,0	3,9	3,7	3,6	3,3	2,9
Marginaleffekt (procent) ^{4, 5}	33,3	33,7	34,1	34,0	33,3	32,8	32,9	33,1
Ersättningsgrad exkl. kompletterade ersättningar (procent)								
Arbetslöshet ⁶			66,4	66,5	64,2	68,4	69,2	68,1
Sjukpenning ⁴	80,0	79,9	79,9	79,8	79,4	79,5	79,1	80,4
Ersättningsgrad inkl. kompletterade ersättningar (procent)								
Arbetslöshet	-	-	73,5	73,1	72,3	74,7	74,7	73,6
Sjukpenning	86,0	86,6	86,6	86,5	86,3	86,4	86,2	86,4

¹ På grund av dataomläggning är serien före 2011 inte helt jämförbar med serien 2011–2022 (HEK 2003–2010, TRIF 2011–2022).

² Data från Eurostat (EU-SILC).

³ Data från Socialstyrelsen. Från och med 2012 ingår inte längre introduktionsersättning i redovisningen av ekonomiskt bistånd, vilket skapar ett brott i serien för andel med ekonomiskt bistånd.

⁴ På grund av dataomläggning är serien före 2013 inte helt jämförbar med serien 2013–2022 (HEK 2001–2012, STAR 2013–2022).

⁵ Tidsseriebrott till följd av att Statistiska centralbyrån fr.o.m. Fasit 2011 använder en ny metod för att beräkna skattefria transfereringar.

⁶ Inför 2020 års redogörelse reviderades metodiken för att beräkna ersättningsgrader vid arbetslöshet. En längre tidsserie baserad på den gamla metoden finns publicerad i tidigare fördelningspolitiska redogörelser, se t.ex. 2019 års ekonomiska vårproposition (prop. 2018/2019:100 bilaga 2).

Källor: Statistiska centralbyrån, Socialstyrelsen, Eurostat och egna beräkningar.

Tabell a.2 Reformerna som beaktas vid beräkning av politikens effekter på drivkrafterna till arbete och på hushållens ekonomi

2024
Förstärkt jobbskatteavdrag för låg- och medelinkomsttagare
Pausad uppräkningsgräns för statlig inkomstskatt
Höjd åldersgräns för jobbskatteavdrag för äldre från 65 till 66 år
Sänkt skatt för pensionärer (förstärkning av det förhöjda grundavdraget)
Kompensation till personer födda 1957 till följd av höjd åldersgräns för förhöjt grundavdrag
Bibehållande av förhöjd nivå på arbetslöshetsersättningen
Förlängt tillfälligt tillägg till bostadsbidraget för barnfamiljer
Tillfälligt höjt tak för rotavdrag
Sänkt energiskatt på bensin och diesel
Sänkt reduktionsplikt
2023
Bibehållande av förhöjd nivå på arbetslöshetsersättningen
Förlängt och förstärkt tillfälligt tillägg till bostadsbidraget för barnfamiljer
Förstärkt jobbskatteavdrag för äldre
Elstöd (elstöd till hushåll i södra och mellersta Sverige och elstöd till hushåll i hela landet)
Förändringar i reseavdraget
Sänkt energiskatt på bensin och diesel

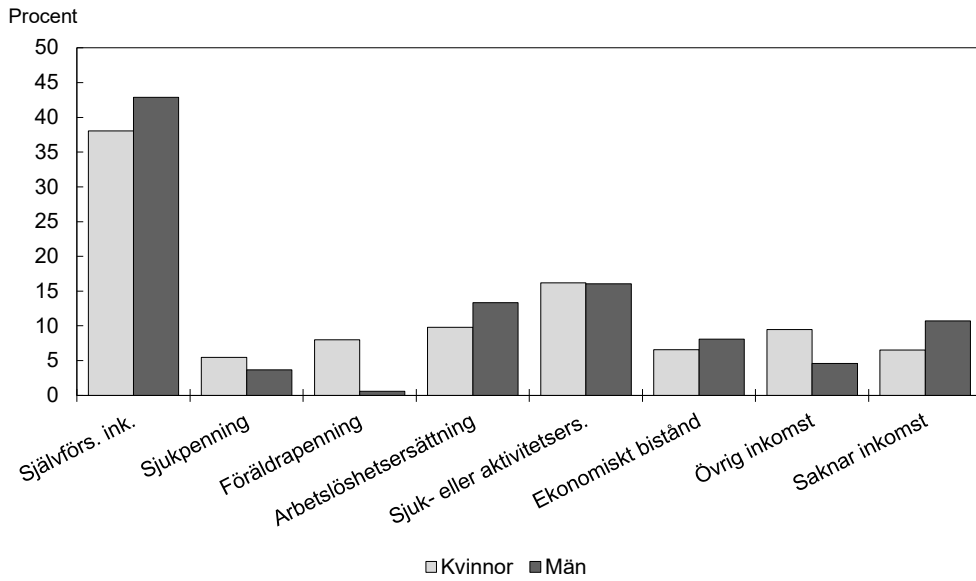
Tabell a.3 Fördelning av reformer på välfärdstjänstområdet på olika verksamhetsområden

Verksamhetsområde	Procent
Fritid och kultur	3
Hälso- och sjukvård	53
Socialt skydd	16
Utbildning	24
Barnomsorg	4
Totalt	100

Anm.: De totala satsningarna på individuella välfärdstjänster 2024 beräknas uppgå till drygt 35 miljarder kronor. Reformerna som är av mer generell karaktär, såsom generella statsbidrag till kommuner och regioner, fördelas i enlighet med det konsumtionsmönster som gäller för välfärdstjänsterna totalt.

Källa: Egna beräkningar.

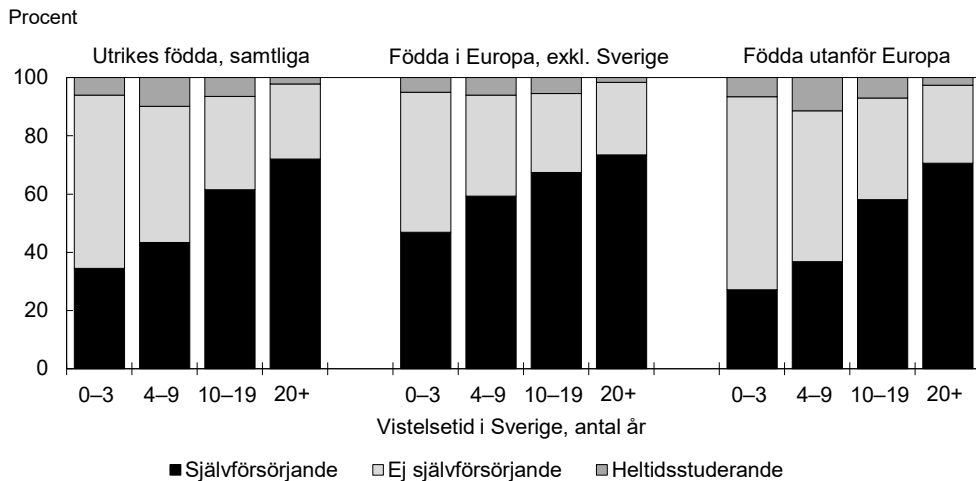
Diagram a.1 Huvudsaklig inkomstkälla 2022 bland kvinnor respektive män som klassificeras som ej självförsörjande

Anm.: Med huvudsaklig inkomstkälla avses det inkomstslag som står för den största delen av en individs inkomster. I Övrig inkomst ingår bl.a. barnbidrag, underhållsstöd, pension och olika bostadsersättningar.

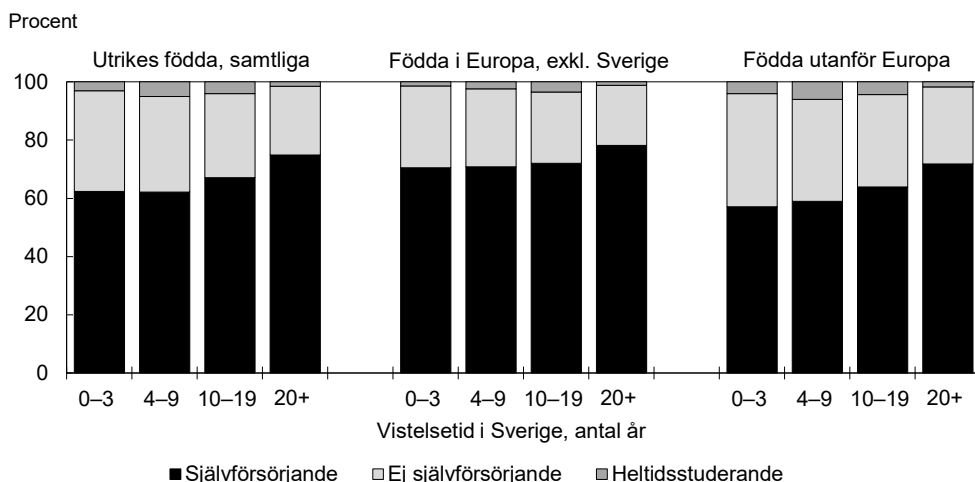
Källor: Statistiska centralbyrån (STAR) och egna beräkningar.

Diagram a.2 Självförsörjningsstatus bland utrikes födda kvinnor 2022, efter födelseregion och antal år i Sverige

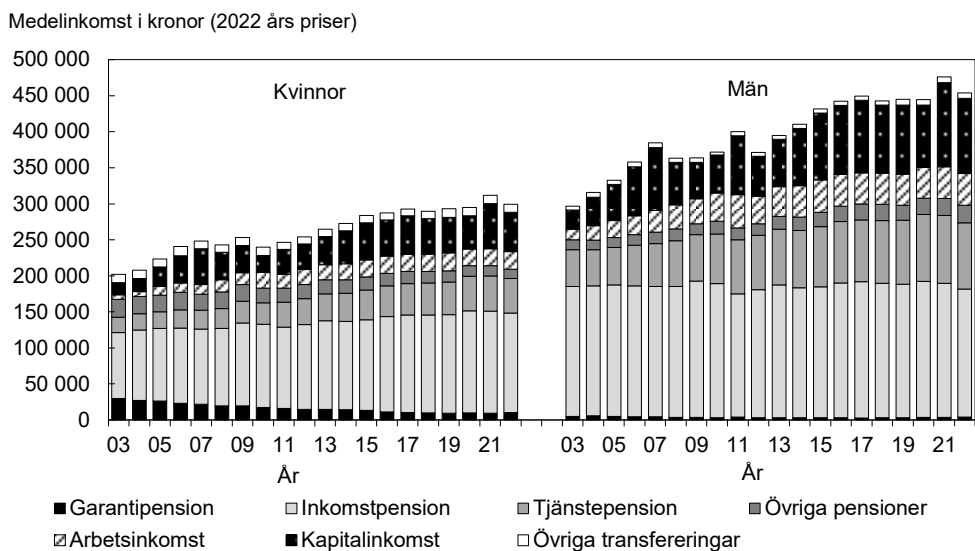
Källor: Statistiska centralbyrån (STAR) och egna beräkningar.

Diagram a.3 Självförsörjningsstatus bland utrikes födda män 2022, efter födelseregion och antal år i Sverige

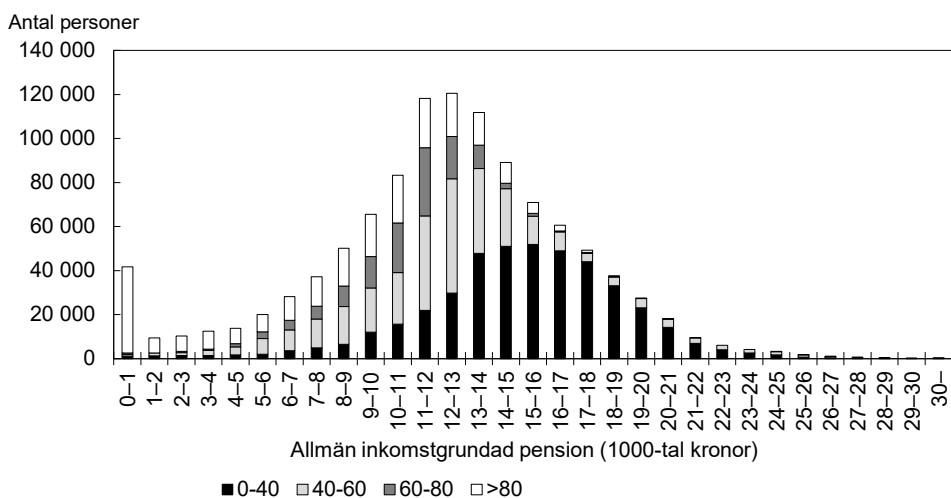
Källor: Statistiska centralbyrån (STAR) och egna beräkningar.

Diagram a.4 Pensionärernas genomsnittliga bruttoinkomst, kvinnor respektive män

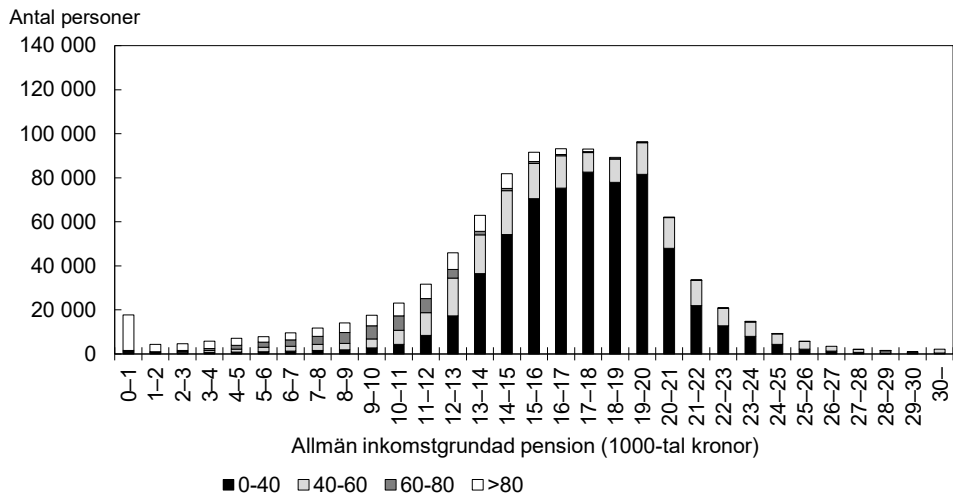
Källor: Statistiska centralbyrån (STAR) och egna beräkningar.

Diagram a.5 Marginaleffekter för pensionärer 2022, kvinnor

Källor: Statistiska centralbyrån (STAR) och egna beräkningar.

Diagram a.6 Marginal effekter för pensionärer 2022, män

Källor: Statistiska centralbyrån (STAR) och egna beräkningar.

Finansdepartementet

Utdrag ur protokoll vid regeringssammanträde den 11 april 2024

Närvarande: statsminister Kristersson, ordförande, och statsråden Busch, Billström, Svantesson, Ankarberg Johansson, Edholm, J Pehrson, Waltersson Grönvall, Jonson, Strömmer, Roswall, Forssmed, Tenje, Forssell, Slottnér, M Persson, Wykman, Malmer Stenergard, Kullgren, Liljestrand, Bohlin, Carlson, Pourmokhtari

Föredragande: statsrådet Svantesson

Regeringen beslutar proposition 2023/24:100
2024 års ekonomiska vårproposition